İHTİLALCİ VE MUHTIRACI

PAŞALAR

Son Muhtıracı Büyükanıt Paşa'nın Sabetaycılığı Artık Sır Değil...

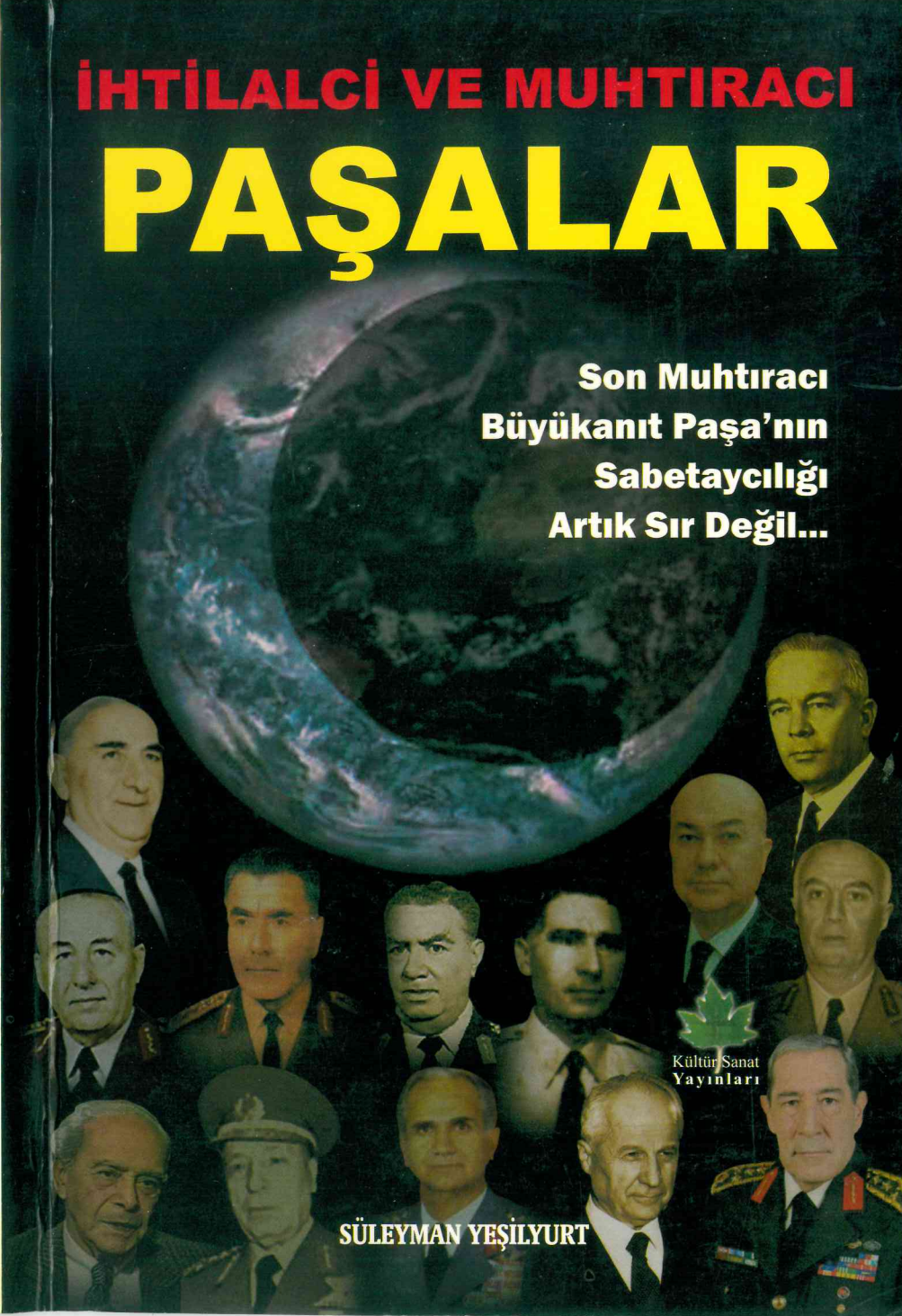

Kültür Sanat Yayınları

SÜLEYMAN YEŞİLYURT

İHTİLALCİ VE MUHTIRACI PAŞALAR

SÜLEYMAN YEŞİLYURT

KÜLTÜR SANAT
YAYINLARI

İhtilalci ve Muhtaracı Paşalar

Süleyman Yeşilyurt

●

Kapak Tasarım
Metin Aydoğan

Dizgi - Mizanpaj
Kültür Sanat Grafik

ISBN
978-975-8997-12-6

Baskı Tarihi
2008 Temmuz - Kültür Sanat Yayınları

Baskı
RULO Ofset Ltd. Şti.
Kâzım Karabekir Cad. No: 125/C
İskitler – Ankara
Tel: 0312-312 50 75 Faks: 0312-312 50 76

Kültür-Sanat Yayınları
Menekşe Sokak Moda İşhanı
No: 21/113 A/2 Blok Kızılay-ANKARA
Tel: 0312-425 80 91 Faks: 0312-425 82 91

Bu kitabın yayın hakları yazarına aittir.
İzin alınmadan kısmen de olsa iktibas yapılamaz.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7
İhtilalci Gürsel Paşa Mason Demirel'i Koruması Altına Alıyor 9
Şans Bir Kere İnsana Gülmeye Görsün 20
İhtilalci Cemal Gürsel Silahların Gölgesinde Cumhurbaşkanı Seçiliyor 24
İsmet İnönü Eski Alay Komutanı Tarafından Başbakanlığa Atanıyor 33
22 Şubat Darbe Girişimi 38
Celal Bayar'ın Kayseri Cezaevi'nden Tahliyesi İnönü ve Gürsel'in Üzerinde Büyük Tedirginlikler Yaratıyor 44
Demirel Şapkasını Alıp Arka Pencereden Kaçıyor 54
Gürsel Paşa ve İnönü, Makarios'u Türkiye'ye Davet Ediyor 61
Demirel-Gürsel Paşa'nın Gizli Desteğiyle Adalet Partisi Genel Başkanı Oluyor 68
Demirel Başbakan Oluyor 82
İhtilalci Cemal Gürsel'in Ölümü 87
Demirel, İhtilalcilere Verdiği Tavizler Nedeniyle Demokrat Partililerin Yoğun Eleştirileriyle Karşılaşıyor 94
Demirel Ailesini Sarsan Büyük Skandal ve Cemal Tural Paşa'ya İsnad Edilen Suçlamalar 102

Cuntacıların İhtilal Kışkırtmaları 118
Cuntacılar Muhtemel Devlet Başkanı ve Başbakanı
Kod İsimleriyle Belirliyor 138
12 Mart Muhtırası'nın İçyüzü 144
Muhtıracılar Amerikancı Nihat Erim'i
Başbakan Yapıyorlar 166
I Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Duruşmaların
Başlangıcı ve İdam Kararları 193
İdam Kararları İnfaz Ediliyor 206
Muhtıracı Komutanların Güdümündeki İstikrarsızlıklar
Türkiye'yi Kaosa Sürüklüyor 212
Koalisyon Hükümetlerinin Başarısızlığı Darbecilere
Davetiye Çıkarıyor 228
Türk Silahlı Kuvvetleri Yönetime El Koyuyor 242
İhtilalcilerin Denetiminde Yeniden Demokratik
Hayata Dönülüyor 260
İstikrarsız Hükümetler Türkiye'nin Kader Yazgısı Oluyor 276
AKP Sürpriz Bir Şekilde Tek Başına İktidara Geliyor 287
27 Nisan 2007 Muhtırasının Öncüsü Yaşar Büyükanıt'ın
Sabetaycılığı Artık Sır Değil 299
Kaynakça 320

KİTAP ÜZERİNE

Çok partili demokratik hayata geçtiğimiz günden bu yana parlamenter sistem, bazı müdahaleci generaller tarafından bilinçli bir şekilde inkitaya uğratılmıştır. Bunlardan ihtilalci ve muhtıracı hüviyetine sahip olanlar kısa sayılabilecek zaman periyodunda tarih sahnesinden silinirlerken, hiç şüphesiz en büyük zararı ülkemiz görmüştür. Yazarımızın önemli şahsiyetlerle yaptığı özel görüşmeler ve kaynakça bilgiler doğrultusunda baştan sona tüm detaylarıyla izah ettiği gibi, 1960'tan-2007'ye kadar yaşanan **askeri müdahaleleri** çok istesek de hafızalarımızdan silemeyiz. Geçmişten günümüze demokrasimizin önüne her fırsatta set çeken darbeci zihniyetlerin temsilcileri kimdir, özellikleri nelerdir gibilerden mütecessis yaklaşımları bu kitaptaki yalın tanımlamaların rehberliğinde düşünce ufkunuzdan büyük ölçüde atacağınız inancındayız. Esasen geçmişin sis perdesini, Türkiye'nin aydınlık geleceği açısından aralamak kaçınılmaz bir ödevdir. Bizler de yayıncılık anlayışımız bakımından bu hususta üzerimize düşenleri fazlasıyla yerine getirdiğimiz inancıyla **"İhtilalci ve Muhtıracı Paşalar'**a yönelik tüm hakikatları, siz değerli okuyucularımızla paylaşmaktan büyük mutluluk duymaktayız...

Kültür Sanat Yayınları

Yazarın yayınlanmış eserleri:

- Ermeni Yahudi Rum Asıllı Milletvekilleri — 8. Baskı
- Türk Hristiyanların Patrikhanesi — 3. Baskı
- Türkiye'nin Büyük Masonları — 14. Baskı
- Bayar Gerçeği — 7. Baskı
- Atatürk'ün Gönül Galerisi (Ata'nın Hayatındaki On Dokuz Kadın) — 5. Baskı
- Atatürk İnönü Kavgası — 6. Baskı
- Atatürk Karabekir Kavgası (Zirvedekiler ve Unutulanlar) — 5. Baskı
- Macellan'ın Dramı — 2. Baskı
- Nâzım'ın Kadınları — 4. Baskı
- Asrın Başbakanı ve İz Bırakan Aşklar — 2. Baskı
- Menderes İdama Giderken (İnönü ve İhtilalcilerin Gizli Görüşmeleri) — 4. Baskı
- Mareşal ve İnönü'nün Bitmeyen Kavgası — 3. Baskı
- Türkiye'nin Başbakanları — 4. Baskı
- Yahudi Dönmeler ve Mumsöndü Ayinleri — 6. Baskı
- Ünlü Aleviler — 6. Baskı
- Geçmişten Günümüze Rum ve Ermeni Dönmeler — 6. Baskı
- İhtilalci ve Muhtıracı Paşalar

ÖNSÖZ

İhtilalci ve muhtıracı paşaların yıllar içerisinde gerçekleştirdikleri müdahaleler neticesinde parlamenter sisteme verdikleri zararlar, çok istenilse de gözardı edilemez. Bilhassa sözde aydın geçinen sosyalist entelektüellerin mensubu bulundukları dar devletçi geleneği teşkil eden ***partiler*** *her iktidar olamayışlarında, ihtiyaç duydukları asker desteğini arkalarına almayı adeta alışkanlık haline getirmişlerdir. Tabii ki bu manadaki feodal bir anlayışın adı, despotizmden başka birşey olamaz. Böylesine anti demokratik temayüllerden güç alan darbe yanlısı komutanlar da kafalarındaki kışla zihniyetinin hükümranlığıyla, tankların gölgesinde ülke yönetimine akıllarısıra egemen olmaya çalışmışlardır. Çok doğal olarak hiçbir zaman tasvip görmeyen bu sergüzeştçiliklerinde, sivil cuntacı tabir ettiğimiz akıl hocalarının da etkinliklerini yadsıyamayız. Esasen millet iradesinin ne demek olduğunu anlamaktan hayli uzak görünümler sergileyen ordunun üst kademesindeki apoletliler, devlet ricalinin zirvesine her geldiklerinde baktılar ki olmayacak, berbat ettikleri yönetim kademelerini devirdikleri eskilere devrederek halkın nefretini kazanmaları bir yana, memleketi içinden çıkılamaz* ***kaoslara sürüklemişlerdir.*** *Özellikle ara rejimlerde (asker güdümünde) ihdas edilen koalisyon ve azınlık hükümetleri, hiç tartışmasız bir şekilde iktisadi alanda yaşanan istikrarsızlıkların yegâne sorumluları olarak hâlâ hatırlanmaktadırlar...*

İhtilalci ve muhtıracı komutanlar her akıllarına estiğinde, tıpkı altmış küsur yıldır söyledikleri gibi ***"Rejim tehlikede"*** *senaryolarını ortaya atar dururlarsa, bu kronikleşmiş tahayyülâta seçkinci elitlerden başka kimseler inanmaz. Ve, gerçek halk kitleleri inanmıyorlar da! 1960 ihtilalinde* ***"Asrın Başbakan'ı Adnan Menderes"****i İsmet İnönü'nün acımasız tahrikleri neticesinde riyalarla dolu, hayali ve dayanaktan yoksun isnatlarla devirdiler de ne oldu? O gün-*

*den sonra Türk ekonomisi içine düştüğü esaret prangasından, gösterilen bütün çabalara rağmen kurtulamadı. Daha açık bir ifadeyle; müdahaleci komutanlar, ülke idaresini kışladaki talimgâh eğitimine benzettiklerinden dolayı bir türlü kendimizi toparlayamadık. Bilhassa onların yönlendirdiği teknokrat ağırlıklı hükümetler döneminde soygun çetesi **"IMF"**nin ağına takılmışsak, anlı şanlı paşaların bunun hesabını başarısızlıkla itham ettikleri yönetimlerden önce kendilerine sormaları gerekmektedir. İşte bütün bu nedenlerden dolayı 1960'tan günümüze kadar demokrasiyi özümsemeyi bir türlü algılayamayan ihtilalci ve muhtıracı paşaları, tüm yönleriyle gündeme getirdiğimi söyleyebilirim. Burada esas gaye ne onları yıpratmak, ne de Türk Ordusu'na karşı muhalif düşünceler beslemek değildir. Vatanını milletini seven herkes açısından zaten böyle birşey olamaz da...*

*Ancak hep söylediğim gibi (bazı istisnalar hariç) müdahaleci geleneği kendilerine verilmiş bir hak sayarak asli görevlerinin dışına çıkan paşaları, vatandaşlarımızın yakından tanıyıp öğrenmeye fazlasıyla hakları vardır. En nihayet onlar da bizler gibi birer insandırlar, karargâhlarındaki icraatlarına yönelik yıpratmalara girmemek kaydıyla eleştirilemezler diye bir kaide yoktur. Çünkü yarınlarımızın teminatı konumundaki gelecek nesiller, gelişmekte olan **ülkemizin** öteden bu yana alışılagelmiş darbelerle, muhtıralarla yönetilmesini istemiyorlar. O nedenledir ki ihtilal ve muhtıra heveslisi paşalar, her zaman ve her devirde şartlar ne olursa olsun parlamenter rejimi devirme saplantısından uzak görünümler sergilemelidirler. Aksi halde aradan yüz yıl da geçse, gerçek demokrasiyle vuslata erişmemiz söz konusu olamaz. Bu yöndeki samimi duygularımı **"İhtilalci ve Muhtıracı Paşalar"** adlı kitabımda siz değerli okuyucularımla paylaşırken, hepinize en kalbi duygularımla sonsuz saygılarımı sunarım...*

Süleyman Yeşilyurt
Ankara

İHTİLALCİ GÜRSEL PAŞA MASON DEMİREL'İ KORUMASI ALTINA ALIYOR

27 Mayıs 1960 "sabaha karşı" Silahlı Kuvvetlerin idareye el koymasıyla birlikte Demokrat Parti iktidarı'nın Devlet Su İşleri Genel Müdürü Süleyman Demirel için de zor günler başlamıştı. Çok geçmeden ihtilalcilerin devlet dairelerini istilasıyla, kendisi bir yana makamı bir yana savruluyordu. Doğasındaki pısırık ve çekingen yapısından dolayı hayli tedirgin ve ürkek bir ruh halinin içerisindeydi. Bu şartlarda kadere boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Kendisinin de tahmin ettiği gibi darbenin ilk günü görevden alındı. Gelecek günlerde akibetinin ne olacağını bir türlü kestiremiyordu. Otuz altı yaşına bastığı halde bürokrasideki önemli konumundan dolayı henüz askerliğini yapmamıştı. Şube kayıtlarının yoklama listesinde asker kaçağı görünüyordu. Mevcut yasalara göre celp altına alınıp, askeri cezaevi'ne gönderilmenin tedirginlikleri içerisindeydi. Başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmak üzere Başbakan Adnan Menderes, kabine üyeleri, iktidar partisi'nin milletvekilleri ve önemli bürokratlar **Yassıada**'ya kapatılırlarken, mason locasının görünmeyen gizli eli Süleyman Demirel'i hiç beklemediği biranda tutuklanmaktan kurtarmıştı.

Korunup kollanmanın içyüzü o yıllarda tam olarak aydınlığa kavuşmasa da ihtilalin bir numaralı adamı Orgeneral Cemal Gürsel'in, farklı dünya görüşlerine rağmen Demirel'e kol kanat gerdiği dikkatli gözlerden kaçmayan bir durumdu. Gür-

sel Paşa mason olmadığı halde her yönüyle çok beğendiği Demirel'i, Yassıada zindanına kapatılıp tutuklanmaktan mutlak surette korumuştu. Tabii ki burada roman yazmadığımıza göre böylesine fevkalade önemli hususu o yıllarda bizzat yaşamış olan Milli Birlik Komitesi üyelerinden Kurmay Albay Orhan Kabibay'ın görüşleri çerçevesinde deklare etmeyi, inandırıcılık açısından mantıklı bulmaktayım.

Aslında hayatımın her döneminde ihtilalcilere hiç de sempatik bakmadığımı açıklıkla söylemem gerekir. Ne var ki birtakım bilgilere ulaşabilmek için onlarla da zorunlu dialoglar içerisinde olmak kaçınılmaz bir durumdur. Ben şahsen **Orhan Kabibay**'ın ismini gazete ve televizyon haberlerinden duymama rağmen kendisiyle hiç tanışmamıştım. **1980** senesinin yaz aylarında eski dostu Alparslan Türkeş'le yeniden barışan Orhan Kabibay, aralarındaki kırgınlığın son bulmasıyla sık sık Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi'ne gidip gelmeye başlamıştı. Yakın çevresinden duyduğum kadarıyla çok konuşkan bir yapıya sahip olmasından dolayı bu ziyaretlerinin müddeti saatlerce sürmekteydi. Zaman zaman aile ortamında biraraya geldikleri de oluyordu. O günlerde yakından tanıdığım emekli Süvari Albayı ve Bağkur Yönetim Kurulu Üyesi Vacit Akkor'la aramızdaki yaş farkına rağmen dostane görüşmeler yapıyordum. Kendisi milliyetçi ve muhafazakâr bir insan olduğu gibi, ihtilalcilerle uzaktan yakından alakası **yoktu**. Hatta onları her fırsatta eleştirirdi. Ancak, Orhan Kabibay'la Harp Okulu'ndan dönem arkadaşı olmaları nedeniyle muhtelif aralıklarla biraraya gelmekteydiler. Bu görüşmeler, iki eski dostun hiç şüphesiz en doğal haklarıydı. **Akkor**, temeldeki asker kökenli yapısına rağmen fevkalade kültürlü ve çelebi ruhlu bir şahsiyetti. Dünyadaki gelişmeleri yakından

takip etmesinin yanı sıra okumaya fazlasıyla meraklıydı. Daha da önemlisi kışla hayatının esintileri kişiliğine hiç yansımamış gibiydi. Eşi, mesai saatlerinde TRT'deki kültür programlarına gitmesinden dolayı ben de Vacit Albay'ın Gaziosmanpaşa Karlı Sokaktaki evini ziyaret ederek, yalnızlığına ortak olmaya çalışıyordum. Birgün, **tarihi** konulara dair koyu bir sohbete daldığımızda kapı çalındı. Öğle saatlerinde okula gitmeye hazırlanan küçük Ülkü kapıyı açtığında, içeriye giren şahsın resimlerinden tanıdığım kadarıyla **Orhan Kabibay*** olduğunu anlamakta gecikmedim. Görünüm itibariyle gayet esprili ve kibar bir kişiliğe sahipti. Salondaki kısa seremoninin ardından iki eski Harbiyeli birbirlerine doyasıya sarıldıktan sonra zarafet sınırlarını aşmayan sohbetlerinde, geçmişteki acı tatlı anılarını yadetmeye başlamışlardı. Ben de ara ara onlara iştirak ediyordum. Nihayet konular derinleştikçe, Demirel'e ait sansasyonel meseleler gündeme gelmişti. Bunlar ihtilalde nasıl kollandığı, askerlik celbine dair imtiyazlar ve Cemal Gürsel'le yakın münasebetlerde bulunduğu hakkındaki özeleştirilerdi. Vacit Akkor, yakın arkadaşı Türkeş'i sevdiği kadar bütün yıpranmışlığına rağmen Demirel'e de sempatiyle bakıyordu. O samimi ortam esnasında müsaade istedikten sonra, bilgi edinmek kaydıyla Orhan Kabibay'a sorular yöneltmeye başladım:

– Efendim, zatıalinize 27 Mayıs ihtilalini ve Alparslan Türkeş'le olan görüş ayrılıklarınızı anlattırmak gibi bir niyetim

---

* Mehmet Orhan Kabibay; İstanbul-Üsküdar 1918, Harp Okulu-Harp Akademisi-Genelkurmay Harekât Başkanlığı Plan ve Harekât Dairesi Cento Şubesi Subayı, Kurmay Albay, Brüksel Büyükelçiliği Nezdinde Devlet Müşaviri-Milli Birlik Komitesi Üyesi (27.5.1960-13.11.1960)-2inci Dönem Sivas, 3üncü Dönem CHP İstanbul Milletvekili.

yok. Çünkü, dünya görüşünüzün sola yatkın olduğunu sizi tanıyan herkes gibi, bende biliyorum. Üstelik CHP'den iki dönem milletvekili seçildiğinize göre, bu hususları tartışmaya gerek olmadığı kanaatindeyim.

– Türkeş'le görüş ayrılıklarım olabilir ama, şurası açıklıkla bilinmeli ki ben hâlâ onunla en iyi dostum.

– Geçmişte bir kırgınlığınız vardı herhalde?

– O günler çok gerilerde kaldı. Burada siz de tanık oluyorsunuz; Vacit aşırı sağcı olduğu halde onunla Harp Okulu'ndan bu yana hiç kopmadık. Ne ben onun, ne de o benim görüşlerimi sorgular. Bu manadaki eleştiri ve polemiklerin yanından bile geçmeyiz.

– Efendim, sizin açınızdan mahsuru yoksa az önce bahsi geçen Demirel hakkında bilmediğim hususlarda bilgi edinebilir miyim?

– Peki, merak ettikleriniz nedir?

– 1960 ihtilalinin ilk günlerinde fazla gündeme taşınmayan bir Süleyman Demirel hadisesi var. Demokrat Parti iktidarının Cumhurbaşkanı, Başbakan ve milletvekilleri'nin yanı sıra bürokratlarının büyük çoğunluğu tutuklandıkları halde Demirel'e neden ayrıcalık tanındı?

– Bu hususları değerli kardeşim Vacit'e yıllarca anlattım. Aslında ona da sorabilirdiniz?

– Eğer mahsuru yoksa bir kere daha anlatmak lütfunda bulunursanız, çok sevinirim.

– Bana sorduğunuz konu hakkında hafızamı fazla zorlamama gerek yok. Hatırladığım kadarıyla 1960 ihtilalinin ilk

günleriydi. Yapılan görev taksimine göre Milli Birlik Komitesi Üyesi olarak, iktidar partisinin bürokratlarının tasfiye işlemlerini büyük ölçüde ben üstlendim. Devlet Su İşleri Genel Müdürü'nü görevden alınama rağmen kendini tanımıyordum bile! Üstelik adı da fazla duyulmuş birisi değildi. Yaptırdığım kısa bir tahkikat neticesinde Süleyman Demirel adındaki şahsın 36 yaşında olduğu halde askerlik yapmadığını öğrendim. Çok kızmıştım. Hiç beklemeksizin askerlik şubesi başkanını arayarak, en küçük bir ayrıcalık yapılmaksızın doğu vilâyetlerinden birine derhal celp edilmesini emrettim.

– Peki, yetkili bir konsey üyesi olarak bütün bu söylediklerinizi neden gerçekleşmedi albayım?

– Tam tatbikata koyacağım gün, Milli Birlik Komitesi'nin toplantısı vardı. Toplantı çıkışında **Gürsel Paşa** beni yanına çağırarak, Süleyman Demirel'i askerlik meselesinden dolayı tutuklatmamamı ve bu şahsın hergün evine gelip gidebilecek şekilde Ankara garnizonlarından birisine sevkini yapmamı istedi. Biran için çok şaşırmıştım. Genelde bazı istisnalar hariç, Demokrat Partili bürokratların büyük çoğunluğu hakkında işlem yaparak görevden almıştık. Anladığım kadarıyla Demirel de bu istisnalardan birisiydi. Tabii ki, ihtilalin önderi olarak Gürsel Paşa'ya karşı **koyamazdım**. Her ne kadar komitenin içerisinde etkin görevlerde bulunsam da, astlık-üstlük meselesinden dolayı saygıda kusur edemezdim.

– Bildiğim kadarıyla daha sonraları **14**'ler grubu olarak Gürsel ve yakın çevresine karşı koydunuz?

– Tamam, haklı davamız için karşı koyduk ama, tanımadığım bir bürokrat için ihtilalin ilk günlerinde köprüleri yıkıp

atamazdım. Aslında bu türden kaoslu ortamlarda bazı insanlar şanssız, bazıları da gereğinden fazla şanslı olabiliyorlar.

– Peki, o zamanlar hiç tanımadığınız asker kaçağı konumundaki Süleyman Demirel'i, Gürsel'in koruması altına neden aldığını hiç araştırdınız mı?

– Hemen dosyasını **istettim**. Açtırdığım geniş kapsamlı tahkikat neticesinde Ankara Bilgi Locası'na kayıtlı refik (kalfa) seviyesinde bir mason olduğunu öğrenince, fazlasıyla şaşırdım. Aslında Alevi kökenli Cemal Gürsel'in, mason localarıyla en küçük bir bağlantısı yoktu. Daha sonra öğrendik ki Demirel, Devlet Su İşleri Genel Müdürü iken Kara Kuvvetleri Komutanı Gürsel Paşa'yla bir yakınlık kurarak, ordunun su meselesiyle ilgilenmiş. İşte bu nedenle Demirel'i ihtilalinin ilk gününden itibaren kanatlarının altına aldığı gibi, en küçük bir zarar görmesini istemiyordu. Bizler de paşamızın emirlerini Tanrı buyruğu telakki ederek, bu hususta üzerimize düşeni fazlasıyla yaptık.

– Az önce Demirel'in **mason** olduğunu öğrendiğinizde, şaşırdığınızı söylediniz. Kusura bakmayın ama ihtilali yapan komutanların arasında da masonlar vardı.

– Kimleri kastediyorsunuz?

– Refik Tulga Paşa, ihtilalden hemen sonra İstanbul Valiliği'ne getirildi. Onun 33 derece üstad bir mason olduğunu herhalde sizde biliyorsunuzdur?

– Bunlar istisnai durumlar. Türkiye'de her kurumun içerisinde masonların varlığından söz edilebilir. Ama ordunun içerisinde düşünülenden az sayıdalar.

– Gürsel Paşa'nın emriyle, **Demirel**'e kendi iradeniz dışında imtiyazlı davrandığınızı söylemiştiniz. Bu hususta neler yaptığınızı öğrenebilir miyim?

– Benim, hayatım boyunca saklım gizlim olmamıştır. O günlerde hiç tanımadığım Demirel'i, ayrı dünya görüşleri taşımamıza rağmen aldığım talimatlar doğrultusunda Ordu Donatım Okulu'nda yedek subaylığa sevkettirdim. Burası, askerlik açısından Ankara'nın merkezinde oldukça rahat bir yerdi. İhtilalin ilk zamanlarında programımız hayli yoğun olduğu için yalnızca adını duyduğum Demirel'i bir kez olsun görmedim. Zaten buna gerek de yoktu. Ancak askerlik dönemlerinde, **Gürsel Paşa**'nın onun durumuyla yakından ilgilendiğini dün gibi hatırlıyorum. Hatta zaman zaman konu gündeme geldiğinde görev tevdi ettiğim arkadaşlar, Demirel'in mesaisi bittikten sonra evci çıktığını söylüyorlardı.

– Albayım, biliyorsunuz Cemal Gürsel altı ay süren uzun bir koma döneminin ardından **14 Eylül 1966**'da vefat etti. Demirel de o günlerde henüz bir yıllık Başbakan'dı. Bakanlar Kurulu'na aldırdığı sürpriz bir kararla Gürsel Paşa'yı devlet töreniyle Anıtkabir'e defnettirdi. Böylesine tuhaf bir gelişme siz de takdir edersiniz ki taraflı tarafsız, toplumun bütün kesimleri tarafından fazlasıyla yadırgandı. Acaba bu durum sözde maneviyatçı ve mukaddesatçı, aynı zamanda demokrasi havarisi geçinen Demirel'in, Cemal Gürsel'e geçmişin diyet borcunu ödeme hesabı mıdır?

– Orasını bilemem. Çünkü ben, o törende bulunmadığım gibi uzun süre devlet müşaviri olarak sürgünde kaldığım Brüksel'den henüz yeni **dönmüştüm**. Biliyorsun, bizler ihtilalin 14'ler grubu olarak 13 Kasım 1960'tan itibaren neredeyse beş

yıla yakın herbirimiz farklı **ülkelere** gönderilmek kaydıyla tecrit edildik. Şahsi fikrimi soracak olursan, Gürsel'in ve beraberindeki birtakım devrimci gençlerin Anıtkabir'e defnedilmeleri fevkalade yanlış. Kısa bir müddet sonra hatadan dönülerek, cenazeler ait oldukları yerlere zaten kaldırıldılar. Bu uygulamadan sonra **"Atatürk"** üzerindeki spekülasyonlar da kendiliğinden ortadan kalkmış oldu.

– Efendim, siz öyle söylüyorsunuz ama **İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü** 28 Aralık 1973'ten bu yana yaptırmadığı Anıtkabir'de yatmıyor mu?

– Temelini atıp inşaatını başlattığını biliyorum.

– Peki, 12 yıllık Milli Şeflik döneminde neden tamamlatmadı? Bütçe meselesi gibi safsatalar ortaya atılıyor. Atatürk için böyle bir şey düşünülebilir mi?

– Bunlar fevkalade hassas meseleler.

– Neden hassas olsun? Sizde biliyorsunuz ki Atatürk, ölümünden **15** yıl sonra hem de darbeyle devrilen **Celal Bayar** tarafından 10 Kasım 1953'te Etnografya'dan alınarak Anıtkabir'e nakledildi. Burada kimseyi savunmak gibi bir maksadım yok ama, gerçek olan budur.

– Bak, Vacit kardeşim gülüyor. Onun da senden yana olduğunu sanıyorum?

– Efendim, bunun yanı yönü yok! İnönü'nün Anıtkabir'i yaptırmadığı Harp Okulu'nda okutulan kitaplarda ve resmi tarihte yer almıyor. Geçmişte yaşananları kamufle edip gündeme getirmezsek, geleceğimizin ümidi yarınlarımızın teminatı olan Türk çocuklarına doğruları öğretemeyiz ki? Bir de İnö-

nülü paraları değerlendirmeye alırsak, bu işin içinden akşama kadar çıkamayız herhalde?

– Ne olur bu konulara daha fazla girmeyelim. Bana Demirel'le-Gürsel'in yakınlıklarını sordunuz ve bende geçmişte yaşananları size, hiçbir abartıya girmeksizin yeterince anlattığımı sanıyorum. Şu kadarını açıklıkla söyleyebilirim ki Demirel, muhtemel bir tutuklanmadan kurtulduğu gibi **Gürsel Paşa** sayesinde partili arkadaşlarının hesap verip yargılandığı günlerde Ankara'da rahat bir askerlik görevi yapmıştır. Mason locaları bunda ne kadar etkilidir değildir orasını bilemem. Zira daha önce de söylediğim gibi ben, ihtilalin altıncı ayından sonra Ankara'dan ayrıldım. Ancak Gürsel'le aramızın iyi olduğu günlerde Demirel'den hep övgüyle bahsettiğini, defalarca duymuşluğum olmuştur. Esasen geçmişe yönelik bir tanışmaları bulunmasaydı, bu türden kayırmacılıklar hiç gündeme gelmezdi. Maalesef siyasette ayrı dünya görüşündekiler çok istisna da olsa birbirlerini koruyup, destek çıkabiliyorlar. Gürsel Paşa ile Demirel böylesine bir oyunun parçası olmuşlarsa, o günlerde buna kim mani olabilirdi? Son olarak şu kadarını açıklıkla söyleyeyim ki, Cemal Gürsel'in oğlu Özdemir'in Çankaya Köşkü'ndeki nikah töreninde en hatırlı misafirleri Süleyman Bey'le eşi Nazmiye Hanım'dır. Alan da memnun, veren de memnun olduğuna göre bizim daha geriye tartışacak birşeyimiz kalmıyor demektir."

Orhan Kabibay'la, değerli büyüğüm **Vacit Akkor**'un **evinde** hayli uzun sayılabilecek sohbetimizde, duyduklarım karşısında şaşırmadım desem yalan olur. İhtilalin kronolojisini tüm detaylarıyla incelediğimde, Gürsel Paşa'nın nezdinde tüm Demokrat Partili bürokratlar kötü ve işe yaramaz adam-

lardı. Orhan Kabibay ve diğer ihtilalcilerin anlattıklarına göre Gürsel'in değer ölçülerinde bir tek Demirel iyiydi. Ispartalı su mühendisinin Amerikancı olması bir yana, ihtilal yönetiminin Genelkurmay istihbaratı üzerindeki sicili de olumluydu. Bu nedenle askerlik müddetince; mason locası ve Amerikalı yetkililerin müspet görüşler belirtmelerinden dolayı ayrıcalıklı konumunu muhafaza etme şansına erişmişti. Daha önceleri Demokrat Parti'nin bayraktarlığını yapan Demirel oyunu kuralına göre oynadığı gibi, yedek subay okulundan sonra yine görünmeyen gizli güçlerin sayesinde **Ankara**'da kalmayı başarıyordu. Bürokrasideki tecrübe ve deneyimlerinden memleket yararlansın diye Gürsel Paşa'nın talimatıyla, Milli Birlik Komitesi'nin ihtilalci subayları tarafından apar topar **Devlet Planlama Teşkilatında** görevlendirilmişti. Önceleri koyu bir Menderes hayranı olan Isparta'lı **Yahya Çavuş**'un oğlu, devrik iktidarın lafını bile ağzına almaktan kaçınıyordu. Çünkü onun felsefesine göre; dün dündü, bugün bugündü. Evinin yakınındaki **DPT**'ye gidip gelerek askerliğini tamamlarken, geçmişte birlikte mesai yaptığı yakın arkadaşlarından bazıları **"Ne kadar dönek adam"** demekten kendilerini alamıyorlardı. Ancak o, her zamanki pişkinliğiyle bu türden eleştirilere aldırış bile etmiyordu. Kendi payına düşen hasarı en az zararla atlatmak, başlıca hedefleri arasındaydı. Her devirde nabza göre şerbet vermeyi büyük bir ustalıkla beceren Demirel, askerlik görevini tamamladıktan sonra devlet kurumlarında kendisine verilecek **sıradan** bir müdürlüğü benimsemediği için hiç beklemeksizin özel sektöre yöneldi. En yakın arkadaşlarından İzzettin Turanlı'nın başkanlığında Ulus Rüzgârlı Sokaktaki bürolarında, mühendislik ve müteahhitlik işlerini birlikte yürütmekteydiler. Özel görüşmelerini umumiyetle Yeni-

şehir semtindeki yazıhanesinde yapan İzzettin Turanlı'nın bir diğer ortağı ise Adapazarlı Kirkor Efendi'nin oğlu Türk düşmanlığıyla tescilli Mığırdıç Şellefyan'dı. **Şellefyan**, Ermeni cemaatinden aldığı desteklerle XI. Dönem 27 Ekim 1957 seçimlerinde Demokrat Parti listesinden Milletvekili seçilerek, Meclis'e girmişti. Demirel, yakın arkadaşı İzzettin Turanlı ile birlikte bu Ermeni asıllı kurt tüccarın fikirlerine fazlasıyla itibar ettiğinden, üçlü ittifak halindeki ortaklar ticari sahada müşterek hareket ediyorlardı. Bu arada Cemal Gürsel Paşa'nın has adamı üstad mason Nasır Zeytinoğlu da katıldığı toplantılarda, Demirel'in destekçisi olduğunu açıklamakta bir sakınca görmüyordu. 27 Mayıs 1960 ihtilali Demokrat partililerin büyük çoğunluğunu talan edip hırpalarken, her devrin adamı konumundaki bazılarına da şans getirmişti. Hemde rüyalarında görseler inanamayacakları, beklediklerinden daha fazlasını! Darbe fırtınasını sürpriz gelişmelerle kazasız belasız atlatan **Demirel** de Allah'ın şanslı kullarından olduğuna göre, bakalım zaman ona neler gösterecekti...

ŞANS BİR KERE İNSANA GÜLMEYE GÖRSÜN

Aradan geçen zaman süreci içerisinde ihtilalin ve ihtilalcilerin sert tavırları hayli tavsımış, geçmişte eleştirdikleri Amerikan yöneticileriyle dirsek temasında olmaya başlamışlardı. Demirel'e gelince Milli Birlik Komitesi üyelerinin büyük çoğunluğu ona sıcak bakmasalar da, o her zamanki yumuşak tavrıyla velinimeti saydığı **Cemal Gürsel**'e saygıda kusur etmiyordu. Çok geçmeden ihtilalin bir numaralı adamının yanı sıra Amerikalı dostlarının yardım eli **Süleyman Bey**'e uzanmaya başlamıştı. Tabii ki geçmişte Devlet Başkanı Ainzehover'in adını taşıyan vakfa davet edilerek **ABD**'de eğitim almasından dolayı bu gelişmeler sürpriz sayılmazdı. Üstelik mason olması da ona önemli bir avantaj sağlıyordu. Daha sonraki yıllarda lakabı haline gelecek olan **"Morrison"** şirketinin temsilcisi olan Demirel, ikbal merdivenlerini hızla tırmanmaya başlamıştı. Türkiye'de temsilciliğini yaptığı Morrison şirketi, Ereğli'deki Demir Çelik Fabrikası'nın yapımını üstlenmiş durumdaydı. Bu yöndeki olumlu gelişmeler Demokrat Partili eski bir bürokrat için fevkalade önemliydi. Geçmişteki dava arkadaşları ona ne kadar kızıp iç geçirseler de, yükselmenin her yönünü mübah sayan Ispartalı, kimselere aldırış etmeksizin bildiğini okuyordu.

Kısa zamanda yeni işinin kurnazlıklarını öğrenen Demirel, Morrison şirketinin ülkemizde çevirdiği iktisadi entrikalarla büyük **kazançlar** sağlaması nedeniyle siyasi hayata henüz adımını atmadan, adı yolsuzluklara karışan **vurguncuya çıkmıştı. Morrison**'un elde ettiği büyük vurgunlardan onun payına ne düştü, işin o yönü tabii ki bilinemez. Fakat bu olay-

la başlayan yolsuzluk iddiaları sanki Yahya Çavuş'un oğlunun kader yazgısıymış gibi, yıllar yılı peşini bırakmayacaktı. Esasında ihtilalin başlangıç günlerinden itibaren bilhassa askerlik döneminde **Gürsel Paşa**'dan himaye gören Demirel, vatani görevini tamamladıktan sonra iş hayatına son derece hızlı ve hırslı girmişti. Birçok işi birarada yürütüyor, devamlı surette çok para kazanmanın yollarını arıyordu. Morrison firmasının temsilciliğinin yanı sıra Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyeliği, bir yandan da İzzettin Turanlı ve Mıgırdıç Şellefyan'la müteahhitlik işleri yapmaktaydı. Ortadoğu'da öğretim görevlisi olarak çalışırken, üniversitenin su projesinin gerçekleştirilmesini üstlenmişti. Daha önce de söylediğim gibi Demokrat Partililerin büyük çoğunluğu ihtilalciler tarafından tecrit edilmişlerken, o servetine servet katıyordu. İşleri yolunda gitmesine rağmen sevgili eşi Nazmiye Hanım'dan bir çocuğunun olmayışı yegâne üzüntü kaynağıydı.

Bu arada ihtilalin üzerinden on dört ay geçmiş, 30 Temmuz 1961'de yeni Anayasa halk oyuna sunulmuştu. Tabii ki bu durum, ihtilalcilerin aldatmacasından başka birşey değildi. Demokrat Parti tabanının tüm diretmelerine rağmen bir oldu bittiye getirilerek "çok az bir oy farkıyla" 1961 Anayasası kabul ediliyordu. Yassıada'daki haksız ve adaletsiz yargılamalar neticesinde Maliye Bakanı Hasan Polatkan,* Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Başbakan Adnan Menderes İmralı Adası'nda idam **edildiler**. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, yaş haddinden dolayı ipten dönerken apar topar Kayseri Cezaevi'ne nakledilmişti.

---

* Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 16 Eylül 1961, Başbakan Adnan Menderes ise bir gün sonra 17 Eylül 1961'de İmralı Adası'nda idam edildi. Bu hususiaki bilgiler, Ankara Paris Caddesindeki evlerinde görüştüğüm Zorlu'nun kızı Sevin Zorlu'dan alınmıştır.

Milli Birlik Komitesindeki ihtilalci subayların tavassutlarıyla Kurucu Meclis Üyeliğine seçilen hazretler, aradan geçen sekiz aylık zaman sürecinde akılları sıra ülkeyi yönettiklerini sanırlarken, görüldüğü kadarıyla siyasi hayatta yavaş yavaş kıpırdanmalar başlamıştı. Başta Cemal Gürsel olmak üzere, ihtilalcilerin kapıkulu profesörlere hazırlattıkları malum Anayasa ile genel seçimlere gidilmek isteniyordu. O kaoslu günlerde emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala Adalet Partisi'ni, Ekrem Alican da Yeni Türkiye Partisi'ni kurmuştu. Çok doğal olarak İsmet İnönü'nün imtiyazlı CHP'si haricinde bu siyasi teşekküllerin faaliyetleri Gürsel'in yanı sıra Sıtkı Ulay, Fahri Özdilek, İrfan Baştuğ ve Burhanettin Uluç gibi ihtilalci paşaların gözetimlerinden geçmekteydi. Hasbelkader ülke tapusunu ellerine geçiren bu mağrur ve despot komutanlar, sanki hiç ölmeyecek ve ebediyen Türkiye'nin başında kalacaklarmış gibi **tavırlar** sergilemekteydiler. Sözde demokrasiye geçileceği söylendiği halde parti genel başkanları, sürekli baskı altındaydılar. Kaldı ki emekli bir orgeneral olan Ragıp Gümüşpala bile sağ tandanslı Adalet Partisi'nin başında siyaset yapmasından dolayı kendinden rütbece küçük, (tümgeneral konumundaki) ihtilalin önde gelen komite üyelerinden Sıtkı Ulay tarafından sürekli tenkid ediliyordu. Paşaların arenasının kural tanımayan acımasız mantığıyla bir bakıma ayaklar baş, başlar ayak olmuştu.

Genel seçimlerin yaklaşması nedeniyle ülke çapında ihtilalcilere olan tepki her haliyle belirginleşirken, cezaevlerinde çile dolduran Demokratların **"manevi mirası"** Yeni Türkiye Partisi ve Adalet Partililerin seçim malzemesi haline gelmişti. Nihayet seçimler gelip çatmış, vatandaşlarımız Demokrat Parti iktidarına karşı yapılan haksız 27 Mayıs darbesinden dolayı isteksiz bir şekilde sandık başlarına gitmekteydiler. 1961

seçimlerine 4 siyasi parti ve bağımsızlar katılmışlardı. İhtilalcilerin stepnesi konumundaki İnönü'nün CHP'si, Gümüşpala'nın AP'si, Ekrem Alican'ın YTP'si ve Osman Bölükbaşı'nın CKMP'si yurdun her yerini adım adım dolaşıp, vatandaşlarımızdan oy istemekteydiler. Aslında bu sözde demokrasi oyunundaki propagandalar, gözle görülür bir şekilde asker vesayeti altında yapılmaktaydı. Parlamenter sistemin katliamcıları, bütün bu gelişmeleri (sosyal hayattan uzak olmaları nedeniyle) kışladaki emir komuta zinciri gibi sanmaktaydılar.

Tuhaftır, ihtilal öncesi İnönü'yü kalpten destekleyen Gürsel Paşa, kısa zamanda onun çekilmezliğini ve huyunu suyunu öğrendiğinden, daha seçim öncesi Cumhuriyet Halk Partisi'ne soğuk bakmaya başlamıştı. Ömrü boyunca İnönü sempatizanı olarak bilinen ordunun Cemal Agası, geçte olsa gerçekleri **görüp** hayatının sonbaharında bu eski aşinalığından hiç tereddütsüz sıyrılıvermişti. İhtilalcilerle eski Milli Şef arasında post kavgası çoktan başlamıştı. Daha düne kadar İnönü'ye **"Emirleriniz benim için Tanrı buyruğudur"** diyen **Gürsel**, darbeyle geldiği şaibeli makamını kimselere kaptırmak istemezken, genel seçimlerde mutlak iktidara geleceğine inanan İnönü, şartlar ne olursa olsun Cumhurbaşkanlığı koltuğuna uzun bir aradan sonra yeniden oturmayı ısrarla arzu etmekteydi. Ne var ki, Türk halkının isteksiz gittiği sandıklardan ak saçlı paşa'nın beklediği netice çıkmadı. CHP, tüm dayatmalar ve **asker** desteğiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi' ne 173 milletvekili göndermesine rağmen tek başına iktidar olamamanın üzüntüsü içerisindeydi. AP 158, YTP 65, CKMP'de 54 milletvekili çıkarmıştı. Bu şartlarda nasıl bir hükümetin kurulacağı herkesin başlıca merak konusuydu.

İHTİLALCİ CEMAL GÜRSEL SİLAHLARIN GÖLGESİNDE CUMHURBAŞKANI SEÇİLİYOR

İhtilal sonrası gerçekleşen idamların ötesinde Demokrat Partililerin **tutukluluk hallerinin** sona ermeyişinden dolayı Cumhuriyet Halk Partisi her zamanki gibi yine iktidar olamamıştı. Seçim sonuçlarını Bahçelievler Ayten Sokaktaki evinde partili yakınlarıyla birlikte izleyen İnönü, büyük bir hayal kırıklığının ezikliği içerisindeydi. Çok doğal olarak CHP'lilerin teşkilattan sorumlu yöneticileri son derece üzüntülüydüler. Bazı **İnönü** sempatizanı fanatikler: **"Menderes asıldı, Bayar içerde, buna rağmen iktidar olamıyoruz. Biz ne zaman seçim kazanacağız?"** diye parti yöneticilerine sert çıkışlar yaparak, işi tartışmaya kadar götürmekteydiler. İnönü, partisinin tek başına iktidar olamayışı ve Gürsel'in çekilmeye niyeti bulunmadığını anladığından, 26 Ekim 1961'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Cumhurbaşkanlığı adaylığı için herhangi bir teklif götürmemişti. En yaşlı üye sıfatıyla **"1"** gün süreyle yaptığı geçici Meclis Başkanlığını, ertesi gün Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na devrederek kaybolan Cumhurbaşkanlığı'nın yerine Başbakanlık hesapları yapmaya **başlamıştı.** Bu arada Adalet Partisi, ihtilalcilerden bütün çekintilerine rağmen Cumhurbaşkanlığına aday olarak **Profesör Ali Fuat Başgil**'i gösterdiğini, kamuoyuna basın toplantısıyla ilan ederek sanki **demokratik hayatın** ilk işaretlerini veren görüntüler sergilemekteydi.

Ali Fuat Başgil 27 Mayıs ihtilalinden sonra **İsviçre**'ye yerleşip, Demokrat Partililere karşı yapılan zulüm ve haksızlıklar hakkında neşriyatlar yayınladığından darbeci subaylar onu istemediklerini, Cumhurbaşkanlığına silah zoruyla da olsa Cemal Gürsel'den başka kimsenin seçilemeyeceğini açıklıkla belli etmişlerdi. Aslında Prof. Ali Fuat Başgil'in adaylığının engellenmesi, ihtilalcilerin başlıca ödevleri arasındaydı. O dönemde yaşanan olayları detaylı bir şekilde büyüteç altına almak, 1960 ihtilalinin işleyişini ve Gürsel Paşa'nın hangi şartlarda **Cumhurbaşkanı** seçildiğini de anlamak demektir. **1893 Samsun** doğumlu Ali Fuat Başgil, eğitimini Fransa'da tamamlamış önemli bir hukuk adamıydı. Uzun seneler İstanbul Üniversitesi'nde anayasa hukuku dersleri **vermişti**. Hocaların hocası olarak **"ordinaryüs"** payesine ulaşmıştı. Darbeden hemen sonra hiçbir gerekçe gösterilmeksizin Milli Birlik Komitesi'nin görevden aldığı 147 öğretim üyesinden birisiydi. 1961 genel seçimlerinde Samsun'da Adalet Parti listesinden bağımsız senatör seçilen Başgil, Cumhurbaşkanlığına neredeyse kesin gözüyle bakılan **Gürsel**'in en büyük rakibi konumundaydı. Özellikle Ege Bölgesinden Parlamentoya giren Adalet Partisi'nin senatör ve milletvekilleri, Başgil Hoca'nın en samimi destekleyicileri arasında ön plana çıkmaktaydılar. İhtilalcilerden kısa zamanda bıkıp usanan halk kitlelerinin genel teamüllerine bakıldığında, kesinlikle **"asker kökenli"** Cumhurbaşkanı istemiyorlardı. Ancak, bazı seçkinci CHP'liler ve demokrasi karşıtı darbe yandaşları için aynı şeyler geçerli değildi. Ali Fuat Başgil'in **İsviçre**'den geleceği duyulunca bazı Adalet Partililer otomobillerinin camına hoca'nın posterlerini asarak, şehir ve kasaba meydanlarında gösteriler yapmaya başlamışlardı. Bu türden şaşaalı nümayişlere, yasakçı ihtilalcilerin canları fena halde sıkılmıştı.

Başgil Hoca, bir sonbahar akşamı uçakla İstanbul'a geldi. Ertesi gün trenle Ankara'nın yolunu tuttu. Şahsına gösterilen ilgi öylesine yoğundu ki, her istasyonda büyük tezahüratlar yapıldığı için tren gecikmeli rötarla Ankara'ya ancak ulaşabilmişti. İhtilalciler, adeta **panik** içerisindeydiler. Hoca, Ankara'ya iner inmez hiç beklemeksizin İzmir Caddesi'ndeki Barikan Otele yerleşmişti. Ne var ki, sürekli kontrol ve gözetim altındaydı. Milli Birlik Komitesi'nin emrindeki genç subaylar, otelin çevresini adeta kuşatmış durumdaydılar. **Hoca**'nın yanında samimi dostlarından birkaç AP milletvekili, elinde ise CHP'liler hariç, 120 parlamenterin imzaladığı **"seni destekliyoruz"** belgesi vardı. Siyasi görüşmeler bütün hızıyla sürerken bir akşam üzeri Prof. Başgil, Başbakanlığa davet edildi. İlk anlarda en küçük bir çekinti duymayan hoca, aynı günün akşamı saat 20.00 sıralarında ihtilalci paşaların randevusuna gitti. Orada kendisini Orgeneral Fahri Özdilek'le, Tümgeneral Sıtkı Ulay bekliyordu. Göstermelik samimi bir karşılamadan sonra çaylar kahveler içilmiş ve sadede gelinmişti.

Böylesine hassas bir konuyu olayın canlı tanığından aktarmak, benim yazarlık anlayışım açısından fevkalade önemli bir kavramdır. 1977 senesinde dönemin Ulaştırma Bakanı Yılmaz Ergenekon'un maiyetinde genç bir devlet memuru olduğum zamanlarda, benden hayli yaşlı olmasına rağmen en çok Başmüşavir Ziya Kuyaş'ın odasına giderek ülke meseleleri hakkında sohbetler yapıyordum. Aslında siyasi görüşlerimiz de farklıydı. Ben milliyetçi fikirleri savunurken, o da eski bir CHP'li olarak Ecevit'i çok beğeniyordu. Birgün ekonomik konulardan bahsederken, içeriye yetmiş yaşlarında gülmekle sertlik ifadesi arasında yüz mimikleri olan hayli kalın kaşlı, şık giyimli bir adam girdi. Onu görünce Ziya Kuyaş he-

men ayağa kalkarak, elini sıktıktan sonra halini hatırını sordu. Orada öğrendiğime göre bu zat, meğer ihtilalci generallerden **Sıtkı Ulay**'mış. Bakanlık arşivlerinden daha önce incelediğim için **Münakalât Vekilliği** (Ulaştırma Bakanlığı) yaptığını bilmeme rağmen kendisini ilk kez görmüştüm. Hayli büyük ağzıyla sürekli gülen ve insanları tiye alan bir yapısının olduğunu anlamakta gecikmedim. Nihayet üç-beş dakika kadar içeride kaldıktan sonra izin isteyerek dışarıya çıktım. Bilahare Ziya ağabeyden öğrendiğime göre eski dostluklarına istinaden muhtelif zamanlarda buluşup, **Marmara Köşkü**'nde veya siyasilerin uğrak yeri olarak bilinen Merkez Lokantasında yemek yiyorlarmış. Zaman içerisinde Sıtkı Ulay* birkaç defa daha bakanlığa gelince, aramızda kısa süreli sohbetler ve tanışmanın verdiği yüz aşinalığı oluştu. Gördüğüm kadarıyla genellikle her politikacıda rastlandığı gibi ihtilaldeki kudretli günleri ve bakanlık süksesi kalmadığı için, şık giyimi haricinde pek sıradan bir insanın hal ve tavırları içerisindeydi. **1977** senesinin **Kasım** ayı'nın ilk haftasındaki üçüncü karşılaşmamızda, Sıtkı Ulay Paşa'nın, Ziya ağabey'in de dahiliyle şahsıma yönelik daha fazla ilgi gösterdiğini farketmekte gecikmedim. Bu arada kışla kültürünün vermiş olduğu emrivaki esintiden olsa gerek, hiç durmaksızın arka arkaya politik sorular sormaya başladı:

– Evlâdım Bakanlıkta işler nasıl?

– Gayet iyidir efendim.

---

* Sıtkı Ulay; İstanbul 1907, Harp Okulu, Harp Akademisi-Arapça, Fransızca lisan-Kara Harp Okulu Komutanı-Milli Birlik Komitesi Üyesi (27.5.1960-25.10.1961)-Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi-Tümgeneral-Münakalât (Ulaştırma) ve Devlet Bakanı-(*Sıtkı Ulay 1960 ihtilalinde tuğgeneraldi*).

– Ziya Bey hiç öyle söylemiyor.

– Her kurumda olduğu gibi birtakım aksaklıklar mutlaka görülebilir. Ama yine de huzurlu bir ortam var.

– Peki, bakan'ın Yılmaz Ergenekon Bey'le aran nasıl?

– Son derece iyi olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Ayrıca bu dünyada onun kadar dürüst, şahsiyetli ve namuslu bir insana zor rastlanır. Evindeki bordo koltukların yıpranmışlığını görseniz şaşırırsınız. Üstelik milliyetçi fikirleri beni çok etkiliyor.

– Evlâdım, sen öyle söylüyorsun ama milliyetçilik karın doyurmuyor. Ayrıca her geçen gün Adalet Partisi'nden birkaç milletvekili istifa ettiğine göre, öyle sanıyorum ki yakında bu hükümet yıkılacak!

– Orasını doğru söylüyorsunuz fakat, bütün bunlar Demirel'in hatalarından kaynaklanıyor.

Bu arada Ziya Kuyaş ağabey konuyu dağıtarak, Sıtkı Ulay'a benim çok merak ettiğim Ali Fuat Başgil olayını hatırlatmıştı. Ulay ise, başını sallayıp derinden içini çekerek o günlerin çok gerilerde kaldığını ihsas etmekteydi. Nihayet odada gerçekleşen samimi sohbetten cesaret alarak:

– Paşam, ben bakanım'la rahat konuşmaya alışkınım. Siz nasıl telakki edersiniz bilemem ama, kafama takılan bazı şeyleri sormama müsaade edermisiniz?

– Tabii ki sorabilirsin evlâdım.

– Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi Fahri Özdilek'le Başbakanlığa davet ettiğiniz Ali Fuat Başgil'in kafasına gerçekten silah dayadınız mı?

– Sana bu hususları Ziya kardeşim anlatmadı mı? Çünkü o, geçmişe yönelik meseleleri zaman zaman bana sorsa da fazlasıyla biliyor.

– Bugüne kadar Ziya ağabeyle yüzeysel anlatımlar dışında Başgil Hoca'nın durumunu hiç görüşmedik.

– Bak evlâdım, biz on dörtler grubunu 13 Kasım 1960'da tasfiye ettikten sonra fevkalade zor görevler üstlendik. Ben 25 Ekim 1961'de atamayla Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi seçildim. Bu görevim 16 Şubat 1967'ye kadar sürdü. Önce Ulaştırma, daha sonra da Devlet Bakanlığı yaptım.

– 1960 ihtilalinden önce Harp Okulu Komutanı olduğunuzu ve Demokrat Partili bakanlarla, milletvekillerini evlerinden aldırdığınızı yakınen biliyorum.

– Oooo, bu hususlarda dersine gayet iyi çalışmışsın. Yılmaz Ergenekon'un seni neden yanında tuttuğunu şimdi daha iyi anlıyorum.

– Paşam, müsaadenizle ben zatıalinize Başgil Hoca'nın durumunu sormuştum.

– Onu çok mu seviyorsun?

– Neredeyse on yıl önce vefat etmiş bir insanı sevmekten çok, hatırasına saygı duyarım.

– Evet, yiğidi öldür hakkını yeme derler ya! Başgil, gerçekten cesur **bir insandı**. Dün gibi hatırlıyorum üç görevli yüzbaşıyla onu, kaldığı Barikan Otel'den aldırıp Başbakanlık merkez binadaki Fahri Özdilek Paşa'nın odasında karşıladık. Milli Birlik Komitesi üyeleri olarak, **Ankara**'da başını Talât Aydemir'in çektiği Silahlı Kuvvetler Birliği'ne Cemal Gürsel'i şartlar ne olursa olsun Cumhurbaşkanı seçtireceğimize

dair söz vermiştik. Bu cuntadaki subaylar, bizi son derece rahatsız ediyor ve ikide birde ihtilal tehdidi savuruyorlardı. O nedenle fazla rahat değildik. Geçişmelere yönelik durumları gerek ben, gerekse Fahri Özdilek Paşa, **Başgil'**e dilimizin döndüğünce anlattık.

– Paşam, bildiğim kadarıyla **Silahlı Kuvvetler Birliği'ndeki cunta grubunu yönlendiren subaylar sivil Cumhurbaşkanı adayı çekilmezse,** Parlamentoyu açtırmayacağız tehdidi savurmuşlar. Acaba bu doğru mu?

– Aslında doğru! Hiç durmaksızın mesajlar gönderip "Ordunun itibarını kurtarın. Gürsel'den başka aday istemiyoruz" diyorlardı. Ben ve komitedeki arkadaşlarım idarenin başında olmamıza rağmen adeta bunalmıştık.

– Afedersiniz, silah dayama hadisesi nasıl oldu?

– Asker olmam nedeniyle bütün gün belimde taşıdığım tabancamı, ağırlık yaptığı için ya masamda ya da sehpanın üzerinde bulunduruyordum. Çünkü, suikast endişesi de taşımaktaydım. Başgil'in geldiği akşam benim tabancam, Fahri Paşa'nın makam masasının dibindeki sehpanın üzerindeydi. Kafasına silah falan dayama gibi bir fiiliyatım olmamıştır. Ancak, aramızda sert konuşmalar geçti. Derhal istifa edip, Ankara'dan hiç beklemeksizin ayrılmasını söyledim. Başgil ise, hâlâ demokrasiden bahsediyordu.

– Peki efendim, hukukçu bir ordinaryüs profesörün demokrasiden bahsetmesi doğal değil mi?

– O gün için ortam müsait görünmüyordu. Eğer Başgil adaylıktan çekilmeseydi, İstanbul'dan Cemal Tural Paşa'nın yönlendirdiği Anıkara kanadının başındaki Talât Aydemir'in

cuntacıları hiç tereddütsüz ortalığı kan gölüne çevireceklerdi. Bu durumları belki bizde kalben istemedik ama, gelişmelere engel teşkil etmemiz çok da kolay olmuyordu.

– Paşam, o günlerdeki bazı **muhalif** siyasiler tarafından anlatılanlara göre Ali Fuat Başgil Hoca'ya oteline dönmek için bir otomobil bile tahsis etmediğiniz doğru mu?

– Zannediyorum saat 21.30 sıralarıydı. Başgil istifa etmemekte direnince ben ve **Özdilek Paşa**, biraz kantarın topunu kaçırarak sert konuşmalar yaptık. Kendisi gayri ihtiyari elimizi sıkarak hızla aşağıya doğru indi. Daha sonra kapıdaki nöbetçiler bir taksi çağırarak oteline göndermişler.

– Paşam, Silahlı Kuvvetler Birliği, Milli Birlik Komitesine talimatlar yağdıracak kadar güçlü müydü?

– Orasına birşey diyemem ama, **Aralık 1960**'ta kurulan İstanbul Merkezli **"SKB"** adlı cunta grubunda güçlü komutanlar vardı. Bu cuntanın İstanbul kanadının başında 1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Cemal Tural, Tuğgeneral Refik Tulga (İstanbul Valisi), Harp Akademileri Komutanı Tuğgeneral Faruk Gürler, Tuğgeneral Faruk Güventürk, Ankara kanadında ise daha önce söylediğim gibi Harp Okulu Komutanı Kurmay Albay Talât Aydemir vardı.

– Paşam, son derece önemli bilgiler verdiğiniz için size çok teşekkür ediyorum.

– Aman evlâdım, bunlar yakın tarihte yaşanmış önemli hadiselerdir. **Kimin haklı, kimin haksız olduğunu zamanın akışına bırakmak lâzım.**"

Sıtkı Ulay Paşa, o günlerde böyle söylüyordu ama 27 Mayıs aradan geçen yirmi yıl içerisinde çoktan unutulup tarih ol-

muştu. Üstü kapalı da olsa anlattıklarına göre Başgil Hoca'ya bir tazyik yapıldığı, büyük ölçüde belirginleşiyor. Bütün cesaretine rağmen hoca'nın **"Böyle bir Meclis meşru olamaz"** diyerek ertesi gün Ankara'dan ayrılması, herşeyi açıkça ispatlamakta. Kavga adamı olmayan Ali Fuat Başgil'in silahların gölgesinde tehditler savrularak enterne edilmesinden sonra Gürsel Paşa tek aday olduğu halde, işi İnönü tarafından gelebilecek bir engele bırakmamak kaydıyla garantiye almak isteyen ihtilalci subaylar; Meclis'in balkon, koridor, giriş ve çıkış kapılarında bellerinde silahlar hazır kıta beklemekteydiler. Daha düne kadar yakın zamanda İnönü'yü gözlerinde büyütüp adeta ona tapan ihtilalciler, şimdi ya Gürsel, ya da hiç diyorlardı. Genel teamüle bakıldığında durum çoktan anlaşılmıştı. Bu şartlarda Gürsel Paşa, göstermelik **meşru** zeminde silahlı kuvvetlerin cuntavari baskısıyla zorla Cumhurbaşkanı seçtirilecekti. Nihayet Meclis ve Senato'nun 26 Ekim 1961'deki oylamaları neticesinde 607 üyeden 403'ünün beyaz oylarını alan Cemal Gürsel, tartışmalı bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin **"Dördüncü Cumhurbaşkanı"** olmuştu. Üstelik yemin törenine **resmi** üniformayla gelmesi, hâlâ demokrasiyi özümseyememiş olduğunun en belirgin ispatı gibiydi. Bilahare yapılan oylamada Meclis Başkanlığı'na Cumhuriyet Halk Partisi'nden **Fuat Sirmen**, Senato Başkanlığı'na ise Adalet Partisi'nden **Suat Hayri Ürgüplü** seçildiler. Artık bundan böyle Türkiye'de ilk defa koalisyonlar dönemi başlayacaktı. Zira hiçbir parti kabineyi tek başına kurabilecek salt çoğunluğa sahip **değildi**. Bu nedenle siyasi parti liderleri, belirgin dayatmalarla şaibeli bir şekilde seçildiğine bizzat tanık oldukları Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in, kendilerini Çankaya Köşkü'ne davet etmesini beklemekteydiler.

İSMET İNÖNÜ ESKİ ALAY KOMUTANI TARAFINDAN BAŞBAKANLIĞA ATANIYOR

Cemal-Gürsel Cumhurbaşkanı seçildikten sonra liderlerle ilk resmi temaslarına 2 Kasım 1961'de başladı. 1960 ihtilalinin ilk günlerinde kendi kendini Başbakan ve Genelkurmay Başkanı ilan etmesi nedeniyle bu türden protokollere fazla alışık değildi. Liderler turundan önce Çankaya Köşkü'ne giden Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, **İnönü**'nün hükümeti kurmasını Gürsel'e açıklıkla teklif etmişti. Ancak, ortada belirgin bir isteksizlik sezinleniyordu. Bu teklife fazla sıcak bakmayan Gürsel, ilk görüşmesini Osman Bölükbaşı'yla yapmış, CKMP lideri partisinin kurulacak bir koalisyon hükümetine katılmayacağını açıklayarak, köşk'ten ayrılmıştı. Gürsel, aynı gün öğleden sonra en son olarak saat **15.00**'te **İnönü**'yü Çankaya'ya davet ettiğinde, oyalama taktikleriyle geçen sürede YTP Genel Başkanı Ekrem Alican'a daha sıcak baktığını her haliyle belli etmiş vaziyetteydi. Köşk'ten oldukça sinirli ayrılan İnönü, kendisine yeni kabineyi kurma görevi tevdi edilmediği için son derece üzgündü.

Böylesine bir hırs, böylesine bir müzmin ihtirasın eşi menendi dünya üzerinde olabilir mi acaba? Genel seçimlerden önce Cumhurbaşkanlığı hayalleriyle yanıp tutuşan İnönü, şimdi Başbakan olabilmek için ihtilalci Gürsel'in kapısını aşındırıyordu. Denilebilir ki bu davranışı siyasi teamül gereği doğal karşılanamaz mı? İnönü gibi iyi veya kötü tarihe malolmuş bir şahsiyetin, kendisinin Milli Şef-

liği döneminde albay rütbesiyle alay komutanı olan Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı seçildikten sonra ayağına gidip, Başbakanlığa getirilmesi için siyasi diretmeler yapması, hırstan da öte ihtiras değildir de nedir? Kaldı ki, dünya siyasi literatüründe Cumhurbaşkanlığı'ndan-Başbakanlığa dönüş yapan bir lider olmadığına göre, ikbal ve ihtirasları uğruna böylesine küçültücü mizansenlere girmek ancak İnönü'ye yakışırdı. Zaten o da doğasındaki kişiliğine uygun olanı yapmıştır. Bir lider olarak tek başına seçilememişsen, Cumhurbaşkanı'nın tevdi edeceği görevi bekleyeceksin. Size görev vermiyorsa, dayatma taktiği uygulamak demokrasiye uygun düşer mi? Düşmediğini herkesin bilmesine rağmen yalnızca İnönü, her zaman olduğu gibi işine gelmeyen şeyleri duymazdan geliyordu...

2 Kasım tarihinden 10 Kasım 1961 gününe kadar ki liderler turu sonuçsuz kalmış ve kabine kurulmamıştı. Açık seçik görüldüğü kadarıyla Cemal Gürsel'in tek istediği, İnönü'nün dışında bir hükümet modeliydi. Nihayet 10 Kasım günü öğleden sonra liderleri son kez Çankaya'ya davet eden Gürsel, ülkenin hükümet krizini aşabilmesi için hiçte arzulamadığı halde beraberinde bulunan Milli Birlik Komitesi'nin iki üyesi Fahri Özdilek ve Sıtkı Ulay'ın yanında **"Malatya Milletvekili İsmet İnönü"**ye kabineyi kurması için resmen görev vermişti. Seçim öncesi Cumhurbaşkanlığı hayal eden İnönü, eski Alay Komutanı Cemal Gürsel'in kendisine isteksiz bir şekilde tevdi ettiği kabineyi kurma görevini hiç itiraz etmeden, tereddütsüz kabul **etmiştir**. Böylesine bir siyasi gelişmenin yarattığı prestij kaybını, çok isteseler de taraflı tarafsız kimseler tevil edemez. Hakikatlar apaçık ortada olduğuna göre, riyalar her zaman son kertede kalır.

İsmet İnönü, gazetecilere tebessüm saçarak köşk'ten çıktıktan birkaç saat sonra kabineyi kuracağına dair yetki, Anadolu Ajansı tarafından kamuoyuna ilan edildi. İnönü'nün, ordunun **Gürsel**'e olan yoğun baskıları neticesinde Başbakan olduğunu, sevgili damadı Metin Toker* şöyle izah etmekte:

"İsmet Paşa tarihsel kişiliği dolayısiyle ülkenin bunalımlı günlerinde hükümetin başında isteniliyordu. Bütün demokratik kurumları yerine ancak o oturtabilecekti. Ordu Gürsel'i bunun için İsmet Paşa'ya görev vermeye zorlamıştı."

Metin Toker'in açıklamalarından da anlaşıldığı gibi tek başına iktidar olamayan İsmet İnönü, ordu baskısıyla 10 Kasım 1961 günü Başbakanlığa atanmıştır. Hemde Milli Şeflik dönemlerinde emirler yağdırdığı, eski Alay Komutanı Cemal Gürsel'in şaibeli Cumhurbaşkanlığı'nı içine sindirerek...

Metin Toker izahatlarında, ordu baskısından sözederken, İnönü'nün demokratik kurumları yerine oturtması için Başbakanlığa getirilmesinin istenildiğinden bahsetmekte!

Ne alakası var!.. Ordu baskısının olduğu yerde, demokratik kurumların hayata geçirileceği düşünülebilir mi? Sevgili damadı, paşa babasını yazılarıyla demokrasi şampiyonu yapacağım derken, ordu baskısından bahsetmekle, düştüğü büyük tezadın yanı sıra akla karayı aynı kefeye koymuş olmuyor mu?

Atatürk'ün ölümünün üzerinden bir gün dahi geçmeden 11 Kasım 1938'de II. Cumhurbaşkanı seçilen İnönü, kaderin veya ihtirasın garip cilvesidir ki, tam 23 sene sonra 11 Kasım

---

* Metin Toker; Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Sayfa 37, Cem Yayıncılık, 1994 Ankara.

1961 günü bütün tarihi kişiliklerini hiçe sayarak ihtilalcilerin gölgesinde Başbakanlık makamına oturuyordu. Bilhassa okullarımızda yakın tarih okuyan veya okutulan öğrencilerimize İsmet İnönü hakkındaki bilgiler, her yönüyle riyalardan uzak kalınarak tarafsız bir şekilde anlatılması gerekir. Yoksa bir yüz yıl daha **"Atatürk'ün yakın arkadaşı ve demokrasi şampiyonu"** gibi safsatalardan kurtulamayız.

Milli Birlik Komitesi Üyeleri ve Cumhuriyet Halk Partisi sempatizanlarıyla hayli kalabalık bir **grup** teşkil eden genç subaylar **İnönü**'yü alkışlarla Başbakanlık makamına uğurlamışlardı. O artık araları fazla iyi olmasa da ihtilalci Gürsel Paşa'dan talimatlar alıp, haftalık mutad görüşmeleri için zatıalileri'nin huzuruna giderek sözde aydın çevrelerin pek benimsediği, ülke adına yaptırımlar uygulayan demokratik Başbakanımız İnönü'ydü, bundan böyle! Asker baskısıyla o yüce makama oturtulan İsmet Paşa, demokrasi şampiyonu Başbakanımız olmuştu öyle mi!.. Kim inanır buna? Millet iradesinin olmadığı yerde demokrasilerden bahsedilemeyeceğine göre, o halde **"gerçek manada demokrasiyi"** onu içtenlikle özümseyenlerde aramak gerekmez mi? Aslında hiç tartışmasız doğru olan da budur...

İsmet Paşa'nın 1961 seçimleri öncesinde Başbakanlığa getirmeyi düşündüğü Genel Sekreteri **İsmail Rüştü Aksal**, kurulan koalisyon kabinesinde kendisine verilen Başbakan Yardımcılığı'nı reddederek, onurlu siyasetin **nasıl yapılacağını** genel başkanı ve parti temsilcilerine herşeyiyle ispatlamıştı. Halbuki İsmet Paşa öyle mi? Cumhurbaşkanı olamayınca, İsmail Rüştü Aksal'a çok önceden söz verdiği halde Başbakanlığa kendisi konmuştu. Asker baskısıyla Başbakan olan İnö-

nü'nün kurduğu Türkiye Cumhuriyetinin ilk koalisyon kabinesi şu isimlerden oluşuyordu:

"Başbakan-İsmet İnönü CHP, Başbakan Yardımcısı-Akif Eyidoğan AP, Devlet Bakanı-Necmi Ökten AP, Adalet Bakanı-Sahir Kurutluoğlu CHP, İçişleri Bakanı-Ahmet Topaloğlu AP, Dışişleri Bakanı-Selim Sarper CHP, Maliye Bakanı-Şefik İnan CHP, Milli Eğitim Bakanı-Hilmi İncesulu CHP, Bayındırlık Bakanı-Emin Paksüt CHP, Ticaret Bakanı-İhsan Gürsan AP, Sağlık Bakanı-Suat Seren AP, Tekel Bakanı-Şevket Buladoğlu AP, Tarım Bakanı-Cavit Oral AP, Ulaştırma Bakanı-Cahit Akyar AP, Çalışma Bakanı-Bülent Ecevit CHP, Sanayi Bakanı-Fethi Çelikbaş CHP, Basın Yayın Bakanı-Kâmuran Evliyaoğlu AP, İmar İskan Bakanı-Muhittin Güven AP."

İsmet Paşa kabinesi işbaşı yapmıştı ama, ülke hâlâ ihtilal kalıntılarından temizlenememişti. Nasıl temizlensin ki, Milli Birlik Komitesi üyelerinden ondörtlerin haricindeki gruptaki subaylar seçilmeden tabii senatörlüğe atanıp, Meclis'e karargâhı kurmuşlardı. Silahlı Kuvvetler Birliği'nin Ankara kanadının başındaki Kurmay Albay Talât Aydemir, ihtilalcilere devamlı talimatlar yağdırıp, cezaevi'ndeki Demokrat Partililere siyasi af çıkarılmaması yönündeki ısrarlı baskılarını sürdürmekten vazgeçmiyordu. Anlaşıldığı kadarıyla asi albayın tek düşüncesi, bir punduna getirip 27 Mayısçıları devirdikten sonra ülkeyi diktavari bir askeri idareyle yönetmekti...

22 ŞUBAT DARBE GİRİŞİMİ

Ordu içerisindeki Silahlı Kuvvetler Birliği'ni oluşturan cuntacılar grubu, 27 Mayıs ihtilalinin amacından saptırıldığını ileri sürerek, devamlı surette idareye el koymaktan söz ediyorlardı. Harp Okulu Komutanı Talât Aydemir, çok gizli olarak İstanbul'a kendi adamlarını göndermişti. Balmumcu'da I. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı **Orgeneral Cemal Tural**'ın talimatıyla Tuğgeneral Refik Tulga'nın başkanlığında yapılan toplantıya Ankara'dan gelen Necati Ünsalan, Selçuk Atakan, Galip Gültekin ve Dündar Seyhan da katılmışlardı. Bu gizli toplantıda Ankara cuntasının temsilcileri, koalisyon hükümetine derhal el konulmasını teklif ederlerken hatta Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın kendileriyle birlikte olduğunu söylemişlerdi. Anlaşıldığı kadarıyla darbecilere karşı, yeni bir darbe yapmaya kararlıydılar. 9 Şubat 1962'de yapılan bu gizli toplantı neticesinde İstanbul'dan hiç beklemeksizin dönen Ankara grubu, Cevdet Sunay'la görüşerek girişilecek darbe hakkında kritik yapmışlardı. Sunay birşeylerden çekinmiş olacak ki **son anda** cuntacıların fikirlerine iştirak etmemişti. Çok gariptir, tehlikeyi sezinleyen İsmet İnönü'nün damadı Metin ve kızı* Özden Toker, Milli Birlikçilerle içli dışlı olarak, bir nevi paşa babalarına askeri kanattan bilgi aktarıyorlardı. Metin Toker'in bu hususta anlatımları şöyle:

---

* İnönü'nün kızı Özden'le, damadı Metin Toker'in Kurmay Albay Osman Köksal'ın evinde görüşmeleri; Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, sayfa 68-Cem Yayıncılık, 1996 Ankara.

"Biz Özden'le 17 Şubat gecesi bir cumartesiydi, Osman Köksallar da yemekteydik. Bizimle beraber, başka bazı MBK üyeleri de vardı: Sami Küçük, Suphi Gürsoytrak gibi. Gece yarısı Vehbi Ersü, Selahattin Özgür ve birkaç kişi daha telaşla geldiler. Bazı birlikler alarma geçmişlerdi. Durumun Başbakan'a haber verilmesini istiyorlardı. İsmet Paşalar o tarihte hâlâ Ayten Sokakta oturmaktaydılar. Telefon ettim. Uyandıramadım. Çıktık, eve gittik. Söylenenleri anlattım. İsmet Paşa, Sunay'ın ve Sancar'ın haberdar edilmesini istedi."

Bu türden belgeli açıklamaları sık sık gündeme getirmemin yegâne sebebi, İnönü ailesinin her zaman ve her ortamda ihtilalcilerle içli dışlı olduklarını ispatlamam nedeniyledir.

Böylesine gelişmelerden sonra gerçekçi bir değerlendirme yapacak olursak, bu kadar ihtilalcinin arasında samimi bir **aile ortamı** yaratan **İsmet İnönü** ve yakınlarına demokrasi yanlısı diyebilir miyiz! Bunların görüştükleri Osman Köksal kimdir? 27 Mayıs öncesi darbecilerle işbirliği yapan iki yüzlü dönek bir adam. Darbe başarılı oldu onların yanında, başarısız olsaydı hiç şüphesiz karşılarında olacaktı. İşte İnönüler millet iradesiyle gelemedikleri yerlere ihtalalcilerin sırtından gelip, demokrasiye inanmayan böylesine despot ruhlu insanlarla münasebet kurmaktaydılar. Bu tarihi gerçekleri, hangi görüşte olursak olalım inkâr edemeyiz.

Sözde demokratik hükümet denilen İnönü kabinesindeki bakanlardan Avni Doğan, Talât Aydemir grubuyla pazarlıklara girişip, Başbakanlığı için cuntacılardan söz almıştı. Aynı cuntacıların Balmumcu'daki toplantılarına katılarak, bir anda sivil kanadın ihtilalcisi oluvermişti. Nihayet **22 Şubat** hareketi patlak verdiği zaman önce asi Albay Talât Aydemir'in ya-

nında olan Avni Doğan, baktı ki İnönü ihtilalcilerle pazarlığa oturmuş, hemen Hava Kuvvetleri Karargâhı'na giderek durum değerlendirmesine girişmiştir. Sabaha karşı İnönü vaziyete hakim olunca; Avni Doğan, Aydemircilerin aleyhine dönerek Hava Kuvvetleri Karargâhı'nın* şeref defterine şunları yazmıştı:

"Hava Kuvvetlerimiz memleketimizi felaketten kurtarmıştır. Şükranlar.

Eğer biz hükümet olarak daha tedbirli olmayı bilseydik, bu tehlike daha önceden karşılanmış olurdu. Tedbirde kusur ettiğimizi görerek utandım."

O tarihte Harp Okulu tamamiyle Talât Aydemir'e bağlıydı. Eğittikleri Harbiyeli öğrencilerle kuvvetli bir güç oluşturarak, ilk anda **Muhafız Alayı'nı vurmayı** hedeflemişlerdi. Tıpkı 27 Mayıs'taki gibi, 22 Şubat 1962 darbe girişiminde de askeri öğrenciler kullanılmaktaydılar. 22 Şubat günü Harbiye öğrencileri tankların içerisinde, Zırhlı Birlikler Eğitim Merkezi'nin vasıtalarıyla Ankara sokaklarına yürümüşler ve ihtilali fiilen başlatmışlardı. Karargâhından **Dündar Seyhan**'la birlikte ilk ültimatomu veren **Talât Aydemir**, düşüncelerindeki aşırı sol fikirlerin ülke idaresine egemen olacağına kesinlikle inanıyordu. Bu arada Çankaya Köşkü'ne yaklaşan süvari grubunun başkanlarından Fethi Gürcan, Cihat Alpan ve hükümet yanlısı subayları enterne etmeyi başarmıştı. Durumdan haberdar olan Osman Köksal, Gürsel ve İsmet Paşa'ya anında bilgi vermeyi ihmal etmiyordu. Muhafız Alayı yalnızca karışmamış, tam anlamıyla Fethi Gürcan ve grubunun eline geçmişti.

---

* 23 Şubat 1962 tarihli Hava Kuvvetleri Karargâhı Şeref Defteri.

Bir anlamda ihtilalci Gürsel, Cumhurbaşkanlığı makamında oturmasına rağmen cuntacılar tarafından ablukaya alınmış vaziyetteydi. Ülkenin bir numaralı adamı çaresizlik içerisinde aklına esen her **yere** talimatlar yağdırmaktaydı. Neredeyse düşürülmesi an meselesiydi. Başdarbeci, karşı darbeyle devrilmenin korkularını yaşamaya başlamıştı. Köşk'ün sınırları içerisinde olduğu halde (enterne edilmesinden dolayı) kendini korumakla görevli Muhafız Alayı'ndan en küçük bir **haber** alamıyordu. Cumhurbaşkanı'nın maiyetinde bulunanlar, adeta korku ve panik karışımı çarpınışlarla bir şey yapamamanın üzüntüsünü yaşamaktaydılar. Aslında Fethi Gürcan gibi her yönüyle iyi yetişmiş gözüpek bir subay için devletin sivil ve askeri yetkililerini toplamaktan kolay bir şey yoktu. Peki öyle ise hedefleri neden gerçekleşmedi denilecek olursa? **Dündar Seyhan** bu durumu şöyle anlatmakta:

"Fethi Gürcan Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu'nun yaptığı toplantıyı Talât Aydemir'e telefonla haber verip, hepsini toplayayım mı diyerek ne yapması gerektiğini sorup, Aydemir'den talimat ister. Aydemir "Bizim onlarla işimiz yok, bırak gitsinler" diyerek Fethi Gürcan'a mani olmuştur."

Daha önce de belirttiğim gibi tam bir gerilla taktiğiyle yetişmiş olmasının yanı sıra son derece korkusuz bir yapıya sahip olan Fethi Gürcan, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nı etkisiz hale getirdikten sonra köşk'ü basması an meselesi iken, Talât Aydemir'in onu bu eyleminden neden vazgeçirdiği henüz açıklığa kavuşmamış durumdadır. Buna verilebilecek tek ip ucu, Çankaya Köşkü'ndeki toplantıda parti liderlerinden,

Talât Aydemir'in kıramayacağı aile yakını Ekrem Alican'ın* da bulunması, hareketin engellenmesine mani oldu diyebiliriz. Çünkü, değerlendirmelerin ışığında akla mantığa gelen en olumlu yol budur. Zira o dönemde Başbakan Yardımcısı konumunda olan Ekrem Alican, hiçbir engellemeye tabi tutulmaksızın Çankaya Köşkü'ndeki toplantıdan apar topar çıktıktan sonra **Harp Okulu**'na giderek karargâhı'nda **Aydemir**'le görüşüp, İnönü Hükümeti **adına** pazarlıklarda bulunmuştu. Kaldı ki, 22 Şubatın başlangıç günlerinde asi albay'ın yanına kendi adamlarından başka kimseler yaklaşamıyordu. Alican'la aralarındaki akrabalık bağının verdiği duygusallıkla Talât Aydemir uzun görüşmeler neticesinde nihayet ikna edilerek, 22 Şubat macerası başarısız bir şekilde sona ermişti. Bu darbe girişiminin pazarlıklar neticesinde bitmesiyle, birkaç gün sonra **İsmet İnönü**'nün başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, diyet borçlarını ödeyebilmek için danışıklı döğüşlü aldıkları kararla Talât Aydemir ve arkadaşlarının tamamını emekliye sevkederek, **"özel af yasası çıkartıp"** serbest kalmalarını sağlamışlardı. Olacak şey değildi ama, olmuştu bir kere! Darbecilerin hapse atılmaları beklenirken, hepsi de ellerini kollarını sallayarak serbest kalmışlardı. Ne de olsa İnönü Hükümeti, Milli Birlik Komitesi üyelerinin güdümü altında varlığını sürdürmenin ezikliği içerisindeydi. Bu şartlarda 27 Mayıs darbecileri, ak saçlı paşa'nın ve Ekrem Alican'ın hakemliğinde 22 Şubat darbecileri'ni belirgin çekintilerinden dolayı ayan

---

* Ekrem Alican; 1916-Adapazarı-Mülkiye-Maliye Müfettişi-IX, X uncu Dönem Kocaeli, 1, 2 nci Dönem Sakarya Milletvekili-Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı-Kurucu Meclis Bakanlar Kurulu Üyesi, Maliye, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı.

beyan kollamış oluyorlardı. Bir ülkede darbe girişiminde bulunanlar **affa uğrarlarken**, Celal Bayar ve dava arkadaşları idamdan döndükleri yetmiyormuş gibi, Kayseri Cezaevi'nde yatmalarının ötesinde hâlâ ardı arkası kesilmeyen mahkemelere girip çıkmaktaydılar. **İsmet Paşa** Demokrat Partililerin affına yaklaşmazken, 22 Şubatçıların özel af yasasının Meclis'ten geçmesinin başka bir şeyle karıştırılamayacağını beyan ederek, demokrasinin ilkelerine bir kez daha ters düşmüş oluyordu. Gerçi, Milli Birlik Komitesi'nin varlığından çekinti duysalar da **Adalet Parti grubundan** bazı homurtular gelmiyor değildi. Koalisyon kanadının bir parçasını teşkil eden Adalet Partisi milletvekilleri, Talât Aydemir ve onun maiyetindeki ihtilalci grubunun af tasarısını onaylayan bakan arkadaşlarının biran önce partiden ihraç edilmelerini düşünürlerken, daha sonra her nedense bu ısrarlarından vazgeçtiler. Görüldüğü kadarıyla öyle anlaşılıyordu ki, asker baskısı hemen herşeye engel oluyordu. Bütün bunların yanında son bir gayretle İsmet Paşa'ya siyasi aflar için devamlı baskı yapan Adalet Partililer, hayal kırıklığına uğramalarının yanında istediklerini elde edememişlerdi. Talât Aydemir* ve grubunun özel afla serbest bırakılmalarıyla 22 Şubatçıların giriştikleri ihtilal macerası başarısız, fakat geniş yankılar uyandıran çalkantılarla son bulmuş oluyordu.

---

* Talât Aydemir emekliye sevkedildikten sonra boş durmadı. Harp Okulu öğrencilerini dışardan yönlendirerek 21 Mayıs 1963'te ikinci kez darbe girişiminde bulunmasına rağmen başarısız oldu. Ankara'nın merkezindeki çatışmalarda 1 binbaşı, 1 Harbiye öğrencisi, 1 astsubay ve 4 er hayatlarını kaybettiler. Emekli Yarbay Tekin Pakova'nın evinde yakalanan Aydemir bu kez imtiyazlı affa tabi tutulmadığı için, uzun yargılamalar neticesinde Temmuz 1964'te Fethi Gürcan'la birlikte Ankara'da idam edildi.

CELAL BAYAR'IN KAYSERİ CEZAEVİNDEN TAHLİYESİ İNÖNÜ VE GÜRSEL'İN ÜZERİNDE BÜYÜK TEDİRGİNLİKLER YARATIYOR

17 Eylül 1961'de İmralı Adası'nda gerçekleşen infazların ardından hüküm giyen Demokrat Partililerle, yaş haddinden kurtulanlar Adana ve Kayseri Cezaevleri'ne sevkedilmişlerdi. Celal Bayar da **65** yaşın üzerinde olması nedeniyle idam edilmeyenler **arasındaydı**. Dava arkadaşları Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ı haksız yere darağaçlarında sallandırdıkları için son derece üzgündü. Cemal Gürsel ve Milli Birlik Komitesi üyeleri'nin talimatları doğrultusunda sevkedildiği Kayseri Cezaevinde günleri çileli bir şekilde sıkıntılarla geçip giderken, Bayar'ın sağlık durumunda belirgin bozulmalar başgöstermiş, devamlı surette kalbinden şikayetçi **olduğunu** söylemeye başlamıştı. Tutuklu bulunan Demokrat Parti Grup Başkanvekillerinden Dr. Baha Akşit, her fırsatta çok sevgi duyduğu liderinin tedavisiyle yakından ilgilenmekteydi. **Bayar**'ın sağlık durumunun tamamiyle kötüye gittiği günlerde, anlaşılmayan nedenlerden dolayı cezaevi'nin doktorları istifa etmişlerdi. Bir müddet sonra giden doktorların yerine Kayseri'de görevli bulunan Hükümet Tabibi atanmıştı. Bu tabip, tutuklu hastaların durumları hakkında Baha Akşit'ten gerekli bilgileri almasının yanında, onlardan ilgi ve alakasını hiçbir zaman esirgemiyordu. Cezaevindeki tutuklu Demokrat Partililerin büyük bölümü 50 **yaşın** üzerinde olduklarından, hasta sayısı her geçen gün artmaktaydı. Yeni gelen

tabip, Baha Akşit'le detaylı bir tıbbi istişarede bulunduktan sonra uzun muayeneler neticesinde kendi izlenimleri doğrultusunda raporunu hazırlamıştı. Cezaevi doktoru tanzim ettiği raporunda Bayar'ın kalbinden rahatsız bulunduğunu, bu nedenle sağlıksız bir ortam içerisinde kalmasının mümkün olamayacağını, mütehassıslar tarafından muayene edilip tam teşekküllü bir hastanede tedavisinin yapılması gerektiğini, infaz savcılığı'na bildirmişti. Artık bundan sonra yapılacak uygulamalar, yetkililerin takdirine kalmış durumdaydı.

Doktorun hazırladığı rapora bilgileri doğrultusunda yardımcı olan Baha Akşit, mesleğinin kurallarını uygulayan bu insana kendileri yüzünden zor durumlara düşebileceğini hatırlatmayı da ihmal etmemişti. Bütün ikazlara rağmen vicdanının sesini dinleyen cezaevi doktoru, Bayar'ın sağlığı hakkında verdiği raporda içinin rahat olduğunu söylüyordu. Aradan geçen kısa süre içerisinde Dr. Baha Akşit tahminlerinde yanılmamış, infaz savcılığına verilen rapor **Adalet Bakanlığı**'na intikal ettirilerek cezaevi hekimi hakkında dava açılmıştı. Dava neticeside mahkemeye çıkartılan doktora şahitlik eden Baha Akşit, gelişmeler karşısında son derece kırgın ve üzgündü. Suçu sadece doğru rapor tanzim etmek olan cezaevi doktorunun beraatıyla, bir nebze olsun rahatlamıştı. Bazı siyasi muhalifleri ve taraflı basın mensupları Baha Akşit'i suçlayarak, cezaevinde hazırlanan sağlık raporunu, **Bayar**'ı tutukluluktan kurtarma metodu olarak ileri sürmüşlerdi. Ancak, bu savlarının doğruluğunu bir türlü ispatlayamıyorlardı.

Nihayet Celal Bayar sağlık nedenlerinden dolayı 23 Mart 1963 günü raporlu olarak tahliye edilip, geçici de olsa üç yıla yakın süren cezaevi hayatından sonra, hürriyetine kavuş-

muştu. Gelişmelerin bundan sonrasını **10 Ocak 1998** tarihinde Reşide Bayar Apartmanı'nda **iftar yemeğinde** söyleşide bulunduğum Bayar'ın kızı Dr. Nilüfer Gürsoy'dan aktarmakta **fayda görmekteyim**. Aynı akşam sofrada Film Yapımcısı Özdemir Birsel, Bayar'ın damadı Dr. Ahmet İhsan Gürsoy, torunları Ali İhsan ve Bilge Gürsoy da bulunmaktaydılar. Nilüfer Hanım, çektiği o kadar acılara rağmen her zamanki kibar ve zarif **yapısıyla** ihtilalcilere ağır sözler söylemekten özellikle imtina ediyordu. Hatta bizlere **Atatürk**'ün, babası hakkında övgü dolu sözler sarfettiği bir plağını dinletmiş, daha sonra da birer adet CD'lerini hediye etmişti. Kayseri Cezaevi günlerini sorduğumda içini çeken Nilüfer Hanım, kısa bir suskunluktan sonra şunları anlatıyordu:

*– Babamın, **Yassıada**'da ihtilalcilere karşı tek başına verdiği mücadeleyi bilmem anlatmama gerek var mı? Onların akılalmaz baskılarına hiçbir zaman boyun eğmediği, Yassıada saati arşivleri ve mahkeme raporlarında kayıtlıdır. Milli Birlik Komitesi üyeleri'nin en büyük arzuları, başlangıçtan itibaren babamı asmaktı.*

– Hanımefendi, sonra ne oldu da ihtilalciler bu uygulamadan vazgeçtiler?

*– Baktılar ki dünyaya karşı rezil olacaklar. Son anda **65** yaşın üzerindekilere idam kararını uygulamadılar. Ancak, babamı en çok üzen Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın İmralı'da dramatik bir şekilde idam edilmeleri olmuştur. İçi yana yana, benim yaşım hayli ilerlemiş durumda, keşke onların yerine beni assalardı diyecek kadar erdemli bir insandı.*

– Peki, idamların hemen sonrasında İmralı Adası boşaltıldığında neler hissettiniz?

*– Çok doğal olarak o şoku insan hemen üzerinden atamıyor. Hasan Polatkan'ın idamından sonra bazı anılar film şeridi gibi gözümün önüden geçiverdi. Onunla en son **Nehru**'nun Türkiye'ye geldiğinde, 27 Mayıs ihtilalinden birkaç hafta önce Çankaya Köşkü'ndeki sofrada yanyana oturmuştuk. Davetlilerin huzurunda esprili bir şekilde yaşlanmaya başladığını söylemişti. Polatkan'ı son görüşüm olduğunu nereden bilebilirdim? İnsan, yakından tanıdığı değerlerin asılmasına aradan yıllar geçse de tahammül edemiyor. Tabii ki Adnan Bey, Fatin Bey, bunlar kolay unutulacak şeyler değil...*

– Kayseri günleri de sizin için hayli sıkıntılı ve zor olmuştur herhalde?

– Daha çok annem, yaşlılığından dolayı hayli yorulmasına rağmen o kadar uzun yola sürekli olarak trenle gidip geliyordu. Her seferinde metanetini korumaktaydı. Bizler, istenilmeyen bir sağlık problemi yaşamasından korkuyorduk.

– Nihayet, korktuğunuz başınıza geldi değil mi hanımefendi?

*– Evet, çok doğru söylüyorsunuz. Annem, 24 Aralık 1962 gecesi **Haydarpaşa Gari**'ndan akşam ekspresi'ne **teyzemle** birlikte binerek 55 yıllık hayat arkadaşını görebilmek için, her zamanki gibi yollara koyulmuştu. Tren **İzmit**'e yaklaştığında kalbinin sıkışıp daralması neticesinde, teyzemin kollarında **vefat** etmiş. Ekspres İzmit istasyonunda durduğunda, gözyaşlarına boğulup hıçkırıklar içerisinde durumu görevlilere izah eden teyzem, İstanbul'a ısrarla geri dönmek isteme-*

sine rağmen kondoktörün ikazı üzerine cenaze ile birlikte Ankara'ya kadar getirilmişler. Bizler de elim haberi aldıktan sonra alel acele Ankara'ya hareket ettik.

– Peki, o dönemin zor şartlarında anneniz Reşide Hanımefendi'yi nereye defnettiniz?

– Aslında cenazeye babamın da katılmasını çok istiyorduk. Ne var ki ihtilalciler buna ***müsaade etmediler****. Turgut Ağabeyim de hakkında tutuklama kararı çıkartıldığı için yurt dışından* ***Türkiye****'ye gelebilmesi mümkün olmadı. Bazı aile yakınlarımız ve Demokrat Partili dostlarla birlikte annemi Ankara'da Cebeci Asri Mezarlığı'na defnettik. Gerçekten çok zor günlerdi. O günleri yaşamayan bilemez."*

Celal Bayar'ın kızı **Dr. Nilüfer Gürsoy**'un anlattığı gibi **Reşide Hanım**, eşinin katılamadığı cenaze töreninde ebediyete uğurlanmıştı. 27 Mayıs'la birlikte aralarına giren geçici ayrılık, emrihakkın vaki olmasıyla ebedileştiğinde, Bayar saygıdeğer refikasının ruhunda yereden manevi hatıralarıyla başbaşa kalırken, defin işleminde bulunmasının dahi esirgenmesi onun kader çizgisinin acımasız sayfalarındaki bir başka talihsizliğidir.

Daha önce de belirttiğim gibi hakkında tanzim edilen sağlık raporu neticesinde 23 Mart 1963 günü tahliye edilen Celal Bayar, henüz cezaevi avlusundan adım atmadan istihbarat ekiplerinin kontrolünde sıkı bir **takibe alınmıştı**. Hükümet yetkilileri karayolu ile Ankara'ya gitmesinin güvenlik açısından sakıncalı olabileceğini ileri sürerek, şahsına tahsis edilen helikopterle yolculuk yapmasını tavsiye etmişlerdi. İhtilalci Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'le, Başbakan İsmet İnönü'nün

asıl gayeleri; **Bayar**'a yollarda halk tarafından gösterilecek olan sevgi tezahürüne bir şekilde mani olmaktı.

Kayseri Cezaevi önündeki muazzam kalabalığın yanı sıra yollardaki büyük araç konvoyunun içerisindeki insanlar, Bayar'ın dışarıya çıkmasını sabırsızlıkla beklemekteydiler. Anlaşıldığı kadarıyla nümayiş tarzındaki bu görüntüler, ihtilalcilere verilen mesaj gibi bir şeydi. Ortalık adeta bayram yerini andırıyordu. Celal Bayar nihayet çıkış kapısının önünde göründüğünde, sevinçten ağlayanlar sızlayanlar, kendilerinden geçmişlerdi. Nilüfer Hanım sevinç gözyaşları içerisinde babasına sarılırken, avukatı Gültekin Başak, Refik Koraltan'ın kızı Ayhan Timurtaş ve çevresindeki binlerce kişi liderlerine sarılıp elini öpebilmek için büyük gayretler sarfediyorlardı. Böylesine büyük bir sevgi seli ülkemizin üzerine kâbus gibi çöken ihtilalcilerin, tarihin derinliklerine gömülmek üzere olduklarının müjdecisi görünümlerini verirken, Ankara'daki koalisyon hükümetinin Başbakanı İnönü'yü de hayli tedirgin etmişti. Bayar cezaevinden çıkıp kendisini takip eden çok kalabalık araç konvoyuyla Kayseri caddelerinden geçerken, evlerin balkonlarından atılan çiçeklere ve gösterilen muazzam sevgi tezahüratına, ellerini sallayarak mukabelede bulunuyordu. Yoğun ısrarlar üzerine şehir merkezindeki Turan Palas Oteli' nin restoranında yakın çevresi ve Demokrat Partili dostlarıyla birlikte yemeğe oturan Bayar, hükümetin görevlileri tarafından da dikkatle izlenmekteydi. Ne oluyor, neden korkuluyordu? Anlamak mümkün, fakat değil!..

1950'den bu yana iktidar olamayan **İsmet Paşa'**yı, Bayar'ın cezaevi'nden çıkmasıyla birlikte korku dalgaları sarmaya başlamıştı. Ancak, ak saçlı paşa'nın unuttuğu birşey var-

dı. O da Demokrat Parti liderinin ömür boyu siyasete hiç de sıcak bakmayışı idi. İnönü sanıyordu ki, herkes tıpkı Sovyet Rusya'daki siyasi dinozorlar ve kendisi gibi mezara kadar siyaset yapacak! Ne yazık ki hayatı boyunca demokrasiyi bir türlü özümseyemediği için, uhdesindeki parti liderliğini padişahlık gibi kullandı. Tabii ki karşılığında da çok doğal olarak, son nefesine kadar tek başına iktidar yüzü göremedi. Bunun aksini hangi tarih tekzip edebilir...

Yakın dostları ve Demokrat Partili sevenleriyle yediği yemekten sonra istirahate çekilip, ertesi sabah **Ankara**'ya hareket eden Bayar ve beraberindekiler, yollardaki kalabalığın oluşturduğu izdiham nedeniyle güçlükle **ilerleyebiliyorlardı**. Kafile saat 16.00 sıralarında Gölbaşı'na yaklaştığında, çevre köy ve kasabalardan gelen onbinlerce insan seli geçiş yollarını kapattıklarından, hareket etmenin mümkünatı yoktu. İnsanlar, gönüllerindeki lidere dokunabilmek için olağanüstü **gayret** göstermekteydiler. Kesilen kurbanların adedini saymak imkânsız gibi bir şeydi. Böylesine görkemli bir karşılama içerisinde dahi Bayar, sevenlerine tebessümle tevazunun birleştiği çok **samimi** görünümüyle el sallamakla yetiniyordu. Yollar ve Bayar'ın bulunduğu otomobilin çevresi adeta **çiçek** bahçesine dönmüştü. Kafile Gölbaşı'ndan-Ankara'ya birbuçuk saatlik bir sürede ancak 17.30'da ulaştığında, **başkentteki** insanların oluşturduğu sevgi tezahürü görülmeye değerdi. Otomobilden ellerini sallayan **Bayar**'a sarılıp kucaklamak isteyenler, adeta ihtilalcilere olan büyük tepkilerini gösterir gibiydiler.

Giriş güzergâhı **Bahçelievler**'den-**Bakanlıklar**'a kadar olan bölüm hınca hınç insan seliyle tıkanmış, hayat tamamen felç olmuştu. Konvoyun başındaki çiçeklerle bezenmiş eskort

otomobil yol açarken, binlerce araç Atatürk Bulvarından-Kavaklıdere'ye doğru **ilerlemekteydi.** Nihayet konvoy Ayrancı'daki Meneviş Sokağına, Bayar'ın kalacağı evin önüne güçlükle gelebilmişti. Eve girebilmek ne mümkün? Apartmanın önündeki fevkalade **kalabalık**, otomobilden inen **Bayar**'ı omuzlara alarak, beraberindeki Sadettin Bilgiç'le birlikte yukarıya kadar çıkarıyordu. Oldukça uzun, yorucu ve mutlu bir yolculuktan sonra istirahate çekilen **Bayar**, ertesi gün ilk iş olarak kendi yaptırdığı Anıtkabir'e üzerinde derin hatıraları bulunan ideal arkadaşı Atatürk'ü ziyarete gidecek, daha sonra da merhum eşi Reşide Hanımefendi'nin mezarına geçecekti. Bu arada henüz çiçeği burnunda **senatör** olan eski Milli Birlikçi subaylar, Bayar'a gösterilen muazzam ilgiden rahatsızlık duymaları nedeniyle tepkilerini göstermekte gecikmediler. Bayar'ın Ankara'ya geldiği gün Cumartesiydi. Aynı gece toplanan Askeri Şûra'da Genelkurmay Başkanı ve Milli Savunma Bakanı'nın da katılımlarıyla, prensipte bazı **önemli** kararlar alınmıştı. Yetkililer alınan fevkalade kararları alel acele Başbakan İnönü'ye iletirler. Anlaşılan, ihtilalciler daha önce de belirttiğim gibi halkın Bayar'a gösterdiği yakın ilgiden fazlasıyla rahatsız olmuşlardı. Bu sebeplerin dışında **"Ordu' ya karşı"** bazı **tahrik** hareketlerinin oluşturulduğu bahane edilerek, Bayar'ın kaldığı evden dışarıya çıkmasını engellemek istemekteydiler. Aynı akşam karşı inşattan* atılan taşın parçaladığı camlar, evde bulunan bir bayanın elini kesmiş ve salondaki misafirler hayli tedirgin olmuşlardı. Cumartesi gecesi geç saatlerde Askeri Şûra toplantısından çıkan Genelkur-

---

* Karşı inşaattan atılan taş hakkındaki bilgiler, İstanbul Çiftehavuzlar'daki evlerinde müteaddit defalar görüştüğüm Celal Bayar'ın damadı Dr. Ahmet İhsan Gürsoy'dan alınmıştır.

may Başkanı Cevdet Sunay, telaş içerisinde soluğu **Pembe Köşk**'te almıştı. Başbakan İnönü'yle görüşen Sunay, 27 Mayıs aleyhindeki hareketlerin Salı günü yapılacak toplantıda acilen görüşülmesini resmen talep etmekteydi. Sunay'a göre Celal Bayar kışkırtma hareketlerini sürdürdüğü, ayrıca Anıtkabir'i ziyaret etmeye gittiği takdirde, çıkabilecek kargaşaların önlenmesi mümkün olmayacaktı. Tabii ki bütün bunlar, varsayımdan başka birşey değildi. Ne var ki İnönü, Sunay'ın anlattıklarını **dikkatle** dinledikten sonra **telaşlı** bir şekilde İçişleri Bakanı'nı arayarak, gerekli önlemlerin alınması için **kesin talimat vermişti.**

Celal Bayar cezaevi'nden çıkalı kırk sekiz saat bile olmadığı halde ona karşı hem de ertesi gün, hürriyeti engelleyici kısıtlamaların uygulamaya geçirilmesi aklın alacağı işler değildi. Henüz Ankara'ya yeni gelen Bayar'ın halkı tahrik edip, orduya karşı kışkırtması mümkün mü? Bu türden geceyarısı operasyonu, ona ve sevenlerine tatbik edilen gözdağından başka bir şey olamazdı. İhtilalcilerin gölgesindeki Başbakanlığı güç bela kapan İsmet Paşa, nihayet kesin tavrını koymakta gecikmez. Pazar günü hiçbir resmi kurum çalışmadığı halde İçişleri Bakanı aracılığıyla Bayar'ın kaldığı Meneviş Sokaktaki eve ulaştırılan tebligat,* kızı Nilüfer Gürsoy'a bizzat tebliğ edilir. Bu kesin ve emrivaki tebligata göre:

"Bayar bir yere gitmek istediği zaman yetkili makamlara iki saat önceden haber verecekti. Emniyet kuvvetleri aksi bir davranışta sorumluluk taşımayacaklardı."

---

* Tebligat hususundaki bilgiler; yıllar içerisinde Çiftehavuzlar'daki Reşide Bayar Apartmanı ve Bayar Köşkü'nde müteaddit defalar görüştüğüm Dr. Nilüfer Gürsoy'dan alınmıştır.

Bütün bu kısıtlayıcı uygulamalar yetmiyormuş gibi Muhafız Alayı Bölüğü tarafından korunan Anıtkabir, Pazar sabahı erkenden ziyarete kapatılır. Tek neden, halkın Anıtkabir'de **Bayar**'a göstereceği sevgi gösterisine mani olmaktı. **İnönü**, kendisine Başbakanlık ulufesi veren askerleri kullanarak en büyük siyasi rakibini kapalı yerde **tecrit ettirip**, koltuğunu sağlama alabilmek için geçici de olsa gayesine **ulaşır**. İnönü'ye göre cezaevi'nden raporlu çıkan Bayar'ın bir hükümlü gibi davranmayışı endişe vericiydi. Ülke her ne kadar darbecilerin güdümünde idare edilse de, haksızlığın bu kadarına tahammül edilemezdi doğrusu... Bayar ne yapsın dı? Kendisine sevgiyle koşan insanlara arkasını mı dönecek, yoksa başını mı çevirecekti? Böyle **yapmayıp**, haklı olarak kendisini karşılayanlara sevgiyle mukabelede bulunması, İnönü ve ihtilalcilere göre **suç olmuştu**. Çankaya'ya şaibeli bir şekilde seçilen Gürsel Paşa ise yetkili makamlara talimat üstüne talimat yağdırarak, kendince içinden çıkılamaz bir hal alan bu meseleye acilen çare bulunmasını istemekteydi. İşte Adalet Partisi'nin zaafı burada başlamıştır. İnönü'nün eski koalisyon ortağı olduğun halde Bayar'ın Anıtkabir'e gidip Atatürk'ü ziyaret etmesini sağlayamıyorsan, Demokrat Parti'nin devamıyım diyemezsin. Üstelik hem de bir Pazar günü Anıtkabir ziyarete İnönü tarafından emrivaki talimatlarla kapatılacak, genel başkanları emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala başta olmak üzere Adalet Partililer seyirci kalacaklar. O nedenle hiçbir şeyin devamı olamaz. Olursa ta kendisi, gerçeği olur...

DEMİREL ŞAPKASINI ALIP ARKA PENCEREDEN KAÇIYOR

Anıtkabir'in ziyarete kapanmasına gösterilen yoğun tepkilerden dolayı nihayet uyanan Adalet Partisi yöneticileri çizmeyi aşan Milli Güvenlik Kurulu'na karşı verdikleri demeçlerle, belirgin **tavırlarını** gecikmeli de olsa koymaya başlamışlardı. O günlerde parti yöneticilerinin büyük **çoğunluğu Ragıp Gümüşpala**'nın başkanlığında Demokrat Partililerin siyasi afları için mücadele verirlerken, Süleyman Demirel bu hususlarla fazla alakalı değildi. Yeterli parayı fazlasıyla kazandığından sessiz ve derinden gidip, önce milletvekili sonra da partisinin **genel başkanı** olma hesaplarını yapmaktaydı. Gümüşpala emekli asker olduğundan, politikaya bir türlü intibak edemediği için ilk kongrede onu devirmekte fazla zorluk çekmeyeceği düşüncesindeydi. Henüz Parlamento dışında bulunmasına rağmen Genel Başkan Yardımcısı olduğuna göre, amaçladığı hedefe az bir **mesafe kalmıştı**. Demokrat Parti döneminde üst düzey bir bürokrat olmasından dolayı yeterince tanındığı halde aradan geçen yıllar içerisinde unutulması nedeniyle, şu anki siyasi **kulvarda** varlığıyla yokluğu fazla hissedilmeyen birisiydi. Çetrefilli ve kaygan zeminde, geri planda kalmayı becerebilecek kadar kurnaz ve akıllıydı. İzzettin Turanlı ve Ermeni asıllı Mıgırdıç Şellefyan'la aldığı ihalelere, siyasi konumu nedeniyle zarar gelmesini istemiyordu. Partide ikinci adam konumundaki kişi, hemşehrisi Dr. Sadettin Bilgiç'ti. Şarkikarağaç'lı Bilgiç, Türkçü ve muhafazakâr çevrelerin tuttuğu, adı hiçbir şaibeye karışmamış değerli

bir devlet adamıydı. Üstelik **Celal Bayar**'a, diğer arkadaşlarından daha yakın olması nedeniyle siyaseten ön planda dikkat çeken görünümler sergiliyordu. Ağabeyi Sait Bilgiç Demokrat Parti döneminde milletvekilliği yapmış, hemşehrilik bağlarından dolayı **Demirel**'e yardımlarını **esirgememişti**. Mason olduğunu bilmediği için **"iyi insandır, sağlam milliyetçidir"** diyerek bürokraside yükselmesinde önemli faydalar sağlamıştı.

İşte o Demirel, İnönü'nün-Celal Bayar'a dışarıya çıkma yasağı uyguladığı günlerde Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı sıfatıyla parti genel merkezindeydi. Daha önce de belirttiğim gibi bilhassa **Anıtkabir**'in ziyarete kapanması yüzünden başta Ragıp Gümüşpala olmak üzere maiyetindeki siyasilerin büyük çoğunluğu, devletin yetkili kurumlarına haklı davalarında yazılı ve sözlü tepki göstermekteydiler. Tabii ki bu reaksiyon, ihtilalcileri fazlasıyla kızdırmıştı. Başkaldıranları, hiç zaman kaybetmeksizin kendi yöntemleriyle enterne etmek istiyorlardı. Çok geçmeden bazı subayların 27 Mayıs yanlısı vatandaşları **tahrik edip** onlara destek vermeleriyle, Adalet Partililer büyük ölçüde sindirilerek susturuldular. Polisin göstermelik ve **yetersiz tertibatına** aldırış etmeyen subaylar hiçbir kimseyi dinlemeksizin **Adalet Partisi Genel Merkezi**'ni basarlarken, dışarıda hazır kıta bekleyen sivil militanlar da binayı taş yağmuruna tutarak kapı, cam ve pencereleri paramparça etmişlerdi.

Subaylar, sözde içerdekileri korumak için tertibat aldıklarını söylemelerine rağmen parti merkezindeki yetkililere gözdağı verip, türlü bahanelerle **silah aramasına** girişmişlerdi. Uzun müddet sonra parti binasından çıkan yetkililer, genç su-

bay ve militan grupların tükrük yağmurundan kendilerini zor kurtarırlar. Bu da ne demek oluyordu? Genel seçimlerin yapıldığı bir ülkede, askeri birliklerin asayişi sağlamakla görevli polisi dinlemeyip, sözde tertibat alma bahanesiyle Adalet Partisi Genel Merkezi'ni bastıkları yetmiyormuş gibi içerdeki yetkililerin tecrit edilerek, ağır hakaretlerle hırpalanıp sindirilmelerine adeta seyirci kalınmaktaydı. Başbakan İnönü, kendisiyle yapılan telefon görüşmelerine aldırış etmeyip oralı bile olmuyordu.

Aynı gün Genelkurmay'a giden İnönü, orada komutanlarla yediği yemek esnasında "askerin gösterdiği cesaret ve yurtseverliğine" övgüler yağdırmaktaydı. Demek oluyor ki, İsmet Paşa'ya göre askerin bir siyasi partiyi zorla basması, yurtseverlik sayılıyordu! Genelkurmay'da Başbakan'a izahatlarda bulunan üst düzey komutanlar, Bayar ve Adalet Parti cephesinin mutlaka sindirilmesini şart koşmaktaydılar. Adalet Partisi yöneticileri başlangıçta biraz esip gürledikten sonra bütün bu olumsuzluklara rağmen Cumhuriyet Halk Parti yetkilileri ve İnönü'ye konuşamazlarken, Genel Başkan Ragıp Gümüşpala'nın gıkı dahi çıkmıyordu.

Adalet Partisi Genel Merkezi silah arama bahanesiyle basılıp tahrip edilmeye başlandığında, Genel Başkan Yardımcısı Süleyman Demirel yönetici kadroyla birlikte ikinci kattaki genel idare kurulu toplantısında ileriye yönelik konular hakkında görüşlerini belirtmekteydi. O günlerde yaşanan hadiseleri canlı tanıklarından dinlemek, (siz değerli okuyucularıma inandırıcılık açısından) en kaçınılmaz **olgudur** kanaatindeyim. Çok yakından tanıdığım ve bu hususları kendisiyle yıl-

lar içerisinde defalarca konuştuğum dönemin Ulaştırma Bakanlığı Daire Başkanı Emin Elmacı, şöyle anlatmakta:

– Ben o yıllarda, Isparta Şarkikaraağaç'tan hemşehri olmamız nedeniyle Dr. Sadettin Bilgiç'in ekibinde görev almıştım. Süleyman Bey'le de aynı toprağın insanı olduğumuzdan dolayı ona karşı da bir sempatim vardı. Çünkü, ağzından vatan millet ve mukaddesatçılığı hiç düşürmüyordu. Ancak, Sadettin Bey'e ağabey diye hitap etmem nedeniyle ona daha yakın olduğumu açıklıkla söyleyebilirim. Hatta yaz aylarında onunla Isparta'nın köylerini adım adım dolaşırdık.

– Peki neden?

– Sadettin Ağabey çok mütavazı bir insan olduğu gibi, bu gezilerimiz müddetince ücret almaksızın hastalarını bedava muayene ederdi. Bu nedenle herkesin onu sevdiğini bizzat yakından müşahade etmişimdir.

– Demirel'i siyasete sokan Bilgiç mi, yoksa kendi becerisiyle mi girdi?

– Gerek eski Demokrat Parti Milletvekili Sait Bilgiç gerekse Sadettin Ağabey, onu devamlı kollayıp Adalet Partisi'nde Genel Başkan Yardımcısı olmasını sağladılar. Üstelik o günlerde pek fazla tanınmayan Demirel, milletvekili bile değildi.

– Peki, daha sonra ne oldu da Bilgiç'le araları açıldı?

– İlk çatlaklıklar Demirel'in, Ermeni Şellefyan'la ortaklığına kadar dayanmakta! Fakat asıl önemli olan partinin basıldığı gün yaşanan kaçma hadisesidir.

– Demirel, gerçekten arkadaşlarını terkedip kaçtı mı?

– Ben şahsen bu olaya gözlerimle tanık oldum. Aşağı yukarı haftanın her günü parti genel merkezindeydim. O gün, ihtilalci subayların bazı militan grupları tahrik ederek partiyi basıp camları çerçeveleri kırıp yığdıkları esnada Sadettin Ağabey, Süleyman Bey ve genel idare kurulu üyeleri toplantı halindeydiler. Yaşanan çatırtı patırtı esnasında en çok telaşlanan ***Demirel****'di. Avazı çıktığı kadar bağırıp* ***"Arkadaşlar, herkes başının çaresine baksın. Ben gidiyorum"*** *diyerek iki katlı binanın cümle kapısına doğru koşmaya başlamıştı. Ne var ki, ön kapı öfkeli kalabalık tarafından abluka altına alınmış durumdaydı. Görüldüğü kadarıyla oradan hiçbir partilinin çıkması mümkün değildi. Ayrıca binanın ikinci bir çıkış kapısı da yoktu.*

– Peki, Demirel dışarıya nasıl çıktı?

– Fazla yüksek olmayan genel merkezin arka sokağa bakan pencereleri, yegâne kurtuluş çaresiydi. Birden kafasını çalıştıran Demirel, o hengamede iri gövdesine rağmen oldukça geniş olan tuvalet penceresinden kendini boşluğa atmayı başardı. Başta Sadettin Ağabey olmak üzere hepimiz şaşkınlık içerisindeydik. Müstahdemlerle birlikte camlardan baktığımızda üzerine bulaşan toza toprağa aldırış etmeden, elindeki fötr şapkasıyla Kızılay istikametine doğru hızla koşmaktaydı. Daha sonra bazı arkadaşlardan aldığımız bilgiye göre Sakarya Caddesi'ndeki kalabalığın arasına karışarak izini kaybettirdiğini öğrendik.

– Bu duruma Sadettin Bilgiç kızdı mı?

– Sadettin Ağabey çok sakin mizaçlı bir yapıya sahip olduğundan, kızması mümkün değildi. Ancak, fazlasıyla gücenip hayal kırıklığına uğradı. Çünkü, Demirel'i Ragıp Gümüş-

pala'yla tanıştırıp, siyaset sahnesine sokan o idi. Aslında kaçmasına hiç gerek yoktu. O yıllarda Süleyman Bey, fazla tanınmış popüler birisi değildi. Öyle zannediyorum ki, bir hafta veya on gün kadar partiye hiç uğramadı.

– Kaçış hadisesinden sonra Demirel'e karşı bir itimatsızlık oluşmuştur herhalde?

– Çok doğal olarak Sadettin Ağabey bizleri ikaz ettiği gibi ***"Bugün arkadaşlarını yüzüstü bırakıp kaçan, yarın partiyi de satar"*** *diyerek dikkatli olmamızı söylemişti. Daha sonraları hakkında masonluk hikâyesi çıkınca, biz Ispartalı hemşehrileri olarak Demirel'den tamamiyle soğumaya başladık.*

– Emin Ağabey, sen öyle söylüyorsun da peki bu adam Gümüşpala'yı ve Bilgiç'i altederek nasıl Başbakanlığa kadar uzandı?

– Kaçış hadisesi ve masonluk handikaplarına rağmen Süleyman Bey'i başta Amerika, eski dostluklarına istinaden Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ve ihtilal döneminin İçişleri Bakanı Nasır Zeytinoğlu bütün güçleriyle destekleyerek, ***Adalet Partisi Genel Başkanı*** *olmasını sağladılar.*

– Peki, neden?

– Çünkü ihtilalciler, kendilerine uygun olarak kullanabilecekleri adam arıyorlardı. Demirel, Cemal Gürsel için gayet uygun bir modeldi. Muhafazakâr ve milliyetçi Sadettin Bilgiç'i kullanamayacaklarını gayet iyi biliyorlardı. Bu nedenle Demirel'in kazanabilmesi için onun gibi mason birader olan Nasır Zeytinoğlu'nu devreye sokmalarının ardından, delegelere birebir markaj yaparak etki ettiler.

– Emin Ağabey, bütün bunları Sadettin Bilgiç'in yakını olmandan dolayı söylemiyorsun değil mi?

– Ne alakası var? Demirel'in mason olduğunu ve Gürsel Paşa'ya yakınlığını bizim jenerasyonda herkes biliyor. Bunun en basit ispatı; Gürsel'in öldüğünde Başbakan olan Demirel, onu ve adına devrimci dedikleri komünist gençleri geçmişin diyet borcunu ödeyebilmek için hiçbir kural tanımaksızın Anıtkabir'e defnettirdi. Şimdi bile sorsanız, Ispartalı hemşehrim demokrasi lafını dilinden hiç düşürmez."

Dönemin Ulaştırma Bakanlığı Daire Başkanı Emin Elmacı'nın söyledikleri yenilir yutulur şeyler değil! O meşum kaçışla zaman içerisinde hayat kurtaran olaylar ve onun kişiye yaşattığı sevinç, dönüp dolaşıp hiç beklemediği bir anda karşısına dikiliveriyordu. Demirel'in **Adalet Partisi Genel Merkezi**'nin basılıp taşlandığı **gün**, canımı kurtarayım telaşıyla arka pencereye tırmanıp aşağıya atlaması, hayat akışının her evresinde siyasi rakipleri tarafından sürekli gündeme getirilecekti. **Şapkasını kapıp kaçma olayı, o kadar sıklıkla başına vuruldu ki, sonunda onu da bıkıp usandıran trajikomik bir kâbusa dönüştü...**

GÜRSEL PAŞA VE İNÖNÜ, MAKARİOS'U TÜRKİYE'YE DAVET EDİYORLAR

Adalet Partisi'nin basılma olayı ve Anıtkabir'in bilinçli bir şekilde ziyarete kapatılmasından sonra İnönü ve ihtilalciler, geçici de olsa istediklerini elde etmenin mutluluğu içerisindeydiler. **Celal Bayar**'a gelince; henüz cezaevi'nden iki gün önce çıkan bir insanın cephesi olabilir miydi? Halkın gösterdiği aşırı sevgiden rahatsız olan askeri kanadın ihtilalci grubu, eli kolu bağlı bir siyasi lideri haksız bir şekilde kışkırtıcı ilan ederek, kendi güdümlerindeki İsmet Paşa kabinesine ardı arkası kesilmeyen yasaklar uygulatmaya başlamışlardı. Adalet Partisi'nin bilinen aczi bir yana; bu şartlarda İnönü'nün, ordunun yönlendirdiği kukla Başbakan olduğunu neredeyse bilmeyen kalmamıştı. Nedenine gelince? O günlerde ihtilalciler ne söylerlerse, eski Milli Şef hiçbir sakınca görmeksizin anında tatbike koyuluyordu.

Daha önce de belirttiğim gibi parti baskınının gerçekleştiği gün Genelkurmay'a giden İnönü, toplantı bitiminden sonra oradan ayrılarak Meclis'e geçmişti. Burada yapılan uzun tartışmalar neticesinde askeri kanattan gelen şiddetli baskıların da tesiri olacak ki, Celal Bayar'ın kısa süren **serbestliği** yani hürriyeti ortadan kaldırılıyordu. Aslında Meclis'te baskıyla aldırılan kararlara tepki olarak, **Adalet Partisi'nin gerekli mücadeleyi yapması gerekirdi.** Bunu yapmadığına göre Demokrat Parti'nin devamıyım safsataları, lâfı-güzaftan başka birşey değildir...

Bu talihsiz kararların alındığı günün akşamı aralarında kalabalık **subay** grubunun da bulunduğu ekipteki sözde güvenlikçiler, Celal Bayar'ı kalmakta olduğu Meneviş Sokaktaki evden apar topar alarak Ankara Hastanesi'ne götürmüşlerdi. Kapısının önünde jandarmalar sıra sıra dikilmiş oldukları halde Bayar'ın en yakınları dahi yanına güçlükle girebilmekteydiler. Görevlilere verilen "gerekirse hiç kimseyle görüştürmeyin" şeklindeki talimatlar, en tepeden Gürsel Paşa ve ona herşeyiyle biat eden **İsmet İnönü**'den gelmişti. Bu şartlarda çok doğal olarak gereken yapılıyordu. Kısa süreli de olsa aradan geçen üç-beş gün içerisinde farkeden birşey olmamış, ilk etapta uyguladıkları **göstermelik serbestlikten** sonra siyasi geleceklerinin korkusuna kapılanlar Bayar'ın hürriyetini yeniden elinden almışlardı. Böylesine fevkalade gelişmeler üzerine Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, beraberindeki heyetle birlikte Başbakanlığa gelerek İsmet Paşa'yla nihayet görüşme isteğinde bulunmuştu. İnönü-Gümüşpala'ya özel kalem müdürü **Necdet Calp** aracılığıyla: "Çalışıyoruz, görmüyorlar mı? Şimdi işimiz var! Bir arzuları varsa yazılı olarak bildirsinler" mesajını gönderir. Kendisine uygulanan resmi ve kuralcı davranışlar karşısında hayli üzülen Gümüşpala; sakıncası yoksa kabine toplantısının bitiminde görüşelim diye diretince, İnönü oldukça mesafeli ve isteksiz bir şekilde görüşmeyi kabul etmişti. Başbakan sanıyordu ki Gümüşpala, Bayar'ın evinden alınıp hastaneye kapatılmasına itiraz edecek! O nedenle son derece dikkatli ve temkinliydi. Ancak tahminlerinin tam aksine Gümüşpala:

*"Demokrat Parti ve Bayar'la ilgilerinin bulunmadığını, 27 **Mayıs**'a asla karşı olmadıklarını, parti merkezlerinden sonra evlerinin de saldırıya uğramasından endişe duydukla-*

rını, heyecan içerisinde ifade etmeye çalışıyordu. ***Daha da şaşırtıcı konuşmalarda bulunan Gümüşpala, İnönü'ye Allah aşkına bir şeyler yapın, kendi aramızdaki müfritleri yola getirip 27 Mayıs öncesi siyasilerle asla ilişkiye girmeyeceğiz****" demekteydi.*

İnönü, Gümüşpala ve beraberindekilerin yalvarır tarzdaki konuşmalarını işitince, sindirme metodunun tuttuğunu hissederek, kendilerine yardımcı olacağını **söylemişti**. Bu da ne demek oluyordu? Emekli Orgeneral **Ragıp Gümüşpala** ve ekibi, başlangıçta Demokrat Parti'nin devamıyız diyerek yola çıkıp halktan oy almışlardı. 1961 genel seçimlerinden sonra İnönü'yle kurulan koalisyona katılmış oldukları halde Haziran 1962'deki ikinci koalisyona iştirak etmediklerinden dolayı önce efelenmişler, şimdi ise kendi can güvenlikleri için adeta yalvarmaktaydılar. Cezaevlerinde çürüyen Demokrat Partililerin devamıyız deyip, daha sonra asker tehdidi neticesinde sindirilip suspus olan bu insanlar, aslında hiçbir şeyin devamı olamazlardı. Ve de olamamışlardır.

Aradan geçen zaman süreci içerisinde siyasi temas ve görüşmelerde bulunmak üzere **Amerika**'ya giden **İnönü**'nün ikinci **kabinesi** de çatırdamaya başlamıştı. Ortakları YTP ve CKMP, Adalet Partisi gibi yalvarıcı davranışların içerisine girmeyerek, hükümetteki icraatlarına asker baskısı uygulandığı takdirde **"koalisyondan çekiliriz"** diye düşüncelerini açıklıkla deklare etmekteydiler. Tabii ki başta Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel olmak üzere ihtilalci subaylar, bu çıkışlardan fazlasıyla rahatsız oluyorlardı. İsmet Paşa Amerika'dan dönüp, türlü vaadlerle koalisyon ortaklarını yumuşatmasına rağmen çalkantılar yine de dinmek bilmiyordu. **1963** Temmuz'unun sonlarında **Gürsel Paşa**'dan dört

gün izin alarak İstanbul'a giden İnönü, Celal Bayar'ın Ankara Hastanesi'nden* taburcu edilip yeniden Kayseri Cezaevi'ne gönderilmesi dolayısıyla rahat bir nefes almış durumdaydı. Ancak, her seferinde kendisine yüklenen siyasi partilerin af isteklerini reddeden İnönü, tıpkı **1961**'deki koalisyon hükümetinin ilk günlerindeki gibi **"Her şeyin zamanı var"** deyip geçiştiriyordu. Tarihler **31 Temmuzu** gösterirken İstanbul Maltepe'de dört günlük iznini geçiren **İnönü**, kabine ortağı Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican'dan muhtıra niteliğinde taahhütlü bir mektup **alınca**, hayli şaşırmıştı. Daha önce Ragıp Gümüşpala ve ekibi önünde eğildiklerine göre Ekrem Alican, İsmet Paşa'ya bu cüreti nasıl gösterebilirdi? Gerçekten de muhtırayı andıran mektubun son bölümleri şöyleydi:

"Beni kimse adam yerine koymak istemiyor. Cumhuriyet Halk Partisi hükümet içinde partizanca davranıp, Feyzioğlu işlerimize burnunu sokuyor."

Bu satırlardan anlaşıldığı kadarıyla, bir bakıma koalisyonu bitirme tehditleri savruluyordu. Kısa süren bir değerlendirmenin ardından apar topar **Ankara**'ya dönen İnönü, gergin ortamı yumuşatabilmek için hiç beklemeksizin Çankaya Köşkü'ne **çıkmıştı**. Ancak, yine de tedirgin ve huzursuzdu. Gürsel'in başkanlığında köşk'te yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında gergin ortam geçici de olsa yumuşamıştı. Diğer liderlerin tam aksine Gürsel'e rahatlıkla **"amca"** diyebilen Ekrem Alican, İnönü'yü devamlı tenkid ederek, koalisyonu her an dağıtabileceğini söylemekteydi. Bütün bu esip yağmalara rağmen Cumhuriyet Halk Partili bakanların ağızlarından tek

---

* Celal Bayar, Ankara Hastanesi'nde altı aya yakın bir süre dışarıya çıkmasına izin verilmeksizin tecrit edilmiştir.

bir kelime dahi çıkmıyordu. Gürsel'in, İnönü'ye karşı uzun zamandır soğuk tavırlar içerisinde olması Ekrem Alican'ın her yönüyle rahat davranmasını sağlamaktaydı. Nihayet kerhen de olsa **Çankaya**'da varılan mutabakat neticesinde koalisyonun devamından yana görüş belirten ortaklar, Alican fırtınasını şimdilik atlatmışlardı.

Tarihler 17 Kasım 1963'ü gösterdiğinde siyasi partiler yerel seçimlere girmekteydiler. Adalet Partisi bütün çekingenliğine rağmen yüzde 46 oranında oy alırken, Halk Partisi yüzde 31'le kendi deyimleriyle hayal kırıklığı yaratmıştı. **CHP** yöneticileri ise, içine düştükleri başarısızlıktan dolayı birbirlerini suçlamaktaydılar. Adeta güvenoyu niteliği taşıyan yerel seçimlerden tüm zamanlarda olduğu gibi umduğu **neticeyi** alamayan İnönü, koalisyon ortaklarıyla sürekli nükseden huzursuzluğun had safhaya ulaşmasıyla, 2 Aralık 1963 günü Cumhurbaşkanı Gürsel'e hükümetin istifasını vermek zorunda kalmıştı. Adı istikrarsızlıklar, ekonomik kriz ve demokrasi dışı uygulamalarla anılan **"İkinci İnönü Kabinesi"** de böylece son bulmuş oluyordu. Henüz genel seçimlere iki yıllık bir zaman olması nedeniyle mevcut siyasi partiler yeni **arayışlar** içerisindeydiler. Türk halkının genel teamülüne bakıldığında, İnönü'nün bir daha Başbakanlığa getirilmesi istenilmiyordu. **Ekonomik kriz** gibi meseleler bir kenara atıldığı halde **29 Ekim Cumhuriyet Bayramı**'nda can düşmanımız Papaz Makarios'un hükümetin istifasından önce Türkiye'ye davet edilip, Gürsel ve İnönü tarafından şaşaalı bir şekilde ağırlanması, insanlarımız üzerinde büyük tepkiler yaratmıştı.

Aynı davranışı iktidarları döneminde Celal Bayar veya Adnan Menderes **yapmış olsalardı**, sözde aydın çevrelerle müdahaleyi kendilerine verilmiş bir hak gibi mübah sayan **ihtilalci paşalar** ayağa kalkar **"Türkiye'de irtica hortladı,**

Kıbrıs elden gidiyor" derlerdi. Ne çare ki Gürsel ve İnönü Kıbrıs'taki Türk vatandaşlarımızı acımasızca katleden bu canavar papazı iltifatlar içerisinde ülkemize davet edip ağırlayınca, herşey **hoşgörüyle karşılanıyordu**. Dikkat edilecek olursa, İnönü'nün işlediği her hatada ebedi dokunulmazlıkları olmuştur. Yakın tarihimiz ayrıntılı olarak incelenirse, bu tezime fazlasıyla hak verileceği inancındayım.

Türkiye Cumhuriyeti'nin **2 Aralık**'tan itibaren hükümetsiz kalması üzerine Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, yeniden liderler turunu başlatmıştı. Tek arzusu, eğer başarabilirse İnönü dışında bir formül arayışından geçmekteydi. **Ragıp Gümüşpala**'yı ihtilalciler istemediklerine göre, bu ihtimalin gerçekleşmesi pek kolay görünmüyordu. Bu duygular içerisinde Gürsel sırasıyla; önce İnönü, daha sonra da Gümüşpala ve diğer parti liderlerine yeni hükümeti kurmalarını teklif etmişti. Anlaşıldığı kadarıyla koalisyona dair arayışlar, fiyaskoyla neticelenmiş vaziyetteydi. İnönü giriştiği pazarlıklardan netice alamayınca, kendisine hiç beklemediği bir anda görev tevdi edilen Gümüşpala başlangıçta kurmak istediği kabineyi oluşturamayarak, Gürsel'den affını istemişti. Pusuda avını bekleyen bir avcı gibi liderlerin tecrübesizliğine dayalı boşluğundan yararlanıp yeniden kabine kurma temaslarına girişen İnönü, **1963** senesi Aralık ayının sonlarına doğru **Cemal Gürsel**'in soğuk tavırlarına rağmen istediklerini elde etmiş oluyordu. Dahiyane fikirlerindeki üretkenliğin adı **"Azınlık Hükümeti"**ydi. O günlerde herkes birbirine soruyordu? Bu nasıl birşey diye! Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa bir azınlık hükümeti kurarak bu dahiyane fikirlerin mucidi olan İnönü, bitmeyen ihtiraslarının ardındaki dizginlenemeyen amacına ulaşmanın mutluluğunu yaşıyordu...

1964 senesi yeni yılına girdiğimiz anlardan itibaren vatandaşlarımız **"Üçüncü İnönü Kabinesi"**nin azınlık hükümetiyle idare edileceklerdi. Peki, bu kabine yeterli üyeye sahip olmadığına göre nasıl güvenoyu alacaktı? İşin o yönü fazla bilinmese de, bazı kurt parlamenterler "Minareyi çalan kılıfını önceden hazırlamıştır" demekteydiler. Gerçekten de kılıf önceden hazırlanmış olmalı ki İnönü, kendine muhalif partilerden ayarladığı milletvekilleri'nin menfaate dayalı destekleriyle güvenoyu alarak, yeniden Başbakan oluyordu. Makarios'u iki ay önce 29 Ekim'de Türkiye'ye davet eden Gürsel ve İnönü, Aralık ayının sonunda bu papaz'ın görevlendirdiği EOKA'cı baskıncıların Kıbrıs'ta işledikleri kanlı noel cinayetine tanık olduklarında, adeta paniğe kapıldılar. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'ndan yakın alaka gören Makarios, kural tanımaz uygulamalarıyla birçok soydaşımızı acımasızca katlettirerek, gerçek yüzünü göstermiş oluyordu. Halk Partililer geçmiş yıllarda Demokrat Parti'nin Kıbrıs politikalarını beğenmeyip, her platformda sert bir şekilde eleştirmekteydiler. Adeta dokunulmazlık imtiyazını kendine ilke edinen **İnönü**'nün Başbakanlık döneminde Makarios'u Gürsel Paşa'yla birlikte onurlandırıp azdırdıkları yetmiyormuş gibi, bu kara cüppeli'nin emrindeki Rum çeteler tarafından binlerce günahsız insanın katledilmesine çaresizlik içerisinde seyirci kalıyorlardı. Ne diyelim, bunun adı da tıpkı altmış küsur yıldır olduğu gibi **CHP** politikası...

DEMİREL-GÜRSEL PAŞA'NIN GİZLİ DESTEĞİYLE ADALET PARTİSİ GENEL BAŞKANI OLUYOR

Süleyman Demirel, 1963 Mart'ında arka pencereden atlayıp kaçtıktan sonra kimilerine göre on onbeş gün, kimilerine göre de aylarca parti'ye uğramamıştı. O günlerde tanınmış bir siyasetçi olmadığından, arkadaşları gelip gelmediğine fazla **aldırış** etmiyorlardı. Teşkilattan sorumlu Genel Başkan Yardımcısı sıfatıyla **parti içi** çalışmaların büyük bölümünü **Dr. Sadettin Bilgiç** üstlenmişti. Bu arada **Celal Bayar** yeniden Kayseri Cezaevi'ne gönderildiği için, Demokratların siyasi affı tamamen **kilitlenmiş** durumdaydı. **Kayseri**'deki sıkıntı dolu günler sürüp giderken Üçüncü İnönü azınlık hükümeti Kıbrıs'taki çatışmaları bahane ederek, **Demokrat Parti**'nin yöneticilerine hâlâ siyasi af çıkarmamak yönündeki ısrarlı tutumunu sürdürüyordu. Bayar'ın cezaevi'nde olduğu günlerde Ragıp Gümüşpala 6 Haziran 1964 Cumartesi günü İstanbul Ortaköy Lido Otel'de geçirdiği ani bir kalp kriziyle vefat etmiş, Adalet Partisi genel başkansız **kalmıştı**. 1964 senesinin sonlarına doğru gelindiğinde, cezaevi'nde bulunan Demokrat Partililerin tahliyeleri nedeniyle sayılarında hayli azalmalar görüldüğü dikkat çekmekteydi. Cumhurbaşkanı Gürsel'in affı ve hükümetin uygun gördüğü 23 Demokrat Partili meşruten tahliye edilmiş, geriye 8 hükümlü kalmıştı. Gürsel'in affından yararlanmaktansa cezaevi'nde yatmayı tercih eden Bayar, bu gelişmeyi ısrarla **reddetmiştir**. Ancak, geçirdiği şid-

detli kalp krizi neticesinde 7 Kasım 1964 tarihinde ikinci defa tahliye edilen Bayar, kimselerin dikkati çekilmeksizin sessizce uçağa bindirilerek güvenlik güçlerinin refakatında Kayseri'den-İstanbul'a gönderilmişti.

Adalet Partisi'nde ise, Ragıp Gümüşpala'nın vefatı nedeniyle başgösteren genel başkan boşluğunun doldurulması gerekmekteydi. Partide **Sadettin Bilgiç** grubunun nüvesindeki milliyetçilerin çoğunlukta olması, Gürsel'ın yanı sıra silahlı kuvvetler ve hükümeti hayli ürkütüyordu. Aylardır partiye uğramadığı halde Sadettin Bilgiç'e karşı aday olan hemşehrisi Isparta'lı Süleyman Demirel, fazlaca ılımlı görüntüler sergilemesi nedeniyle hem Çankaya'nın, hem de silahlı kuvvetlerin tercih edip desteklediği adaylar arasındaydı. Bilhassa Gürsel Paşa'nın gizli telkinleri, ihtilalci subayları fazlasıyla etki altına almıştı. O güne kadar siyasi çevrelerce pek bilinmeyen **Demirel**, malum destekçilerine rağmen son derece sesiz ve derinden gidiyordu. Bu şartlarda liderlik hesaplarına dayalı politik geleceğini garantiye almak adına, Anadolu'daki delegelere karşı **"ihtilalcilerin adamı damgası yemekten"** özenle kaçınmaktaydı. Gürsel'in sağkolu konumundaki İçişleri Bakanı Nasır Zeytinoğlu, Demirel'in destekçisi olduğunu yaptığı kulis çalışmalarıyla açıklıkla belli ederken, Genelkurmaydakiler ise Bilgiç grubunu tehlikeli ilan edip, mutlak surette sindirilmelerini ısrarla istemekteydiler.

Adalet Partisi Büyük Kongresi'nden birkaç gün önce, umulmadık sürpriz bir **gelişme olmuştu**. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, Başbakan İnönü'yü atlayarak Meclis Başkanlığı'na, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılardan tedirgin olduğunu dile getiren bir mektup göndermişti. Daha sonraları **"Su-**

nay mektubu" olarak adlandırılan bu yazılı açıklamada Sunay, silahlı kuvvetlerin bazı siyasal hareketler karşısındaki tedirginliğini vurgulayıp, bu gelişmelere karşı Meclis'in tedbir almasını istiyordu. Sunay'a göre intikamcı davranışlar, ordu ve 27 Mayıs'a karşı sergilenen düşmanca tutumlar, mutlaka önlenmeliydi. Bu gelişmeler siyaset sahnesine yeni atılan Demirel'in şansını artırırken, Sadettin Bilgiç'in kesin gözüyle bakılan genel başkanlığını hayli zora sokmaktaydı.

Nihayet "Sunay mektubu"nun ardından siyasi parti liderleri, Çankaya Köşkü'nde Cemal Gürsel'in başkanlığında toplandılar. İnönü de dahil, bütün liderler silahlı kuvvetler ve 27 Mayıs ilkelerine bağlı olacaklarına dair sözlü yemin etmişlerdi. Tabii ki bu şartlarda demokrasiden bahsedilmesi, imkânsız bir durumdu. Mevcut **tablo**, bilhassa parlamenter sistem adına gerçekten içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Parti liderlerinin sözlü yeminlerinin yanı sıra Gürsel Paşa'yla dirsek temasında olan Demirel'in adaylığını hiç beklemeyen Bilgiççiler, işlerin sarpa sardığını anlayınca fazla zaman kaybetmeksizin eski defterleri karıştırmaya başladılar. Yaptıkları her toplantıda şunları haykırıyorlardı:

"– Demirel'e asla güven olmaz. Tehlikeyi görünce arkasına bakmadan kaçar."

Süleyman Bey ise **"Yalan söylüyorlar, bana iftira atıyorlar. Ben korkak değilim. Hiçbir zaman kaçmadım"** deyince Bilgiççiler, geçmişte yaşananları, bütün açıklığıyla şöyle anlatıyorlardı:

*"– Parti genel merkezimize taşlı saldırı yapıldığı gün, o da içerdeydi. Pencerelere yağmur gibi taş atılınca **"Herkes başının çaresine baksın, yoksa bizi öldürecekler"** diye bağı-*

rarak hızla pencereye tırmandı. Arkasına bile bakmadan, arkadaşlarının akibeti ne olur diye düşünmeden arka bahçeye atlayıp kaçtı. O günün partide bulunanlar kaçışın tanığıdır."

Detaylı kaçış hikâyesinin her yerde anlatılmasından sonra, **Demirel** susmak mecburiyetinde kaldı. Ne var ki **"zoru görünce yine kaçar"** gibilerden nahoş seslerin ardı arkası hiç kesilmedi.

Kongreye sayılı günler kala bir sabah Hürriyet Gazetesini okuyanlar, Sadettin Bilgiç ve ekibini güldüren, işin içyüzünü bilmeyenlere de "Böyle saçmalık olur mu?" dedirten bir manşetle karşılaştılar. Gazete, eski Devlet Su İşleri Genel Müdürü Süleyman Demirel'i baş sayfaya taşımış ve **"Adalet Parti'nin seçilme şansı en yüksek genel başkan adayı"** diye ilan etmişti. Gazeteyi dikkatle inceleyen Bilgiç, fazla aldırış etmeden "Palavra haber" diye gülüp geçmiş ve etrafındakilere şunları söylemişti:

"– Partiye baskın yapıldığı gün, korkudan kendini arka pencereye atıp kaçan adamdan asla genel başkan olmaz. Bu saçmalıklara kimsenin inanacağını sanmıyorum."

Celal Bayar'ın desteğini arkasına alan **Sadettin Bilgiç**, milliyetçi dünya görüşüne rağmen ince hesapları algılamaktan hayli uzaktı. Amerikancı Demirel'i; Mason Locaları, Genel Kurmay ve Çankaya Köşkü'nün işgalcisinin yani İhtilalci Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in desteklediğini bir türlü akıl edemiyordu. Bilindiği kadarıyla teşkilatçı bir yapıya sahip olan Bilgiç, bütün bunları ilk günden kestirmesi gerekmesine rağmen aralarındaki hemşehrilik bağlarından dolayı himayecilik **dürtüsüyle**, siyasi rakibine karşı **fazla duygusal** davranmıştı. Aslında bu türden şeyler küçük çevrelerin insan-

ları arasında gayet olağan durumlardır. Ağabeylerinin de benimseyip siyasete atılmasını sağladıkları **Demirel**'i her yönüyle hafife alan Bilgiç, geç te olsa nihayet gerçekleri görmeye başlamıştı. Rakibi, ordu ve devlet desteğinin yanı sıra medya rüzgârını da arkasına almasına rağmen o yine de ümidini yitirmek düşüncesinde değildi. Hiç durmaksızın yerel kongrelere koşuyor, toplantılar tertipliyor, yaklaşmakta olan kongreye hummalı bir şekilde **hazırlanıyordu**. Ne var ki, bütün bunlar yeterli değildi. Bilgiç cephesi, neden sonra kongrenin Washington ve devlet destekli olduğunu anlayınca, iş işten geçmişti. Bu şartlarda fazla kaybedecek birşeyleri kalmadığı için canı havliyle Demirel'in geçmişini eşeleyip, elde ettikleri şahsına münhasır bilgileri her yerde bağıra bağıra söylemeye başladılar. **"Mason bir adamın, milliyetçi ve mukaddesatçı Adalet Partisi'nde yeri olamaz"** söylemleri, Anadolu delegelerini büyük ölçüde etkilemişti. Bütün bunlara rağmen başta Haldun ve Erol Simavi kardeşler olmak üzere büyük gazetelerin abartılı manşetleri karşısında Bilgiççiler, Demirel'i destekleyen medya rüzgârına bir türlü engel olamıyorlardı.

Kongrenin yaklaştığı günlerde, **Adalet Parti** kurmayları içinde Süleyman Bey'in en yakınında olanların başında Mehmet Turgut* geliyordu. Mehmet Bey mühendisti. Adalet Partisi'nin ilk çekirdek kadrosundan ve teorisyenlerdendi. Konumu itibariyle Kilis'li fakir bir ailenin çocuğuydu. Dünya görüşü açısından milliyetçi ve muhafazakâr bir yapıya sahipti. AP'nin **"Kır atlı"** amblemini o bulmuştu. Daha sonraları İz-

---

* Mehmet Turgut'un, Süleyman Demirel'i desteklemesi ve Adalet Parti'nin kitap üzerindeki güneş amblemini değiştirip kırat logosunu bulması hakkındaki bilgiler, çok yakından tanıdığım Turgut'un kardeşi Avukat Şevket Turgut'tan alınmıştır.

mir Belediye Başkanı Osman kibar ve grubu da Turgut'la birlikte Demirel'in yanındaydılar. Bu ekip, Çelikkale (Şehit Adem Yavuz) Sokaktaki Şevki'nin bürosunda biraraya gelerek Bilgiç'e karşı Demirel'e destek verilmesi müştereğinde hemfikir olmuştu. Kongreye çok az bir zaman kala hayli yoğun çalışmalar içerisine giren Bilgiççiler, kamu ihalelerindeki yolsuzluk ve usulsüzlük dosyalarını gündeme getirerek Demirel'in önünü kesme gayretleri gösterirlerken, Demirelciler de onun inançlı bir milliyetçi, aynı zamanda vatansever olduğunu ispatlamak kaydıyla **Amerikan Başkanı Johnson**'la çekilmiş resmini **Hürriyet Gazetesi**'nin başsayfasında yayınlattılar. Sanki Gürsel Paşa'nın gizli ve etkin destekleri yetmiyormuş gibi bu kadarı az gelmiş olmalı ki, **mason** ve **Yahudi asıllı Johnson**'un sülieti kongrenin gündemini teşkil etmeye başlamıştı. Tabii ki bu dahiyane fikir, Simavi kardeşlerden başkasına ait **değildi.** Ne de olsa onlar, Amerikan yönetimine yakınlıklarının ötesinde Babıali'nin ve masonik âlemin üstadı azamları arasındaydılar. Üstelik her yönüyle bağımlı olduğumuz Amerika; Bilgiç kim, neyin nesi, tanımıyordu bile! Mason Demirel, hedeflediği yolun büyük bölümünü umduğundan daha fazla katetmiş durumdaydı. Sözde demokrasi nutukları atmasına rağmen ihtilalcilerle her fırsatta dirsek temasında olması ve **Amerikancı imajı**, hiç tartışmasız ona büyük faydalar sağlamıştı.

Kendilerine uygulanan bütün baskılara rağmen dirençlerini yitirmeyen Bilgiççiler, Demirel'in Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin su ihalesinde usulsüzlük yaparak devletten haksız kazançlar sağladığını yinelemekteydiler. Söylenenlere göre Demirel, Amerikan Morrison-Knudsen firmasının temsilcisi olarak Ereğli Demir ve Çelik Fabrikalarının inşaatında da **büyük usulsüzlükler yapmıştı**. Çok daha vahimi **Demirel**,

Morrison şirketi adına Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni dava etmiş ve bu firmaya yönelik kazandığı davalardan önemli kazançlar sağlamış, geriye kalan büyük miktarlar da Morrison'un kasasına girmişti. Tabii ki burada zarara uğrayan Türkiye Cumhuriyeti'nin **hazinesiydi**. Her şeye rağmen bütün bunlar Demirel'in hızını kesmeye yeterli olmadı. Bilgiççiler, medya gücünü kendi saflarına çekemediklerinden dolayı ortaya çıkardıkları yolsuzluk dosyalarının etkisiz kaldığını şaşkınlıkla izlemekteydiler. Sadettin Bey'in burada yanıldığı tek şey vardı. O da medyanın bazı istisnalar hariç, geleneksel yapısı itibariyle milliyetçi ve muhafazakâr bir lider adayına destek vermeyişi idi. Aslında bu kronikleşmiş **teamül**, bilhassa çok partili sisteme geçtiğimizden beri böyle sürüp gitmektedir. Amerikancıysan, masonsan, komünistsen Babıali patronlarından desteğin en alâsını görürsün, milliyetçi ve muhafazakârım dediğin anda tu kaka edilirsin! Bunun aksini hangi akıllevvel söyleyebilir...

Gerek ihtilalciler, gerekse devlet kurumları ve yüksek tirajlı gazeteler Bilgiççiler'in önüne set çekmeye çalışsalar da bu inançlı insanların ellerinde son bir koz daha vardı, o da Demirel'in masonluk belgesi! Bilgiç ve arkadaşları hiç beklemeksizin çalışmaya koyularak Demirel'in mason olduğunu, mason locası üyelerinin kayıtlı bulunduğu matrükül defterinin fotokopisini delegelere teker teker dağıttılar. Böylelikle bütün destekçilerine rağmen mason biradere öldürücü darbe vurulmuştu. Çok geçmeden **Demirel**, ortaya çıkıp da **"Ben mason değilim"** deyince Bilgiççiler, ağza alınmayacak sözler sarfetmeye başladılar. Anadolu'dan gelen delegeler de Demirel'i, mason olmadığını ispata davet etmişlerdi. Görüldüğü kadarıyla tarzan zor durumdaydı ve kendine bir kurtarıcı arı-

yordu. Çok geçmeden dul kadının çocukları, yardım ellerini sevgili biraderlerine ölümcül hastaya can veren hayat öpücüğü gibi uzatıverdiler. O kaoslu günlerde mason locası olağanüstü bir toplantı yaparak, tarihinde ilk kez siyasi bir teşekkül adına yalan belge verip, **"Demirel'in mason olmadığını ve kendilerinde kaydı bulunmadığını"** yazılı olarak açıklamıştı. Ancak, Demirel'e mason olmadığına dair verilen 14 Kasım 1964 tarihli çelişkili belgede İkinci Başkan Enver Necdet Egeran'ın imzasının olması ayrı bir şüphe konusuydu. Nihayet mektup niteliğindeki bu yalan belgeyi kadim dostu Egeran' dan alıp cebine koyan Demirel, mason olmadığını tevil yoluyla da olsa kongre üyelerine ispatlayıp, **Adalet Partisi Genel Başkanı olmayı başarmıştı.**

Çok geçmeden mason localarının önde gelenlerinden Saffet Rona, Haluk Selek ve Halit Arpaç imzalarını taşıyan çelişkili belge, üstadı azamlar arasında büyük huzursuzluklara neden oldu. Dünya görüşlerine gölge düşürmek istemeyen masonlar, **Demirel**'e 1964 Kasım'ında **mason** olmadığına dair verilen bu hayali belgeden iki ay sonra 14 Ocak 1965 tarihinde İstanbul'da toplanarak, gerçek kararı açıkladılar. Bu toplantıda üstad Başkan Ekrem Tok'un önderliğinde alınan ivedi kararlar **Ankara**'ya gönderilince, **Demirel**'in yalanlanan masonluğu belgelenmiş oluyordu. **Ekrem Tok**'un bu açıklamalarından sonra yeni bir toplantı daha yapılarak İkinci Başkan **Enver Necdet Egeran**, büyük üstadlığa atandı. Demirel'in* masonluğu belgelenmeye belgelenmişti, ama atı alan

---

* Süleyman Demirel; 1957 senesinde Devlet Su İşleri Genel Müdürü iken, yakın arkadaşları Şekür Ökten ve Rasim Fenmen'le birlikte Ankara Bilgi Locası'na kaydolarak masonluğa intisab etmiştir.

Üsküdar'ı çoktan geçmişti. Bu arada doğruları açıklayan Ekrem Tok da mason locası başkanlığını kaybetmenin büyük üzüntüsü içerisindeydi.

25-27 Kasım 1964 tarihleri arasında Ankara Büyük Sinema'da yapılan kongrede, rakibi Sadettin Bilgiç'in 552 oyuna karşılık 1072 oy alan ve yakın arkadaşı Mehmet Turgut'tan* azımsanmayacak destekler gören **Süleyman Demirel, o tarihten itibaren yıllar yılı ülkesinin kaderine hükmeden kişi olacaktı...**

Belirgin ve bilinen şartlar karşısında Adalet Partisi Büyük Kongresi'ni müdahalesiz olarak niteleyemeyiz. Gizli destekçi konumundaki **Gürsel Paşa** ve has adamı **Nasır Zeytinoğlu**'nun istedikleri olmuş, orduya karşı olumsuz görüşler taşımayan, yumuşak başlı ve uzlaşmacı kişiliğe **sahip** bir siyasi parti liderinin genel başkan seçtirilmesini **sağlamışlardı**. Tezat teşkil eden dünya görüşlerine rağmen **İnönü** de **Demirel**'in seçilmesinden yana görüş belirtenlerdendi. Çünkü siyasal vitrine yeni çıkacak acemi bir liderin, kendisine zorluk çıkartmayacağı inancındaydı. Ancak, Demirel Adalet Partisi Genel Başkanlığı'na seçildikten kısa süre sonra **1965** senesi İnönü açısından hayli sıkıntılı geçti denilebilir. Demirel, gecikmeli de olsa kurduğu kutsal ittifakla İnönü Hükümeti'ni **bütçe** oylamalarında düşürmeyi kafasına koymuştu. Bu nedenle çok planlı ve sistemli davranması gerektiğinin bilincindeydi. Ne var ki aynı Demirel, bu türden olumlu düşüncelerinin aksine ilk genel başkan olduğu günlerde Milli Birlik Ko-

---

* Ekim 1965'teki Adalet Parti Hükümetinde Sanayi ve Ticaret Bakanı olarak görev alan **Mehmet Turgut**, usulsüzlüklere ve haksızlıklara dayanamayıp Demirel'le yollarını ayıran ilk siyasi olmuştur.

mitesi Grubuna giderek, tabii senatörlerin gönlünü almayı ihmal etmemişti. Ne de olsa Cemal Gürsel'in himayeciliklerinden dolayı ihtilalci subaylara karşı diyet borcu vardı. Aralarında geçen samimi diyaloglar esnasında onlara, Adalet Partisi ve kendi yönetiminden bir kötülük gelmeyeceği teminatını verdiği, inkâr edilemez hakikatlardır.

O günlerde **azınlık hükümeti**'ni çeşitli atraksiyonlarla ayakta tutmak isteyen İnönü, Yeni Türkiye Partisi'nden istifa ettirdiği Mahmut Vural'a* Ulaştırma Bakanlığı görevini vererek, siyasal çevreler ve bağımsızlar üzerinde hayli tedirginlikler yaratmıştı. İşte o dönemler, Türkiye'de bakanlık müessesesinin hayli ucuzladığı hatta ayağa düştüğü zamanlardır. Türkiye, İsmet Paşa'nın sayesinde koalisyon ve azınlık hükümetlerini tanırken, birtakım menfaat düşkünü siyasilerin türlü vaadlerle partilerinden istifa ettirilerek, bakanlık görevine getirildiklerine tanık oluyordu. Bu gelişmelerin ardından Demirel'in dışarıdan destekçisi ve iş ortağı İzzettin Turanlı'nın girişimleriyle **"Demirel-Turanlı-Zeytinoğlu"** ittifakı hayata geçirilmişti. Bir müddet sonra Osman Bölükbaşı'yı da yanlarına çeken ittifakçılar, bakan ve milletvekili transferleriyle olumsuz davranışlar içerisinde olan İnönü Hükümeti'ni düşürmeyi kararlaştırırlar. Gürsel Paşa'nın akıl hocası Nasır Zeytinoğlu** da İnönü'nün çekilmesi gerektiğine inananlardandı.

---

* Mahmut Vural; Divriği-1926, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Serbest Avukat-Iinci Dönem Sivas Milletvekili-Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi-Ulaştırma Bakanı.

** Ali Nasır Zeytinoğlu: İstanbul 1917, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Lozan Hukuk Fakültesi Doktora-Hukuk Doktoru-Hâkim, Serbest Avukat-Kurucu Meclis Bakanlar Kurulu Üyesi-Devlet-İçişleri Bakanı. Zeytinoğlu, aynı zamanda Atlas Locası'na kayıtlı üstad bir masondur.

1960 ihtilali öncesi büyük bir İnönü hayranı olan Gürsel dahi, ilk koalisyon hükümetinden bu yana onunla mecbur kalmadıkça karşılaşmak istemiyor ve biran önce azınlık kabinesinin **düşürülmesini** arzuluyordu. Hatta Melahat Hanım'la, Mevhibe Hanım bile Cumhurbaşkanı ve Başbakan eşleri olarak birbirlerine gidip gelmiyorlardı. Artık, Gürsel-İnönü'nün ne kadar geçimsiz bir insan olduğunu anlamış, takriben dörtbuçuk yıllık yakın mesailerinde onun gerçek yüzünü tanıdıktan sonra takke düşmüş, kel görünmüştü. Ancak İnönü, bütün istenilmeyişine rağmen azınlık hükümetindeki tartışmalı Başbakanlığı'nı türlü entrikalarla sürdürmeyi inatla kovalıyordu. **"Bu bir siyasi hırs ve bitmek tükenmek bilmeyen ebedi ihtirasın müzmin karakteristiği değil midir?"** İnönü ve diğer siyasi liderler, başlangıçta **Demirel**'i ne kadar küçümsemiş olsalar da günler geçtikçe ondaki Anadolu'nun "Çarıklı Erkânıharp" tipinin kurnazlık ışıltılarını yavaş yavaş sezinlemeye başlamışlardı. Bu nedenle hepsi de belirgin bir panik ve telaş içerisindeydiler. Demirel geçen zaman içerisinde siyasete ısınmış, bir Çankaya zirvesinde hükümetin düşürülmesi hususundaki görüşlerini kendine has nüktedan konuşmalarıyla açıklıkla belirtmişti. Nihayet Gürsel'in liderlerle yaptığı yuvarlak masa toplantısında konu dönüp dolaşıp hükümetin eleştirilmesine geldiğinde, işi pişkinliğe vurdurarak gitmemekte direnen İnönü, oradakilere şunları söylüyordu:

"– Bakınız, hükümeti beğenmiyorsunuz, tenkid mi ediyorsunuz? Bu sizin tamamiyle hakkınızdır. Ancak bunun yeri burası değildir. Gelirsiniz Meclise, hesaplarımızı orada görürüz."

İnönü'nün Başbakanlık'tan gitmeyeceği, Çankaya zirvesinde tam manasıyla anlaşıldığından, artık bundan böyle kendi tabiriyle hesaplar **Meclis'te görülecekti**. Kutsal ittifakın Parlamento dışından destekçisi olan İzzettin Turanlı ise yakın dostlarına, Demirel'i şöyle anlatıyordu:

"– Yaman adam şu bizim Süleyman. Müzakere ederken hiç kızmıyor, sinirlenmiyor. Daima alttan alıyor. Ne yaparlarsa, ne derlerse tahammül ediyor. Çünkü hedefi parsayı toplamak! Toplayacak da..."

Yakın arkadaşı **İzzettin Turanlı** bu kısa cümlelerle, sayfalarla anlatılması ancak **mümkün** olabilecek **Demirel**'i ne kadar da güzel tanımlamış. Görüldüğü kadarıyla 1965 Şubat'ının ilk haftasına gelindiğinde, İnönü Hükümeti'nin düşürülmesi kaçınılmaz bir hal almıştı. Zira her kafadan bir ses çıktığı gibi Türk insanı, kötü ve istikrarsız yönetimler yüzünden ekonomik krizin batağına saplanıyordu. Menderes dönemindeki mutlu günler mazide kalmış, esnaf ve sanatkâr kesimi adını dahi bilmediği **"enflasyonla"** tanışmaya başlamıştı. Böylesine içinden çıkılamaz olumsuzluklar karşısında henüz parlamenter sıfatına haiz olmayan Adalet Partisi'nin çiçeği burnunda genel başkanı Süleyman Demirel ve ekibi, bütün tecrübesizliklerine rağmen **İnönü Hükümeti**'nin düşürülmesi için şartları zorlamaktaydılar. Çünkü, 27 Mayıs ihtilalinin en büyük sorumlusu olarak **CHP**'yi görüyorlardı. Nihayet muhalif kanadı teşkil eden liderler arasında yapılan anlaşmalar neticesinde AP Meclis grubundan sonra YTP ve CKMP Meclis grupları da bütçeye kırmızı oy vereceklerini, açıklıkla ilan **etmişlerdi**. Uygulanan bütün markajlara rağmen İsmet Paşa "düşüremezler" diyor, başka birşey demiyor ve hükümetin büt-

çe oylamasında düşürüleceğine ihtimal vermiyordu. Nihayet 13 Şubat 1965 günü Meclis genel kurulunda yapılan oylamada İnönü Hükümeti **"225"** güvensizlik oyu alarak düşürülmüştü. Türkiye açısından yeni bir dönem başlarken, kulislerdeki fısıltılara göre Demirel'in Başbakan olması bekleniyordu. Daha önce de belirttiğim gibi milletvekili veya senatör olmayan Demirel'in, bu engel karşısında Başbakanlığa getirilmesi siyasal açıdan imkânsız gibiydi. Bu nedenle Adalet Parti grubu, hayli tedirgin durumdaydı. Tam o esnada Cemal Gürsel* yeniden hamiliğe soyunarak önce kendi kontenjanından Demirel'i senatörlüğe atamayı düşünmüş, böylelikle bu imtiyazlı dostunu Başbakanlığa getirmenin ince hesaplarını yapmıştı. Bunun adı sözde demokrasiye geçildiği söylenen Türkiye'de, tam bir hülle oyunuydu. Atama usulüyle uygulanan vesayete dayalı parlamenterlikte sistem ne denli sağlıklı işleyebilirdi? Beklentilerin tam aksine Demirel, Gürsel'in teklifini kabul etmediği gibi, Başbakanlığı genel seçimlerden sonra **istediğini** sözlü ve yazılı olarak **deklare ediyordu**. İhtilalci Gürsel'in, Demirel'i kendi kontenjanından önce senatör, sonra da Başbakan yapmak istemesi daha ilk günden Adalet Partisi'nin genç liderinin siyasi kariyerine gölge **düşürebilirdi**. Demirel, haklı olarak son derece kurnaz bir hamleyle ezeli ve ebedi hamisi Gürsel'in teklifini geri çevirerek, siyasal geleceği hakkında isabetli **karar** vermiştir. Yoksa ihtilalcilerin adamı olduğu saplantısından ebediyen kurtulamazdı.

---

* Cemal Gürsel'in o dönemde parlamenter sıfatına haiz olmayan Süleyman Demirel'i kendi kontenjanından senatörlüğe atamak istemesi hakkındaki bilgiler, 1997 yılında Gemlik-Umurbey'de **Bayar Vakfı**'nda görüştüğüm Dr. Sadettin Bilgiç'ten alınmıştır.

Çankaya'daki zirve toplantısında Demirel'in en büyük siyasi partinin genel başkanı olarak Başbakanlığı kabul etmemesi üzerine, yeterli sayısal çoğunluğu bulunmayan diğer liderler susmak zorunda kalmışlardı. Aslında mevcut konumları itibariyle başka seçenekleri de **yoktu**. Nitekim üç günlük bir Başbakan arayışından sonra **Menderes** döneminin eski Washington Büyükelçisi, İnönü Hükümeti' nin Gümrük ve Tekel Bakanı Suat Hayri Ürgüplü'ye* yeni kabineyi kurma **görevi verilmişti**. Tabii ki, Cemal Gürsel ve Milli Birlikçilerin olurunu almak kaydıyla! Siyasi hayatının ilk stajını Ürgüplü Kabinesi'nde Parlamento dışından Başbakan Yardımcısı olarak yapan Demirel, politikaya Demokrat Parti'nin devamıyım diyerek başlamıştı. Gerçekten Demokrat Parti'nin devamı olup, Bayar ve Menderes'in ilkelerine sahip çıkmış mıdır? Yoksa ikbal merdivenlerine onların sırtından tırmanıp, 27 Mayıs 1960 sonrası hamiliğini yapan velinimeti konumundaki İhtilalci Cemal Gürsel'e ölümüne kadar biat mı etmiştir? Bu hususta ki takdir ve karar yüce Türk Milleti'nin...

---

* Suat Hayri Ürgüplü; 13 Ağustos 1903 Şam, Galatasaray Lisesi-İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Londra, Washington, Madrid Büyükelçisi-VI, VII, IX uncu Dönem Kayseri Milletvekili, I. Dönem (1965) Kayseri Senatörü-Senato Başkanı-Gümrük ve Tekel Bakanı-Başbakan. 1972 yılında siyasetten çekilen Ürgüplü, **26 Aralık 1981**'de vefat etti.

DEMİREL BAŞBAKAN OLUYOR

Başbakan Suat Hayri Ürgüplü Kabinesi tarafından alınan karar gereğince, 1965 genel seçimlerinin kampanyası 25 Eylül tarihinde **başlatılmıştı. Demirel** gizli destekçisi **Cemal Gürsel**'in memleketi Erzurum'da halka hitap ederken, **İnönü** de siyaseti bırakmak yerine **"82"** yaşından sonra Malatya ve Elazığ'da vatandaşlara, iktidara geldiklerinde yapacağı işlerden bahsediyordu. Henüz siyasette acemi olan Süleyman Bey, çıktığı miting meydanlarında pot üstüne pot kırmaya başlamıştı. Adapazarı'nda şehir merkezinde konuşurken, alkışların da etkisiyle coştukça coşuyordu. Bir ara sesinin tonunu yükseltip, aklına nasıl gelmişse:

"– İktidara geldiğimizde Adapazarı'nda patates fabrikası kuracağız" diye nutuklar atmaya başlamıştı.

Patates tarladan yetişen bir sebzeydi. Değil o yıllarda, günümüzde bile patates üreten teknoloji yoktu. Miting alanındaki vatandaşlar şaşırıp "Acaba patates fabrikası nasıl bir şey?" diyerek birbirlerine sorular sormaya başlamışlardı. Çok geçmeden karikatüristler ve mizah yazarları bu önemli potu konu yapıp köşelerinde işlerlerken, Demirel bir daha patates fabrikası konusunu ağzına almayacaktı.

Herşeye rağmen halk, ihtilalcilerden ve koalisyon hükümetlerinden bıktığı için, Adalet Partisi'ne büyük bir ilgi göstermekteydi. **10 Ekim 1965** Pazar günü yapılan **seçimlerde** Adalet Partisi, **Demokratların büyük desteğiyle** aldığı beş milyon oyla tek başına iktidara gelirken, İsmet Paşa'nın Halk

Partisi'ne her zaman olduğu gibi sandıktan çıkan iki buçuk milyon oyla, yine **muhalefet** görünmüştü. Bu seçimlerin en büyük özelliklerinden bir tanesi de, katılma oranının hayli düşük olmasıydı. Anlaşılan halkın üzerinde, ihtilalcilerin Demokrat Partililere karşı yaptıkları haksızlıkların hâlâ tesirinin olduğu görülmekteydi. Seçimlerden dört gün sonra açıklanan kesin sonuçlara göre: **"AP 240, CHP 134, MP 31, YTP 19, TİP 15, CKMP 11 milletvekili"** çıkarmışlardı. Bu sonuçların ardından 22 Ekim 1965 Cuma günü Meclis'in açılmasıyla birlikte, daha bir yıl öncesine kadar **Amerikan Morrison** firmasının temsilciliğini yapan 41 yaşındaki **Süleyman Demirel Başbakan olmuştu.**

İsmet Paşa'nın* çok partili sistemdeki siyasi bilançosuna şöyle bir göz atacak olursak, millet iradesi tarafından tasvip görmediğini anlamış oluruz:

"İlk seçim mağlubiyeti 1950

İkinci seçim mağlubiyeti 1954

Üçüncü seçim mağlubiyeti 1957

1960 ihtilalinde istediğini elde edemez.

1961'de partisi iktidar olamayınca koalisyonlar dönemi başlar.

Dördüncü seçim mağlubiyeti 1965."

Yıllar içerisinde meydana gelen seçim yenilgileriyle birlikte CHP'deki parti içi muhalefet, adeta kanayan yara halini almıştı. Halk Partisi'nin önde gelenlerinden Kasım Gülek ve

---

* İsmet İnönü, **1969** genel seçimlerinde de Adalet Partisi'ne karşı kaybederek, siyasi hayatının beşinci yenilgisini almış oluyordu.

Kemal Satır, İnönü'nün misyonunu tamamladığını belirtirlerken, Nihat Erim ve Turhan Feyzioğlu gibi ağır toplar çekilmesinin gerekli olduğunu söylemekteydiler. Bu arada sessiz ve derinden giden Bülent Ecevit'in geleceğin genel başkan adayı olduğu, üstü kapalı bir şekilde ima edilmekteydi. Adalet Partisi'ne gelince; gerçi **Demirel** tek başına iktidara gelmiş, fakat **Anayasa**'yı değiştirecek üç yüz kişilik sandalyeyi elde **edememişti**. Bu şartlarda uygulayacağı önemli **kanun** tasarımlarında fazla rahat görünmüyordu. Ancak, bütün bunların mazereti olamazdı. Hep yinelediğim gibi Demokrat Parti'nin devamıyım diyerek iktidar koltuğuna oturan Demirel, gerek Meclis'teki tabii senatör sıfatına haiz **Milli Birlikçilerle**, gerekse daha önce Başbakanlıktan (bütçe oylamasında) devirdiği **İnönü**'yle uyumlu portreler çizme görüntüsündeydi. Her zamanki esnek tavrıyla idamlara değinmeyip, Demokratların siyasi hakları ve manevi mirasına konduğu Bayar'dan hiç bahsetmeyerek, kendisine en yakınlarından ayırd etmeyecek derecede sempati duyan velinimeti **Gürsel Paşa**'nın arada bir gönlünü almayı da ihmal etmiyordu. Siyasi teamül gereği belki bu türden davranışlar olumlu karşılanabilirdi ama acımasızca asılan, zindanlarda çürütülüp herşeyleri gasp edilen Demokratların sırtından biryerlere gelinmişse, onların haklarının aranmasına seyirci kalınamazdı. Demirel, bazı kurnaz taktiklerle affa dair isteksizliklerini hissettirmemeye çalışsa da, iktidar olduğu ilk günden itibaren Demokrat Partililerin siyasi haklarının elde edilmesi hususunda fazla samimi davranmamıştır. Zira makam ve mevki hırsının yanı sıra ihtilalcilere olan diyet borcu, onu adeta prangaya vurulmuş gibi bağlamaktaydı. Başını her kaldırdığında, karşısında onları görüyor-

du. Tek kelimeyle ifade edilecek olunursa, sayısal çoğunluktaki iktidarına rağmen iktidarsız bir Başbakandı.

Demirel, Başbakanlığı'nın ilk yıllarında Kavaklıdere semtindeki Buğday Sokakta **oturuyordu**. Burası iki katlı küçük bir evdi. Evin birinci katı çalışma yeri, ikinci katı eşi Nazmiye Hanım'la yaşama alanlarıydı. Başbakanlığı'nın üzerinden zaman geçtikçe, aile bireylerindeki belirgin ilerlemeler, açık seçik görülmekteydi. Bu arada oturdukları evin arkasına yakın Güniz Sokak'taki arsayı satın aldılar. Çok geçmeden bir apartman diktiler. Aile adına koruyucu ve gözetleyici olarak daha önce Isparta'da kamyon şoförlüğü yapan Hacı Ali Demirel, oraya taşındı. Süleyman Demirel için de Hacı'nın tam karşısına gelen arsa satın alınıp, bugün halen oturduğu, katlara içeriden geçilen bir ev yaptırıldı. Adalet Partisi lideri, yıllar yılı misafirlerini ve taşradan gelen heyetleri burada kabul etti. Doğası gereği oldukça uysal bir yapıya sahip olan Demirel, Genelkurmay'daki paşaların yanı sıra basın mensuplarına karşı da son derece hürmetli ve saygılıydı. Bir keresinde Başbakanlık merdivenlerini çıkarken basın mensupları tarafından etrafı sarıldığında, Akşam Gazetesi Muhabiri Ahmet Kahraman'ın **"Sayın Başbakan siz mason musunuz?"** sorusuna yüzü kızararak, hiçbir cevap vermeden yürüyüp gitmişti. İsmet Paşa'nın vârisi olarak görülen Bülent Ecevit'in yavaş yavaş yıldızının parlamaya başladığı günlerde, Günaydın Gazetesi'nin sahibi Haldun Simavi "Çoban Sülü" efsanesinin yaratılması için foto muhabiri Ergin Konuksever'i görevlendirdi. Konuksever, **Demirel**'in toprağı işleyen çiftçi bir ailenin çocuğu olması nedeniyle köyde zor şartlarda geçen hayatını tanımlamak için yollara düşüp İslâmköy'e gitti. Annesini, babasını, yakın çevresini ve doğduğu kerpiç evi, hayvan otlatıp

öküzleri yemlendirdiği meraları fotoğrafladı. Çocukluk arkadaşlarıyla seri röportajlar yaparak, onun zorluklar içerisindeki yaşam sürecini her yönüyle gündeme getirdi. Köyden döndükten sonra gazetenin önemli bölümlerinde tam sayfa olarak **"Çoban Sülü"** başlığıyla, haftalarca süren **tefrikalar** yaptı. Aslında bütün bunların hepsi doğruydu. Günaydın'ın tefrikası daha sonra kitap haline getirilip, onbinlerce basılarak gazeteyle birlikte ücretsiz dağıtıldı. **Sosyal Demokrat** bir dünya görüşüne sahip olan **"Simaviler"**le, sözde mukaddesatçı ve milliyetçi Demirel'in dostluğu adeta tavan yapmıştı. Dostlukları öylesine gelişmişti ki, aralarından su sızmıyordu. Üstelik basın imparatoru Erol Simavi de üstad bir mason olması nedeniyle ortak yönleri açısından, Başbakan'la aynı mahfilin saygın biraderiydiler. Bu nedenle hükümete olan sınırsız destek bütün hızıyla devam ediyordu. Diğer gazeteler kendi çaplarında muhalefet yapsalar da, Hürriyet ve Günaydın'ın karşısında seslerini duyurmaları bakımından hayli cılız kalmaktaydılar. Çünkü hükümetin başındaki Mason Demirel, Siyonist Simaviler'e kesenin ağzını açmıştı bir kere...

İHTİLALCİ CEMAL GÜRSEL'İN ÖLÜMÜ

1966 senesine yani Adalet Partisi'nin üç aylık iktidarı dönemine gelindiği günlerde Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in rahatsız olduğu, Ankara siyasi kulislerindeki gündemin en önemli konusuydu. Gürsel, ilk rahatsızlığını 1960 Kasım'ında ondörtlerin tasfiyesini yaptığı günlerde geçirmişti. O tarihte sıkı bir tedaviden sonra atlattığı kısmi felç rahatsızlığının kalıntıları, hâlâ devam ediyordu. Gerçi bastonla yürümesine rağmen akli melekelerinde zaman içerisinde belirgin azalmaların görüldüğü, bariz bir şekilde hissedilmekteydi. Gürsel Paşa'nın bilhassa Demirel'in Çankaya Köşkü'ne ziyaretine geldiği zamanlar, bütün sağlık sıkıntılarını unutup bu samimi dostuna karşı özel bir ilgi gösterdiği, yakınen bilinen durumlardır. İnönü'nün varlığından duyduğu **rahatsızlığın** ötesinde, siyaset arenasında önemli destekler verdiği Demirel'e karşı daha sevecen bir yapıya bürünmekteydi. Ancak, Manolyası'nın (Melahat Hanım) gösterdiği bütün ihtimama rağmen bir türlü yakasını kurtaramadığı rahatsızlığı, her geçen gün içinden çıkılmaz bir hal almaktaydı. Tedaviler ve konsültasyonlar neticesinde 30 Ocak 1966 günü doktorlar heyeti tarafından yapılan açıklamada **"vücudunun sağ tarafının kısmi felç ve ayrıca yüksek şeker"**den rahatsız **olduğu** öğreniliyordu. Nihayet, Gürsel'in tedavi için **Amerika**'ya gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Bu gelişmeler üzerine İnönü, aralarında esen soğuk rüzgârlara rağmen randevu alarak Cemal Gürsel'i Çankaya Köşkü'nde ziyaret etti. CHP lideri kısa süren görüşmesinin ardından köşk'ten döndüğünde, yakın çevresine şu açıklamalarda

bulunuyordu: **"Gürsel Paşa, bir daha çalışamayacak halde görünüyor..."**

Cumhurbaşkanı Gürsel, ABD Başkanı Johnson'un gönderdiği özel uçakla 22 Şubat 1966 günü **Amerika**'ya hareket etmişti. Uçağın merdivenlerine kadar otomobilden inmedikleri halde kendisini uğurlamaya gelenler arasında Başbakan Demirel, Ana Muhalefet Lideri İnönü, Bakanlar Kurulu Üyeleri, Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay ve askeri yetkililer de bulunmaktaydılar. **Amerika'da Walter Reed Hastanesi**'ne yatırılan Gürsel, 28 Şubat günü uygulanan yoğun tedavilere cevap vermeyerek komaya girdi. Doktorların komadan çıkamayacağı görüşüne varmaları üzerine, Türkiye'den gönderilen Dr. Lütfi Vural ile Dr. Saim Bostancıoğlu durumu yakınen müşahade **ettiler**. Yoğun seanslara rağmen uzun süren tedavilerden bir netice alınamayınca, Gürsel 26 Mart 1966 günü özel uçakla Türkiye'ye getirilerek **Gülhane Askeri Tıp Akademisi**'ne yatırıldı. Ancak, hiçbir tıbbi müdahale olumlu sonuç vermiyordu. Uzun koma dönemi devam ettiğinden 37 tıp uzmanı hazırladıkları müşterek raporda Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanlığı görevine devam etmesinin sağlığı açısından mümkün olamayacağını, **hükümete** bildirdiler. Dışarıya pek yansıtılmayan mevcut kritik durum karşısında yeni bir Cumhurbaşkanı seçilmesi Anayasa gereği idi. Bu nedenle Bakanlar Kurulu, toplantı üstüne toplantı yapmaktaydı. **İnönü** her ne kadar on altı yıllık aradan sonra Cumhurbaşkanı olmak arzusuna kapılsa da Meclis'te yeterli çoğunluğu olmadığından, kulis faaliyetlerini sessizce sürdürmekten öteye gidemiyordu.

O kaoslu dönemde Cumhurbaşkanlığı'nı, Adalet Partisi kökenli Senato Başkanı **İbrahim Şevki Atasagun** vekâleten

yürütmekteydi. Devletin zirvesindeki boşluğun doldurulabilmesi için, Çankaya'ya çıkacak adayların açıklanması gerekiyordu. Demirel Başbakan'dı ama henüz asker korkusunu tam olarak üzerinden atamamıştı. Silahlı kuvvetlerin, daha da önemlisi 1960 ihtilalinde fiili olarak yer almış subayların, CHP'nin, komünizm yanlısı TİP'in, hatta basının büyük bölümünün desteklediği **Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay**'ın adaylığı nerede ise garanti gibi görülüyordu. Uygun ortam sağlandıktan sonra sıra bunun hangi yöntemle yapılacağına gelmişti. Zira Sunay hâlâ ordunun başındaki adamdı ve 1961 Anayasa'sına göre Parlamento dışından bir kişi köşk'e aday olamıyordu. Çok geçmeden dahiyane fikir kolaylıkla bulunmuştu. Hülle yoluyla bir senatör istifa ettirilecek, Cumhurbaşkanlığı'nı vekâleten yürüten Atasagun, Başbakan Demirel'in olurunu aldıktan sonra kendi yetkisini kullanarak Cevdet Sunay'ı **"Kontenjan Senatörü"** seçecekti. Nitekim öyle de oldu. Nevşehir Senatörü Dr. Ragıp Üner,* ilerde kendisine verilecek bakanlık vaadiyle hayli bir uğraştan sonra senatörlükten istifa ettirildi. **Sunay** yine de ağırdan alarak dengeleri sağlamak kaydıyla Demirel'e kendisinin yerine Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Tural'ın, **Genelkurmay Başkanlığı**'na getirilmesini şart koşmuştu. Ne var ki, bu tatsız **durum** Adalet Partisi'nin milliyetçi kanadında sert tepkilere neden olmuş vaziyetteydi. Tural, bilhassa Demokratların gözünde hoş karşılanmayan bir komutandı. 27 Mayıs 1960 darbesi öncesinde yaşanan **"Dokuz subay hadisesi"**nde Askeri Mahkeme Başkanı sıfatıyla

---

* Salih Ragıp Üner; Nevşehir 1914-İstanbul Tıp Fakültesi-Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Profesörü-Kurucu Meclis Bakanlar Kurulu Üyesi-Cumhuriyet Senatosu Nevşehir Üyesi-4 üncü Dönem Nevşehir Milletvekili-Sağlık ve Sosyal Yardım, İçişleri Bakanı.

Faruk Güventürk ve arkadaşlarını beraat ettirerek, ihtilale giden yolu fiilen açmıştı. Bu nedenle **Demirel** de devamıyım dediği Demokratlara ne yüzle bakarım gibilerden tedirginlikler içerisindeydi. Çok geçmeden Sunay Paşa, çekingen bir kişiliğe sahip olan Başbakan'a ağırlığını koyarak geleceğini garantiye almak bakımından kendi yerine **Cemal Tural**'ın Genelkurmay Başkanlığı'na atamasını yaptırırken, aynı gün oldu bitti bir emrivakiyle Cumhurbaşkanlığı'na adaylığını koyuyordu. **Demirel** şahsına uygulanan **psikolojik** dayatmalarla tatbike konulan gelişmelere, ihtilalcilere olan diyet borcu yüzünden ne kadar sessiz kalsa da "müdahalesiz demokrasi" isteyen **Osman Bölükbaşı**, hiç durmaksızın veryansın etmekteydi. Bütün bu olumsuzlukları gerçek manada değerlendirecek olursak; böylesine sindirme metodlarıyla hayata geçirilen uygulamalar, hiç de demokratik sayılmazdı. Kendi parti grubuna karşı mahçubiyetler içerisinde ezilip büzülerek Cevdet Sunay'ı Kontenjan Senatörü seçtirip **Cumhurbaşkanlığı**'na aday gösteren Demirel, **hiç tartışmasız Genelkurmay Başkanları'na Çankaya yolunu açmanın ilk mucididir.**

Cumhurbaşkanı Vekili İbrahim Şevki Atasagun'un Cevdet Sunay'ı, Demirel'in oluruyla Kontenjan Senatörü seçmesiyle, artık ortada herhangi bir yasal **engel** kalmamıştı. 28 Mart 1966 günü Meclis Genel Kurulu'nda yapılan seçimlerde Demirel'in adayı Cevdet Sunay **"461"** oyla Türkiye'nin Beşinci Cumhurbaşkanı seçilirken, muhalefetin adayı CKMP Milletvekili Alparslan Türkeş **"11"** oy alabilmişti.

Bu nasıl Demokrat Parti'nin devamı?

Demirel'e sorarsanız hâlâ Demokrat Parti'nin devamıyım demekte ısrar etmektedir. Daha henüz iktidarlarının beşinci

ayında **Cevdet Sunay** ve **Cemal Tural**'ın en yetkili makamlara getirilmelerinde etkili olmaları, **"Demirel ve ekibinin"** korkaklık fobisi içerisinde bulunduklarını ispatlamaz mı? Tabuları birer birer yıkıp objektif değerlendirmelerle gündeme getirdiğimize, lütfen bazı eski dostlar alınmasınlar. Hakikatlar böyle değil midir? Yarım asrı aşan zaman devranında bütün bunlar yazılıp çizilmemişse, gerçekleri bildikleri halde açıklamayıp, yakın tarihin tozlu arşivlerinde yüksek menfaatleri uğruna gizleyenler utansın derim!..

Cevdet Sunay'ın Cumhurbaşkanı, Cemal Tural'ın Genelkurmay Başkanı olmalarıyla birlikte Adalet Partisi'nde muhalif grubun başını çeken milletvekilleri, **Başbakan**'a karşı tavırlarını koymakta gecikmemişlerdi. **Demirel**, tek başına iktidar olduğu halde parti grubunu toplamakta güçlük çekiyordu. Sadettin Bilgiç ve Talât Asal gibi parlamenterler Başbakan'a hayli sert eleştirilerde bulunurlarken, Milli Birlikçilerle, ihtilal kalıntılarına asla taviz verilmemesini istemekteydiler. Hatta Talât Asal daha açık bir sözle, kabinede askerlerle dayanışma içerisinde olan bazı bakanların isimlerini vererek derhal değiştirilmelerini öneriyordu. Adalet Partisi; TRT Kanunu, Anayasa Mahkemesi ve af olayını Meclis'ten geçirmiş, ne var ki Demokratların siyasi hakları konusunda bir arpa boyu yol alamamıştı. Bu gelişmeler karşısında siyasal haklarını elde edememenin burukluğunu yaşayan Demokratlar, devamlı olarak Çiftehavuzlar'daki Bayar'ın kapısını aşındırıp fikir danışmaktaydılar. Yılların tecrübesi Bayar'ın maksadı, Demirel ve ekibinin siyasi af hususundaki samimiyetlerinin ne derece doğru olduğunu öğrenmekten başka birşey değildi. Bu nedenle Bayar ve dava arkadaşları, Demirel'in haklarındaki tutumunu zamana bırakmaktaydılar.

Daha önce de belirttiğim gibi Cemal Gürsel 26 Mart'ta Amerika'dan getirilerek, Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne yatırılmıştı. Neredeyse altı aydır koma halindeydi. Nihayet 14 Eylül 1966 günü ölüme yenik düşmüştü. Şöyle yakın tarihe bir göz gezdirecek olursak; Yassıada'da Demokrat Partililer hakkında karara bağlanan hükümler, 14 Eylül 1961 tarihini taşımaktaydı. Allah'ın yüce takdirine bakınız ki, 17 Eylül 1961 günü hukuk cinayeti işlenerek İmralı'daki darağacında can veren Menderes'ten tam beş yıl sonra, 17 Eylül 1966 öğle üzeri **"Cemal Gürsel"**in cenazesi defnedilmişti. Ölünün arkasından konuşulmaz derler, çok doğrudur. Ancak Allah'ın adaleti, tarih ve hatta saatlerle yerini buluyorsa, zamanın tekerrürden ibaret olduğuna inanmak lazım. Kim derdi ki Menderes 17 Eylül'de ihtilalciler tarafından acımasızca toprağa verilirken, Gürsel Paşa da 17 Eylül 1966'da gömülecek diye! Birçok masum insanın günahını alan, onlara sözlerle tarif edilemeyecek çileler çektiren ihtilalciler hakkındaki takdiri, biz yine de Allah'a havale edelim...

Gürsel'in defnedildiği gün, sanırım tarifi mümkün olmayan ızdırapların en büyüğünü Celal Bayar yaşamıştır. Çünkü, öneme haiz konular üzerinde özel hassasiyetleri vardı. O yılları yaşayanlar tarafından yakınen bilindiği gibi Bayar, İsmet İnönü'nün yaptırmaktan imtina ettiği Anıktabir'i, ölümünden tam on beş yıl sonra **10 Kasım 1953**'te **Atatürk** için yaptırmıştı. Bakanlar Kurulu tarafından alınan karar gereğince, hemde Demokrat Parti'nin devamıyım diyen Demirel Hükümeti döneminde, İhtilalci Cumhurbaşkanı **Cemal Gürsel**'in cenazesi devlet töreniyle Anıtkabir'e defnedilmişti. Üstelik adına devrim şehidi dedikleri komünist militanların, tıpkı bir sığıntı gibi gömülme işlemleri yapılmak **kaydıyla**! Bu ne büyük

acı, ne büyük ızdıraptı? Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusuyla, ülkemizdeki demokratik hayata son veren Gürsel Paşa ve etrafındaki sözde devrimci tayfasının gömütlerinin aynı yerde olması hangi anlayışın ürünüdür? Öyle anlaşılıyor ki Demirel'le dirsek temasında olan ihtilalciler, sözde onun izinde yürüdüklerini söyleseler de **"Atatürk"**ün ebedi istirahatgâhında huzur içinde yatmasını içlerine sindirememişlerdi. Sindirmiş olsalardı, bu manada bir cüreti kendilerinde bulamazlardı. Gürsel **Anıtkabir**'in bahçesine gömüldüğüne göre, anlaşılan hiç de hakkı olmadığı halde İnönü'ye de yol açılmış oluyordu. Anıtmezarların yalnızca devletlerin kuruculara ait olduklarını yakınen bilen Demirel Hükümeti, tevil götürmez bir şekilde askerlerin tesiri altında kalarak bu talihsiz kararı **almıştır**. Bunun aksini ne dün, ne de bugün hiçbir tarih ve kurum söyleyemez. Bu tarihi hata, zaman içerisinde düzeltilip Gürsel'in Anıtkabir'deki gömütü "Devlet Mezarlığı"na kaydırılmış olsa da olayın asıl sorumluları, işledikleri büyük suç ve gafletten arınamazlar. Tabii ki Gürsel'in o günlerde Anıtkabir'e defnedilmesini, bütün Adalet Partililere mal edemeyiz. Böylesine olumsuzluklar karşısında Demirel'e tavır koyup, kırılanlar dahi olmuştur. Asker korkusunun herşeye egemen olduğu dönemlerde Demokrat Partililerin manevi destekleriyle iktidara gelmelerine rağmen seviyesiz ve cesaretsiz kararlar alanların, hâlâ onların devamıyız demeleri günümüz Türkiye'sinde inandırıcı olmaktan hayli uzak görünümler sergilemektedir. Bu nedenle samimiyetsiz olanların, samimi olanları kandırmalarına seyirci kalınmamalıdır...

DEMİREL, İHTİLALCİLERE VERDİĞİ TAVİZLER NEDENİYLE DEMOKRAT PARTİLİLERİN YOĞUN ELEŞTİRİLERİYLE KARŞILAŞIYOR

Başbakan Süleyman Demirel, askerlerle olan yakın temasından dolayı bilhassa Demokrat Partililer tarafından devamlı **surette** eleştirilmekteydi. Bilahare **Milli Birlik Komitesi Üyeleri** (tabii senatörlüğe atanmış 23 darbeci subay) dayatma ile Cevdet Sunay'ı Cumhurbaşkanı seçtirdiklerinden, kamuoyundaki rahatsızlık had safhaya ulaşmış durumdaydı. Sözde demokrasiye geçildiği söylendiği halde o günkü oylamada komutanlar, Meclis locasında tam kadro olarak yerlerini almış vaziyetteydiler. Dikkatli bakıldığında locada tam **15** general oturuyordu. Bu komutanlar arasında yeni Genelkurmay Başkanı Cemal Tural, yeni Kara Kuvvetleri Komutanı Refik Yılmaz, Deniz Kuvvetleri Komutanı Necdet Uran da vardı. Cevdet Sunay'ın Genelkurmay Başkanlığı döneminde Kara Kuvvetleri Komutanı Tural'la ciddi biçimde takışan, hatta bu nedenle emrindeki uçakları teyakkuz haline getiren Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel de orada bulunuyordu. Ayrıca Meclis koridorlarında 30 kadar paşa, Cevdet Sunay'a destek vermek kaydıyla koridorlarda dolaşmaktaydılar. Millet iradesiyle seçilen milletvekili ve senatörler, adeta ablukaya alınmışlardı. Sunay'ın aleyhinde çıkacak aksi bir kararda, askerlerin müdahale edecekleri kaçınılmaz gibi görünüyordu. Meclis Genel Kurulu'nda takriben iki buçuk saat süren oylamada Sunay

Cumhurbaşkanı seçilince, başta Demirel ve askerler olmak üzere herkes rahatlamıştı. Ne var ki, millet iradesine hem de Parlamento çatısı altında düşürülen gölgeyi bilhassa muhalif milletvekilleri içlerine sindiremiyorlardı. Bu hususlarda son derece **tavizkâr** davranan **Demirel**, kendi parti grubundan başka Demokratlara da hesap vermenin sıkıntısıyla karşı karşıya kalmıştı. Şahsına yöneltilen ısrarcı soruları her seferinde geçiştirmesine rağmen yoğun baskılar neticesinde köşeye sıkışmış durumdaydı. Zaman zaman mesaisini Güniz Sokaktaki evine taşıdığı halde gerek partililer, gerekse meselenin iç yüzünü sormaya gelen heyetlerden orada da rahat yüzü göremiyordu. Ne çare ki onlara her zamanki yumuşak ve gönül alıcı tavrıyla inandırıcı sözler sarfederek, günü kurtarmanın ince hesaplarını yapmaktaydı.

İstisnalar hariç, tıpkı diğer liderlerde olduğu gibi parti çalışmalarının yoğunluğundan dolayı Demirel, sevgili eşi Nazmiye Hanım'la ilgilenecek zaman bulamıyordu. Bu nedenle hanımefendi, kocasının DSİ günlerinde olduğu gibi mağazalardan alışverişini bizzat kendisi yapmaktaydı. Zamanla durum, eskisine göre daha farklı olmaya başlamıştı. Devamlı surette basının önünde olmaları, dikkatli davranmalarını gerektiriyordu. Bir süre sonra küçük kardeş Hacı Ali Demirel'e ait Yükseliş Koleji'ndeki Hayri Bey, evin alışveriş işleri için görevlendirilmişti. Sebze ve zerzevat işleri Hayri Bey'in uhdesinde olsa da, beyefendi ve hanımefendi'nin giysileri için terzilerin yanı sıra ayakkabıcılar, Güniz Sokaktaki ikametgaha gelmekteydiler. **Nazmiye Hanım**, Başbakan eşi olması nedeniyle daha önceki yıllardaki gibi rahat otomobil kullanamıyor, içinde bulunduğu hassas **konumu** itibariyle adımlarını son derece dikkatli **atıyordu**. Bir leydi'nin yapması gereken

kat payı vardır. Yassıada duruşmalarında dışarıdan Demokrat Partililerin aleyhinde tanıklık yapan, dönemin Merkez Bankası Başkanı muhbir Tayyar Sadıklar'ı kendi kontenjanından milletvekilliğine aday gösteren Demirel değil mi? Onu da geçiniz, ikbal ve iktidar yıllarında Bayar, Menderes ve demokrasi şehitlerinin değil heykellerini diktirmek, Ankara sokaklarına isimlerini dahi verdirmekten korkan bu insan, Demokrat Parti'nin devamı olabilir mi dersiniz? Olamaz! Çünkü siyasi hayatının her döneminde ihtilalcilere ve onların ekolünden gelen paşalara karşı, kendini sağlama almak bakımından başı daima eğik durmuştur. Böylesine kaypak zeminde kişisel menfaatler uğruna bilinçli bir şekilde oynanan tuluat oyununun adı, asla kader yazgısı olamaz.

Aslında **Demirel** şans faktörünün yardımı, **Gürsel Paşa**'nın azımsanmayacak desteği, Simaviler'in medya rüzgârıyla, Demokratların eli kolu bağlı olduğu yıllarda devraldığı büyük mirası çok iyi kullanarak, her şeyi kendine yontmuştur. Ama gün gelir, bir insanın sivrilttiği kazıklar hiç ummadığı zamanda kendine batabilirdi. Onu başlangıçta "Çoban Sülü" tefrikalarıyla **Türkiye**'nin gündemine oturtan Haldun Simavi, hiçbir şey hissettirmeden Ankara'daki güvendiği muhabirleri aracılığıyla açıklarını kollar olmuştu. Kurt gazeteci, gizliden gizliye Demirel'in manevi değerlerini tahrip etmek kaydıyla, siyasi geleceğinin altını **oyuyordu**. Ayrıca Genelkurmay Başkanı Cemal Tural Paşa da aralarının pek de iyi olmadığı Başbakan'a karşı, eşi Suna Hanım'ı Millet Parti'den siyasete hazırlamaktaydı. Tural Paşa'nın gayesi Demirel'i siyaseten asker gözetimi altında tutup, dar alanda sürekli kontrol etmekti. Bu olumsuzlukları tedirginlikle izleyen hükümet üyeleri ise, fazlasıyla huzursuzdular. Aslında Demirel, şimdi-

ye kadar (kişisel yapısı itibariyle) apoletlilerin hepsiyle iyi geçindiği halde her nedense bir tek **Tural Paşa**'ya yaranamamıştı. O nedenle birbirleriyle mutad görüşmeleri dışında mecbur kalmadıkça konuşmuyorlardı bile!..

Bu arada **Adalet Partisi**'nden hiç beklenmedik kopmalar olmaya başlamıştı; 1969 senesi Ağustos ayının ortalarında Bayar'ın kızı Dr. Nilüfer Gürsoy ve Samet Ağaoğlu'nun eşi Neriman Ağaoğlu, tertipledikleri basın toplantısıyla hem partilerinden hem de milletvekilliği'nden istifa etmişlerdi. Gerekçeleri, Başbakan ve ekibinin Demokratların siyasal haklarının geri verilme önerisini **Senato**'dan çekip, beklemeye almalarıydı. Ortaya ispatlanmamış bir **"Asker baskısı"** bahanesi atılmış, Demokrat Parti'nin devamıyız diyenler Yüce Meclis'in saygınlığına gölge düşürmüşlerdi. Bu gelişmeler üzerine Bayar, kızı Nilüfer Hanım'la birlikte Bursa'ya **gitti. Bursa**'da **"Bizim Ev"** de Demokratlarla davaya inanan Adalet Partililer, üç saat süren bir toplantı yaptılar. Bayar, toplantı bitiminde sürpriz bir açıklamada bulunup şunları söylüyordu:

"Bana, İnönü ile görüşme yapmamı Süleyman Demirel teklif etti. Eğer bunun günahı varsa, yarısı Demirel'e aittir."

Bayar'ın bu sert ve gerçekçi açıklamaları, Demirel'i büyük ölçüde sarsmıştı. Ancak, yaklaşmakta olan genel seçimleri düşündüğünden Adalet Partisi'nin, Halk Partisi'ne karşı yara almasını istememekteydi. Bu nedenle Anayasa değişikliği, yani siyasi hakların iadesi için engel teşkil eden maddenin kaldırılması 12 Ekim 1969 genel seçimlerine kadar askıda kaldı. Böylesine gürültülü çalkantılardan sonra, Demirel hayli yıprandığı halde zaman zaman Ankara ve İstanbul'daki Demokratları **"Bizim Ev"** toplantılarına davet eden Celal Ba-

yar, Adalet Partisi'ne destek vermese de köstek olmayıp, sessizliğini sürdürmekteydi. Bayar'ın sessizliği, irtifa kaybeden Demirel ve ekibindekilere seçim kazanmaları için son bir **şans** sayılırdı. Ayrıca vatandaşların her devirde olduğu gibi Cumhuriyet Halk Partisine itibar etmeyişleri, onlar açısından ayrı bir avantaj teşkil ediyordu.

Bu arada Başbakan'ın geçmişteki en büyük destekçisi basın imparatoru Haldun Simavi, Demirel ailesi hakkında yeterli bilgileri toplamış, pusuda bekliyordu. Kurnaz gazeteci, seçim gününe kadar hiç suya sabuna dokunmadı. Ayrıca Genelkurmay Başkanı'nın eşi **Suna Tural** da Anadolu'nun muhtelif bölgelerindeki miting alanlarında, Adalet Partisi hakkında yıpratıcı söylemlerde bulunuyordu. Demirel, Demokrat Partililerle yaşadığı olumsuzluklardan dolayı hayli ezik olsa da o ana kadar gerçekleştirmediği siyasi affın en büyük savunuculuğuna soyunduğunu, çıktığı yurt gezilerinde adeta kendini yırtarcasına haykırıyordu. Onun bu konuşmalarına fazla inanıp itibar eden olmadığı gibi, alaylı bir şekilde gülüp geçenler dikkatlerden kaçmıyordu. Bu seçimlerde, bütün olumsuzluklara rağmen Demirel'in ümitsiz olmadığı yakınen bilinen durumlardı. Çünkü o kurnaz ve çetrefilli siyasetiyle Demokratların siyasi haklarının iadesini askıya aldırırken, bir bakıma meydanlar kendisine kalmıştı. Senato'da dondurulup uykuda bekletilen bu hususu, hiç tartışmasız bir şekilde seçim kozu olarak görüyordu. Seçimlerden sonra **siyasi af** çıkması ümidinde olan Demokrat Partililerin, kalben istemeseler de şartların gereği **Adalet Partisi**'ne gizliden destek vereceklerini hissedebilmekteydi. Ancak, Demokrat Parti'nin sırtından bir yerlere geldiğini inkâr edercesine başına buyruk davranışlar-

da bulunup zaman zaman olumsuz demeçler veren Demirel, bir konuşmasında:

"Siyasi haklar iade edilmelidir. Bizi başkalarının sandalyesinde oturuyormuş gibi gören ve gösterenler var. Bundan rencide olmaktayız. Siyasi hakların iadesi başkasına ait sandalyede oturup oturmadığımızın anlaşılması için de gereklidir. Siyasi hakların geri verilmesi, Parlamento itibarının iadesi meselesidir. Bu, Parlamento'yu tamir edecek bir tekliftir. Türk Parlamentosunu hür ve korkusuz yapacak bir tekliftir. Siyasi haklar meselesini Silahlı Kuvvetleri güvensizlik duygusuna götürmeden çözmek en doğru yoldur" demekteydi.

Başbakan Demirel talihsiz demecinde, başkalarının sandalyesinde oturmadığını söylerken büyük bir davayı ve mirasını devraldığı demokrasi şehitlerini unutur gibilerden davranışlar sergiliyordu. Acaba Demokrat Parti darbe ile kapatılmasaydı, kim tanırdı onu? Kalkmış bir de siyasi hakların sözde iadesini savunuyor. Bunu yaparken de, karşılarında daima eğik durduğu **"Silahlı Kuvvetlere güvensizlik duygusu verilmemesinin gerekli olduğu"**ndan bahsetmekte... Bu affın Silahlı Kuvvetlerin bünyesindeki rahatsızlıkla ne alakası olabilirdi? Demirel'e göre olur! Çünkü bir dört yıl daha iş başında haklarını savunmadığı Demokratlar değil, o kalacaktı!..

DEMİREL AİLESİNİ SARSAN BÜYÜK SKANDAL VE CEMAL TURAL PAŞA'YA İSNAD EDİLEN SUÇLAMALAR

Süleyman Demirel'le Adalet Partisi Genel Başkanlığı'na aday olduğu 1964'lerden bu yana arası fevkalade iyi olan Günaydın Gazetesi'nin sahibi Haldun Simavi, bilhassa son zamanlarda eski dostuna soğuk rüzgârlar estirmeye başlamıştı. Ama yine de birbirlerine kırıcı sözler sarfetmekten imtina ediyorlardı. Günaydın, geçmişteki gibi **"Çoban Sülü"** tefrikaları yapmasa da, Demirel'i hoşnut tutmaya çalışıyordu. Ankara Muhabiri Necdet Onur, patronundan aldığı talimatlar doğrultusunda Başbakan ve aile bireylerini adeta bir gölge gibi takip etmekteydi. **Daha da önemlisi, Nazmiye Hanım'ın Kızılay semtindeki ayakkabı mağazasından alışveriş yaptığı Osman Nuri Tepe'yi kıskaç altına almıştı.** Burada önemli bir konuya açıklık getirmekte fayda bulmaktayım. Bu Osman Nuri Tepe, yıllar yılı herkesin tanımladığı gibi tezgâhtar değil, imalata yönelik büyük bir "ayakkabı firmasının" sahibi, ağabeyi Ali Tepe de tanınmış otellerden birinin işletmecisiydi. Osman Nuri, kendisini anlatanların tabiriyle; Clark Gable kadar yakışıklı, iyi giyinen, otomobil meraklısı, eğlenceye düşkün oldukça uçarı bir delikanlıydı. Haldun Simavi büyük bombayı patlatmak istiyor, ne yazık ki zengin, bütün havailiğine rağmen ağzı sıkı ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan bu Ankara'lı gencin **gizli** sırlarını bir türlü çözemiyordu. Titiz bir gazete patronu olması nedeniyle yeterli bilgileri elde edeme-

yen **muhabirlerini** sürekli azarlayıp, hırpalamaktaydı. 1969 genel seçimlerinin yaklaştığı günlerde Osman Nuri Tepe'nin Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'ın ziyaretlerine gitmesi, **Haldun Bey**'i tamamen çileden çıkarmaya yeterli **olmuştu**. Acaba bu genç çocuk, karargâhına herkesin girmesinin mümkün olmadığı bir paşa'yla ne konuşabilir? Ne görüşebilir gibilerden tedirginlik duyup, merakını bir türlü yenemiyordu. **Üstelik Tural'ın, Başbakan Demirel'le uzun zamandır aralarının iyi olmadığını da bilmekteydi.** Bu nedenle Genelkurmay'da kimin kimlerle münasebeti bulunduğuna dair detaylı araştırmalar yapmaktaydı. Kendi düşüncelerine göre fazla zaman kaybetmeksizin düğümü çözmek istiyordu. Son derece kurnaz bir gazeteci olan Haldun Simavi, devreye soktuğu ılımlı istihbarat yöntemiyle Tural'ın, Osman Nuri Tepe'ye baskı yaptığını öğrenmekte gecikmemişti. Biliyordu ki, bu genç büyük bir kıskaç altında ve başına bir şeyler gelecek! Hemen arşivleri karıştırdı. **Demirel**, emekliliği yaklaşan Cemal Tural'ın görev süresini uzatmayacağı için Osman Nuri, sindirilme metoduyla Başbakan'a karşı kullanılıyordu. Ayrıca Suna Tural'ın Adalet Partisi'ne muhalefet yapmak kaydıyla Millet Partisi'nden adaylığını koyması da işin bir başka yönüydü. Görüldüğü kadarıyla taraflar, neredeyse birbirlerine karşı cephe almış durumdaydılar. Tabii ki bütün bunlar **Haldun Simavi** açısından bir tahmindi, fakat çok geçmeden tahminlerinde yanılmayacaktı. İşi şansa bırakmayan bir kişiliğe sahip olması nedeniyle önemli duyumlarını tüm ayrıntılarıyla ortaya çıkarabilmek için, hummalı bir çalışmanın içerisindeydi. Bu arada Haldun Bey, her zaman olduğu gibi Başbakan Demirel'den bir istekte bulundu. Kendine ait yatı için yurt dışından klozet getirtmiş, fakat gümrükten bir türlü çıkartamamıştı. Bu

klozetin başlıca özelliği, ısıyı sabit tuttuğundan, Simavi'nin hatırlı misafirlerinin popolarını yazın ılık, kışın da üşütmemesiydi. Ne var ki, o günün şartlarında **ithal** edilmesi yasak mallar arasındaydı. Günaydın Gazetesi yöneticileri, doğrudan Gümrük ve Ticaret Bakanı'na olayı yansıttıkları halde bir netice elde edememişlerdi. Popoyu üşütmeyen klozet, haftalardır **gümrükten** çıkartılamamıştı. Bu gidişle de çıkartılması imkânsız gibiydi. Konu hakkında bilgisi olduğu halde Başbakan, Haldun Bey'in bu isteğine kulak asmayınca olanlar olmuştu. Aslında Demirel, burada haklıydı. Bir gazete patronu kendisini yıllarca destekledi diye, Başbakan sıfatıyla böylesine basit şeylerle ilgilenemezdi. Haldun Bey'e gelince; zaten o güne kadar **"aylardır"** üzerinde çalıştığı bilgileri topladığı için, gerekeni yapmaya her yönüyle odaklanmıştı. **"Demirel de kim oluyor? Görecek o gününü"** diyerek haber müdürlerine ve servis şeflerine sürekli talimatlar yağdırıyordu.

Demokratların siyasi affı, Tural Paşa'nın **eşini** siyasete soyundurması, Simavi'nin kaprisleri derken, bu duygular içerisinde 12 Ekim 1969 Pazar günü yapılan genel seçimlerdeki tablo şöyleydi:

"AP-256, CHP-143, GP-15, Birlik Partisi-8, MP-6, YTP-6, TİP-2, MHP-1 ve 13'de bağımsız milletvekili Parlamentoya girmiş durumdaydılar."

Adalet Partisi, İnönü'nün ihtilalcilerle müşterek mesaisini paylaşmasının ötesinde yıllar içerisinde yıpranması ve Demokratların siyasi haklarını elde edebilmeleri için son defa olmak üzere, kendilerine destek vermeleri nedeniyle tek başına iktidar olmuştu. O günlerde Sadettin Bilgiç ve ekibine tavır koyarak kendine yakın milletvekilleriyle **kabine kurma**

hazırlıklarında olan Demirel, Güniz Sokaktaki evinde son rötuşları yaparken 15 Kasım 1969 Çarşamba sabahı, eline aldığı Günaydın Gazetesi'ni okuyunca şok olmuştu. Haldun Simavi, Osman Nuri Tepe'nin ağabeyi Ali Tepe'nin notere tasdiklettiği kardeşinin **ölüm** haberini, Günaydın Gazetesi'nin başmanşetine taşıyarak, Süleyman Bey'i ve Nazmiye Hanım'ı adeta can evinden vurmuştu. Klozet meydan savaşının intikamı olan skandal haber şöyleydi:

"Kardeşim, Nazmiye Demirel'in* yakın dostu olduğu için öldürüldü."

Haldun Simavi akıllı adamdı. Bu fevkalade önemli haberi, noter tasdikli olması nedeniyle manşetlere taşımıştı.

Gazetenin Ankara Muhabiri Necdet Onur'un aylar süren **çalışması** ve Yazı İşleri Müdürü Rahmi Turan'ın fevkalade sayfa mizanpajıyla, Türkiye'de herkes bu önemli konuyu konuşuyordu. Hayatında hiç sinirlenmeyen Demirel, seçim zaferini unutmuş, öfkeden adeta küplere binmişti. Daha düne kadar kendisini destekleyen Haldun Simavi'nin böyle bir şey yapmasını içine sindiremiyordu. Basit bir konu olan klozet meselesi, aklının ucundan bile geçmemekteydi. Acaba neden, neden diye dövünüp duruyordu. Yaşadığı böylesine büyük bir kaos içerisinde, Sadettin Bilgiç ve bazı parti içi muhaliflerine (daha önce kafasından silmesi nedeniyle) yeni kabinede yer vermedi. Bu davranışı Bayar'a yakın olanlarla, milliyetçilerden uzak durmak istiyorum anlamına geliyordu. Sanki skandalın büyük bombasını Sadettin Bilgiç patlatmış da, diyetini o ödüyor gibiydi.

---

* 15 Kasım 1969 tarihli Günaydın Gazetesi, sayfa 1-3.

Necdet Onur'un Türkiye'yi sarsan manşet haberinin içyüzü ise hayli enteresandı:

"Ankara'nın Kızılay semtinde lüks bir ayakkabı mağazası bulunan imalatçı Osman Nuri Tepe'nin müşterilerinden biri de Başbakan'ın eşi Nazmiye Hanım, ayakkabıya ihtiyaç duyduğunda, mağazaya gitme yerine, değişik model ve örneklerle* ***ayakkabıcıyı*** *Güniz Sokaktaki evine çağırıyor, beğendiklerini de alıyordu.*

Osman Nuri Tepe, bir akşam işyerini ***kapatıp*** *caddenin karşısına geçerken, hızını alamayan bir otomobilin kaldırım kenarında kendisine çarpmasıyla oracıkta hayatını kaybediyor. Tanınmış bir otel işletmecisi olan ağabeyi Ali Tepe, içi yana yana hadiseyi araştırırken trafik kazasının bir ucunu götürüp dönemin* ***Genelkurmay Başkanı Cemal Tural****'a kadar dayandırıyordu."*

Emekliliği yaklaşan Tural Paşa, görev süresini **uzatmak** gayesiyle birtakım çabalar içerisine girmiş, arzuladığı neticeyi elde edemeyince ardı arkası kesilmeyen **"askeri kurum"** denetlemelerine başlamıştı. Bu davranışlarıyla kamuoyu yaratıp, iktidarı sindirmek isteyen Tural, her şeye rağmen emekli olmaktan kurtulamayacaktı.

Ali Tepe, kardeşinden sağlığında aldığı bilgileri yazıya döküp **notere** tasdiklettikten sonra başta Günaydın Gazetesi'nin sahibi Haldun Simavi olmak üzere, sonradan diğer gazetelere de vermişti. Günaydın'ın Ankara bürosundan Necdet Onur aylardır pusuda iz sürdüğü için habere son noktayı ko-

---

* Devr-i Süleyman; Ahmet Kahraman, sayfa 163-164 Sel Yayıncılık.

Cumhurbaşkanı seçilince, başta Demirel ve askerler olmak üzere herkes rahatlamıştı. Ne var ki, millet iradesine hem de Parlamento çatısı altında düşürülen gölgeyi bilhassa muhalif milletvekilleri içlerine sindiremiyorlardı. Bu hususlarda son derece **tavizkâr** davranan **Demirel**, kendi parti grubundan başka Demokratlara da hesap vermenin sıkıntısıyla karşı karşıya kalmıştı. Şahsına yöneltilen ısrarcı soruları her seferinde geçiştirmesine rağmen yoğun baskılar neticesinde köşeye sıkışmış durumdaydı. Zaman zaman mesaisini Güniz Sokaktaki evine taşıdığı halde gerek partililer, gerekse meselenin iç yüzünü sormaya gelen heyetlerden orada da rahat yüzü göremiyordu. Ne çare ki onlara her zamanki yumuşak ve gönül alıcı tavrıyla inandırıcı sözler sarfederek, günü kurtarmanın ince hesaplarını yapmaktaydı.

İstisnalar hariç, tıpkı diğer liderlerde olduğu gibi parti çalışmalarının yoğunluğundan dolayı Demirel, sevgili eşi Nazmiye Hanım'la ilgilenecek zaman bulamıyordu. Bu nedenle hanımefendi, kocasının DSİ günlerinde olduğu gibi mağazalardan alışverişini bizzat kendisi yapmaktaydı. Zamanla durum, eskisine göre daha farklı olmaya başlamıştı. Devamlı surette basının önünde olmaları, dikkatli davranmalarını gerektiriyordu. Bir süre sonra küçük kardeş Hacı Ali Demirel'e ait Yükseliş Koleji'ndeki Hayri Bey, evin alışveriş işleri için görevlendirilmişti. Sebze ve zerzevat işleri Hayri Bey'in uhdesinde olsa da, beyefendi ve hanımefendi'nin giysileri için terzilerin yanı sıra ayakkabıcılar, Güniz Sokaktaki ikametgaha gelmekteydiler. **Nazmiye Hanım**, Başbakan eşi olması nedeniyle daha önceki yıllardaki gibi rahat otomobil kullanamıyor, içinde bulunduğu hassas **konumu** itibariyle adımlarını son derece dikkatli **atıyordu**. Bir leydi'nin yapması gereken

de böylesine örnek davranışlardı. Bütün bunlar iyi hoştu ama, dertleşecek bir çocuğunun bile olmayışı nedeniyle adeta akvaryumun içine girmiş gibiydi. Muhafazakâr bir çevreden geldiği için fazla sosyal etkinliklere katılmıyor, sınırlı sayıdaki bakan, milletvekili ve bürokrat eşleriyle görüşmekle yetiniyordu. Bütün bunlar, bir lider eşinin katlanması gerekli olan fedakârlıkların izdüşümleriydi. Fazla sık olmasa da, önemli günlerde Cumhurbaşkanlığı ve Hariciye Köşkü'ndeki resepsiyonlara eşiyle birlikte katıldığı zamanlar oluyordu. Ancak, büyükelçiliklerdeki suarelere ve özel günlerde tertiplenen danslı toplantılara iştirak etmeyişi dikkat çekmekteydi. Bu yöndeki olumlu davranışları, Nazmiye Hanım'ın doğasına uygun olan mazbut ve mütevazı bir yaşam tarzıydı. Türkiye'deki bütün leydiler, bazı istisnalar hariç, hep böylesine kısıtlayıcı bir ortamın girdabında sürdürmüşlerdir hayatlarını...

Tabii ki bu arada zaman hızla ilerlerken, aradan aylar geçmesine rağmen Demirel'den herhangi bir ses çıkmayınca Bayar, dava arkadaşlarının siyasi haklarının iadesi için konuya el atmıştı. Görüldüğü kadarıyla eski su müdürü'nün gidişatından fazla ümitvar değildi. İktidarın sihirli gücüyle medya rüzgârını arkalarına almalarına rağmen Adalet Partisi yöneticilerinde huzursuzlukların ardı arkası kesilmek bilmiyordu. Kendisi için birşey beklemeyen Bayar, kalben **Demirel**'e kırgın olsa da doğasında var olan Demokrat dünya görüşü nedeniyle Adalet Partisi Genel Başkanı'nı her şeye rağmen ziyaret etmeyi düşünmekteydi. Ancak, siyasi hayatının başlangıcından itibaren yakın münasebetler içerisinde olduğu ihtilalci subayları ürkütmek istemeyen Demirel, sürpriz bir gelişmeyle Demokrat Parti dönemi Gümrük Tekel ve Sanayi Bakanlarından Sıtkı Yırcalı vasıtasıyla **Bayar**'a haber göndererek:

"– Bizi ziyarete gerek yok. Lüzumunda biz kendisini ziyaret ederiz. Bayar'ın diğer partileri ziyareti uygundur" demekle yetinmişti."

Bu haber üzerine Bayar, kendisini oyaladığı bu da yetmiyormuş gibi Demokratların haklarını savunmadığı için Demirel'e kırgın ve kızgındı. Adalet Parti cephesinde ise gerginlikler had safhaya **ulaşmış** vaziyetteydi. Yurdun her yerinden büyük tepkiler alan Demirel, zor anlar yaşamaya başlamıştı. Kaçak güreşmenin, kendisine en küçük bir fayda getirmeyeceğinin bilinci içerisindeydi. Çok geçmeden Son Havadis Gazetesi'nin sahibi Abdullah Uraz aracılığıyla **Bayar**'a bir mesaj göndermişti. Demokratlara karşı yaptığı hatalardan dolayı mesajındaki yazılarında, adeta özür diliyordu:

"Sayın Bayar;

Siyasi haklar benim davamdır. Bana zaman versinler, bunu ben halledeyim."

Demirel, **siyasi af** konusunun kendi meselesi olduğunu söylüyordu ama dört seneye yaklaşan iktidar döneminde hiçbir şey yapmadığı gibi, hâlâ zaman istemekteydi. Senato'da görüşülen siyasi af meselesini giriştiği **kulis** faaliyetleriyle askıya aldırıp 1969 seçimleri sonrasına erteleten Demirel, aslında kendinden başkasını düşünmüyordu. Demokrat Partililerin siyasi haklarını türlü demagojilerle askıya aldırdığı yetmiyormuş gibi demokrasi şehitleri Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın yıllar içerisinde mezar nakillerini bile yaptıramamıştı. Bu gidişle yaptıracağa da benzemiyordu. Tıpkı çocukluk yıllarındaki gibi korkak ve çekingendi. Aradan geçen bunca zamana rağmen idefiks halindeki fobilerini bir türlü üzerinden atamamıştı. Belki bu eleştiriler yersiz gibi görülebilir, ama haki-

kat payı vardır. Yassıada duruşmalarında dışarıdan Demokrat Partililerin aleyhinde tanıklık yapan, dönemin Merkez Bankası Başkanı muhbir Tayyar Sadıklar'ı kendi kontenjanından milletvekilliğine aday gösteren Demirel değil mi? Onu da geçiniz, ikbal ve iktidar yıllarında Bayar, Menderes ve demokrasi şehitlerinin değil heykellerini diktirmek, Ankara sokaklarına isimlerini dahi verdirmekten korkan bu insan, Demokrat Parti'nin devamı olabilir mi dersiniz? Olamaz! Çünkü siyasi hayatının her döneminde ihtilalcilere ve onların ekolünden gelen paşalara karşı, kendini sağlama almak bakımından başı daima eğik durmuştur. Böylesine kaypak zeminde kişisel menfaatler uğruna bilinçli bir şekilde oynanan tuluat oyununun adı, asla kader yazgısı olamaz.

Aslında **Demirel** şans faktörünün yardımı, **Gürsel Paşa**'nın azımsanmayacak desteği, Simaviler'in medya rüzgârıyla, Demokratların eli kolu bağlı olduğu yıllarda devraldığı büyük mirası çok iyi kullanarak, her şeyi kendine yontmuştur. Ama gün gelir, bir insanın sivrilttiği kazıklar hiç ummadığı zamanda kendine batabilirdi. Onu başlangıçta "Çoban Sülü" tefrikalarıyla **Türkiye**'nin gündemine oturtan Haldun Simavi, hiçbir şey hissettirmeden Ankara'daki güvendiği muhabirleri aracılığıyla açıklarını kollar olmuştu. Kurt gazeteci, gizliden gizliye Demirel'in manevi değerlerini tahrip etmek kaydıyla, siyasi geleceğinin altını **oyuyordu**. Ayrıca Genelkurmay Başkanı Cemal Tural Paşa da aralarının pek de iyi olmadığı Başbakan'a karşı, eşi Suna Hanım'ı Millet Parti'den siyasete hazırlamaktaydı. Tural Paşa'nın gayesi Demirel'i siyaseten asker gözetimi altında tutup, dar alanda sürekli kontrol etmekti. Bu olumsuzlukları tedirginlikle izleyen hükümet üyeleri ise, fazlasıyla huzursuzdular. Aslında Demirel, şimdi-

yup görevini tamamlamış, bundan sonrası Haldun Bey'e kalmıştı.Görüldüğü kadarıyla geriye dönüşün olmayacağı büyük ölçüde belirginleşmiş gibiydi. Nihayet **Günaydın**'ın bomba haberiyle büyük bir tartışma başlayacak, sonuna kadar mücadele veren **Demirel** her yönüyle zarara uğrayacaktı. Olayın yarattığı sansasyon nedeniyle partisi parçalanacak, kendisi ve ailesi hakkında ardı arkası kesilmeyen yolsuzluk iddiaları, dosyalar halinde yıllar yılı devam edip gidecekti.

Bu kitabın yazarı olarak o yıllarda yirmi yaşında bir genç olmam nedeniyle, gelişmeleri dün gibi hatırlamaktayım. Merhum Osman Nuri'nin ağabeyi Ali Tepe, Genelkurmay Başkanı Cemal Tural'a ve Demirel ailesine hem de **"noter"** kanalıyla ağır isnatlarda bulunmasına rağmen en küçük bir soruşturma ve tekzibe maruz kalmadı. Kaldı ki Cemal Tural'ın Başbakan'la arası açık olduğu halde astığı astık kestiği kestik, hatta iktidara kafa tutan en güçlü dönemleriydi. Hal böyle olunca, Ali Tepe'nin merhum kardeşinden aldığı bilgilerin doğruluk payı var demektir. Bir insan kuvvetli bulguları olmasa neden notere gidip, basın bildirisi dağıtsın? Hem de Genelkurmay Başkanlığı gibi güçlü bir makama karşı!.. Ali Tepe, geniş izahatlarında Tural Paşa'nın emeklilik hadisesi ve görev süresinin uzatılmayışı meselesinden bahsetmekte! Olaya politik açıdan bakacak olursak, kendileri kardeş acısından dolayı esas meseleyi unutmuş durumdalar. **Tural'ın başlıca gayesi, Osman Nuri Tepe'yi genel seçimlerden önce konuşturup, eşi Suna Hanım'ı siyasette zirveye taşımaktı.** Eğer bu emeline ulaşabilseydi, Adalet Partisi seçim öncesi büyük yara **alırdı**. Çünkü diğer muhalif partiler de pusuda beklemiş, Demirel'in **açığını** aramaktaydılar. Nitekim **1969** genel se-

çimlerinde Suna Tural,* **6** milletvekili çıkaran Millet Partisi'nden Parlamentoya girdi. Ali Tepe, isnatlarında bu önemli hususu gözardı etmesine rağmen Cemal Tural'ın sus pus olması, hatta en küçük bir tekzipte dahi bulunmayışı fevkalade düşündürücüdür.

Her şey bir yana, Ali Tepe'nin bağıra bağıra **"Kardeşim, Nazmiye Demirel'in yakın dostu olduğu için öldürüldü" demesi**, Başbakan ve Genelkurmay Başkanı'nı belirgin bir şekilde zan altında bıraktığı halde hiçbir cezai müeyyideye tabi tutulmaması, onun haklılığının ispatı değil midir?

Böylesine **büyük** bir sansasyonda, kabak **Günaydın**'ın **Ankara Muhabiri Necdet Onur**'un başında patlamıştı. Uzun yıllardır **Demirel**'e yakın bir gazeteci olarak bilinen **Onur** aşk meşk iddiasından değil, Başbakan'a hakaret gerekçesiyle tevkif edilmişti. Çok tuhaftır, Ali Tepe'nin büyük suçlamalarını her yerde anlatmasına, hatta noterin önünde gazetecilere poz vermesine kimseler birşey diyemiyordu. Demek ki, onun gözyaşlarını akıtarak söyledikleri hakaret değildi. Necdet Onur cezaevindeyken, evinin önünde park halinde duran otomobili yakılıp faili meçhule karışmıştı. Genç gazetecinin aile yakınları ise olayın yarattığı travmanın paniği içerisindeydiler. Bu arada Günaydın Gazetesi'nin Ankara Temsilciliği bilinmeyen kişilerce kurşunlanırken, Yazı İşleri Müdürü Rahmi Turan ölüm tehditleri almaya başlamıştı. Bütün bunlar olurken, işin **maddi** boyutuna bakıldığında **Günaydın**, Türkiye genelinde büyük bir satış patlaması yapmış durumdaydı. Bu

---

* Fatma Suna Tural; İzmir 1927-İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü-Şişli Koleji Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okulları Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni-3 üncü Dönem Millet Partisi Ankara Milletvekili.

arada can derdine düşen **Rahmi Turan** mecbur kalmadıkça gazeteye uğramazken, müsait bir zaman kollayıp özel eşyalarını almak için odasına çıktığında polislerin geldiğini görünce, apar topar aşağıya inerken merdivenlerde karşılaştığı emniyet ekiplerine:

– *İyi günler, kimi arıyorsunuz?*

– *Rahmi Turan'ı arıyoruz, acaba nerede?*

– *Yukarıda odasında oturuyor.*

Polisler hızla yukarıya koştuklarında boş odada kimseyi görememiş, Rahmi Turan da bir taksiye **atlayıp** çareyi kaçmakta bulmuştu.

Haldun Simavi, Demirel'le ipleri koparınca bir süre durulmuş, gazetenin Ankara bürosunun kurşulanması, en deneyimli muhabiri Necdet Onur'un tutuklanıp otomobilinin yakılmasıyla günah benden gitti deyip, köprüleri atarak daha şiddetli taarruza geçmeye başlamıştı.

Demirel, derin bir şok içerisinde iken yakın çevresinin de telkinleriyle Günaydın Gazetesi aleyhine hem ceza, hem de on milyon liralık tazminat davası açacak, buna karşılık Haldun Simavi de maiyetinde çalışanlara şu talimatı verecekti:

"– Arkadaşlar, yolsuzluk ve suistimal dahil, onun her şeyini baştan sona araştırın."

Böyle bir talimat, Demirel'i ne pahasına olursa olsun "bitirin" demek anlamına geliyordu. Parti içi muhalefet ise 1969 sonlarına doğru net bir şekilde belirginleşmeye **başlamıştı**. Başta Sadettin Bilgiç ve eski Demokratlar, Nazmiye Demirel olayından sonra başka mecralara **yönelmeye** başlamışlardı. **"Dosyalı muhalefet"** adıyla, muhalefetin tepkileri Günaydın

Gazetesi'nde hergün **tefrika** halinde neşredilmekteydi. Demokrat Parti döneminin eski valilerinden Ethem Kılıçoğlu, mevcut yolsuzluk dosyalarını büyük bir titizlikle inceliyordu.

Süleyman Demirel'in kardeşleri Şevket ve Hacı Ali Demirel, ağabeylerinin dahliyle devletten aldıkları kredi ve arsalarla büyük yatırımlara yönelmiş, dört yıl içerisinde önemli zenginler arasında gösterilir olmuşlardı. Kılıçoğlu'na göre kardeşleri, Demirel'in Başbakanlık nüfuzu ve konumundan yararlanarak, kısa sayılabilecek zaman içerisinde köşeyi dönmüşlerdi. Büyük yolsuzluklar ve usulsüzlüklerin yapıldığına dair elinde belge niteliğinde dosyalar vardı. Demirel bu iddialara şiddetli tepki gösterince, Ethem Kılıçoğlu geri adım atmak yerine karşı atağa geçerek "yarası olan gocunur" sözleriyle kesin tavrını ortaya koyuyordu. Durmak bilmeyen gelişmeler üzerine Kılıçoğlu ve kendisiyle birlikte hareket eden AP'nin önemli isimlerinden Erzurum Milletvekili Cevat Önder partiden ihraç edildiler. Kılıçoğlu hızını alamayıp **"Karısına sahip çıkamayan adam bu memlekette Başbakanlık yaparsa, olacağı budur"** diyerek Demirel'i adeta çıldırtıyordu. Bu olay **AP**'de tıpkı bir meydan muharebesine dönüşmüştü. Bir deklarasyon yayınlayan 72 milletvekili ve senatör, Başbakan'dan "ihraçlar konusunda" ısrarla geri adım atmasını istemekteydiler. Ankara, İstanbul ve Bursa'daki **"Bizim Ev"** toplantılarında Demokrat tabandan gelen sesler, Adalet Parti'yi çatırdatmaya başlamıştı. Bayar cephesine dikkat çektiğimizde, Demirel'e olan kırgınlığını her platformda açıklıkla belli etmekteydi. Taraflar arasında yaşanan tatsızlıklar, neredeyse had safhaya ulaşmış durumdaydı. Gelişmelere çok yönlü bakıldığında, gergin ortam bir bakıma sessizlik öncesi yaklaşmakta olan fırtınayı andırıyordu. Nihayet parti içi muhalefetin dinmek bilmeyen tepkilerine daha fazla dayanamayan De-

mirel Kabinesi, 11 Şubat 1970 günü dört ayını tamamlayamadan düşürülmüştü. Bir klozet restleşmesinin sonucunun buralara kadar uzanıp, koca iktidarı tarumar edeceği akıllardan bile geçmezdi. Demirel, bu çöküntü karşısında hayatının en ızdıraplı günlerini yaşamaktaydı. Aile saadetine kadar uzanan çalkantılı meselenin verdiği rahatsızlıkları bir türlü içine sindiremiyordu. Aslında o kaoslu günlerde Demirel Kabinesini, verdikleri aleyhte oylarla yıkan kendi partisi'nin **"41"**ler grubu olmuştur. Tabii ki bu depremin sarsıntı ve artçılarında en büyük dahli olan; faili meçhul kişilerce öldürülen ayakkabıcı Osman Nuri Tepe'yi günlerce manşete taşıyan Haldun Simavi'den başkası değildi. Her seferinde **"Demirelleri rezil ettim, bundan böyle insan içine çıkamazlar"** demekten kendini alamıyordu. Cemal Tural Paşa cephesinde de bütün ithamlara rağmen büyük bir sessizlik gözlenmesi nedeniyle sis perdesine bürünen cinayetin çözümü adeta kördüğüm olmuş, Başbakan ve Genelkurmay Başkanı bu husus hakkında en küçük bir yorum getirmemeyi tercih etmişlerdi. Maktulün ağabeyi Ali Tepe ise, her iki taraf için yaptığı sert eleştirilerinde **"Mahşerde hesaplaşırız"** demekle yetiniyordu.

Bu arada ortalığın manen ve siyaseten toz duman olduğu zaman süreci içerisinde Sadettin Bilgiç ve arkadaşlarının başı çektiği "41"ler grubuyla, muhalefetin aleyhte oylarının birleşmesi neticesinde mevcut hükümetin bütçesi 214'e karşı, 224 oyla reddedilmişti. İşi pişkinliğe vurduran Demirel, 226 red oyu çıkmadığı için istifa etmemekte direniyordu. Ancak 13 Şubat 1970 günü toplanan Genel İdare Kurulu, hükümetin istifası hakkında karar aldı. Bu gelişmeler üzerine daha fazla dayanamayan **Demirel**, dört aylık kabinesinin istifasını 14 Şubat günü Cumhurbaşkanı **Cevdet Sunay**'a vermişti. Tabii ki böylesine sürpriz parçalanmadan en mutlu olanlardan bir ta-

nesi de Babıali'nin Basın İmparatoru **Haldun Simavi**'ydi. **"Onu yıkacağım dedim yıktım. Ancak pişkin adamdır. Bu kadar fırtınadan sonra karısını boşayamaz"** diyordu. Bunlar gerçekten büyük bir iddiaydı. Nazmiye Hanım ve Osman Nuri Tepe olayı sansasyonelliğini yıllar yılı koruyup, anılarda iz bırakan çalkantısıyla gündemden hiç düşmedi. Doğrudur yanlıştır orası bilinmez! Ancak bilinen birşey var ki, o da **Adalet Partisi Hükümeti'nin temelinden sarsılıp devrilmesi ve o günden sonra Demirel'in bir daha tek başına iktidar olamaması...**

Öte yandan Günaydın Gazetesi'nin her **sayısı**, adeta bir saatli bomba gibi patlıyordu. Gazete, önemli sayfalarını dosyalı muhalefetin emrine tahsis etmiş, Demirel ailesinin önlenemeyen **yükselişini** kısa zamanda yerin dibine **batırmıştı**. Ağabeyi'nin **Başbakanlık** makamına oturduğu ilk günlerde kamyon şoförü olan Hacı Ali Demirel, artık parayla oynayan zengin bir işadamıydı. Ankara'da Devlet Demir Yollarına ait arsayı ucuza kapatıp, üstüne ünlü **Yükseliş Koleji**'ni yaptırmıştı. Hacı Ali, imtiyazlı konumundan dolayı birkaç yıl içerisinde devlet bankalarından on milyonlarca lira kredi aldığı için adeta çağ atlamış vaziyetteydi. Nazmiye Hanım'ın aşk skandalı şayialarının yanı sıra ailenin akılalmaz serveti manşetlere taşındıkça, Günaydın Gazetesi satışını biranda iki buçuk **katına** çıkarmıştı. 15 Kasım 1969'a kadar **120** binlerde seyreden tirajı, **1970**'lerin ortalarında **300 bini** geçmiş durumdaydı. **Bu savaştan Haldun Simavi her yönüyle kârlı çıkmış, Demirel ailesi küpü doldurmasına rağmen manen ve siyaseten dibe vurmuştu...**

Başbakan'ın kardeşlerinin yolsuzluklarıyla ilgili olaylardan önce, eşi Nazmiye Hanım hakkındaki savlar yenilir yutu-

lur değildi. Hela taşı veya klozet tartışması nedeniyle patlak veren ayakkabıcı Osman Nuri Tepe davası yıllarca sürmüş, Demirel hayatı boyunca bir daha Simavi kardeşlerle yüzyüze gelmemişti. Bu kadar fırtınadan sonra tarafların birbirleriyle karşılaşıp, görüşmeleri de beklenmezdi zaten! Tuhaftır, Başbakan'ın açtığı on milyonluk dava büyük ölçüde geri tepmiş, yalnızca bir milyon liraya yakın bir tazminat alabilmişti.

Bütün kamuoyunun da yakınen bildiği gibi Demirel, özellikle küçük kardeşi Hacı Ali'ye karşı zayıftı. Ali ise, ağabeyine içten bir sevgiyle bağlıydı. Onu bir baba gibi görüyor, Demirel de büyüklüğün verdiği koruma dürtüsüyle kardeşinin üzerinde titriyordu. Bunun başlıca nedeni; Süleyman ve Şevket tahsil hayatlarını sürdürürlerken, Hacı Ali'nin fedakârlık yapıp köyde kalarak, çifte çubuğa bakmasıydı. İşte bu nedenlerden dolayı Demirel, Başbakanlıktan düşürülüp "Yüce Divan"da yargılanma pahasına, "Kardeşim bir suç işlemişse yargılansın" diyemiyordu.

Zaman ilerledikçe muhalefet bayrağını **açıp** ellerindeki dosyalardaki önemli bilgileri **Günaydın Gazetesi**'ne ileten bazı Adalet Partili milletvekilleri, Meclis'te kurulan komisyonun araştırma boyutlarını genişletmesini de sağladılar. Bu arada, Demirel kardeşlerin mal varlığının kökenine inmek amacıyla yaşlı başlı haliyle **"Baba Yahya Demirel"**in ifadesine başvuruldu. Yahya Çavuş, komisyona gelip bilgi vermek yerine ifadesini yazılı olarak gönderdi.

Baba yüreği; haksız da **olsalar** çocuklarını savunacaktı. Oğullarının usulsüzlük yapıp, ağabeyleri **Süleyman Demirel**'in konumundan yararlanarak servet edindiklerini kabul etmiyordu. Yahya Çavuş'a göre, kendisi zaten zengindi. Oğul-

ları Şevket ve Hacı Ali, ticarete atılırlarken ailenin konumundan yararlanmışlardı.

Yahya Demirel'in yazılı ifadesi şöyleydi:

"1925 yılından, 1948 yılına kadar ticaret ve ziraatla uğraştım. Bu müddet zarfında altın ve para olarak biriktirmiş olduğum ikibuçuk milyon lirayı sermaye yapması için küçük oğlum Ali Demirel'e uzun vadeli borç olarak verdim."

Tabii ki yalanın adı olmadığı gibi, Yahya Çavuş'un anlattıklarına kargalar gülerdi. Sözü edilen para, **1948**'lerde gerçekten akılalmaz bir servetti. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütçesinin 50-60 milyon olduğu o dönemlerde, şöyle dikkatlice düşünecek olursak ikibuçuk milyonun değeri daha iyi anlaşılacaktır. Daha da önemlisi, CHP döneminde muhtar olduğu güne kadar herkes Yahya Çavuş'u kıt kanaat geçinen bir insan olarak **biliyordu**. Ancak, muhtarlıktan sonra durumu düzelmiş ve köyü'nün **"Paşa Dayısı"** olarak anılmaya başlamıştı. Bütün bunlar, üstelik kendi oğlu Süleyman Demirel'in ifadesiydi. Isparta'ya eşekle gittiklerini, yakasız gömlek giydiğini haklı bir gurur vesilesi olarak defalarca anlatmıştı. İsmet İnönü'nün tek parti iktidarındaki zulüm dönemlerinde kırk iki lira yol vergisini ödemeyip, dağlarda taş kırmaya götürülen bir çiftçinin, böylesine büyük bir servetinin olması eşyanın tabiatına aykırıydı.

Demireller, bütün bu babadan kalma servet senaryolarıyla yolsuzlukların girdabında battıkça batıyorlardı. Anlatılanlara, **Adalet Partisi**'nin en fanatik destekçileri bile inanmamaktaydılar. Süleyman Demirel, kardeşlerini savunmak için ne kadar mücadele verse de haklarını savunmadığı Demokratların ve parti içi muhalefetin çelik kanatları arasında sus pus olmaktan öteye gidemiyordu.

Bu arada hükümetin istifasıyla birlikte Temsilciler Meclisi'ni toplayan Demirel, kendisini düşüren **"41"**leri haysiyet divanı'ına vererek şimşekleri üzerine çekmişti. Devrik Başbakan'ın esas gayesi, Demokratlardan ve onun destekçilerinden kurtulup tek yetkili olmaktan başka birşey değildi. Yeniden hükümet olabilmek için kendi yeminlileri aracılığıyla aklına yatan muhaliflerine çengel atıp, bol keseden vaadlerde bulunuyordu. Yaşadığı bütün skandallara ve **manevi sıkıntılara** rağmen ne pahasına olursa olsun, kendini destekleyecek yeterli çoğunluğu bulmanın gayretleri içerisindeydi. Nihayet 32 günlük hükümet buhranından sonra Başbakan yeni kabinesini Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın onayına sunarak, listesini köşk çıkışında açıklamıştı. Herkes, doğal olarak Bakanlar Kurulu'nda büyük değişikliklerin yapılacağını beklemekteydi. O da ne? Gerçekten şaşılacak bir durum. Başbakan kurduğu kabinede hiçbir değişiklik yapmadığı gibi yeni bakanlar, eskilerin aynısıydı. Demirel inatla bu uygulamaya geçip gönlünü aldıklarına güvenirken, "41"lere de sizlerden çekinmiyorum tehdidinde bulunmuş oluyordu. Hiçbir bakan'ın değiştirilmeyişi, Bilgiççileri ve muhalif kanadı fazlasıyla tedirgin etmişti. Demirel kendi grubuna "birlik olup şu fırtınayı atlatalım" demekle kalmayıp, **Sadettin Bilgiç** ve 16 arkadaşına partiden **bir sene ihraç cezası** veriyordu. Demek ki fırtına böyle atlatılacaktı. Çünkü Demirel, aşırı sol bir etnik grup oluşturan genel başkanlığını **"Hüseyin Balan"**ın yaptığı Birlik Partisi'ni ayarladığından, bütçe müzakerelerinde onlardan gelecek oylara fazlasıyla güvenmekteydi. Nihayet 15 Mart 1970 günü yapılan bütçe oylamasında 172 red oyuna karşılık, 232 kabulle hükümet namusunu kurtarmıştı ama nasıl? Neredeyse tamamını Alevilerin oluşturduğu Birlik Parti-

si'nin "5" milletvekiline birşeylerin vaad edildiği ve karşılığında onlardan gelen stepne oylarla!..

Burada Demirel açısından dikkat çekilmesi gereken mesele şudur. Hem Demokrat Parti'nin devamıyım diyeceksin, sonra da kendi içindeki milliyetçi grubu dışlayarak, aşırı sol bir parti grubunun oylarıyla bütçe müzakerelerinde güvenoyu alacaksın! Bu şartlarda elbette parti içi muhalefet olacak ve sizin yaptırımlarınıza baştan sona karşı çıkacaklar. Ve çıkmışlardır da...

Bütçe oylamalarına "41"lerden 34'ü katılmayarak, tepkilerini açık seçik belli etmişlerdi. Artık, Adalet Partisi kaynayan bir cadı kazanından farksız durumdaydı. Bir başka ayrı handikap ise o dönem, Türkiye'de sağ-sol çatışmalarının ortalığı kan gölüne çevirdiği zamanlardır. Ortada görünen iki kamp vardı. Gençler Federasyonu diye adlandırdıkları **"Dev Genç"** üyesi militan öğrenciler üniversiteleri okunmaz hale getirirlerken, banka soygunları ve silahlı eylemlerin ardı arkası kesilmiyordu. Hükümetin bütün basiretsizliğinin yanında soldaki öğrencilerle, sağdaki ülkücülerin günlük çatışmaları önlenemez hale gelmişti. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Rektörü Erdal İnönü **"68 kuşağı"** adı **verilen** eli kanlı teröristleri ve devletin güvenlik güçlerine kurşun **sıkanları** bu okulun kampüsünde himaye ederken, hükümet önlem almak şöyle dursun, çaresizlik içinde kıvranıyordu. Bu da yetmiyormuş gibi komünizm tehlikesinin yanı sıra Sovyet Rusya'nın orak çekiçli bayrakları ve insanlık celladı Stalin'in posterleri, Cumhuriyet Türkiyesi'nin **sokaklarında** adeta kol gezmekteydi. Başbakan Demirel, Demokrat Parti'nin manevi değerlerini son derece kötü kullanan bir mirasyedi görünümü sergilerken, devamıyım dediklerinin siyasal haklarının üzerine

gitmediği gibi, eğitim yuvalarını istila eden komünist militanlara da devletin gücünü hissettiremiyordu. Mevcut ortamın karmaşasından dolayı kaymakam, hâkim ve savcılar görevlerini yapamazlarken, ülkedeki **sağ-sol çatışmaları** had safhaya ulaşmıştı. Darbe yanlısı komutanlarla, demokrasiyi özümseyemeyen **sivil militanlar** "müdahalenin kaçınılmazlığını" çoktan telaffuz etmeye başlamışlardı bile! Demokratların siyasal haklarının elde edilmeyişi bir yana, ülkenin uçuruma sürüklenmek üzere olduğunu sezinleyen "41"ler grubu derhal harekete geçerek, çareyi Adalet Partisi'nden **istifa** etmekte bulmuşlardı. Dr. Nilüfer Gürsoy ve Neriman Ağaoğlu'nun ardından Ferruh Bozbeyli, Sadettin Bilgiç ve Yüksel Menderes gibi şaibesiz parlamenterlerin istifalarıyla Adalet Partisi sallanmaya başlamıştı. Bu gelişmeleri, 27 Mayıs 1960 ihtilalinin iki numaralı adamı iken bilahare Milli Birlikçiler'den kopan emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu* ve onun sivil ekibindeki sözde aydınlar grubundan **Doğan Avcıoğlu**'yla, **İlhan Selçuk** gibiler dikkatle izlemekteydiler. İki sosyalist yazarın özellikle **Devrim Dergisi** çerçevesindeki köşelerinde yazdıklarıyla, darbe heveslisi sözde aydınların aralarında bir cunta grubu oluşturulmuştu. Yegâne hedefleri, Mısır'da Cemal Abdülnasır tarafından gerçekleştirilen **Baas modeli** bir darbe yapmaktı! Bir bakıma 27 Mayıs'la gelmeyen komünizmi, o günlerde kontenjan senatörü olan **Madanoğlu**'nun liderliğinde getirmek istiyorlardı. Bu nedenle her geçen gün irtifa kaybeden hükümetin en zayıf anını kollamaktaydılar.

---

* Cemal Madanoğlu; 1960 ihtilalinde tümgeneral rütbesindeydi.

CUNTACILARIN İHTİLAL KIŞKIRTMALARI

Yeniden Kurulan Demirel Hükümeti'ni düşürebilmek için toplantı üstüne toplantı yapan muhalif grupların yanı sıra sendikalar da ayaklanmış vaziyetteydiler. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na bağlı işçiler, 15 Haziran 1970 Pazartesi sabahı yürüyüşe geçtiklerinde hiçbir kimse bu hareketin en büyük işçi eylemlerinden birisi olacağını aklının ucundan bile geçirmemekteydi. **İstanbul**'da gerçekleştirilen eylemin başlıca nedeni, hükümet'in yeni sendikalar **yasası**'ydı. İşçi temsilcilerine göre Meclis'ten geçen yasa DİSK'in faaliyetlerini sınırlıyordu. Tabii ki bu türden görüşler, her yönüyle tartışmaya açıktı. O nedenle kimin haklı, kimin haksız olduğu fazla **netlik** kazanmamış izlenimler arzetmekteydi. **DİSK**'e mensup işçiler, kendi açılarından haksızlığa uğradıklarını düşünerek yasanın yürürlüğe girmesini engellemeye çalışmaktaydılar. Sabahın erken saatlerinden itibaren ellerinde sopalar, orak çekiçli pankartlar ve **komünist** liderlerin posterlerinin bulunduğu afişlerle Ankara asfaltı'nın başlangıç bölümünden yürüyüşe geçmişlerdi. Bu insanların ellerinde bir tane Türk bayrağı'nın olmayışı ise, son derece **manidar** bir durumdu. Neredeyse iki saat içerisinde İstanbul ve İzmit'te yollara dökülen işçilerin sayısı elli bini aşmıştı. Eylemci işçiler, trafiği durdurdukları yetmiyormuş gibi bazı işyerlerini de **önemli hasarlar vererek tahrip etmişlerdi**. Takriben 10 saat süren yürüyüşleri bittiğinde, hükümete olan öfkeleri hâlâ dinmemişti. Bu şartlarda yarım kalan yürüyüşlerine ertesi gün de devam edeceklerine dair karar almışlardı.

16 Haziran sabahı eylemci sayısı daha da fazlalaşmıştı. Polisin sağladığı güvenlik tertibatı yeterli olmadığı için devreye giren askeri birlikler, bazı kritik kavşaklara barikatlar kurmuşlardı. Yürüyüş halindeki işçilerin kalabalık gruplarla birleşmelerini önlemek kaydıyla Galata ve Unkapanı köprüleri açılmış, şehir hatları vapurları tarihinde ilk kez işletilmeyerek, iskelelere **bağlanıp** adeta hapsedilmişlerdi. Olayların her an patlak vereceğini sezinleyen güvenlik güçleri, tam techizat teyakkuz halindeydiler. Sendika patronları DİSK'e bağlı **işçilere** yaranabilmek **düşüncesiyle** önemli tavizler verdiklerinden, hakimiyeti elden kaçırmanın belirgin sıkıntısını yaşıyorlardı. Hükümete kızgın **eylemciler**, polis barikatlarını zaman zaman çıkan çatışmalarla aşarak, kalabalık kafileler halinde Bağdat Caddesi'nden Kadıköy'e doğru ilerlemekteydiler. Yollarda hiç durmaksızın **"Hükümet istifa"** diye sloganlar atıyorlardı. **Kızıltoprak** çevresindekileri dağıtmakla görevli bir yarbay, elindeki megafonla eylemci işçilere daha fazla taşkınlıklar yapmadan dağılmalarını söylemekteydi. Bu konuşmalara, hiç kimse aldırış etmiyordu bile! Az sonra görevli askerlere **süngü tak**, emri verilmişti. Meydandaki bazı militanlar, etraflarındaki kalabalık grubu askerlere karşı provoke etmeyi başarınca, barikatların yarılmasıyla birlikte ortalık adeta savaş alanına dönmüş gibiydi. Arka arkaya patlayan silah seslerinin yanı sıra havada kurşunlar uçuşuyor, dipçikler coplar, **hiç durmaksızın** inip kalkıyordu. Arbedenin bir türlü önü alınamadığı gibi, mülki amirlerin daha önceden tahmin ettikleri üzere korktukları başlarına gelmişti. Kızgın **eylemciler**, sanki düşmanın malıymışçasına Kadıköy Kaymakamlığı'nı ateşe verirlerken, aynı saatlerde Cağaloğlu semtindeki **valilik binası**, koruma amaçlı olarak askeri birlikler ve

tanklar tarafından çembere alınmıştı. Akşam karanlığı çöktüğünde geride biri polis dört ölü ve yüzü aşkın yaralı vardı. Ayrıca eylemcilerden 150 kişi de Sirkeci'deki Emniyet Müdürlüğü'ne götürülerek, nezarethaneye hapsedilmişlerdi. Çok geçmeden tanklar İstanbul sokaklarında güvenliği sağladıklarında korkuya kapılan Başbakan Demirel, isteksiz bir şekilde sıkıyönetim ilan etmeye mecbur kalmıştı. Bunun adı, askerin **"Örfi idareyle"** iktidara ortak olması gibi bir şeydi.

Demirel Hükümeti iç sorunlarla uğraşırken, dışarıdaki muhalifleri de çığ gibi büyümeye başlamıştı. Amerikan Adalet Bakanı, 21 Temmuz 1970 günü tertiplediği basın toplantısında son derece sert bir konuşma yaparak "ülkesinin gençliğini zehirleyen **uyuşturucunun** yüzde sekseni'ne yakınının Türkiye'den geldiğini" söylüyordu. Bununla da yetinmeyip, açık bir ifadeyle cezai yaptırımlardan bahsetmekteydi.

Amerika'nın skandallarla ünlü **Devlet Başkanı Nixon kaybolan prestijini** kurtarabilmek için **politik geleceğini,** uyuşturucuyla mücadeleye bağlamış görünümler sergiliyordu. Bu nedenle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kural dışı baskılar yapmaya başlamıştı. Türkiye'de bu potanın içerisinde yer aldığından, **haksız** ithamlarla karşı karşıya kalmaktaydı. Neden denilecek olursa? O yıllarda ülkemiz sınırları içerisinde yetişen takriben 120 ton afyon, uyuşturucuya müptela olan Amerikan gençliğine ancak iki hafta kadar yetebilirdi. Neredeyse devede kulak olan bu miktarın gereğinden fazla eleştirilmesi, abartıdan başka mana **taşımıyordu.** Halbuki dünya üzerinde Türkiye'den kat be kat fazla uyuşturucu üreten ülkeler de vardı. Bütün bunlara rağmen önyargılı bir şekilde tavrını koyan **"Nixon"** üst düzey bir temsilcisini

apar topar **Ankara**'ya göndermişti. Temsilci afyon ekiminin yasaklanmasını isterken, Başbakan Demirel de haklı olarak "çiftçilerimizi mağdur edemeyiz" diyordu. Daha da önemlisi vereceği yanlış bir kararda, genellikle kırsal kesimden olan seçmenlerini kaybetmekten çekinmekteydi. Hatta Türkiye'de adını afyon'dan alan bir şehrimizin de bulunduğunu söylemeyi ihmal etmemişti. Yine de tarafların birbirleriyle yaptıkları gergin konuşmalar, sert tartışmalara neden oluyordu.

Aslında ülkemiz topraklarındaki 21 vilâyette afyon ekimi yapıldığı halde bu miktar zaman içerisinde 4'e kadar inmişti. Amerikan Başkanı istiyor diye diğer haşhaş sahalarının kaldırılması mümkün olamazdı. Çünkü buralardan binlerce çiftçimiz yararlandığı gibi, yaklaşık üç milyon dolarlık afyon ihracatından vazgeçilmesi aklın alacağı işler değildi. Üstelik Demirel, özellikle kendi bölgesinin insanlarıyla karşı karşıya kalacağını **gayet iyi biliyordu**. Bütün yıpranmışlığına rağmen öne sürülen şartları kabul etmedi. Temsilcisine yapılan reste son derece kırgın ve kızgın olan **Başkan Nixon, Demirel**'i **"İstenmeyen adam"** ilan ediyordu. Bu durumlara akıl sır erecek gibi değildi. Neredeyse altı yıl önce Sadettin Bilgiç'e karşı Demirel'i destekleyerek onun Başbakan olmasını memnuniyetle karşılayan Amerikan yöneticileri, şimdi ise fazla zaman kaybetmeksizin siyaseten devre dışı kalmasının ince hesaplarını yapıyorlardı. İşte bütün bu nedenlerden dolayı Nixon'un danışmanları Türkiye'de ne kadar cuntacı ve ihtilalci varsa, onlarla temasa geçmeyi kendilerine öncelikli görev olarak addetmekteydiler. Üstlerinden kesin talimat alan **CIA** ajanları da bu işin yakasını bırakmıyorlardı.

O kaoslu günlerde gerek bir takım ihmaller, gerekse hükümetin rahat bırakılmayışından dolayı ülke ekonomisi son derece kötü görünümler arzediyordu. 27 Mayıs ihtilalinden on yıl sonra dış ticaretin büyük ölçüde tıkanması nedeniyle Başbakan Demirel ve kurmayları, zorunlu devalüasyona gitme kararı almışlardı. Acı reçete, ertesi gün bütün gazetelerin manşetlerinde büyük puntolarla dikkat çekmekteydi. Türk lirası yüzde 66 oranında değer kaybetmiş ve 1 dolar, 9 liradan 15 liraya yükselmişti. Malum kararlarla temel gıda maddesi olan şekerin yanı sıra akaryakıt da zamlardan nasibini alıyordu. Aradan geçen birkaç gün sonra fiatlar çığ gibi yükselip, tavan yapmaya başlamıştı.

Türkiye, 1970 sonbaharına son derece karamsar bir tabloyla giriyordu. Vatadaşı canından bezdiren hayat pahalılığı, üniversitelerdeki öğrenci boykotları, işçilerin direnişlerinin yanı sıra provokatörlerin olayları tetiklemesi, ihtilalcilerin iştahını kabartmaktaydı. Osmanlı'daki **Halaskâran Zabitan*** hadisesinden bu yana müdahaleci bir geleneğe sahip olan askerler, sanki devlet **kurumları** kendilerine tapuluymuş gibi yönetime el koyabilmek için karargâhlarında toplantı üstüne toplantı yapmaktaydılar. Bazı kışlalardaki kıpırdanmaları, aldığı duyumlardan sezinlemekte gecikmeyen **Demirel**, 16 Ağustos Salı günü yaptığı basın toplantısında hayli sert bir üslupla şunları söylüyordu:

---

* Halaskâran Zabitan Grubu; 1870'li yıllarda İstanbul'da kuruldu. Toplantı yerleri Bostancı ve Üsküdar (Bağlarbaşı)'ydı. Kurucuları Binbaşı Gelibolulu Kemal, Kolağası Kastamonulu Hilmi, Süvari Kaymakamı Recep, Bahriye Binbaşısı İbrahim ve Kolağası Kudret'tir. Bunların amaçları, müdahaleci bir tavırla İttihat ve Terakki iktidarını yıkmaktı. Halaskâran Zabitan, ordudaki müdahaleci geleneğin öncüsüdür.

"Türk Silahlı Kuvvetleri'ni idareyi devralmaya davet edenlere şunu sorarız: O zaman vatan savunmasını kim yapacaktır? Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Cumhuriyetin ve rejimin bekçiliği ve yurdun iç ve dış tehlikelere karşı savunulması görevlerini bırakıp memleket idaresini ele alması halinde, bizatihi korumakla yükümlü oldukları rejim; Cumhuriyet ne hale gelir? Kim bu oyuna gelecek?"

Demokratik idarelerde, askerin müdahalesi son derece zararlı bir gelişmedir. Ne var ki, **27 Mayıs**'ın getirdiklerinden ders almayan sözde demokrat geçinen bazı çığırtkanlar, sokaklara dökülerek ihtilal fetvacılığı yapıyorlardı. Tamam, Demirel ülkeyi gerçekten iyi yönetmiyordu. Kardeşlerinin ve aile yakınlıklarının ayyuka çıkan yolsuzlukları ise, hiç kabul edilemezdi. Fakat bütün bunlara rağmen tankların gölgesinde hayata geçirilmek istenen bir yönetim tarzı, demokrasinin kurallarına uymayan hezeyanlardı. O nedenle şartlar ne olursa olsun, çözümün sandıkta aranması gerekirdi. Tuhaftır, sözde demokrasi havarisi geçinen tefeci devlet **Amerika**, sanki bizdeki anti demokratik maceraperestler yetmiyormuş gibi gizliden gizliye darbeci apoletlilere çanak tutuyordu. Başbakan, basın toplantılarında esip gürlemesine rağmen hâlâ en büyük müttefik olarak gördüğü Amerika tarafından siyaseten kulvar dışına itildiğinin farkında bile değildi. Neden sonra **MİT** raporlarıyla gelişmeleri **anlamış**, fakat iş işten çoktan geçmişti. **ABD**'nin yaptırımları karşısında kıpırdanmak istiyor, eli kolu bağlı olduğu için hiçbir şey yapamıyordu.

Tarihler 30 Ağustos **1970**'i gösterirken, Kara Kuvvetleri Komutanlığı önünde son yıllarda eşine rastlanmayan bir tören tertiplenmişti. Karacı paşalar, yeni komutanları **Orgene-**

ral Faruk Gürler'in devir teslim seremonisini heyecan içerisinde bekliyorlardı. Zira Kara Kuvvetleri Komutanlığı, bilhassa o yıllarda **"Cumhurbaşkanlığı"**na seçilebilmenin en önemli basamaklarından başlıcası görüldüğü için, çok önemli bir konum teşkil etmekteydi. Silah arkadaşları tarafından siyasete meraklı ve hırslı bir paşa olarak bilinen Faruk Gürler, CHP'yi desteklemesine rağmen aşırı sol fikirleri benimseyen bir dünya görüşüne sahipti. Bu atama, ülke genelinde uzun zamandır müdahale hazırlıkları yapan **cuntacıları** sevince boğmuş durumdaydı. Nedenine gelince? Gürler Paşa, siyaseti sevmesinin ötesinde fazla ileriyi gören kapasitesinin olmayışından dolayı "tesir altında" kalmaya müsait eğilimler içerisindeydi. Her söylenene çabuk inanıp dolduruşa gelmesi, onun karakteristik yapısı bakımından ayrı bir zaaftı. Bilhassa cuntacılar açısından, ihtilale giden yolda böyle bir komutan biçilmiş kaftandı.

Başbakan Demirel, aslında son derece zeki bir insandır. Ne var ki bazen onun da nutku tutuluyordu. Faruk Gürler'in siyasetle yakından ilgilendiğini bildiği halde hem de sırada başka bir general varken, **Kara Kuvvetleri Komutanlığı**'na demokrasiden nasibini almamış bir ihtilal fanatiğini atayarak, göz göre göre kendi sonunu hazırlamıştı. Bu talihsiz atamadan sonra askeri ve sivil kesimden gelen bütün ihtilal senaryoları Gürler'in etrafında odaklanırken, özellikle karacılarla havacıların bulundukları karargâhlardaki subayların büyük çoğunluğu kendi aralarında yaptıkları toplantılarda hergün hükümetler yıkıp, hükümetler kuruyorlardı.

Aslında **Faruk Gürler Paşa**'nın Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atanmasıyla, ülkeyi demokratik rejimden uzaklaştı-

rarak 12 Mart Muhtırası'na götürecek komuta kademesi de bir bakıma son şeklini almış **oluyordu**. Ne var ki Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, son derece sert ve disiplinli bir komutan olmasına rağmen siyasetle hiç alakalı **değildi**. Daha da önemlisi, ordu kademelerinde hiçbir subayın politikaya bulaşmasını **istemiyordu**. Ülkedeki içinden çıkılamaz meselelerin, 1961 Anayasası'ndan kaynaklanan bazı noksanlıklardan oluştuğu düşüncesindeydi. **Tağmaç**'a göre gelinen noktada Başbakan Demirel ne kadar hatalıysa, bu aksayan sistemde Anayasa'da kusurlu hazırlanan birtakım maddelerin de dahli vardı. Bu nedenle ordunun hükümeti devirmesi konusunda kendisine yapılan baskı ve telkinlere karşı, taviz vermemek düşüncesindeydi. Ancak, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, onun kadar demokratik düşünmüyorlardı. Hatta biran önce harekete geçmek arzusundaydılar. Görüldüğü kadarıyla ihtilale yönelik keskin düşünceleriyle en çok tehlike arzeden komutan Muhsin Batur'du. Tez canlı ve her şeyin ivedilikle olmasını isteyen bir kişiliğe sahipti. Pohpohlanmayı çok sevdiği yakınen bilindiği için, kendinden alt kademedeki subaylar ona **"uçan general"** diye hitap ediyorlardı. Gürler Paşa'yla aynı potada birleşmeleri nedeniyle yedikleri içtikleri ayrı gitmiyordu. Çok zaman ihtilâli birlikte yapmanın müştereğinde hemfikir olmaktaydılar.

Başbakan Demirel, belki Faruk Gürler atamasında hayatının hatasını yapmıştı ama, diğer komutanlardan birisini de getirse, farkeden bir şey **olmayacak gibiydi**. Aslında kendi partilileri tarafından da yıpratıldığı için, son derece çaresizdi. Adeta mantar gibi türeyen cuntacıların konuşmalarına bakıldığında, 27 Mayıs darbesi komünizmi getirmek açısından ba-

şarıya ulaşamamıştı. O nedenle ihtilal planları en ince ayrıntılarına kadar yapılıp, bir oldu bittiye getirilmesi istenilmiyordu. Bu türden hassas kurgular, genellikle **Doğan Avcıoğlu**'nun* **"Devrim Gazetesi"**nde yapılmaktaydı. Bilhassa **İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Hasan Cemal** ve **Uluç Gürkan** gibi tescilli komünistlerin gazetedeki yazıları, ihtilalciler açısından yönlendirici birer rehber oluyordu. Bakmayın şimdilerde Hasan Cemal'in Milliyet Gazetesi'ndeki köşesinde demokrasi **nutukları attığına**! Hatta Başbakan Tayyip Erdoğan'ın özel uçağında birlikte çıktıkları yurt dışı seyahatlerinde, ona iltifatlar yağdırıp "Hasan Ağabey" dediğine! O günün cuntacı **Hasan Cemal**'i komünizmin darbeyle gelmesi için adeta can atarken; şimdilerde devlet büyüklerine yakınlığıyla her platformda konu mankeni olan, bu da yetmiyormuş gibi demokrasinin vazgeçilmez savunucuları arasında sözde başı çeken saygın ve akil adam öyle mi? Ne yazık ki böyle fikir sapkınları dünde vardı, günümüzde de hep olacaklar! Türkiye denilen bu ülkede yel değirmeni gibi oraya buraya dönenler, makbul insan sayılıyorlar. Çizgilerinde kırıklık olmayanlar ise, her zaman ve her devirde unutulup gitmekteler. Ne yapalım, dünya devranının akışı hep böyle katekullülerle yol alıp ilerliyor. Bu türden tufeyliler de komünizm, ateizm, liberalizm, laisizm ve demokrasizm kandırmacalarıyla her renge bürünüp, parsayı topluyorlar. Sonra da yaşlanıp hayatlarının sonbahalarına geldiklerinde, saltanat sürdükleri yalılardan şata-

---

* Yön ve Devrim Gazeteleri'nin sahibi Doğan Avcıoğlu'nun eşi ve iki çocuğunun annesi **Sevil Avcıoğlu**, rahibeler ve zenginler okulu olarak anılan **Dame de Sion** mezunudur. Kendisi ise Sorbonne'a da bir müddet eğitim gördükten sonra Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne zorunlu dönüş yaptı. Avcıoğlu'nun annesi, yaşadığı zamanlarda Bursa'da uçsuz bucaksız arazileri olan bir hanımağa'ydı.

fatlı demeçler vererek "geçmişte hata yapmışız" deyip, işin içinden çıkıvermekteler.

Daha önce de belirttiğim gibi **"Devrim Gazetesi"** çerçevesinde odaklanan cunta hareketinin askeri kanat destekçisi 27 Mayıs ihtilalinin iki numaralı adamı **Cemal Madanoğlu**'ydu. Çok tuhaftır ki, kendi öz babasının varlığını dahi tanımayan bu hazret, kaderin garip cilvesiyle korkarak katıldığı ihtilal başarılı olunca önce Milli Birlik Komitesi Üyesi, daha sonra da Kontenjan Senatörü seçilmişti. Tabii ki bu arada Cemal Gürsel'i İzmir'den apar topar getirterek, ihtilalcilerin bir numaralı **adamı** yaptığıyla da övünüyordu. İşte o Cemal Madanoğlu, 27 Mayısçılarla köprüleri çok önceden attığı için, şimdi de sivil cuntacılarla birlikte ülkeye komünizmi getirmek adına darbe hesapları yapmaktaydı. Tabii ki bu arada devrildi devrilecek denilen Demirel de boş durmayıp, Mahir Kaynak* adında gencecik bir MİT mensubunu **"Madanoğlu Cuntası"**nın içine sızdırmayı başarıyordu. Yıllar sonra deşifre edilerek MİT'ten emekliye ayrılan Mahir Kaynak, o günlere ait anılarını şöyle anlatmakta:

*"Ben önce Milli İstihbarat Teşkilatı'na girdim. Daha doğrusu MİT benden görev talep etti, ben de kabul ettim. Bu görevi kabul ettikten kısa bir süre sonra Madanoğlu'nun yeğeni beni cuntaya davet etti. Böylece Madanoğlu'yla** tanıştım. O tanışıklıkla beraber cunta içindeki faaliyetlere başlamış ol-*

---

* Mahir Kaynak; Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan'ın babası, Futbol Federasyonu Başkanlığı Genel Sekreteri Lütfi Arıboğan'ın kayınpederidir.

** Cemal Madanoğlu; Uşak-Eşme 1907, Harp Akademisi-Kara Kuvvetleri Komutanlığı Lojistik Başkanı, Korgeneral-Milli Birlik Komitesi Üyesi (20.7.1961 İstifa) Cumhuriyet Senatosu'na Cumhurbaşkanı Tarafından Seçilen Üye (7.6.1966-5.6.1972).

dum. Ben toplantılara katıldığım zaman, buradaki konuşmaları önemine göre nakliyordum. Bir rapor halinde veriyor veya banda alıyordum. Önemli toplantılar, tedbir olarak banda alınıyor veya MİT'e veriliyordu."

Yıpranmış, bitmiş tükenmiş denilen Başbakan Demirel'in önüne düzenli bir şekilde gelen MİT raporlarının büyük çoğunluğu, bu sızmalar sayesinde hazırlanmaktaydı. Çok zeki ve kurnaz bir yapıya sahip olan ve hatta toplantılardaki bütün konuşmaları hafızasında tutabilen Mahir Kaynak, hükümetin varlığını adeta hiçe sayan **"Madanoğlu Cuntası"**nı kısa sayılabilecek bir zamanda çökertmeyi başarmıştı.

Başbakan, artık bundan böyle kendisiyle kimlerin uğraştığını büyük ölçüde öğrenmiş durumdaydı. Bu arada Demirel'den hoşlanmadığını her fırsatta belli eden Muhsin Batur, bütün teamülleri aşmakla kalmayıp kural dışı sayılabilecek pervasızlık örneği göstererek 21 Kasım 1970 tarihinde Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a muhtıra niteliğinde bir mektup yazmıştı. Aslında Batur, Gürler'le beraber başı çekmek istediğinden ordu içerisindeki diğer cuntacılardan da rahatsızlık duyuyordu. Bu mektuptaki yazılı ifadeleri ise aynen şöyleydi:

"Çok Muhterem Cumhurbaşkanım;

Silahlı Kuvvetler içinde örgütlenmeler var. Bu gidişe dur denmezse, Türkiye'nin kaderinde yazılı 10 yıllık devre bitmek üzeredir.

Çünkü, Ankara içinde birtakım toplantılar yapılıyor. Bu toplantıları askerler yapıyorlar. Ve bu toplantılarda ne konuşulduğunu biz günü gününe takip ediyoruz. Örgüt gittikçe büyüyor. Biz atıl kalırsak, bir takım önlemler

alınmazsa bir askeri müdahale beklenebilir. Bunu gizlemek ayıp ve hata bana göre; onun için bunları yazma mecburiyeti hissettim."

Saygılarımla
Muhsin Batur

Aslında cümle düşüklükleriyle dolu bu kısa mektup dikkatli okunduğunda önemli toplantıları yapanın da yaptıranın da, Muhsin Batur olduğu açıklıkla anlaşılıyor. Aklı sıra kendisine **dayanak** olarak gördüğü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a mektup yazarak, Demirel'e bir nevi gözdağı vermekte! Tabii ki Demirel de daha önce Madanoğlu Cuntasını takibe alıp çökerttiğinden, asıl darbecilerin Muhsin Batur ve diğer kuvvet komutanları olduğunu bu mektupla birlikte öğrenmiş oluyordu.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, mektubu aldıktan iki veya üç gün sonra Muhsin Batur'u Çankaya Köşkü'ne çağırmıştı. Bu görüşme esnasında Batur, Sunay'a **"Size göre askeri müdahaleye gerek yok mu?"** diye gayet açık bir soru yöneltti. Sunay "Bazı aksaklıklar olsa da hükümet iyi niyetle ülkeyi idareye çalışıyor. Şimdilik bu mektubu gizli tutalım" diyerek konuyu geçici olarak kapatıyordu.

Ne var ki bu mutabakatın ömrü kısa sürdü. Takriben on-on beş gün sonra Batur ve Gürler grubundaki jurnalciler, Demirel'i korkutmak gayesiyle mektubu bilinçli bir şekilde basına sızdırdılar. Gazetelerde bu hususta çıkan haberler neticesinde, herkes geliyorum diyen darbenin ayak seslerini konuşmaya başlamıştı. İç ve dış basın Batur'un bu anti demokratik tutumundan son derece tedirgindi. Haklı olarak feveran eden

Demirel, üstü kapalı bir şekilde Cumhurbaşkanı'na da sitem edip etrafındaki basın mensuplarına şunları söylüyordu:

"Oradaki yanlış şudur: Genelkurmay Başkanı'nı aşarak mektubun Cumhurbaşkanı'na gelmesi yanlış. Hiyerarşiye sığmaz. Kuvvet komutanı'nın Başbakanı da aşarak Cumhurbaşkanı'na gelmesi yanlıştır. Bakın bana kuvvet komutanı gelse, böyle birşey verse, ben almam, onu geri çeviririm. Genelkurmay Başkanı getirsin, derim."

Başbakanla ordu arasındaki mektup krizi büyüme noktasına gelince, durumdan son derece rahatsızlık duyan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç 10 Aralık 1970 günü kuvvet komutanları'nı toplantıya çağırdı. Özellikle Muhsin Batur'un kendisinden habersiz muhtıra niteliğinde mektup yazarak Cumhurbaşkanıyla **polemiğe girmesini** bir türlü içine sindiremiyordu. Bu hareketlerin ülkeyi gerginliğe götürmekten ve orduyu yıpratmaktan başka işe yaramadığını, dilinin döndüğünce anlatmaya **çalıştı**. Gürler ve Batur, **Tağmaç**'ın ihtilal karşıtı fikirlerine iştirak etmeyerek ülkenin içinde bulunduğu şartların ancak bir **askeri müdahaleyle** düzeleceği dayatmasında **bulunuyorlardı**. Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu ise, tıpkı Genelkurmay Başkanı gibi hükümete yapılacak bir uyarının yeterli olacağı düşüncesindeydi. Bu ikilemler içerisindeki paşalar, kesin bir karara varamadan toplantılarını tamamladılar. Ancak, komuta kademesinin iki bıçkın komutanı Gürler ve Batur açısından **netice** belliydi. Onlara göre en kısa sürede Demirel'i darbeyle indirmekten başka çare yoktu...

Bu arada Başbakan'ın başağrısı yalnızca cuntacılar ve ihtilalciler değildi. Adalet Partisi'nden haklı olarak ayrılan "41"ler

grubu da toplantı üstüne toplantı yapıyorlardı. Demirel'e olan bütün **muhalif** düşüncelerine rağmen komutanların ihtimal dahilindeki müdahalesine, kesinlikle karşıydılar. Onların açısından 27 Mayıs'ın verdiği zararların henüz tamir edilmediği bir ülkede, askeri yönetimlerin yeniden sahneye çıkması fevkalade sakıncalıydı. Nihayet tarihler **18 Aralık 1970**'i gösterdiğinde genellikle içlerinde milliyetçilerin çoğunlukta olduğu **"41"**ler grubu, Ferruh Bozbeyli'nin başkanlığında **"Demokratik Parti"**yi kurmakta gecikmediler. Bu inançlı insanlar, yalnızca demokrasi diye haykırırlarken, kuvvet komutanlarının yanı sıra cunta gruplarının ihtilal fetvacıları da boş durmuyorlardı. Tek dertleri, **Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Türkiyesi'ne diktaya yönelik aşırı sol bir rejim getirmekten başka birşey değildi.** Sözde aydın geçinen bu insanlara göre modası geçmiş ve bayatlamış müdahaleci geleneklerin adı, çağdaşlık oluyordu. O kaoslu günlerde arka arkaya tertiplenen sivil ve askeri cuntacıların gizli toplantıları, parlamenter rejimi fazlasıyla tehdit etmekteydi. Demokrasiye içtenlikle inanan vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu ise, darbe beklentisinin korkuları içerisinde yaşamaktaydılar. Bakalım geçen zaman, gelecek günlerde bizlere neler gösterecekti...

Tarihler 28 Aralık 1970 Pazartesi'yi gösterirken, **kuvvet komutanlarını hükümet üyeleriyle bir araya** getiren Milli Güvenlik Kurulu fevkalade soğuk bir hava içerisinde toplanmıştı. **Çankaya Köşkü**'ndeki büyükçe masada karşılıklı oturan komutanlarla bakanlar birbirleriyle kerhen selamlaşarak, hemen gündemdeki konulara geçmişlerdi. Cumhurbaşkanı Sunay, önce Demirel'in gönlünü aldıktan sonra ortamı yumuşatma gayretlerine girişmesine rağmen yine de hiç kimsenin yüzü gülmüyordu. Başbakan, geçmişte başta Cemal Gürsel ol-

mak üzere askerlerin sırtından en yüksek mevkilere geldiği halde ibrenin tamamen tersine dönmesi nedeniyle karşısındaki kuvvet komutanlarıyla neredeyse aylardır süren kronikleşmiş bir sinir harbinin içerisindeydi. Aslında Demirel gibi yumuşak mizaçlı bir insanı fazlasıyla geren Muhsin Batur'du. Henüz toplantının başlangıcında, yine bütün teamülleri hiçe sayarak **"Müsaade ederseniz mektubumu okuyayım"** demesi, saygı sınırlarını aşan bir davranış **şekliydi**. Milli Güvenlik Kurulu'nda ülke meselelerinden bahsedilmesi gerekirken o, karşısındaki iktidar mensuplarına korku salmak gayesiyle hiç alakası yokken bilinçli bir şekilde mektuptan bahsediyordu. Bu durum karşısında son derece sinirlenen Demirel, **"Mektubu burada okuyamazsınız"** diyerek kendinden beklenen restini çekmekte gecikmemişti. Aynı anda duruma müdahale eden Cumhurbaşkanı Sunay, Muhsin Batur'a karşı çıkarak gündemi değiştirmekle yetiniyordu. Başbakan, bilhassa Batur'u **aşırı solculukla suçlarken**, memlekette uygulanmak istenen bir dikta rejiminin faydadan çok zarar getireceğini **ifade etmekteydi**. Hava biranda gerginleşince taraflar arasında bir orta yol bulmak düşüncesine kapılan Sunay, müdahalenin gereksizliğine değinip **"Sıkıyönetim"** önermişti. Bu duruma anında itiraz eden Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, **"Sıkıyönetim, bizleri iktidarın emrinde gösterir"** gibilerden nutuklar atmaktan geri kalmıyordu. Bu sözler haklı olarak Başbakan'ı fazlasıyla hiddetlendirmişti. Hemen söz alan Demirel, **"Böylesine diklenmelerle ne denilmek isteniyor? Ordu yasalara göre zaten iktidarın emrinde değil mi?"** diye sordu. Koca salonda Cumhurbaşkanı ve kuvvet komutanları dahil, kimseden tıs çıkmamıştı...

Köşk'ten hayli gergin ayrılan Demirel, hiç beklemeksizin Bakanlar Kurulu'nu toplantıya çağırıyordu. Burada ülke meselelerinden çok, komutanlarla yaşanan tartışma niteliğindeki konuşmalar ister istemez gündemi teşkil etmişti. Bakan arkadaşlarının çekimserlik içerisindeki sorularına oldukça gergin bir şekilde cevap veren Demirel, şunları söylüyordu;

"Değerli arkadaşlarım zaten bizim sıkıntımız hep bu oldu. Biz üstün iradeyi kabul etmedik. Ve işte geliyor gene, Halaskâr Zabitanlar. ***"Memleket batıyor, kurtaralım"*** *diyorlar. Muhtıra da odur netice itibariyle! Ne söylüyor bana Sayın Batur mektubunda* ***"Reform yapsın"*** *diyorsa, onun işi değildir. Onun yapacağı şey,* ***üniformasını soyunup bir partiye girmektir****."*

Başbakan Demirel, siyasi kulislerde ne kadar esip yağsa da Çankaya Köşkü'ndeki toplantıda müdahaleye dair mesaj çoktan verilmişti. Kanunlar çerçevesinde kuvvet komutanları ona bağlı olsalar da, bu saatten sonra müdahaleci tavrını takınan ordu artık onun emrinde değildi. Şurasını açıklıkla kabullenmesi gerekir ki; Demirel 1971 senesine, kardeşlerinin ayyuka çıkan usulsüz kredilerinin yanı sıra partisi kendi içinden parçalanmış, sokakları eylemcilerin istilasına uğramış, ordusu ardı arkası kesilmeyen cuntacıların toplantılarıyla ayaklanmış bir Başbakan olarak giriyordu. Hergün faili meçhul cinayetlerin işlendiği, komünist militanların üniversite kampüslerini karargâh haline getirdikleri, arka arkaya bankaların soyulduğu kaotik bir ülke haline gelmiş durumdaydı Türkiye! Bu şartlarda demokrasiye inananlar askere sempatik bakmasalar da, darbe adeta göz-göre göre geliyorum diyordu...

22 Ocak 1971 Cuma günü Çankaya Köşkü'ndeki Milli Güvenlik Kurulu toplantısı 9 saate yakın sürmüştü. Gelişmelerin akışından da anlaşılacağı gibi o toplantı, Başbakan Demirel'le komutanların hesaplaşmasının en sert raundlarından birisiydi. Cumhurbaşkanı her zamanki kaypak tavrıyla vaziyeti idare etmeye çalışırken, biranda sertleşen komutanlar ekşimiş yüz ifadeleriyle **"ülkedeki kötü gidişat düzelmezse cuntacılara engel olamayacaklarını"** yüksek sesle söylemekteydiler. Daha da ileriye giderek, sıkıyönetimin hiç beklemeksizin **ilan edilmesini** istiyorlardı. Bu sözlere tepki koyan Başbakan, **"Askeri cunta gelse ne yapacak? Suçlu gördüklerini denize mi atacak?"** gibilerden ters cevaplar vermişti. Karşılıklı atışmaların ardından ortalıkta buz gibi bir hava esmekteydi. Hiç kimse birbirinin yüzüne dahi bakmak istemiyordu.

İlk fırtına etkisini kaybettikten sonra asıl münakaşa, taraflar arasında imzalanacak ortak bildiri konusunda yaşanmıştı. Cumhurbaşkanı Sunay, ülke genelindeki sıkıntıların çözüme ulaşabilmesi için Başbakan ve komutanlar arasında bir bildiri yayınlanmasını ısrarla istemekteydi. Bu öneriye göre "Hükümetin ve anayasal kurumların parlamenter rejime sadakat gösterecekleri" vurgulanacaktı. Esasen demokrasiyi korumak açısından, en makul olanı da tarafların mutabakata varmalarıydı. **Sunay**'ın öncülüğünde mevcut bildiri oya sunulduğunda; kurulda bulunan Başbakan dahil olmak üzere bakanların tamamı **"Kabul"** derken, kuvvet komutanları hiç tereddütsüz **"Red"** cevabı vermişlerdi.

Bu negatif tabloya göre, herşey ayan beyan belirginleşmiş durumdaydı. **Paşalar**, müşterek bildiri metninin altını

imzalamaktan imtina etmişlerdi. Kendi düşüncelerine göre karargâhlarında müdahale hazırlığı yaparlarken, burada parlamenter rejime sadakat gösterme sözü vermeleri eşyanın tabiatına aykırı olurdu. Ancak, Sunay'ın ısrarlı tavırları karşısında daha fazla direnç gösteremeyen komutanlar, isteksiz de olsa sürpriz bir şekilde bildiriyi imzalamışlardı. Ne var ki bu imzalar, onlara çok pahalıya malolmuştu.

Ertesi gün sol tandanslı gazeteler boy boy manşet atarak **"Silahlı Kuvvetler kimin yanında?"** gibi tanımlamalarla, üstü kapalı sitemlerini iletiyorlardı. Bu durumlardan rahatsızlık duyan Faruk Gürler, basın mensuplarına yaptığı kısa açıklamasında şunları söylüyordu:

*"Ordu, **Demirel**'in yanında gibi yakıştırmalar kabul edilemez. Şu kadarını açıklıkla söyleyeyim ki, ordu hükümetin ya da Başbakan'ın yanında olmaz. Ordu devletinin, milletinin yanındadır, hizmetindedir."*

Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, bu açıklamalarıyla cuntacıların ve ihtilal yanlısı subayların gönüllerini hoş tutmaya çalışırken, gerekli mesajı da vermiş oluyordu. Bilhassa kendisi ve yakın arkadaşı Muhsin Batur, Çankaya Köşkü'ndeki bildiriyi Sunay'ın zoruyla kerhen imzaladıklarından, geçersiz saymaktaydılar. Bu nedenle müdahaleden vazgeçmek gibi bir niyetleri de yoktu! Yaptıkları seri toplantılarda, en kısa sürede gerekenin tatbik olunacağına dair teminatlar vermekteydiler.

27 Ocak 1971 Çarşamba günü Genelkurmay Karargâhı'nda yapılan kuvvet komutanları toplantısında, herkes ihtilalin son şeklini alacağı düşüncesindeydi. Ancak beklenen **olmamış**, asıp kesmeye meraklı demokrasi yoksunu

cuntacılar, büyük bir hayal kırıklığına uğramışlardı. Son toplantıda kimseye söz vermeden kendisi konuşan Memduh Tağmaç **"Yaşanan sıkıntılarda Başbakan da kusurlu olabilir ama her aksaklık ona atfedilemez"** diyerek ihtilal **yanlısı olmadığını**, açıklıkla belirginleştirmiş oluyordu. Gürler ve Batur ise malum tavırlarıyla bu düşüncelere iştirak etmezlerken, kafalarındaki fikri sabitle tek çözümün **darbe** olduğunu söylemekteydiler. Onların bu çıkışlarını sivil cuntacılar da ısrarla destekliyorlardı. Genelkurmay Başkanı Tağmaç ise, orduyu siyasete hiç bulaştırmaksızın **meseleleri çözmek düşüncesindeydi**. Ona göre "Hükümete" kişileri kırıp yığınadan gereken uyarı yapılacak, Cumhurbaşkanı tarafsız bir Başbakan atayıp kabineyi değiştirecekti. Böylesine makul çözüm anlayışına şiddetle karşı çıkan Gürler ve Batur, hep yineledikleri gibi **"İhtilalden başka birşey bu ülkeyi düzlüğe çıkaramaz"** diyorlardı. Onları destekleyen cunta gruplarının öncüleri de gelecek **hesapları** içerisindeydiler. Cumhuriyet, demokrasi, parlamenter sistem hiç birisinin umrunda değildi. Tek düşünceleri, yeterki **darbe** gerçekleşsin de ondan sonra ne olursa olsundu...

İhtilalcilerin **gidişatlarını** şöyle bir **irdelediğimizde**; Gürler ve Batur'un karargâhlarında aylar öncesinden oluşturulan ekipler, bütün hazırlıkları tamamladıklarından müdahale için kendilerine verilecek işareti hazır kıta beklemekteydiler. Daha da önemlisi Batur'un maiyetindeki üst düzey subaylar, tıpkı **komünist** idarelerdeki gibi ülkenin geleceğine yön verecek **"Devrim Anayasası"**nı bile hayata geçirmişlerdi. Bu çalışmaları Marksist görüşleriyle tanınan Batur'un Genel Sekreteri Tuğgeneral Aydın Kırışoğlu

planlıyor, kendilerine sözde aydınlar grubu adı verilen aşırı solcu hukukçular da destek veriyorlardı. Hazırlanan taslağa göre, ihtilalin başarılı olmasının ardından **"Cumhuriyet rejimi"**nden çok daha farklı bir **sistem** uygulamaya geçirilecekti. Anayasa hususundaki hukuki konuları tam yetkiyle koordine eden Milli Savunma Bakanlığı Hukuk Müşaviri Emin Değer'in öngörülerine bakıldığında; Türkiye Büyük Millet Meclisi kesinlikle kalkıyordu. Senato yerine ülkeyi **"Devrim Konseyi"** yönetecek, idareye yönelik bütün yetkiler tıpkı Sovyetler'deki **polit büro** gibi konsey üyelerine ait olacaktı. Geniş yetkilerle donatılan bu insanlar, yalnızca Devlet Başkanı ve Başbakan'a hesap vereceklerdi. İşin tuhaf tarafı, Kemalist çizgide olduğuna güvenilen aydınlardan, sendikalardan, işçi kesiminden seçilecek Devrim Konseyi ağırlıklı bir Parlamento'nun varlığı **"yönetme"** işlevini yürütecekti. Burada anlaşılmayan tek şey, Kemalistlerin komünistlerle aynı potada birleştirilme vakıasıydı. Böylesine **karma** bir mozaik sistemle memleketi idare etmeye kalkmak, maceradan başka birşey değildi. Askeri kurallarda emir demiri kestiğine göre, o günlerdeki karmaşık ortamda darbeci komutanların ağızlarından çıkan her söz ne yazık ki doğru olarak algılanıyordu.

CUNTACILAR MUHTEMEL DEVLET BAŞKANI VE BAŞBAKANI KOD İSİMLERİYLE BELİRLİYOR

Cuntacıların; Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un bilgileri dahilinde sürekli yaptıkları toplantılarda, nihai karar alınmış durumdaydı. Batur'un Genel Sekreteri **Tuğgeneral Aydın Kırışoğlu**, koordinatörlük görevini üstlenmesi nedeniyle gelişmeleri en ince ayrıntılarına kadar komutanına naklediyordu. **"Devrim Anayasası"**nın son şekline göre **"İhtilalin lideri"** aynı zamanda Devlet Başkanı olacaktı. Böyle bir anlayışın bağlamında demokrasinin adından dahi sözedilmesi düşünülemezdi. Cuntacıların açık ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla asker kökenli Devlet Başkanı'nın varlığıyla ordu, hükümetin icraatlarını denetleyebileceği gibi Bakanlar Kurulu'nun en tepesindeki erk olarak kalacaktı. Bu şartlarda asker, hiç tartışmasız millet iradesinin üstüne **çıkmış** oluyordu. Daha açık tanımlamayla, bundan böyle **sivil** yöneticilerin güdümündeki bir kurum olmayacaktı. Bu manadaki diktavari yöntemler, feodal idarelerle yönetilen ülkelerdeki insan hak ve hürriyetlerini hiçe sayan dar devletçilik nizamını andırıyordu. Çok tuhaftır ki adına "Devrim Anayasası" verilen böylesine ucube bir modeli askerler değil, onlara el etek öpen üst düzey sivil bürokratlar hazırlamışlardı. Taslak dosyalardaki **şemalarda** devlet rejiminin yeni **düzeni** belirlenmiş, darbeden sonraki muhtemel Bakanlar Kurulu listesi de ittifakla kabul olunmuştu. Gürler ve Batur'un benimsedikleri isimlerden **Osman Ol-**

cay Dışişleri Bakanı, Nusret Fişek Sağlık Bakanı, Bahri Savcı Adalet Bakanı, Altan Öymen de Basın Yayın ve Enformasyon Bakanı olacaklardı. Darbe sonrasına dair herşey belirginleştiği halde listeye dahil edilen kişilerin, bakan olacaklarından haberleri dahi yoktu. Bu hususlara dair gelişmeleri yıllar sonra anılarında gündeme getiren Gazeteci Yazar Altan Öymen, şöyle açıklamakta:

"Beni münasip görmüşler. Ben de çok sonradan öğrendim. O listede ben de varım, benim gibi başkaları da var. Anlaşılan 27 Mayıs'ta olduğu gibi ya kamuoyundan ya da gazeteci yazar olarak, bilim adamı olarak bildikleri kimselerle temaslar oluşturmuşlar."

Buradaki açık ifşaattan anlaşıldığı kadarıyla listeye dahil edilen kişilerin, birkaç istisna dışında gelişmelerden haberdar olmadıklarıdır. Cuntacıların malum **listesine bakıldığında,** devletin başına geçecek iki önemli zatın hayali isimlerden oluşmasıydı. El yazısıyla kaleme alınan sayfada göze çarpan kodlamalar şöyleydi:

"Devlet Reisi: Selim Bey. Başbakan Yavuz Bey!.."

Buradaki esas gaye; Devlet Başkanlığı ve Başbakanlık gibi önemli mevkilere getirileceklere kod isimler verilmesi, ihtilal başarısızlığa uğrarsa, asıl şahısların ölümle sonuçlanması muhtemel yargılamadan kurtulmaları için alınan bir önlemdi. Aslında cuntacılar aylar öncesinden belirledikleri isimleri kafalarına yerleştirmiş, Devrim Konseyi'nin listesine de müşterekde **mutabık** kaldıkları kodlamaları yazmışlardı. Darbenin yaklaştığı günlerde her şey daha da netlik kazanmaya başlayınca, üst düzey **paşalar** tarafından bilinen liderlerin konumları alt kademeye de yayılınca, gizli saklı kalmamıştı. Bu deşifreye göre **"Selim Bey"** kod adlı Devlet Başkanı **Faruk Gür-**

ler'di. **"Yavuz Bey"** kod adlı Başbakan ise, ihtilalin en büyük **tetikleyicisi** olarak kabul edilen **Muhsin Batur**'du. Cemal Madanoğlu cuntası daha önceden Demirel'in istihbaratçıları tarafından çökertildiği için, geriye kalan darbe yanlılarının tamamına yakını Kara ve Hava Kuvvetleri karargâhlarında yek vücut toplantılar yaparak, strateji belirlemekteydiler. Nihayet bellerine silahı takıp kendilerini ihtilalci sanan bazı küçük çaptaki cuntacıların tasfiye edilmesiyle, yönetime el koyacak asıl müdahaleci gücün adı netlik kazanmış oluyordu. Bu, hiç tartışmasız **"Gürler-Batur cuntası"**ydı.

Sözde ülkenin düzenini sağlayacak **müdahaleci güçler**, daha önce de belirttiğim gibi Silahlı Kuvvetler'deki hiyerarşiyi altüst etmelerinin yanında temeli komünizme dayalı bir sistem getireceklerdi. Orduda emir komuta esas olduğu halde bütün bunlar Genelkurmay Başkanı aşılarak yapılmak isteniyordu. Daha da önemlisi, Cumhuriyet ilkelerinden çok farklı bir yapıya sahip olan **Devrim Konseyi** ve **Devrim Partisi** kuracaklardı. Demokratik parlamenter sistemin vazgeçilmez unsurları arasındaki bütün siyasi partiler kapatılırken, basın kontrol altına alınıp herşey devletleştirilecekti. Faruk Gürler ve Muhsin Batur Paşalara göre de bunun adı **Atatürkçülük** oluyordu. Esasen şimdi de öyle değil mi? Kuvvet komutanlığı yapmış anlı şanlı bazı emekli paşalar, sözde Atatürkçülük kisvesi altında Marksist kuruluşların içerisinde, hatta onların yönetim kurullarında yer almıyorlar mı? Bunun aksini kim söyleyebilir! Bu kitabın yazarı olarak üstü kapalı ve rümuzlu şeyler yazmadığımdan, özellikle de bu paşalara kitabımın son bölümünde isim isim değineceğim.

Hava Kuvvetleri Karargâhında Muhsin Batur'un kurmaylarıyla hemfikir olduğu ihtilal kararının dosyası, kesin muta-

bakata varılabilmesi için Kara Kuvvetleri'ne Faruk Gürler Paşa'ya götürülmüştü. Beklenen onay gerçekleştikten sonra Genel Kurmay Başkanı Memduh Tağmaç'la, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu'nun muhalefetine bakılmaksızın harekete geçilecekti. Karargâhlarında tedirginlik içerisinde bekleyen cuntacıların hepsi de muhtemel bir tehlikeye karşı teyakkuz halindeydiler. Kara Kuvvetleri Plan ve Prensipler Başkanı Tümgeneral Celil Gürkan, dosyayı bizzat takdim ettiği Faruk Gürler'den olumlu cevap alacağından gayet emindi. Çünkü kendisi de aşırı solcu fikirleriyle tanınmasının yanı sıra ihtilal teorisyenlerinin arasındaydı. Ne var ki, nefes alışını dahi bildiği komutanından beklediği cevabı bir türlü alamamıştı. İhtimal dahilinde başarısızlık korkusunun fobisine kapılan Gürler, yetkisiz bir Devlet Başkanlığı'nın bahanesine sarılarak Celil Gürkan'a "Ben General Necip olmak istemem. Otoritesiz bir görevi kabullenmenin anlamı yok! Siz bana aslanlı kapıyı verirseniz kabulümdür" diyordu.

Faruk Gürler'in konuşmalarında ihsas ettiği **"Aslanlı Kapı"** Genelkurmay Başkanlığı'ydı. Cuntadaki diğer arkadaşlarının yüzlerine açıkça söyleyemese de, ima ettiği dokundurmalardan anlaşıldığı kadarıyla Memduh Tağmaç'ın yerinde gözü vardı. Bu nedenle ordunun gücünü elinde tutmak isteyen Gürler, Genelkurmay Başkanı olmadıkça gerekli girişimlerde bulunamayacağını sırdaşı konumundaki Celil Gürkan Paşa'ya söylüyordu. Bahane çoktan hazırlanmıştı bile! Yetkisiz devlet Başkanlığı ihtiva eden dosyadan tatmin olmadığını beyan ederek, müdahalenin şimdilik kaydıyla ertelenmesini istemekteydi. Cuntadaki subaylar, Gürler'in aniden çark etme meselesini duyduklarında tam bir hayal kırıklığına uğramışlardı. Onu gıyabında ihtilal yönetiminin **Devlet Başkanı** ilan

edenler, şimdi de **"acaba kime satıldı"** diye arkasından dedikodu yapmaktaydılar.

Bu arada cuntacıların içinde bulunan Devrim Anayasası hazırlayıcılarından Milli Savunma Bakanlığı Hukuk Müşaviri Emin Değer devreye girerek, **Muhsin Batur**'un huzuruna çıkıyordu. Aralarında geçen konuşmada, "Faruk Gürler Paşa'nın bazı belirsiz ikilemler içerisinde olduğunu ve son günlerdeki davranışları hakkında birtakım kuşkularının bulunduğunu" söylemişti. Daha da ileriye giden Emin Değer "Paşam, cuntadaki arkadaşlar müdahalenin geciktirilmesine tepki gösteriyorlar. Şu andan itibaren Gürler bu işte yok olduğuna göre hazırlıklar son noktaya geldiğinde, beklenen harekete siz karar verir misiniz?" diye sorduğunda **"Evet, veririm"** cevabını almıştı. Böylesine açık ve net bir **cevaba** rağmen Kara Kuvvetleri'nden gereken destek gelmediği için Muhsin Batur çok arzulasa da istediklerini gerçekleştiremiyor, Faruk Gürler'i ikna etmenin yollarını arıyordu. Her iki kuvvet komutanı **karargâh** toplantılarında sıkça biraraya gelseler de, dört kuvvet komutanıyla yapılacak bir müdahalenin daha garanti olacağı kanaatine varıyorlardı.

Tarihler 12 Şubat 1971'i **gösterdiğinde** komutanların müşterekde birleşemedikleri istihbaratını alan Demirel, yine de hiç beklemediği biranda **darbenin gelebileceği** ihtimali üzerinde duruyordu. Belirtilen tarihte bir fabrika açılışı için Cumhurbaşkanı, Başbakan ve komutanlar **Bursa**'ya gitmişlerdi. Kürsüde yapılan konuşmalar esnasında yanyana oturan Sunay ve Tağmaç'ın yüzleri son derece asıktı. Oldukça kısa süren bir merasimden sonra yapılan davet üzerine Çelik Palas Oteli'nde yemeğe geçildi. Herkes orada bulunan devlet büyüklerinden kendilerini ve **"ülke ekonomisini"** rahatlatacak

sözler beklerken, hiç beklenmedik sürpriz bir gelişme olmuştu. Başbakanla aynı masanın etrafında bulunan Cumhurbaşkanı Sunay ve komutanlar, yemeklerini hızla yiyerek **"sis basıyor"** bahanesiyle apar topar oteli terketmişlerdi. **Demirel**, bu davranışı içine sindiremeyişinin ötesinde derin bir şüpheye kapılıp danışmanlarına hemen **meteoroloji**'yi **arattı**. Az sonra gelen cevapta, Orta Anadolu ve Marmara Bölgesinde sisin olmadığı öğrenildi. Bu defa fazlasıyla tedirginlik geçiren **Başbakan**, istihbarat birimlerini bilgilendirerek **Eskişehir**'e gelmekte olan Sunay ve komutanların yakın takibe alınmaları talimatını veriyordu. İstihbarattan an be an gelen raporlara göre, durum dehşet vericiydi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Cumhurbaşkanı, Eskişehir Hava Üssü'nde biraraya geldiği kuvvet komutanlarıyla müdahalenin olup olmayacağına dair pazarlıklar yapmaktaydı.

Takriben bir hafta sonra Çankaya Köşkü'ne haftalık mutad görüşmesini yapmak için çıkan Demirel, bir punduna getirip Eskişehir toplantısının içyüzünü Cumhurbaşkanı'na sormuştu. Her zamanki kaypak tavrıyla olayları gayet ustalıkla geçiştirmesini bilen **Sunay** "Eskişehir'de komutanlarla müdahale hakkında hiçbir şey konuşmadıklarını" beyan ediyordu. Tabii ki bu doğru değildi. Aslında **Eskişehir**'de, hem de Cumhurbaşkanı'nın yanında darbenin son rötuşları yapılmış, herkese üstleneceği görevler dağıtılmıştı. Bütün bunlar, Sunay'ın bizzat **tanık olduğu** gelişmelerdi. Hatta müdahaleye soğuk bakan Tağmaç ve Eyiceoğlu da ikna edilerek, darbe yerine **etkin bir muhtıra** müştereğinde mutabakata varılmıştı. Demirel içine düştüğü duruma çaresizlik içinde çare ararken, birşey yapamamanın ümitsizliğiyle tıpkı geçmiş dönemlerde olduğu gibi ikinci kez şapkasını alıp gitmenin korku sendromunu yaşıyordu...

12 MART MUHTIRASI'NIN İÇYÜZÜ

Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, 12 Şubat 1971 akşamı Eskişehir **Hava Üssü**'nde yaptıkları **gizli** toplantıda **Cevdet Sunay**'ın yanı sıra kuvvet komutanı arkadaşlarıyla verilecek **muhtıra** hakkında mutabakata varmasına rağmen yine de yavaştan alıyor, askerin politikaya karışmasını istemiyordu. Gerçi aldığı radikal kararlarla sayıları on'u geçen cunta gruplarının büyük çoğunluğunu **enterne** etmeye etmişti ama, Muhsin Batur ve Faruk Gürler'in ihtilal ateşini hâlâ düşürememişti. Cumhurbaşkanı Sunay ise her zamanki **donuk tavrıyla** fazla renk vermiyor, darbe yanlısı tutum takınmasa da Eskişehir'de alınan muhtıra kararının arkasında duruyordu. Tarihler 4 Mart 1971'i gösterirken Ankara, o güne kadar eşine rastlanmayan bir polis ve jandarma operasyonuyla karşı karşıya kalmıştı. Arananlar ise sabaha karşı Balgat'taki Hava Üssü'nden zorla kaçırılan 4 Amerikalı görevliydi. Eylemi gerçekleştiren **Türk Halk Kurtuluş Ordusu militanları**, 400 bin dolar fidyenin yanı sıra cezaevleri'ndeki tüm devrimcilerin serbest bırakılmalarını istemekteydiler. Bu hususta bildiri yayınlanınca, güvenlik güçleri hemen harekete geçerek örgütün karargâhı konumundaki **Ortadoğu Teknik Üniversitesi**'ni kuşatmışlardı. Amerikalıları ve onları kaçıran Türk Halk Kurtuluş Ordusu'nun lideri Deniz Gezmiş'le arkadaşlarını aramaktaydılar.

Askeri timin başındaki albay öğrencilerle girdiği diyaloglara ters cevaplar alınca, ortam biranda gerginleşmeye başlamıştı. Camlardan sarkan kızlı erkekli gruplar, güvenlik güçle-

rine **"Gidin, defolun buradan"** diye bağırarak, sol içerikli sloganlar atıyorlardı. Profesör Erdal İnönü'nün rektörlüğünü yaptığı ODTÜ'de, 5 Mart Cuma günü aralıksız olarak dokuz saat süren çatışmalar neticesinde 3 ölü, 26 da yaralı vardı. Burada eğitim gören ve sözde aydın geçinen militan gruplar, vatani görevini yapan bir **askeri** de acımasızca katletmişlerdi. Ülkeyi adeta ayağa kaldıran üçüncü günün sonunda **Deniz Gezmiş** ve arkadaşları, Amerikalı dört havacı rehineyi serbest bıraktılar. Bu şartlarda ortamın biraz olsun yumuşayacağı sanılırken, tam aksine **ODTÜ**'de yaşanan çatışmalar bilhassa askeri kanat açısından gerilimi artırmıştı. Militanlar tarafından öldürülen şehit erin cenaze töreninde tabutun başında duran paşalar, artık daha fazla beklemek istemiyorlardı. Her şeye rağmen sert kişiliğinin ötesinde mutedil bir tavır takınan Memduh Tağmaç, müdahale başlamadan önce Hava Kuvvetleri Karargâhı'ndaki toplantıda **"Darbeden uzak kalın"** sözleriyle komutanları muhtemel bir harekâta karşı engellemeye çalıştığı gibi, devamlı surette sükunete davet ediyordu. Israrla ve üzerine basa basa **"Silahlı müdahale son çaredir. Ancak memleket tehlikeli bir vaziyete düşerse, o zaman gereken yapılır"** deklerasyonuyla, ordu bünyesindeki herkesin politikadan uzak kalmasını açıklıkla belirginleştirmekteydi. Genelkurmay Başkanı'nın demokrasi yanlısı tanımlamalarına bazı sosyalist eğilimli paşalar tarafından homurtular çıksa da o, her zamanki bilinen tavrıyla bunlara fazla aldırış etmiyordu. Keskin cuntacılar ise, bir yolunu bulup **hükümeti mutlaka devirmek** niyetindeydiler. Hatta Faruk Gürler'e yakınlığıyla bilinen Tümgeneral Celil Gürkan, albay ve yarbay rütbesindeki komünist rejim yanlısı darbe heveslisi subayları gizliden gizliye teşvik etmekteydi.

7 Mart 1971 Pazar günü Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç yazılı bir bildiri yayınlayarak, son hadiseleri görüşüp fikir teatisinde bulunmak üzere kuvvet ve ordu komutanlarını **Ankara**'ya toplantıya çağırmıştı. Bu sürpriz çağrı, askeri karargâhları **tedirgin** etmeye yeterli oldu. Tağmaç'ın öteden bu yana darbeye karşı çıktığını yakınen bilen cuntacılar, telaşlanmaya başladılar. Aslında **Gürler** ve **Batur**'un bilgileri dahilinde Kara ve Hava Kuvvetleri karargâhlarında aylardır toplantılar yaparak mutabakata vardıkları bir ihtilal planı hazırlamışlar, müdahale için son aşamaya gelmişlerdi. Her an hazır bir şekilde komutanlarından gelecek işareti bekliyorlardı. Daha önce de belirttiğim gibi malum plana göre Gürler ve Batur'un önderliğinde Demirel Hükümeti'ni devirerek, ülkeyi komünizmle yöneten bir idare sistemi getireceklerdi. Cuntacıların planları arasında demokrasi yanlısı ve sağ görüşlü olarak tanımladıkları **Tağmaç**'a asla yer **yoktu**. Zaten o da bunlara hevesli değildi. Ne var ki bir türlü durulmak bilmeyen müdahale yanlısı subaylar, Genelkurmay Başkanı'nın her toplantıda kendilerini engellemeye çalışmasına için için kızmaktaydılar. Acaba Tağmaç, kendinden alt kademedeki komutanların şahsına karşı bir darbe yapacaklarını mı sanıyor da, böyle tuhaf davranışlar içerisine giriyor diye hayali tahminler yürütmeye başlamışlardı. **Bu dayanaksız kurgulara** kendileri söyleyip kendileri inanan cuntacılar, hiç beklemeksizin toplantı kararı aldılar. Burada yapılan görüşmeler neticesinde Gürler veya Batur'un hangisi erken davranırsa davransın, müdahale için düğmeye **mutlaka** basmaları isteniliyordu. Eski **CHP** Milletvekili Fakih Özfakih'in* evinde ya-

* Mustafa Fakih Özfakih; Taşkent 1923- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Serbest Avukat-Kurucu Meclis Konya Temsilcisi **(6.1.1961-15.10. 1961)** 1 ve 2'nci Dönem CHP Konya Milletvekili.

pılan toplantı son derece hararetli geçmişti. Tümgeneral Celil Gürkan ve bazı üst düzey **paşaların** da bulunduğu ortamda Faruk Gürler'in bir şeylerden **korktuğuna** dair konuşmalar **yapılmaktaydı**. Tabii ki bütün bunlar hayali ve dayanaksız tahminlerdi. Ancak, bir yerlere **yaranmak** için cuntacıların içinde de kendi kendine kararlar alarak muhbirlik yapanlar da bulunuyordu. Bunlardan Tuğgeneral Atıf Erçıkan, prostatını öne sürüp her yarım saatte bir tuvalete gitme bahanesiyle toplantıdaki subayların seslerini banta almıştı. Ertesi gün soluğu apar topar Gürler'in yanında alan Erçıkan, bantları önüne koyarak **"İşte güvendiklerinizin konuştukları saçmalıklar. Sizi öldürmek istiyorlar"** deyince ortalıkta derin bir sessizlik hakim olmuş durumdaydı. En güvendiği komutanlarından Celil Gürkan da dahil hepsinin kendine olan tutumlarını bizzat kulaklarıyla duyan Gürler, can derdine düşüp korkmaya başlamıştı. Bu bantın **varlığı**, ordu karargâhlarında aylardır süren cunta toplantılarındaki müdahale yanlılarının hesaplarını da altüst etmiş **oluyordu**. Adeta **çaresizlik içinde kalan** Gürler Paşa, kendisiyle fikren ve zikren ayrı dünya görüşlerinin insanı olan Memduh Tağmaç'a bütün isteksizliğine rağmen yanaşmak mecburiyetinde kalmıştı. Aslında birkaç kez geri adım attığı halde bant hadisesinin öncesine kadar Muhsin Batur'la birlikte Tağmaç'sız bir darbe planlıyordu. Ve bunun için düğmeye basmaya hazırdı da! Yaşadığı son hadiselerden sonra, öteden beri çekingenlik içerisinde **bulunduğu** müdahale fikrinden tamamiyle vazgeçmiş durumdaydı. Vesveseli bir ruh yapısına sahip olduğundan, kendisinin de bir oldu bittiyle Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan uzaklaştırılacağı korkusuna kapılmaya başlamıştı. Malum bantı dinlediği andan itibaren, karargâhında aylardır ihtilal hesapları yapan

cuntacı subayların hiç birisini görmek istemiyordu. Bunlara, en güvendiği komutanların başında gelen Tümgeneral Celil Gürkan da dahildi. Gürler Paşa bu duygular içerisinde Genelkurmay Başkanı **Memduh Tağmaç**'la pazarlık yapmaya giderken, ona karşı sırt çeviren cuntacılar darbenin tarihini çoktan belirlemişlerdi. Çok değil henüz **bir ay** öncesine kadar Gürler'i Devrim Konseyi'nin Devlet Başkanlığı'na getirmek isteyen müdahale heveslileri, şimdi ise Batur'un önderliğinde harekete geçmek istiyorlardı. Ancak unuttukları bir şey vardı; görüldüğü kadarıyla Kara Kuvvetleri olmadan darbenin başarıya ulaşması tehlikeye girebilirdi. Gözü dönmüş cuntacılar, bütün kızgınlıklarına rağmen hatta Memduh Tağmaç'la ihtilale dair pazarlık yaptığını bile bile Gürler'e kerhen de olsa yanaşmak zorunda kaldılar.

Tarihler 9 Mart 1971 Salı'yı gösterdiğinde cunta grubunu teşkil eden üst düzey subaylar, Hava Kuvvetleri'nde çok gizli olmak kaydıyla toplantıya **katılmışlardı**. Aralarında bazı kısmi gerginlikler olsa da Gürler ve Batur'un bizzat iştirak ettikleri bir **"İhtilal zirvesi"** tertiplenmişti. Toplantıdaki önemli isimlerden birisi de müdahale hazırlıklarının en yetkili koordinatörü Tümgeneral Celil Gürkan'dı. Kendisinin adı, yeni kurulacak Devrim Konseyinde **Başbakan Yardımcısı** olarak geçiyordu. O günkü toplantıda nihai karar alınacağından Batur'un talimatıyla **Hava Karargâhı**'nda sabah yedi'den itibaren alarm verilmişti. Nizamiyelerin tamamında sayıları artırılan nöbetçiler, pür dikkat teyakkuz halindeydiler. 9 Mart müdahale için kesin tarih olduğundan, bütün birlikler o gece yarısı harekete geçmek kaydıyla hazır kıta bekletiliyorlardı. Cuntacıların toplantılarının bitiminde, ülkenin kaderine el koymak üzere olan **"Komünist darbe"**nin ilk sinyalleri çoktan

verilmişti. Yalnızca Gürler ve Batur'un ağızlarından çıkacak **"Harekât başlasın"** işaretini bekliyorlardı. Hava Kuvvetleri Karargâhı'nda yapılan gizli toplantıda, muhtemel ihtilalin **3** numaralı adamı olan **Tümgeneral Celil Gürkan**, yıllar sonra o günlere ait anılarını şöyle anlatmakta;

"Batur ev sahibi sıfatıyla ilk konuşmayı yaptı. Ve Gürler'e şöyle dedi: 'Paşam, hazırlıklar tamam. Bir müdahale halinde zatıaliniz Devlet Başkanı olacaksınız. Ben de Başbakanlık görevini üstleneceğim. Biz hazırlıklarımızı size arzedelim, siz nihai kararı verin.' Faruk Paşa bu ciddi tablo karşısında gerçekten çok sıkıntılı bir duruma girmişti. Artık her şey Gürler'in iki dudağı arasındaydı. "Tamam" derse, harekât o gece başlayacak ve "Gürler-Batur" ikilisi iktidara el koyacaklardı. Ancak, Gürler ürkekti. Cumhurbaşkanı'ndan emin değildi. Genelkurmay Başkanı hâlâ tereddütteydi. Gürler, belki harekâtın başarı şansını düşük görüyor, belki de kurmaylarından gelecek bir ihanetten korkuyordu.

Bu arada Gürler, görev alacak sivil kişiler hakkında bilgi istedi. Onun üzerine Batur, General Çokgör'e "Ömer Paşa, oku dosyadan" dedi. General Çokgör bazı isimler okudu "Ahmet Bey şu bakanlık, Mehmet Bey şu bakanlık" gibilerden... Gürler, okunan her isim üzerinde duruyor, kimisi hakkında lehte, kimisi hakkında aleyhte görüş bildiriyordu. Bir ara Batur'a dedi ki, Muhsin Paşa, Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Eyiceoğlu'na haber verdiniz mi? Niye gelmedi? Diye sordu. Batur'un bu soruya verdiği cevap bugün hâlâ belleğimde bütün inceliğiyle mevcuttur: 'Paşam, Allahınızı severseniz, o adam daima alargada kalmayı tercih eden bir adam. Onun için haber vermedim.' O toplantıda Gürler her davranışıyla,

her konuşmasıyla gösterdi ki, ciddi ve somut bir karar alınmasına istekli değildir."

Tümgeneral Celil Gürkan'ın anılarından da açıklıkla anlaşıldığı gibi, Devrim Anayasası'na göre Cumhurbaşkanlığı bile ilan edilen solcu Faruk Gürler Paşa yaptığı son hamleyle Marksist **cuntacıları** ekarte ederek, hepsini büyük bir hayal kırıklığına uğratırken ülkemiz kendi bağrından çıkardığı evlâtlarının **"Komünist darbesi"**nden kurtulmuş oluyordu. İster buna basiretsizlik ister korkaklık denilsin, Gürler Paşa'nın geri adım atmasıyla gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılan **"9 Mart darbesi"** geri tepmişti. Sıra şimdi karşı darbedeydi. Üç gün sonra gelecek olan o darbe yalnızca Demirel Hükümeti'ni değil, Cumhuriyet Türkiyesi'nin üzerine adeta bir kâbus gibi çökmek isteyen aşırı sol eğilimli "asker ve sivil" cuntacıları da yerle bir edecekti...

10 Mart 1971 tarihine gelindiğinde o günkü gazetelerde, üst düzey **komutanların** Genelkurmay Karargâhı'nda geniş kapsamlı bir toplantı yapacakları yazıyordu. Hürriyet Gazetesi ise daha net bir izahatla **"Kuvvet Komutanlarının Başbakan'a bir muhtıra verip, hükümetten ayrılmasını isteyeceklerini"** belirtmekteydi. Bu arada 9 Mart toplantısının detaylarını öğrenen Demirel, darbenin akim kalması nedeniyle oldukça rahat bir nefes **almıştı**. Ancak, gazetelerin **"Muhtıra"** haberlerine geniş kapsamlı yer vermesi, kafasını fazlasıyla kurcalamaktaydı. Bir müddet tereddüt içerisinde kaldıktan sonra MİT Müsteşarı Fuad Doğu'yu Güniz Sokağa çağırarak, karşılıklı fikir alışverişinde bulundular. Nihayet bilgi alması için Fuad Paşa'yı Çankaya Köşkü'ne gönderen Demirel, oradan gelecek cevabı beklemeye koyuldu. Aradan geçen bir sa-

at sonra Sunay, Başbakan'a **"Endişe etmesinler, ben meseleyi takip ediyorum"** gibilerden haber gönderdi. Ne var ki bütün bunlar, devletin zirvesindeki kaotik ortamı yeterinden fazla germemek kaydıyla söylenen yuvarlak laflardı.

12 Şubat'taki komutanlarla yaptığı Eskişehir toplantısından bu yana Sunay'a karşı güvensizlik besleyen Demirel, artık onun söylediklerine inanmıyordu. Acaba o da mı darbecilerle birlikte hareket ediyor kuşkularıyla kendini yiyip bitirmekteydi. Başbakan böylesine hezeyanlar içerisinde bin türlü tahminler yürütürken, **Genelkurmay Karargâhı**'nda nihai toplantılarını yapan 26 general, hükümeti devirecekleri planların son rötuşlarını yapıyorlardı. Bu diğerlerinden farklı olarak gizlilik ihtiva eden bir toplantı değildi. Hatta çağrılmasalar bile bazı basın mensupları bilgilendirilmişti. O gün bütün paşaların makam otomobilleri Genelkurmay'ın önüne sıra sıra dizilmiş vaziyetteydiler. Şimdi burada bazı okuyucularıma tuhaf gelebilir ama, 10 Mart'ta yapılan toplantının kayıtlarından elde ettiğim bilgilere göre katılımcılar arasında **Turgut Sunalp, Faik Türün, Kenan Evren, Bülend Ulusu, Ali Fethi Esener ve İrfan Özaydınlı** gibi kamuoyunun çok yakından tanıdığı üst düzey komutanlar da vardı. Bu isimlere hemen dikkat edildiğinde; aşırı sağcı Faik Türün'le solcu dünya görüşünden taviz vermeyen İrfan Özaydınlı Paşa'yı aynı potanın **içerisinde görmek**, aklın sırrın ermeyeceği işlerdi. Aslında hep izah ettiğim gibi müdahaleye başlangıçtan itibaren karşı çıkan Memduh Tağmaç, bir noktaya kadar dayanmış ve son kertede düğmeye basmaya **mecbur** bırakılmıştı. Bilhassa demokrasiye inananların dünya görüşleri açısından hiçbir darbe tasvip görmese de, karma ittifakçıların onaylarıyla verilmek üzere olan muhtıra, hiç değilse 9 Mart'taki müdaha-

leleri geri tepen komünist cuntacılardan daha ehven-i şerdi. Neden karma ittifak denilecek olursa? Faruk Gürler ve Muhsin Batur aşırı solculuklarıyla bilinirlerken, Memduh Tağmaç'la Celal Eyiceoğlu da liberal görüşlü komutanlar olarak tanınmaktaydılar. Genelkurmay'da toplanan diğer paşaları da dikkatle irdelediğimizde, içlerinde sağcısı da solcusu da bulunduğuna göre bu teşekkülün adı tam bir **"Karma ittifak"** oluyordu. Komünist **darbe** yapmak hevesiyle yanıp tutuşan Gürler ve Batur Paşalar aylarca ümit verdikleri Marksist cuntacıları hayal kırıklığına uğratırlarken, şimdi de tam bir "U" dönüşü yaparak hiç tasvip etmedikleri Memduh Tağmaç'ın kucağına oturmak mecburiyetinde kalıyorlardı. Tabii ki bunu ne kadar içlerine sindirebilmişlerdi, o da ayrı bir tartışma konusuydu. Hakkında edinilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Tağmaç, Demirelci değildi. Fakat, Demokrat Partili bir ailenin mensubu olduğu biliniyordu. O nedenle 27 Mayısçı subaylara karşı da oldukça mesafeliydi. İşte bütün bu nedenlerden dolayı 9 Mart trenini kaçıran Gürler ve Batur'un rahatsızlıkları şimdiden nüksetmeye başlamıştı. Ne çare ki, son pişmanlık fayda etmiyordu. Aslında stratejik hata yaparak geri **adım atmaları**, belki de ülkemizin hayrına olmuştur demek daha doğru olur. Muhtıra yerine gelecek bir komünist darbede partilerin kapatıldığını da göz önüne alırsak, hiç tartışmasız memleket kan gölüne dönerdi. Türkiye böyle bir beladan şans eseri de olsa kurtulurken, bundan sonra gelecek günler bakalım bizlere neler gösterecekti...

10 Mart'ta Genelkurmay Komuta Konseyi'nin takriben altı saatten fazla süren toplantısı sona erdiğinde, muhtıra adına kesin karar alınmış durumdaydı. Müdahalenin şekline ise, kuvvet komutanları karar vereceklerdi. Ne var ki, varılan bü-

tün mutabakata rağmen Memduh Tağmaç hâlâ müdahalenin gereksizliğinden bahsediyordu. Ertesi gün dört kuvvet komutanı yeniden bir araya geldiklerinde Gürler ve Batur, artık geriye dönüşün söz konusu **olamayacağını** üzerine basa basa söylemekteydiler. Bu sözler karşısında hayli sinirlenen Genelkurmay Başkanı, aralarında üç saate yakın süren görüşmede kendisine karşı alt kademeden gelecek bir müdahaleden çekinerek pes etmek zorunda kalmıştı. Yine de bazı oyalama taktiklerine girişerek, nihai karar verilmeden önce Cumhurbaşkanı **Cevdet Sunay**'a da danışılmasının gerekliliğinden bahsediyordu. Ve 11 Mart Perşembe gecesi saat 20.45'te MİT Müsteşarı Fuad Doğu'yu evine çağırarak gelişmeleri bütün teferruatıyla anlattı. Kısa süren bir görüşmeden sonra Cumhurbaşkanı'na telefon açarak son alınan kararlar hakkında bilgi verdi. Bilahare Fuad Doğu Paşa'yı Çankaya Köşkü'ne göndererek, oradan gelecek cevabı beklemeye koyuldu. Sunay karşısında heyecan içerisinde dikkat kesilen muhatabına, her zamanki muğlak tavrıyla **"Peki, nasıl uygun görüyorlarsa öyle yapsınlar"** deyince bu sözler, üstü kapalı da olsa muhtıraya onay vermek anlamına gelmekteydi.

Saatler gece yarısına doğru yaklaştığında yapılacak müdahaleyi, dört komutanın haricinde Sunay ve MİT Müsteşarı Fuad Doğu'dan başka kimse bilmiyordu. Aslında **Sunay**'ın Cumhurbaşkanı seçilmesini **Demirel** sağlamıştı ama o, her şeyden önce bir ordu mensubuydu. Muhtıranın tatbik edileceği zamanı dakikası dakikasına bildiği halde tavrını meslektaşlarından yana koyarak, Demirel'i bilgilendirmek cihetine gitmedi. Üstelik önünde, ahizeyi kaldırdığı anda Başbakanla direkt konuşabileceği telefon olduğu halde!

MİT Müsteşarı Fuad Doğu kanunlar çerçevesinde Başbakan'a bağlı bulunmasına rağmen asker kökenli olması nedeniyle kendini duygusallıktan arındıramadığı için görünüşte renk vermese de, kalben müdahalecilerden yana eğilimler göstermişti. Bir anlamda o günün şartlarında kimse onun konumunda olmak istemezdi. Bilindiği kadarıyla belki darbe istemiyordu ama, Harp Okulu'nu birlikte bitirdiği dönem arkadaşlarından hain damgası yememek için hassas dengeler üzerinde olağanüstü gayretler gösteriyordu. İşte bütün bu nedenlerden dolayı görevinin gereğini yerine getirmeyip, Başbakan'ı bilgilendirmekten imtina etmişti...

MİT Müsteşarı Fuad Doğu'yu Çankaya Köşkü'ne gönderdikten bir müddet sonra **Genelkurmay Karargâhı**'na geçen **Memduh Tağmaç**, geceyarısına doğru takvimin **12 Mart**'a döndüğü anlarda kuvvet komutanlarıyla toplantı halindeydi. Sunay'ın malum tutumu da masaya yatırıldığında, Tağmaç'ın direnci tamamiyle kırılmıştı. Bir tek Celal Eyiceoğlu'nun darbe karşıtı olması, ona yetmiyordu. Öteden bu yana süregelen cunta geleneğine karşı gelemeyeceğini yakınen bilmekteydi. Tek tesellisi gece yapılacak **müdahaleyi önleyip**, yazılı bir bildiriyle hükümetin **düşürülecek olmasıydı**. Tağmaç Paşa toplantının en gergin anlarında baktı ki olmayacak, son derece isteksiz bir şekilde **"Peki öyleyse, yarın muhtıra bildirisini getirin, imzalayayım"** demekle yetiniyordu. Genelkurmay Başkanı yarım müdahale sayılan **muhtıraya** kerhen de olsa tamam demişti ama, işin asıl ilginç tarafı 10 Mart'ta 26 generalle birlikte alınan önemli kararlar **CIA** raporlarına girmişti. Demek ki içerde ABD adına çalışan muhbirler boş durmuyorlar, yüksek menfaatleri uğruna gelişmeleri tefeci devlet Amerika'ya anında haber veriyorlardı. 37 yıl önce Genelkur-

may Karargâhı'nda yapılan son derece gizli konuşmalar, CIA raporlarında şöyle yer almıştı:

"Ülke: Türkiye

Tarih: 10 Mart 1971

Konu: Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki Komutanlar Toplantısı

Kaynak: (7 satır gizli)

*1- Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ın başkanlığında Genel Kurmay Başkanlığı'nda yapılan benzeri görülmeyen toplantı yaklaşık saat **10.00**'da başladı ve **18.00**'de bitti.*

Toplantıya Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri, 1. 2. ve 3. Ordu Komutanları, Hava Kuvvetleri'nin üs komutanları ve birçok general katıldı.

2- Bu toplantı büyük bir grup alt rütbeli subayın, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde öğrencilerle polis arasındaki çatışmalar ve 4 Mart'ta 4 ABD askerinin kaçırılmasıyla daha da kötüleşen siyasi duruma karşı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tedbir almasında ısrarı üzerine gerçekleşti.

3- Korgeneral Hayati Savaşçı (Bir cümle üzerinde gizlilik kaldırılmamış) konuştu ve bu toplantıda iki karardan birinin alınacağını bildirdi. Savaşçı, ya yönetime el koymak isteyen genç generalleri onaylamak ya da Memduh Tağmaç'ın çözüm önerisi doğrultusunda Cumhurbaşkanı Sunay ve Başbakan Demirel'e sivil kurallar çerçevesinde belirli tedbirlerin derhal alınmasını dikte etmek zorunda olduklarını söyledi. Sa-

vaşçı, ayrıca bunların dışında hiçbir alternatifin olmadığını da ekledi.

4- Savaşçı, artık ordunun siyasi gelişmelere müdahale edip etmeyeceği gibi bir sorununun da kalmadığını bildirdi. Türk Silahlı Kuvvetleri müdahale ediyor. Sadece bu müdahalenin nasıl yapılacağına karar veriyorlar. Savaşçı, bu toplantıda açık bir ortak görüşe varılmasının önem taşıdığını da vurguladı. Korgeneral, ***"Eğer görüş ayrılığı devam ederse, daha tehlikeli bir durum ortaya çıkabileceğini ve bir tarafın kararını diğerine zorla kabul ettirmeye çalışabileceğini"*** *söyledi. Kararın süratle ordunun bütün kademelerine bildirilmesi gerektiğini de vurguladı.*

5- (Bir satırdan daha az bir bölüm üzerindeki gizlilik kaldırılmadı.)

Yorum: Özellikle Hava Kuvvetleri'nin komutanları, hararetle derhal askeri müdahale yapılmasını istediler. Hava Kuvvetleri'ndeki komutanların Tağmaç'ın çözüm önerisine karşı çıkmaları bekleniyor.

6- (Bir satırdan daha az bölüm üzerindeki gizlilik kaldırılmadı.)

Yorum: 10 Mart gece yarısı (24.00) itibariyle Ankara sakin. Görülen bir askeri hareketlilik ve alarm durumu yok.

7- (2.5 satır üzerindeki gizlilik kaldırılmadı.)"

Yukarıda açıklıkla görüldüğü gibi **CIA**'ya ait Amerikan arşivlerine **441** nolu istihbarat raporu olarak giren 10 Mart 1971 Washington tarihli raporun kaynağı üzerindeki gizlilik kalkmamış ve altına, toplantıya ilişkin bir başka belgenin olduğu ancak bulunamadığı ibaresi düşülmüştür.

Burada asıl içler acısı olan şey, dünya görüşüm açısından ihtilalcileri hiç tasvip etmediğim halde müdahaleyi gerçekleştirmek üzere olan Türk Ordusu'nun **subayları** arasındaki bir kişinin yüksek çıkarları uğruna **Amerikan istihbaratına** haber sızdırmasıdır. Bana şimdi denilebilir ki, böyle bir raporun varlığından neden bahsediyorsun diye! Bu alçaklığı 37 yıl önce yapan bir kişi utanmıyorsa, ben şahsen o günlerde yaşananan böylesine çarpıklıkları okuyucularımla paylaşmaktan hiç rahatsızlık duymam. Türkiye bir kabile devletimidir ki, böylesine hayatiyet içeren raporlar CIA'nın eline hem de anında geçiyor! Tamamı 26 kişi olarak 10 Mart 1971'deki toplantıya katılanlar arasında **Kenan Evren** ve **Bülend Ulusu** gibi komutanlar da bulunduğuna göre içlerindeki muhbirleri mutlaka biliyorlardır kanaatindeyim.

12 Mart 1971 sabahı Başbakan Demirel güne son derece mutlu başlamış, üç gün önceki muhtemel komünist darbenin geri tepmesinden dolayı hayli rahat görünümler sergilemişti. İpler, müdahale karşıtı **Memduh Tağmaç**'ın elinde olmasından dolayı yaşadığı tedirginlikleri de üzerinden atmış durumdaydı. Ancak, gelişmeler hiç de onun düşündüğü gibi değildi. Cumhurbaşkanı Sunay, saat 09.30 sıralarında MİT Müsteşarı Fuad Doğu'yu aramış ve gece kendisine verdiği haberi, hiç beklemeksizin Başbakan'a iletmesini istemişti. Tabii ki konu, müdahalenin izah edilmesini kapsıyordu. Bir müddet yutkunan **Fuad Doğu**, aldığı talimat gereğince Güniz Sokak'taki konutun telefon numarasını çevirdi. Demirel, darbe ihtimalinin neredeyse kalmadığı düşüncesiyle alt katta bulunan çalışma odasındaki ahizeyi "hayırlı bir haberdir" diyerek kaldırdı. Karşısındaki ses şöyle diyordu:

"- Sayın Başbakanım, ben Fuad Doğu!

- Hayrola seni dinliyorum.

- Efendim, bunu söylemek biraz zor olacak ama Sayın Cumhurbaşkanımız zatıalinizin çekilmesini istiyorlar.

- Peki, neden?

- Bana, kuvvet komutanlarının böyle arzu ettiklerini söylediler.

- Niçin istifa edecekmişim?

- Cumhurbaşkanım, sağlık sebebi gibi şeyler söylediler.

- Allaha şükür benim sağlığımdan bir şikayetim yok.

- Başbakanım durumlar çok kritik, el koyacaklar. Bildiğim kadarıyla muhtıra yazıyorlar.

- Fuad Paşa, bunu nasıl yaparlar? Ben, bu makama seçimle geldim. Şimdi bir anda istifa etmem olmaz. Bütün bunları partimle ve bakanlarımla konuşmam gerekiyor.

- Efendim, ben zatıalinize söylemem gerekenleri ilettim. Tabii ki takdir sizindir."

Başbakan Demirel'le MİT Müsteşarı Fuad Doğu arasındaki takriben on dakika süren **telefon konuşması** bittikten sonra, ortalık toz duman olmuş vaziyetteydi. Konuta ilk gelen üye Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu'ydu. Başbakanla aralarında geçen kısa bir değerlendirmeden sonra evdeki direkt telefonla Cumhurbaşkanı'nı aradılar. Defalarca çaldırmalarına rağmen kimse cevap vermiyordu. Birkaç gün önce Demirel'e **"Endişelenecek herhangi bir durum yok, beni istediğin zaman arayabilirsin"** diyen Sunay, müdahale haberini MİT Müsteşarı Fuad Doğu'yla gönderdikten sonra bir

anda izini kaybettirmişti. Başbakan, bu cevap vermeyişlerin normal bir davranış olmadığını anlamakta gecikmedi. Beş on dakikalık bir hazırlığın ardından makam otomobiline Ahmet Topaloğlu ile binerek, birlikte Başbakanlığın yolunu tuttular.

Demirel Başbakanlık makamının merdivenlerinden çıkarken, yaklaşık beş yüz metre ilerisindeki Genelkurmay Başkanlığında toplantı halinde olan komutanlar, gece yarısı Korgeneral Kemal Taşan'ın hazırladığı muhtıra metnini son kez gözden geçirmekteydiler. Bilhassa Gürler ve Batur'un bastırmaları neticesinde, son derece ağır ifadelerin* kullanıldığı göze çarpmaktaydı. Tabii ki bütün bunlar tipik bir kışla üslubuydu. Müdahaleye son ana kadar karşı çıkan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ise, hayli üzgündü. Oturduğu yerde bir saat kadar düşündükten sonra "Tamam" deyip, çaresizlik içerisinde **yarım darbe** olarak ifade edilen **"12 Mart Muhtırası"**nı imzaladı. Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu önündeki metne donuk bir yüz ifadesiyle isteksiz davranışlarla imza koyarken, Gürler ve Batur Paşalar ise, hayli mutluydular. Bir bakıma dayatma ile muhtıraya zorunlu **imza** atmak mecburiyetinde kalan Memduh Tağmaç, devamlı taktığı siyah camlı gözlüğünün altından bir damla gözyaşı akıtırken, koca makam odasında derin bir sessizlik hakim olmuştu...

Öğleyin saat 12.00 sıralarında Tuğgeneral Musa Öğün** başkanlığındaki askeri heyet dört komutanın imzaladığı muhtırayı antetli sarı bir zarf içerisinde **TRT** ve **Türkiye Büyük**

---

* Muhtıra metnindeki ağır ifadeler, Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'ın yoğun ısrarları üzerine satır aralarından çıkartılmıştır.

** Tuğgeneral Musa Öğün; muhtıracı komutanlar tarafından Adnan Öztrak'ın yerine TRT Genel Müdürlüğü'ne getirildi.

Millet Meclisi'ne götürürlerken, Başbakan Demirel hâlâ Çankaya Köşkü'nü aramakla meşguldü. İki liderin karşılıklı görüşmeleri için ayarlanmış **manyetolu telefon** sabahtan beri çaldırıldığı halde cevap veren olmamıştı. Aslında o anlarda havanın iyi olmasını fırsat bilen Sunay, her tarafı çam ağaçlarıyla dolu devasa bahçede gezinti yapmaktaydı. Yaverlerinin durumu kendisine iletmelerine rağmen biraz ağırdan alıp, gecikmeli de olsa nihayet telefon başına geçmişti. Aralarında geçen kısa konuşmada **"Bu durum karşısında ne yapabilirdim? Komutanlar beni de aştılar"** diyen Sunay, Demirel'in son ümitlerini de tüketmiş **oluyordu**. Başbakan'ın Cumhurbaşkanı'na karşı **"Meclis'e gidip, güvenoyu isteyeceğim"** sözleri ise içine düştüğü çaresizliğin son çırpınışlarıydı. Bu durum, olmayacak duaya amin demeye benziyordu. Ne var ki muhtıracı paşalar hükümeti çoktan devirip, fatihasını okumuşlardı bile...

Saatler 13.00'e yaklaştığında TRT'nin Mithatpaşa Caddesi'nde bulunan genel müdürlük binasındakiler, günlerdir bekledikleri müdahalenin ayak seslerini nihayet işitmişlerdi. Genel Müdür **Adnan Öztrak**, korkuyla telaş karışımı bir tedirginlik içerisinde Haber Müdürü Doğan Kasaroğlu'nu arayarak, **13.00** bülteni için önemli bir haber geleceğini iletmişti. Çok geçmeden Havacı Albay Kemal Tunusluoğlu'yla Denizci Albay Fuat Uğur, ellerindeki sarı zarfla haber dairesine nefes nefese gelmişlerdi. Orada oturmakta olan Musa Öğün Paşa, albayların ellerinden aldığı zarfı Kasaroğlu'na* uzatıyor-

---

* Doğan Kasaroğlu'na iletilen "Muhtıra mektubu" hakkındaki bilgiler, 1977 yılında aynı yerlerde konakladığımız Otel Lidya ve Marmaris Tatil Köyü'nde yaptığımız söyleşilerde bizzat kendisinden alınmıştır.

du. Zarfı açan haber müdürü hükümete **"Muhtıra"** verildiğini öğrendiğinde fazla renk vermeyerek, kendisinden ne yapması istenildiğini sormuştu. **Musa Paşa**, karşısındaki **muhatabına asker yöntemiyle** gerekli talimatları verdikten sonra muhtıra metni hiç beklemeksizin mumlu kâğıda yazılarak nöbetçi spikere verilmişti. Oradaki görevliler zamanla yarışıp, ellerindeki metinle birlikte haber merkezi'nin otosuna binerek **Sıhhiye**'deki Radyoevi'nin yolunu tutmuşlardı. Nöbetçi Spiker Çetin Çeki, saat tam 13.00'te TRT radyoları'ndan tüm Türkiye'ye askerlerin hükümete karşı verdiği muhtırayı okumaya başlamıştı. Tamamı 3 maddeden oluşan metinde şunlar yazılıydı:

"Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Duyurusudur...

1- Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu, anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2- Türk Milletinin sinesinden çıkan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partiler üstü bir anlayışla, meclislerimizce değerlendirilerek, mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak, kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruridir.

3- Bu husus, süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize..."

Memduh Tağmaç – Faruk Gürler
Celal Eyiceoğlu – Muhsin Batur

Yukarıda muhtıra metninin ikinci maddesinin son bölümünde **"Hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruridir"** denilmekte! Ne yazık ki demokratik kurallarla tam bir tezat teşkil eden muhtıracılar, kanun nizam tanımaksızın ilk baskınlarını Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yapmışlardı. Aslında Parlamento'nun içtüzüğü gayet açıktı. Bu çatı altında hangi tarz müdahale olursa olsun, yalnızca Cumhurbaşkanlığı **tezkeresi okunurdu**. Şimdikinden çok daha şiddetli geçen 27 Mayıs 1960 ihtilali'nde bile askerin bildirisi **Meclis**'te okunmamıştı. Anlaşılan o ki bazı müdahaleci paşalar, nüvelerinde yer eden kışla kültürünün esintisiyle hâlâ demokrasiyi özümseyememiş durumdaydılar. Bildirilerine bakıldığında vatan millet, demokrasi sözcükleri hiç eksik olmuyordu. Ancak, bütün bunlar lafta kalan şeylerdi.

12 Mart 1971 günü muhtıra radyodan okunduktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi saat **15.00**'te açıldı. Oturumu Başkanvekili Fikret Turhangil yönetiyordu. Önünde ise askerlerin gönderdikleri sarı zarf vardı. Turhangil, iç tüzüğe aykırı olmasına rağmen komutanların Meclis'e ilettikleri muhtıranın okunmasının **gerekli** olduğunu söylemişti. Anlaşılan tıpkı TRT gibi, Parlamentoya da dayatma yapılmaktaydı. Bu sözler üzerine genel kurul salonunda tedirginlik içeren bir ha-

va oluşmuştu. Fakat, yine de yasama organlarına karşı böylesine feodal davranışların içerisine girilmesi Atatürk'ün kurduğu Meclis'i zedeleyen durumlardı. Askerler her fırsatta Atatürkçülük'ten bahsediyorlardı ama, hiçbir kural tanımaksızın onun umdelerini adeta göz göre göre tarumar etmekteydiler. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana Yüce Meclis'in tarihinde ilk kez bir **askeri muhtıra**, üzerinde **"Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir"** yazan başkanlık kürsüsünden okunacaktı. Bu şartlarda milletin egemenliği asker postalına teslim olmuş durumdaydı. Nahoş hadise karşısında herkes şaşkınlık içerisinde başını öne eğerken, Demokratik Parti Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan **"Böyle bir muhtırayı Meclis çatısı altında okuma yetkisini kimse kendinde bulamaz"** diyerek itiraz etti. Sesinin tonunu daha da artırarak **"Burada ya Başbakanlık tezkeresi okunur. Ya Meclis Başkanlığı tezkeresi okunur. Ordu tezkeresi okunamaz"** sözleriyle koca salonu adeta çınlatıyordu.

Görüldüğü kadarıyla asker, bilinen tavrı ve tutumunda kararlıydı. Karargâhlarından çıkan birlikler, sanki sihirli bir el değecek de vatanı kurtaracaklarmış gibi Meclis'in etrafını tamamiyle sarmışlardı. Komutanlarından aldıkları talimatlar doğrultusunda silah elde **beklemekteydiler**. Yapılacak fazla bir şey kalmamıştı. Sunay, her zamanki ikili oynayan kaypak tutumuyla **"Ne yapabilirim? Beni devre dışı bıraktılar"** diyordu. Meclis, birkaç **milletvekili'nin** haricinde reaksiyon göstermezken, basının büyük bir bölümü de muhtırayı memnuniyetle karşılamış görünümler sergilemekteydi. Başbakan Demirel ise, hayatının en zor dönemlerini yaşamaktaydı. Neredeyse beş saate yakın süren Bakanlar Kurulu toplantısında **"Meclis'in kapısını açık tutabilmek için istifasının kaçı-**

nılmaz olduğunu" söylüyordu. Aslında büyük bir korku ve tedirginlik yaşadığına değinmekten, özellikle kaçınmaktaydı. Başbakanlık binasının toplantı salonundan bir üst kattaki makam odasına çıkan Demirel, kendine refakat eden görevliden istediği beyaz kâğıda şunları yazmakla yetiniyordu:

"Muhtırayı Anayasa ve hukuk devleti anlayışıyla bağdaştırmak mümkün değildir. Bu durum muvacehesinde hükümetimin istifasını saygı ile arz ederim."

Başbakan'ın istifasından sonra **bakanlar** da kendilerine iletilen kâğıdın altına imzalarını atarak, kabinedeki son görevlerini yerine getirmiş oluyorlardı. 12 Mart 1971 günü saatler 17.15'i gösterdiğinde muhtıracıların dayatmalarıyla cebren **istifalarını** vermek mecburiyetinde kalan hükümet üyeleri hâlâ korku ve tedirginlik içerisindeydiler. Devlet Bakanı Turhan Bilgin Başbakanlık merdivenlerinde bekleyen hayli kalabalık gazeteci ordusuna elindeki yazılı metni okurken, sararmış renginin yanı sıra dudakları ve elleri belirgin bir şekilde titremekteydi. Teamüle göre Başbakan'ın istifasını, hükümet sözcüsü sıfatıyla Cumhurbaşkanı'na götürmesi gerekli olduğu halde kabine arkadaşlarının tepki koymalarından dolayı bu görevi müsteşar muavini'ne yüklemekle yetinmişti.

Saatler 19.20'yi **gösterdiğinde** makam odasından çıkan Demirel, Başbakanlığın çıkış kapısında göründüğünde deklanşörlerden çıkan onlarca flaş büyük bir ışıltı halinde yüzüne yansıyordu. Gayrimemnun tavırlar içerisinde makam otomobiline yürürken, bütün ısrarlara rağmen konuşmamayı yeğlemişti. Otomobilin kapısı açıldığında korumalar ayakta beklerlerken, şoför koltuğunda **kimse yoktu**. Anlaşılan makam şoförü otomobili çalışır vaziyette bırakmış, muhtıra korkusun-

dan kayıplara karışmıştı. Nihayet oradaki görevlilerden birisi direksiyon başına oturduktan sonra, **Demirel** elindeki fötr şapkasıyla birlikte Güniz Sokağın yolunu tutuyordu.

Muhtırayı veren kuvvet komutanları ise hükümetin istifasını, o gece Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın onurlarına verdiği yemekte doyasıya kutladılar. Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'la Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu her ne kadar buruk bir sevinç yaşasalar da, **Faruk Gürler** ve **Muhsin Batur** herhalde fazlasıyla mutlu olmuşlardır. Çankaya zirvesindekilere göre asıl görev 13 Mart'tan itibaren başlamak üzereydi. Çünkü, muhtıradan önce ümit verdikleri birçok insan onların gözünün içine bakıyordu. Ne var ki muhtıracı komutanların devlet yönetimi hakkında yeterli bilgileri olmadığı gibi, daha önceden belirgin bir plan ve proje de hazırlamış değillerdi. Mevcut şartlara bakıldığında, **Demirel Hükümeti** devrildiğine göre yeni Başbakan'ın tespit edilmesi kaçınılmaz bir durumdu. İşte bütün bu durumlar vakit kaybetmeden masaya yatırılacaktı. O nedenle **komutanların önlerinde duran engeller, göründüğünden çok daha zor gibiydi...**

MUHTIRACILAR AMERİKANCI NİHAT ERİM'İ BAŞBAKAN YAPIYORLAR

Aslında **12 Mart** tam bir ihtilal değil, kuvvet komutanları'nın **karma ittifakıyla** yönetime egemen oldukları yarım darbe niteliğinde bir muhtıraydı. İki sağcı, iki de solcu general bu işi nasıl yürütecekler, tabii ki bu da ayrı bir merak konusuydu. Ancak, alt kademedeki subayların büyük bölümü ise müdahale öncesi sol cuntacıların içerisinde yer almış kurmaylardan oluşmaktaydı. İpler her ne kadar Tağmaç'ın eline geçmiş gibi görünse de bu subaylar, Gürler ve Batur'a büyük cesaret vermekteydiler.

13 Mart sabahı dört komutan, Çankaya Köşkü'nde ilk kez basın mensuplarının karşısına çıktılar. Haklarında yazılan övgü dolu haberlerden son derece memnun görünüyorlardı. Gazetelerin neredeyse tamamına yakını, sol örgütlerin muhtıraya verdikleri **destek** mesajlarıyla doluydu. Türk Hukuk Kurumu, Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), DİSK, Dev-Genç, hatta Türkiş bile şaşılacak bir şekilde müdahaleye alkış tutmaktaydılar. Neden şaşılacak denilecek olursa? Bu kurumlar, yıllar yılı sözde demokratik hak ve hürriyetlerden bahsetmelerine rağmen Parlamento'da **askerlerin** zorla müdahale metnini okutmasını, bir türlü algılayamıyorlardı. İşte onların istedikleri devrim böyle bir şeydi! Ya **Türk Hukuk Kurumu**'na ne demeli? Paşaların arenasında demokrasiye yer olmadığını bildikleri halde eğilip bükülmeleri yetmiyormuş gibi, adaletin terazisini tankların gölgesine atmakta hiçbir sa-

kınca görmüyorlardı. Böylesine karanlık bir portre onlar için hiç de sürpriz değildi. Sözde devrimciler, malum muhtıra'da sosyalist dünya görüşleriyle tanınan Gürler ve Batur'un imzalarını görünce, kendilerinin her platformda destekledikleri komünist darbecilerin yönetimi tamamiyle ele geçirdiklerini sanmışlardı. Kişisel yapısı itibariyle dar devletçi zihniyeti nüvesinde taşıyan asık suratlı **Faruk Gürler Paşa**, sendikalarla onlara bağlı kurumların muazzam desteklerini gördüğünde etrafına tebessümler saçmaya **başlamıştı**. Müdahalenin gelmesine adeta davetiye çıkaran **sol basının köşe yazarları**, mensubu bulundukları gazetelerin sayfalarında komutanların harekâtına övgüler **yağdırırlarken**, bir bakıma benzerlerine komünist ülkelerde rastladığımız anti demokratik davranışlar sergilemiş oluyorlardı. Tabii ki onların, muhtıracıları baş tacı yapan olağan dışı destek yazıları demokrasi adına son derece talihsiz gelişmelerdi. Şimdi düğün bayram ediyorlardı ama, kısa süre sonra pohpohladıkları hazretlerden en büyük zararları göreceklerinden haberleri bile yoktu!..

Bilhassa sol tandanslı kişiler ve kurumlar, gözü kapalı bir şekilde **muhtıracı paşalara** hiç de hak etmedikleri değerleri verirlerken, bu durumlara gerekli tepkiyi gösteren AP'li Senato Başkanı Tekin Arıburun* **kürsüden** adeta ateş püskürüyordu. **"Askerin görevi Meclis'te ve Senato'da baskıyla muhtıra metni okutmak değil, kışlada vatan savunması yapmaktır"** sözleriyle alenen rest çekmişti. Aslında kendisi emekli de bir paşa olan **Tekin Arıburun**, bu anlamlı konuş-

---

* Cumhuriyet Senatosu Başkanı Tekin Arıburun'un askerlere sert çıkması hakkındaki bilgiler, eşi ve dönemin Demokrat Parti İzmir Milletvekili olan Nimet Perihan Arıburun'dan alınmıştır.

masıyla komutanları demokratik yöntemler uygulamaya davet ediyordu. **Faruk Gürler** ve **Muhsin Batur**, Senato Başkanı'nın bu sert çıkışlarını **duyunca** hayli sinirlenmişlerdi. Memduh Tağmaç ise **"Biz 12 Mart'ta muhtıra vermesek, 9 Martta bazı radikal cuntacılar yönetime el koyacaklardı. Şimdi onların tasfiye edilmeleriyle meşgulüz"** diye etrafındaki kurmaylarına dert yanıyordu. Kısa süre içerisinde bu sözünün arkasında duran Tağmaç, yeni hükümet kurulmadığı halde muhtıranın üçüncü gününde çok ivedi olmak kaydıyla bir kararname hazırlattı. Gürler ve Batur'un isteksiz davranmalarına rağmen 9 Mart'ta darbe girişiminde bulunan aşırı solcu cuntacılar, kayıtsız şartsız tasfiye edileceklerdi. Buna bir ara formül bulan **Tağmaç**, hâlâ kâğıt üzerinde formalite Başbakan konumundaki Demirel'e kararnameyi imzalatacaktı. O da yakınen biliyordu ki, çekingen ve korkak mizaçlı bir insana hangi mevkide olursa olsun, her şeyi yaptırmak mümkündü. Aslında Demirel'in yerine başka birisi olsa kendisini alaşağı edenlerin gönderdiği kararnameyi imzalamazdı. Çünkü, kanunen buna yetkisi yoktu! Ancak asker gözüyle yasalardan önce, emir komuta çok daha önemliydi. Bu duygularla hareket eden Memduh Tağmaç, Özel Kalem Müdürü Tuğgeneral Mehmet Tuğcu'yla tasfiye edileceklerin kararnamesini 15 Mart 1971 Pazartesi sabahı imzalanması kaydıyla Güniz Sokağa göndermişti. Müstafi Başbakan Demirel, bilahare basına yaptığı açıklamasında şunları söylüyordu:

"Bir albay geldi. Dedi ki "Efendim, bir takım üniformalı kişiler var, bunlar emekli edilecek. İmzalar mısınız?" Hiç tereddüt etmeden getir imzalayayım dedim. Ben hâlâ Başbakanım. Fakat, artık Güniz Sokak'ta evimde oturuyorum. Getirdi adam. Tuğgeneral Mehmet Tuğcu; Genelkurmay Başkanı'nın

Özel Kalem Müdürü. Yok bilmem Kemal Tunusluoğlu Hava Kuvvetleri Komutanı'nın Özel Kalem Müdürü. Celil Gürkan Plan ve Prensipler Dairesi'nin komutanı. Çok parlak bir general, meğer devlete el konursa bundan sonra neler yapılacağının planlarını bunlara yaptırmışlar. Tabii mesele oraya gelince, o plan uygulanamayınca bunlar tasfiye edildiler."*

Genelkurmay Başkanı **Memduh Tağmaç**'ın Demirel'e evinde imzalattığı karamameye göre **5** general, **1** amiral ve **35** albay kendilerinin bile beklemedikleri bir **operasyonla** emekliye sevk edilmişlerdi. Gürler ve Batur'un cuntacılarıydı bunların tamamına yakını! **Demirel Hükümeti**'ni 9 Mart'taki komünist darbeyle devirme hesaplarını, bu komutanlarla yapmışlardı. **Batur Paşa**, vesveseli bir insan olduğundan 12 Mart günü TRT'de okunacak muhtıra metnini çok güvendiği Albay Kemal Tunusluoğlu'yla göndermişti. Aradan geçen üç gün sonra Tunusluoğlu onun bilgisi dahilinde, saf dışı bırakılanlar arasındaydı. Üstelik Batur'un Özel Kalem Müdürü olduğu halde! Daha da önemlisi Faruk Gürler'in sırdaşı konumundaki ihtilal koordinatörü Tümgeneral Celil Gürkan'ı bile koruyamamışlardı. Nedenine gelince; komünist **subayların** varlığından rahatsızlık duyan Tağmaç, Gürler ve Batur'u biranda pasifize ederek memleket adına gerekeni yapmıştı. Ancak, yine de hiçbir muhtıra en kötü parlamenter sisteme deği-

---

* Kemal Tunusluoğlu; 12 Mart günü **TRT**'ye sarı zarf içerisinde radyoda okunmak üzere muhtıra metnini götüren albay. Aynı zamanda Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un Özel Kalem Müdürü olan bu zat, kendisine müdahale öncesi verilen söze göre Basın Yayın ve Enformasyon Bakanlığı beklerken, Memduh Tağmaç'ın baskısıyla tasfiye edilmişti. Aşırı sosyalist görüşleriyle tanınan Tunusluoğlu, şahsına yapılan bu uygulamaya kızarak bilahare mason locasına kaydoldu. Kurmay Albay Kemal Tunusluoğlu, ünlü modacı Zeynep Tunuslu'nun babasıdır.

şilmezdi. Çok değil daha **bir hafta** öncesine kadar Devrim Konseyi'nin hazırladığı beyannamede Başbakan Yardımcısı ilan edilen Celil Gürkan,* komünizm ideallerine set çekilerek enterne edilmiş durumdaydı. Ben şahsen dünya görüşüm açısından bu insanlarla hemfikir olmasam da anlaşılan o ki, ihtilaller ve muhtıralar önce kendi evlâtlarını yiyordu.

Bu arada henüz hükümet olma olgusuna ulaşamayan paşalar, dışarıdan tarafsız bir Başbakan arayışı içerisindeydiler. Tabii ki, o kaoslu günlerde anarşi almış başını gidiyordu. Polis her yerde eylemci avına çıkmıştı. Nihayet aylardır kayıplara karışan Deniz Gezmiş, **Sivas**'ın Gemerek ilçesinde 16 Mart 1971 günü yakalandığında, polis şeflerine göre arkadaşlarının da ele geçirilmelerinin an meselesi olduğu söyleniyordu. O güne kadar Gezmiş hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan komutanlar, terör uzmanlarından aldıkları bilgilere göre **TRT**'nin önünde Vahap Çınar adındaki polisin yaralanması, banka soymak ve Balgat'taki Amerikalıları kaçırmaktan suçları bulunduğunu öğrenmişlerdi. Bilhassa Tağmaç ve Eyiceoğlu, anarşik ortamın son bulması için diğer teröristlerin de süratle yakalanmasını istemekteydiler. Bu nedenle hiç beklemeksizin yeni hükümetin kurulması doğrultusunda, arayışlarını hızlandırmaya başlamışlardı. Cuntacı generallerin tasfiyeleri sürecinde Gürler ve Batur'u üzdüğünün farkına varan Tağmaç, gönüllerini almak kaydıyla hükümeti kuracak Baş-

---

* Celil Gürkan; Alevilerin kurduğu "Birlik Partisi"nin 16 Ekim 1973 seçimlerinde yalnızca **"1"** milletvekili çıkarıp başarısızlığa uğraması nedeniyle bu partiye kaydını yaptırdı. Bilahare Haydar Özdemir'in istifasıyla onun yerine genel sekreter oldu. Ancak, eski darbe girişimcisi olması nedeniyle burada da başarılı çalışmalar sergileyemediği gibi, uyum sorunundan dolayı üç ay sonra parti üyeliği ve genel sekreterlikten istifa etti.

bakan konusunda onlarla birlikte hareket ediyordu. Hatta bulacakları makul bir insana hiç çekinmeden onay verebileceğini söylemekteydi.

Tam o günlerde komutanlar arasında bu meseleler konuşulurken, tahmin edildiği gibi Deniz Gezmiş'ten sonra Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın da yakalanmaları güvenlik güçlerine derin bir nefes aldırmıştı. İkinci Şube Müdürlüğünde yapılan sorgulama esnasında polislerin asıl merak ettikleri; bu insanların şimdiye kadar Emniyet teşkilatı hakkında detaylı bilgiler edinip, bütün ev baskınları ve aramalardan nasıl kurtulduklarıydı. Tabii bu arada gözler, bir polis çocuğu olan Yusuf Aslan'a çevrilmişti. Ancak, sorgu birimleri yine de çok sevdikleri baba Beşir Aslan'a toz kondurmak istemiyorlardı. Ne var ki onları çapraz sorguya alanlar, yeterli bilgileri almadan mahkemeye sevklerini yapmak düşüncesinde değillerdi. Savcılıktan aldıkları ek süre de lehlerine çalışıyordu. Nihayet aradan geçen iki gün sonra çözülen Yusuf Aslan, tutanak altına alınan ifadesinin son bölümünde şunları belirtmekteydi:

"Ben, küçük bir el radyosunu dinleme cihazına çeviriyordum. Konuşmalarınızın tamamını dinliyordum. Aranılan adres telsizden geçince, oradan hemen ayrılıyorduk."

Yusuf Aslan'ın bu ifadelerinden sonra terör örgütünde süregelen paniklemelerden sonra büyük çözülmeler başladı. Yine de anarşinin kol gezdiği, ekonomik krizin tavan yaptığı o günlerde tarafsız bir **Başbakan**'ın hükümeti kurup, ülkeyi seçimlere götürme ihtimali ağırlık kazanıyordu. Ancak, elleri kolları bağlanan mevcut siyasi partiler böyle bir tablonun gerçekleşmesinden hiç **ümitvar değillerdi**. Yapılan değerlendirmelere göre yeni bir kabine kurulsa bile asker baskısından

dolayı ülkeyi kısa sürede seçimlere götürebilecekleri pek fazla düşünülmüyordu. Nihayet muhtıracı komutanlar, tarafsız diye **Cumhuriyet Halk Partisi Kocaeli Milletvekili Nihat Erim**'in Başbakan olması üzerinde mutabakata varmışlardı. Oysa Erim, açık açık bir partinin üyesiydi. Üstelik böyle bir durum, şaibe yaratmaya son derece açıktı. Komutanlar, ilerleyen zamanlarda halka ne cevap verirlerdi? Partiler sindirilmelerine rağmen muhtıranın başı olarak Genelkurmay Başkanı'nın onlara karşı da sorumlulukları vardı. Bu ikilemlere fazla aldırış etmeyen Gürler ve Batur, gönüllerindeki Başbakanı çoktan tayin etmişlerdi bile! Özellikle Nihat Erim'le çok yakın ilişkileri olan Muhsin Batur, Çankaya Doktor Vali Reşit Caddesi* 37 nolu villada altı üstlü oturmaktaydılar. Erim ailesine ait olan bu villada** zaman içerisinde sıkı dostluklar tesis etmişlerdi. Aşağı yukarı her gün birlikte olduklarından tıpkı bir aile gibiydiler. O dönemde **muhtıracılar** içerisinde yetkin bir general olan Muhsin Batur, yakın dostunun Başbakanlık makamına oturabilmesi için elindeki bütün imkânları kullanmaktan geri kalmıyordu. Mevcut şartlarda Erim Başbakan olacaktı ama, ortada halledilmesi gereken **iki problem vardı.** Tarafsız Başbakan **olabilmesi** için önce Cumhuriyet Halk Partisi'nden istifa etmesi, ikinci bir mesele ise eşi Kâmile Hanım'ın annesi Fransız Ermenisi*** kayınvalide Janet

---

* Doktor Vali Reşit Caddesi'nin adı daha sonraki yıllarda Cinnah Caddesi olarak değiştirilmiştir.

** Erim ailesine ait villa bilahare yıktırılarak, yerine geniş kapsamlı büroların olduğu **Nihat Erim İşhanı** yaptırılmıştır.

*** Nihat Erim'in Kayınvalidesi Ermeni asıllı Janet Hanım'ı 1979 senesindeki ölümünün ardından yakın korumaları Ali Kartal ve Hayri Öztürk büyük bir gizlilik içerisinde Katolik Mezarlığı'na defnetmişlerdir. Bu hususdaki bilgiler bizzat görüştüğüm Hayri Öztürk'ten alınmıştır.

Hanım'ı görünürlerden uzak tutup, bir yerlere saklaması gerekirdi. Öncelikle İsmet İnönü'nün onayını alıp CHP'den istifa eden Erim, kayınvalidesini de koruma görevlileriyle İstanbul Dragos'a göndererek Başbakanlığa giden yoldaki engelleri kısa sürede ortadan kaldırmıştı. 19 Mart 1971'de muhtıracı paşaların işaretiyle yeni kabineyi kurma yetkisi belirginleşen CHP Milletvekili Nihat Erim, nihayet 2 Nisan günü sözde **"Bağımsız Başbakan"** olarak görevine başlarken, Türkiye yeni bir koalisyonlar serüveninin içerisine girmiş vaziyetteydi. Hem de asker güdümünde olmak üzere!..

Şimdi burada bazı **hakikatlara** değinmek gerekiyor. 12 Mart dönemini yıllardır kendilerince yazıp çizen ve masa başı kitaplar oluşturan matbuat baronları, **Erim**'in **Başbakan** oluş şeklini yanlış yazmaktadırlar. Bu hazretlere göre Muhsin Batur, Erim'in Başbakanlığa getirildiğini kendisinden duyunca hayli şaşırmış! Böyle bir şeyin olması asla söz konusu değildir. Bu manadaki hayal kurgularına çocuklar bile inanmaz. Aynı villada altlı üstlü oturan iki **sırdaş dost**, birbirlerinden nasıl haberdar olamazlar? Tabii ki bütün bunlar masa başı yazarlığın arızalarıdır. Şahsen ben, o yıllarda takriben yüzlerce kez geçtiğim Sarı Villa'nın önünden refakatçılarının eşliğinde birlikte çıkan Erim ve Batur'u uzaktan da olsa defalarca görmüşümdür. Araştırmacı yazarlığın asıl amacı da hayali şeyler yazıp ahkâm kesmek değil, gelişmeleri yerinde tespit etmektir. Yoksa bütün uydurmalar, günün birinde geri teper. Hal böyle olunca Batur'un, Erim'in Başbakanlığa getirildiğini duyumlardan öğrenmesi, asla ve asla inandırıcı olamaz...

Yeni kabinenin kurulabilmesi için mevcut siyasi partilerin **desteği gerekiyordu**. Ancak göreve **getirilecek bakanları**,

Başbakan'a verecekleri talimatlar doğrultusunda komutanlar belirleyeceklerdi. Hiç şüphesiz böyle bir feodalitenin adı, tarafsızlıkla bağdaştırılamazdı. Erim, kuracağı kabineyi hayata geçirebilmek için partilerin kapısını çalmakta gecikmedi. İlk durak, devrik Başbakan **Süleyman Demirel**'in Güniz Sokak' taki konutuydu. Burada asıl tuhaf olan, muhtırayla devrilen bir liderden üye istenmesiydi. Demirel, bu hususta görüşlerini basın mensuplarına şöyle açıklamakla yetiniyordu:

"Partiler üstü bir hükümet kurmaya çalışıyor. İstediği şey, bizim partimizden de hükümete üye alınmasına izin verilmesidir. Binaenaleyh bizim aldığımız karar da Sayın Erim'in kurmaya çalıştığı hükümete, bizim partimizden de üye verilmesine müsaade edilmesidir."

Demirel'den destek mektubunu alıp cebine koyan Erim, eski lideri İnönü'nün de olurunun teyidi gerçekleşince, önündeki engelleri büyük ölçüde aşmış durumdaydı. Ne var ki, bu gelişmeler CHP'de fırtınalar esmesine neden olmuştu. Çünkü Erim, parti bünyesinde ortanın solu hareketine muhalefet etmesi nedeniyle belli bir grup tarafından hiç **sevilmiyordu**. Hatta sol tandanslı CHP'nin içinde Amerikancılığı yaygın olduğu gibi, komutanlarla yakın temaslarda bulunmasını muhbirlik anlamında niteleyenler de **vardı**. **İnönü** her ne kadar partinin lideri konumunda olsa da, ortanın solunun asıl temsilcisi Bülent Ecevit'ti. Çok doğal olarak onu destekleyen kalabalık bir milletvekili grubu da vardı. İnönü'nün, muhtıracıların güdümündeki kabineye bakan vermesini kendi dünya görüşleri açısından içlerine sindiremediklerini, yüksek sesle **dile getirmekteydiler**. Aslında liderine danışmadan başına buyruk davranışlar içerisine girmeyen **Ecevit**, ilk kez saygı

sınırlarını aşarak İnönü'ye haber vermeksizin evinde yaptığı basın toplantısında CHP Genel Sekreterliğinden istifa ettiğini açıklıyordu. Daha da ileriye giderek **"12 Mart'ın Demirel Hükümeti'ne karşı değil, CHP'deki ortanın solu hareketine, bunun da ötesinde kendisine karşı yapıldığını"** söyleyerek, **muhtıracılara** açıktan mesaj vermekteydi. Burada asıl tuhaf olan ortanın solunun baş mucidi İnönü'nün, bazı ince hesaplar yüzünden ilkelerinden saparak komutanlara bile bile çanak tutmasıydı.

Komutanların "Reform Kabinesi" adını verdikleri AP'den 5, CHP'den de 3 bakan olmak üzere genellikle teknokratların ağırlıkta bulunduğu koalisyon, 2 Nisan 1971 tarihinden itibaren ülke yönetimine egemen olmuştu. Neden egemen olmuştu? Çünkü geri plandaki muhtıracılar Başbakan dahil, bakanları kendi istedikleri gibi yönetiyorlardı. Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu, Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur **"Ülkede ihtilal ortamı yoktur"** dedikleri halde bütün devlet kurumlarını sindirip, karargâhlarından verdikleri direktiflerle gerekli uygulamaları fiili olarak yaptırmaktaydılar. Başbakan ve kabinesindeki **bakanlar**, adeta birer **piyondan** farksızlardı. Bir diğer önemli husus ise Erim'in Amerikancı olduğu idi. Bu durum bazı çevrelerce hâlâ yadırgansa da hakikat payı vardır. Muhtıradan 13 gün sonra yani **25 Mart**'ta Başkan Nixon'ın yardımcısı Krogh'a sunulan raporda **Nihat Erim**'in gerçek bir Amerikan taraftarı olduğu belirtilerek **"Tıpkı Demirel gibi, ABD çıkarlarına hizmet ettiği suçlamalarından etkilenmez"** deniliyordu. ABD'nin o günlerdeki tek hedefi, geçmiş dönemlerde başaramadığı **afyon ekimini** kökünden hallet-

mekten başka bir şey değildi. **Erim**'in Başbakanlığa getirilmesi, tefeci devlet için adeta kaçınılmaz bir fırsattı. Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi Üyesi Harold Saunders tarafından Başkan Yardımcısı Egil Krogh'a sunulan CIA raporu aynen şöyleydi:

"1- İlk aşamada (hasat dönemi) mahsulün toplanması sırasındaki kontrol tedbirlerini artırmak için acil program uygulanması sağlanacak.

ABD Büyükelçisi William Handley Türk Hükümetine, bu programın uygulanmasından doğacak zararları karşılayacağını bildirecek.

2- Aynı anda ve acilen lisans ve kontrol yasası Parlamentodan geçirilecek.

Büyükelçi Handley, halen askeri yetkililerle ve kilit noktalardaki milletvekilleriyle görüştü ve önerimizi bildirdi. Sonuç alamazsak Dışişleri Bakanı Rogers 30 Nisan'da CENTO Dışişleri Bakanları toplantısı için Ankara'ya yapacağı ziyaret sırasında sorunu gündemin ilk sırasına koyacak.

3- Haziran 1972'ye kadar bütün afyon üretimi (haşhaş ekimi) durdurulacak.

Böylece Başkan Nixon, 1972'deki kongreye Türkiye'deki afyon üretiminin durdurulduğu mesajıyla gidecek.

Başbakan Nihat Erim'in gerekenleri yapabilmesi için, önceliği süratle aşırı siyasi grupları baskı altına almak ve kamu düzenini kurmak olacaktır. Parlamento ise geri planda kaldı. Eğer karşı gruplar arasındaki çatışmalar kontrol altına alınabilir ve üniversite kampuslarında huzur sağlanırsa, afyon kontrolü programının önünde hiçbir engel kalmayacaktır.

Parlamento ordunun gözetimi altında bulunuyor. Bu nedenle afyon yasası oylama öncesinde, Demirel döneminde olduğundan daha az tartışmaya neden olacaktır.

Ordu, Parlamento'ya dayanan bir hükümetle çalışmayı tercih ediyor ama son kararı her halukârda ordu veriyor. Yakın gelecekte Türkiye'de öncelikleri belirleyen ordu olacaktır.

Aslında ordu, şu anda uluslar arası afyon sorununun Türkiye'yi nasıl etkilediği konusunda yeterli bilgiye sahip değil. Bu konuda kesin bir tavır ortaya koymadılar.

Bilindiği gibi ***Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay*** *da soruna dahil edilmiş bulunuyor. Ve Cumhurbaşkanı ordunun üst kademesine halen etkili konumdadır.*

Böylece orduda karar mercilerini ***ikna etme*** *yollarımız açılmış bulunuyor.*

Bir önyargıyla ya da direnişle mücadele etmemiz gerekmeyecek. Generaller işbirliklerinin karşılığında Türkiye için elle tutulur maddi bir karşılık alırlarsa, çok daha anlayışlı olacaklardır.

Başbakan Erim'in soruna nasıl yaklaştığı konusunda fazla bir bilgiye sahip değiliz. Ama uluslar arası hukuk uzmanıdır. Ve Türkiye'nin 1961 Birleşmiş Milletler sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerine sadık olduğuna inanılmaktadır. Desteği alınabilir. Ayrıca gerçekten ***ABD*** *taraftarıdır ve siyasi tabanı sağlamdır. Demirel'in yaptığı gibi, Amerikan çıkarlarına hizmet ettiği suçlamaları karşısında cayması çok daha zayıf bir ihtimaldir."*

Yukarıdaki **CIA** raporlarından da anlaşıldığı gibi Amerikalılar, kullanacağı adamı çok önceden tespit ediyorlar. Bu ne-

denle Başbakan Nihat Erim'i afyon ekimi yasağında ikna edeceklerinden gayet emin görünmekteler. Askerlerin ise bu hususta konuya vakıf olmadıkları, onların açısından da belirgin bir durum. İşte böylesine kullanılmaya müsait Erim Hükümeti, komutanların yanı sıra Demirel ve İnönü'nün desteğiyle Meclis'ten rekor sayıda bir güvenoyu alarak göreve başlamıştı. Başbakan'ın ilk icraatı; Genelkurmay Başkanı'nın makam otomobilinin protokoldeki yerini yükseltmek, ikincisi ise **CIA** raporlarına harfiyen uyarak Amerika'nın yıllardır uyguladığı dayatmalara rağmen başaramadığı haşhaş ekim yasağını hayata geçirmek oluyordu.

Müdahalenin ilk yapıldığı gün 12 Mart muhtırasını çılgınca alkışlayan aşırı sol gruplar, işin rengini fark edince kandırıldıklarını anlamışlar fakat bazı şeyler için çok geç kalmışlardı. Gürler ve Batur'un yanı sıra onların yakın dostu Nihat Erim'in Başbakanlığa getirildiğinde sevinç gösterileri tertipleyenler, darbenin en büyüğünü kendileri yemişti. **CHP**'nin bağrından çıkan sol grubun muhtıra şakşakçıları Demirel Hükümeti'nin rüzgârından kaçayım derken, asker güdümündeki emir kulu yöneticilerin fırtınasına tutulmuşlardı. Çok güvendikleri Erim onları takmıyor, ülkenin düzlüğe çıkması için tek hedef **Amerika**'yla yakın mesafede durmak diyordu. Askeri cuntadaki ve sivil gruplardaki aşırı solcu **eylemciler**, adeta burunlarından solumaktaydılar. Çok geçmeden yeniden olaylar patlak vermeye başladı. Herkes can derdine düşmüş vaziyetteydi. Üniversitelerin büyük çoğunluğu kapalı olduğu gibi, neredeyse 70 bine yakın öğrenci sokaklardaydı. İhtimal dahilindeki eylemlere karşı Ankara ve İstanbul'daki hassas noktalar sıkı koruma altına alınmıştı. Ancak, yine de bankalar arka arkaya soyuluyor, zengin ailelerin çocukları kaçırılarak fid-

yeler isteniyordu. Nisan ayının ortalarında 9 Mart cuntacılarını sokağa salmakla suçlanan o dönemin ihtilal koordinatörlerinden **Tuğgeneral Atıf Erçıkan**'ın evi de bombalananlar arasındaydı. Hükümet, bombalama olayının sansasyon yaratmak amacıyla kasıtlı yaptırıldığı kanaatindeydi. Bu durum karşısında hayli sinirlenen **Başbakan Erim**, yaptığı radyo konuşmasında şunları söylüyordu:

"Aldığımız tedbirler balyoz gibi kafalarına inecektir."

Çok geçmeden Milli İstihbarat Teşkilatı, Bakanlar Kurulu'na 7 saate yakın bir brifing vererek; aşırı sağ ve sol grupların **eylem hazırlığı** içinde olduklarını, bunun da ötesinde acilen önlem alınmasının gerekliliğini rapor ediyordu. Kurul toplantısında bütün üyelerin yüzlerindeki **ifade**, son derece gergindi. Adeta ne yapacaklarını şaşırmış vaziyetteydiler. Bu şartlarda Anayasa hiç bekletilmeksizin değiştirilmeli ve büyük şehirler başta olmak üzere sıkıyönetim ilan edilmeliydi.

Bakanlar Kurulu toplantısında verilen brifinge aynen uyularak, radikal **kararlar** alınmaya başlandı. Hemen ertesi gün ivedi olmak kaydıyla 11 vilâyette sıkıyönetim ilan edildi. Artık bundan böyle ülkeyi Cumhurbaşkanı Sunay, Genelkurmay Başkanı Tağmaç, MİT Müsteşarı Fuad Doğu yönetiyordu. Başbakan Nihat Erim gerçek bir kukla, bakanlar ise figurandı. Geçmişte komünist darbe getirmek için aylarca çabalayan Gürler ve Batur'un cuntacıları bir gecede tasfiye edildiklerinden, çok güvendikleri komutanlarıyla birlikte derin bir sessizliğe bürünmüşlerdi. Akılları sıra büyük reformlar vaad ederek göreve başlayan **Erim Hükümeti**, henüz programını bile hazırlayamadan komutanlara endeksli olmuştu. Onlar ne söylerlerse, harfiyen tatbik **ediliyordu**. Aşırı sol grupların dar-

be şakşakçıları önemli yaptırımlarla karşı karşıya kalırlarken, öncelikle sendikalar ve dernekler tepeden tırnağa aranmaya tabi tutulmuşlardı. Dev-Genç ve Ülkü Ocakları kapatılırken, grev ve lokavt yasaklanmıştı. Başbakan'a talimat veren muhtıracılar, sendikal terimlerin adını dahi duymak istemiyorlardı. Dev-Genç, 9 Mart'ta gerçekleşmeyen komünist darbenin idareyi ele almasını her yönüyle desteklerken, bu türden eylemlerin yanından bile geçmeyen **Ülkü Ocakları**'nın hiçbir gerekçe gösterilmeksizin kapatılması son derece manidardı. Anlaşılan o ki, askeri müdahalelerin kanun nizam tanımayan anti demokratik yaptırımlarında kurunun yanında yaş da yanıyordu. Olağanüstü baskıların uygulandığı anlarda basın organlarına da bir takım yasaklar getirilmiş, başlangıçta müdahalenin en ateşli destekçileri konumundaki Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinin kapılarına kilit vurulmuştu. İlk tutuklanan yazarlar ise, 12 Mart Muhtırasını gözü kapalı destekleyip komünist rejimin iş başına gelmesi için adeta yanıp tutuşan **İlhan Selçuk*** ve **Çetin Altan**'dı. Ne var ki, kuvvet komutanları ve onların güdümlerindeki kukla Başbakan Nihat Erim'in istedikleri sisteme angaje olmayan malum yazarlar, başlarını kaldırmaya yeltendiklerinde müdahalecilerin balyozunu tepelerinde görmüşlerdi.

Aslında İlhan Selçuk, başlangıçta Doğan Avcıoğlu, Hasan Cemal ve Uluç Gürkan grubuyla birlikte Madanoğlu cuntasının içerisindeki en etkin yazarlar arasındaydı. Daha önce de belirttiğim gibi, komünist bir darbenin gelmesi için her türlü

---

* İlhan Selçuk; Cumhuriyet gazetesi'ndeki komünizm yanlısı yazılarından dolayı tecrit edildiği Kadıköy'deki Ziverbey Köşkü'nden, yaklaşık on günlük bir gözaltı süresinden sonra 31 Mart 1971'de serbest bırakıldı.

fedakârlığı yapmaktan geri kalmıyordu. Bazı istihbari sızmalar neticesinde Madanoğlu devre dışı kalınca, Selçuk ve onun gibiler muhtıracılardan medet ummaya başlamışlardı. Günümüzde hâlâ bu eski tüfek komünisti, demokrasi havarisi gösterenlerin **akıllarından şüphe ederim**. Böylesine darbe şakşakçılarını her platformda alkışlayıp tabu haline getirmek, demokrasiye inanan halk kitlelerinin değil, seçkincilerin işidir. Özellikle İlhan Selçuk ve Çetin Altan tarzındaki sosyalist monşerleri destekleyen sözde aydın kesime dikkatle baktığımızda, etraflarında kırsaldan, kenar semtlerden ve hayatını çalışarak kazanan gerçek işçi kesiminden kimseleri görmemiz mümkün olamaz. **Çetin Altan**'a gelince, gerçi o eski sosyalistliğinin yanında dört elle sarıldığı **"Erenler mason mahfili"**nde de aradığını bulamayınca şimdilerde liberalizme övgüler yağdırmakla meşgul vaziyette hayatının sonbaharını muhteşem bir dersaadet içerisinde sürdürmektedir.

Muhtırayla birlikte bilhassa büyük şehirlerde son derece sıkı tedbirler alınmasına rağmen Nihat Erim Kabinesinin henüz ikinci gününde (4 Nisan 1971) İstanbul, ünlü işadamı Kadir Has'ın aile yakınlarının evine yapılan baskınla sarsılmıştı. Bu durumdan güvenlik güçlerinin **haberleri bile yoktu**. Çünkü teröristler, gayet planlı bir şekilde hareket ediyorlardı. Kadir Has, Pazar günü yeğeni Mete'nin **Suadiye**'deki evine istirahat etmek için gelmişti. Kapıyı açan iki silahlı eylemciden biri tabancasını işadamı'nın alnına dayayıp **"sesini kes ve hiç konuşma"** diye tehdit ettikten sonra kolundan hızla kavrayıp, içeriye **doğru çekiyordu**. Has, hayli geniş salona doğru yürüdüğünde manzara dehşet vericiydi. Karşılarındakilere DEV-GENÇ'li olduklarını söyleyen Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir, ünlü işadamıyla birlikte evde bulunanlardan

yeğeni Mete, eşi Fezal ve çocukları Berna'yı rehin almışlardı. Bilahare Suadiye'deki eve gelen Has'ın kız kardeşi Yıldız ve Fazilet'le eniştesi Talip Aksoy da kapıdan adımlarını atar atmaz **etkisiz** hale getirilmişlerdi. İçerisinin fazla kalabalık olduğunu ve kontrolün güçleşebileceğini sezinleyen teröristler, önceden sözleştikleri üzere arkadaşlarının hava karardıktan sonra gelmelerini **beklemekteydiler**. Nihayet gece saat 23.00'e doğru Ulaş Bardakçı, Oktay Etiman, Kâmil Dede ve Rüçhan Manas da bellerindeki silahlarla içeriye dalınca soyguncu kadrosu tamamlanmış oluyordu. Evde 1,5 milyon lira değerinde mücevherat bulunmasına rağmen nakte çevirmeyecekleri için, ona dokunmadılar. Onların istedikleri "400 bin lira" fidye idi. Bu miktar, günümüzün 220 bin dolarıyla eşdeğer sayılırdı. Teröristler, parayı almadan işin yakasını bırakmamaya kararlıydılar. Aralarında geçen kısa bir istişareden sonra Mete Has'la, Talip Aksoy'u Erenköy'deki hücre evine götürdüler. "Para bulunmazsa her ikisini de öldürürüz" diye tehdit ediyorlardı. Son derece cesur bir kişiliğe sahip olan Fezal Has **"Kocamın kılına zarar verirseniz, hepinizin peşine silahla düşerim. İntikamım çok acı olur"** diye feryat ediyordu. Ev çok geniş ve bağımsız bir müştemilattan oluştuğu için komşuların bu sesleri duymaları **mümkün değildi**. Ancak, yine de Fezal Hanım, **militanlar tarafından** tedbir amacıyla **hemen susturulmuştu**. Kadir Has, yeni **by-pass** ameliyatı geçirdiğinden, kısa aralıklarla fenalaşması nedeniyle parayı verip biran önce kurtulmanın yollarını arıyordu. Evi basan teröristlerin yanlarında kendilerini koruma amaçlı sağlık seti vardı. Çok geçmeden Has'ı bir yatağa uzandırıp tansiyonunu ölçtüler. Kısa süren tetkikin ardından, münavebeli olarak sabaha kadar başında nöbet tutmayı da ihmal etmemiş-

lerdi. Gayeleri **Has**'ın sağlığı **değil**, ölürse para işinin suya düşecek olmasıydı.

5 Nisan Pazartesi sabahı evden siyah bir eldiven temin eden Mahir Çayan, Fezal Has'tan istediği **200** lirayı cebine koyduktan sonra saat 08.00'de Kadir Has'la birlikte dışarıya **çıktılar**. Bağdat Caddesi'nde çevirdikleri bir taksiye atlayarak, Üsküdar İskelesi'nde arabalı vapura binmelerinin ardından dikkat çekmemek için, **güverteye** yöneldiler. Ne var ki, karşılaştıkları insanlar Kadir Has'a selam verip, hal hatır soruyorlardı. Bu durum karşısında Çayan'ın ikazı üzerine Has, adeta rol yaparcasına ona karşı daha samimi davranmaya başlamıştı. Nihayet vapur karşıya geçince, "Kabataş İskelesi"ne birlikte çıktılar. Trafik polisleri ünlü işadamına selam vermeye başlayınca, Çayan hiç oralı olmadığı gibi evdeki rehinelerden dolayı kendini sağlama almış görünüyordu. Kısa bir yürüyüşten sonra yine caddeden bir taksi çevirerek, Has'ın Şişli'deki **yazıhanesine** gittiler. Holding'teki kayınbiraderi Ali, 400 bin lira fidyeyi duyunca önce şaşkınlık geçirdi. Eniştesinin ısrarı üzerine kasada bulunan **200** bin lirayı vermek zorunda kaldı. Geriye kalanı da akşama kadar temin edeceklerdi. Mahir Çayan, hiç beklemeksizin parayı parkasının ceplerine koyarak dışarıya çıkmıştı. Aynı gün akşama doğru Kadir Has, numaralarını aldığı 200 bin lirayı muhasebe müdürüyle Kadıköy İskelesi'ne gönderdi. Erenköy'deki hücre evinde rehin tutulan Mete Has* ve Talip Aksoy ise bir süre sonra gözleri ve ağızları bantlı olarak, Fenerbahçe yakınlarında serbest

---

* **Mete Has**'la 1986 senesinde Ankara Bahçelievler'deki Gonca Apartmanı'nda yaptığımız görüşmede, kendisinin ve amcası **Kadir Has**'ın rehin alınma olayına ait gelişmeler, tarafıma tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır.

bırakıldılar. Polise hemen haber veren Kadir Has, teröristlerin yakalanmaları için geç kalmıştı. Mahir Çayan paralarla birlikte kayıplara karışırken, Suadiye'deki evde rehinelerin başında duran Oktay Etiman, Kâmil Dede ve Rüçhan Manas çoktan izlerini kaybettirmişlerdi.

DEV-GENÇ'lilerin elde ettikleri 400 bin liralık fidyenin seri numaraları alındığı için kolay **harcama** yapamadıkları, güvenlik güçleri tarafından da biliniyordu. Daha sonraki yıllarda anlaşıldığına göre, bu paranın 143 bin lirasını Hava Kuvvetlerinde tanıdıkları bir mutemede bozdurmuşlar. Bu şartlarda ne kadar üzülsek de teröristler, askeri karargâhların içlerine kadar sızmış vaziyetteydiler. Mevcut fidyeyi örgüt giderleri, yayın çıkarma ve hücre evlerinin kiraları için kullanmışlardı. Kadir Has'ı ve aile bireylerini rehin almalarının tek nedeni; Coca Cola'nın Türkiye temsilcisi olmasından kaynaklanıyordu. DEV-GENÇ'liler emperyalizmin simgesi olarak gördükleri **Cola**'ya karşı sözde mücadele **vermekteydiler**. Bu "sözde" tanımlamama belki alınanlar olacaktır ama, yerinde bir tespit olduğuna inanmaktayım. Büyük şehirlerin eğlence yerleri ve cafelerine dikkatle baktığımızda; devrimci geçinenlerin çoklarının üzerlerinde Amerikan bulijini, ellerinde Coca Cola görmekteyiz. Bunun aksini kim iddia edebilir?..

Tarihler **17 Mayıs**'ı gösterdiğinde İstanbul **Taksim**'deki Divan Oteli'nin yakınında bulunan Seyhan Apartmanı çevresinde fevkalade dikkat çeken bir hal yaşanıyordu. İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom'u kaçıran Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi adlı örgütün militanları **"Üç gün içerisinde cezaevlerindeki tüm devrimciler serbest bırakılmazsa, Başkonsolosu öldüreceklerini"** duyuruyorlardı.

Hadisenin vuku bulduğu anlarda makamında çalışmakta olan **Başbakan Nihat Erim**, restleşme niteliğindeki haberi duyunca hayli öfkelenmişti. Çok geçmeden Başbakan Yardımcısı Sadi Koçaş'ı çağırarak, akşam haberlerine yetişmesi kaydıyla olağanüstü sert içerikli bir bildiri hazırlamışlardı. Saat **22.45**'te Koçaş tarafından **radyoda okunan bildiride**, şu ibareler hayli dikkat çekmekteydi.

"Konsolos Ephraim Elrom serbest bırakılmazsa örgütle uzaktan yakından ilişkisi bulunanlar, gözaltına alınacak. Adam kaçıranlar ve onlara yataklık edenler idamla yargılanacak. Elrom öldürülürse, bu kanun geçmişe dönük olarak da uygulanacak."

Ülke genelinde büyük sansasyon yaratan hadisenin akabinde güvenlik güçleri hızla harekete geçerek, seri aramalara **başlamışlardı**. Daha önce hiç de **medyatik** olmayan İsrail Konsolosu **Elrom**'un ismi, bu kaçırılma hadisesiyle ilk kez duyuluyordu. I. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün geniş çaplı bir arama operasyonuyla, **ülkeyi karıştıranları** gruplar halinde etkisiz hale getirmeye başlamıştı. Türün Paşa'nın talimatıyla gözaltına alınanlar arasında **Yaşar Kemal, İlhami Soysal, Uğur Alacakaptan, Kemal Türkler, Uluç Gürkan, Doğan Avcıoğlu, Uğur Mumcu, Yılmaz Güney, Fakir Baykurt, Mehdi Zana, Behice Boran, Muammer Aksoy, Bahri Savcı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Altan Öymen, Bülent Nuri Esen ve Mümtaz Soysal** gibi ünlü solcular bulunuyordu.

Bütün bu gözaltılara rağmen güvenlik güçleri Başkonsolos Elrom'u bulamamış, THKP-C'nin hükümete verdiği üç günlük süre de dolmuştu. Son çare olarak 22 Mayıs Cumarte-

si gününden itibaren İstanbul'da gece sokağa çıkma yasağı konularak, koca şehrin her tarafı ev ev arandı. En nihayet 23 Mayıs günü **Elrom**, Nişantaşı'ndaki Hamarat Apartmanı'na ait bir dairede ağzı bantla kapalı, başına üç kurşun **sıkılmış**, elleri arkadan bağlı halde öldürülmüş olarak bulundu. Muhtıracı komutanlara göre İsrail Konsolosu'nun cesedi değil, ülkenin **prestiji** çok daha önemliydi. Bu nedenle teröristlerin peşinde iz sürülmeye **başlandı**. Nihayet Elrom'u kaçıranlardan bir grup militan **Feriköy** semtinde yakalandılar. Ancak, güvenlik güçleri yine de yeterince tatmin olmamışlardı. Faillerin ikinci grubundakileri değil, ısrarla baş sorumlularını aramaktaydılar. Seri **operasyonlar** neticesinde, nefes kesen bir takiple kısa sürede hedefe yaklaşılmıştı. Çok geçmeden konsolos cinayetinin **elebaşlarından** Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir Kartal Maltepe'de bir evde kıstırıldılar. Bu teröristlerin ellerinde 14 yaşındaki Sibel Erkan adındaki bir genç kız, rehine olarak **bulunuyordu**. Sibel'in annesi ve babası, adeta feryat figan etmekteydiler. Böylesine vahim bir gelişme üzerine bütün Türkiye pürdikkat kesilmeye başlamıştı. Genç kızı kurtarabilmek kaydıyla binden fazla asker, yüzlerce polis evin etrafını kuşattılar. Emniyete ait helikopterler binayı yukarıdan kontrol ederlerken, keskin nişancılar da karşı apartmanların çatılarında **mevzi almışlardı**. Ne var ki, genç kızı canlı kurtarabilmek istediklerinden dolayı rahat hareket edememenin **sıkıntısı içindeydiler**. Gerek asker, gerekse polis içerdekileri sürekli olarak ikna yoluna gidiyordu. Aradan neredeyse 48 saate yakın bir zaman geçtiği halde yapılan pazarlıkların hepsi de boşa çıkmıştı. Baktılar ki uzlaşmayla netice alınmayacak, ikinci günün sonunda (30 Mayıs 1971) bütün

dünya televizyonlarının gözleri önünde operasyona start verildi. Gelinen nokta, terör uzmanları açısından son çare olarak görülüyordu. Faik Türün Paşa* tarafından **verilen kesin emir gereğince**, rehin alınan **genç kızın** mutlak surette sağ kurtarılması kaydıyla o kadar kalabalık asker arasından yalnızca bir tek kişi nokta atışı için görevlendirilmişti. Ordudan yeni emekli olduğu halde keskin nişancılığıyla bilinen Cihangir Yarbay, olay mahalline getirilerek etrafı çevreleyen binlerce meraklı vatandaşın önünde hedefe **kilitlenmiş durumdaydı**. Kısa süren bir nişan alma neticesinde içerde bulunan teröristlerden **Hüseyin Cevahir** tek kurşunla öldürülürken, Mahir Çayan da ağır yaralanmıştı. Cihangir Yarbay'ın soğukkanlılığı sayesinde sağ olarak kurtulan Sibel Erkan, çevredekilerin alkış tufanı ve gözyaşları arasında aile büyüklerine doyasıya sarılırken şehir gerillası konumundaki eylemciler Türk halkının gözünde büyük bir darbe almışlar, kendilerine sempati duyan ılımlı insanlar bile onlara nefretlerini **iletmeye başlamışlardı**.

Gerek güvenlik güçlerinin teröristlere nefes aldırmamaları, gerekse son olaylardan dolayı **halkın ilgisizliği**, kıskaca alınan eylemci grupları şehir merkezlerinden zorunlu olarak kırsala yöneltmeye başlamıştı. Daha açık bir ifadeyle Marksist Leninist dünya görüşünü benimsedikleri halde Küba devrimini örnek alan, Fidel Castro ve arkadaşlarının yaptıklarını Türkiye'de de gerçekleştireceklerine inanan **Deniz Gezmiş**,

---

* Faik Türün; Numan oğlu 17 Ekim 1913 Bursa, Işıklar Askeri Lisesi, Kara Harp Akademisi-Fransızca Lisan-Orgeneral, Birinci Ordu Komutanı-5inci Dönem Adalet Partisi Manisa Milletvekili (1977-1980)-Evli 5 Çocuk. Ölüm Tarihi: 15 Şubat 2003-İstanbul.

Yusuf Aslan ve **Hüseyin İnan**'ı ideallerine ulaşabilmeleri kaydıyla kurtarmak isteyen arkadaşları **"Kır gerillası"** harekâtına girişmişlerdi. Hiç beklemeksizin Nurhak Dağlarına yığınak yapmaya giden 20 kişilik grubun arasında **Sinan Cemgil, Mustafa Yalçıner, Alpaslan Özdoğan, Kadir Manga** ve **Hacı Tonak başı çekiyorlardı**. Banka soygunlarından elde edilen paraları Malatya'nın Kürecik bölgesinde saklayarak, Nurhak da gerçekleştirecekleri eylemin planlarını **yapmaktaydılar**. Yaklaşık beş ay kadar dağlarda, mağaralarda, ağaç diplerinde hayatlarını sürdürmüşler, Denizlerin yakalanmasıyla birlikte Kürecik'teki radar üssünü basmaya karar vermişlerdi. İlk etapta üssü ele geçirecekler, her tarafını patlayıcılarla donattıktan sonra akılları sıra hükümetle pazarlığa oturacaklardı. Ancak, sabah tanyeri ağarırken yolda rastladıkları bir çoban onlardan şüphelenerek alel acele köyüne gidip, silahlı kişilerle karşılaştığını muhtara **haber vermişti**. Artık muhtemel bir çatışma an meselesiydi. Çünkü muhtar jandarmaya ihbarda bulunmuş, kısa süren bir durum değerlendirmesinden sonra **askerler** bölgeye doğru hızla hareket **etmeye** başlamışlardı. Çobandan kuşkulanmayan teröristler ise kendilerinden emin bir şekilde radar üssünü basmaya kararlıydılar. Hacı Tonak'ın Kürecikli olması ise çevreyi tanımaları bakımından en büyük avantajları sayılırdı. Bu arada üsse giden servis aracının geliş gidiş saatlerini öğrenmek için tepelik bir mevkiye çıkmaya çalışırlarken, askerleri karşılarında gördüklerinde **sıcak temas** hemen başlamıştı. O müsademe anında son derece duyarlı davranan köylülerin de jandarmaya yardım etmeleriyle etrafları sarılan teröristler, çaresizlik içerisinde geri çekilmeye başladıklarında her şeyin bittiğini çoktan anlamışlardı. Askerin kararlı tutumu neticesinde **Sinan Cem-**

gil, Alpaslan Özdoğan ve **Kadir Manga** öldürülürlerken **Mustafa Yalçıner*** de yaralı olarak ele geçirilmişti. Ölenlerin kimlikleri kısa süre içerisinde olay mahaline getirilen Yalçıner'e tespit ettirildikten sonra işlem tamamlanmış oluyordu. Böylece **THKO** Türk Halk Kurtuluş Ordusu olarak bilinen Marksist-Leninist grupların 31 Mayıs 1971 günü son bulan Nurhak macerası başarısızlıkla sonuçlanmış, güvenlik güçlerinin bütün gayretlerine rağmen diğer şehirlerdeki eylemlerin önü arkası hâlâ kesilmemişti...

Askeri ve sivil cuntacıların yanı sıra ülke genelindeki aşırı sol gruplar komünizme **dayalı** bir sistemin yönetime hakim olmasını beklerlerken, her şey onların aleyhlerine dönmüştü. Gerçi sağdakilere de göz açtırılmıyor, fakat o grubun üyeleri askere ve polise karşı gelmedikleri gibi banka soygunu tarzındaki yüz kızartıcı vukuatlara kesinlikle katılmıyorlardı. İşte bütün bu nedenlerden dolayı muhtıranın fırtınası sağcılara fazla hasar vermiyordu. Solcu eylemcilerin büyük çoğunluğu **1971** ilkbaharını gözaltında, aynı senenin yaz aylarını da mahkeme koridorlarında **geçirmekteydiler**. Nihat Erim'in üç aylık Başbakanlığı döneminde **900**'ün üzerinde dava dosyası işlem görürken, takriben 10 binin üzerinde siyasi tutuklu geniş çaplı tasfiye harekâtında hâkim huzuruna çıkartılmışlardı. 12 Mart döneminin devlete karşı başkaldırı eylemleriyle bilinen silahlı terör örgütü Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi

---

* Mustafa Yalçıner; ODTÜ'de Deniz Gezmiş, Taylan Özgür ve Alpaslan Özdoğan'ın yakın arkadaşları arasındaydı. Eylem kararlarını birlikte vermekteydiler. Nurhak Dağları'nın Kürecik bölgesindeki çatışmada yaralanıp yakalandıktan sonra 15 yıl cezaevinde yattı. Halen **Emeğin Partisi Genel Yönetim Kurulu Üyesi** olmasının yanı sıra **Özgürlük Dünyası** adlı dergide köşe yazarlığı yapmaktadır.

(THKP-C) İstanbul Selimiye Kışlası'ndaki **Sıkıyönetim Mahkemesi**'nde yargılanıyordu. Bu grubun THKO'yu temsil eden Deniz Gezmiş ve arkadaşlarından tek farkı (fraksiyon ayrılığı tabiriyle) Maocu olmalarıydı. 25 sanıklı davanın iki önemli **lideri** ise 24 yaşındaki Mahir Çayan'la, Ulaş Bardakçı idi. Göze çarpanlar arasında bir diğer **idamlık sanık**, 27 Mayıs ihtilali'nin Milli Birlik Komitesi Üyelerinden **İrfan Solmazer**'di.* İşin asıl tuhaf tarafı aynı **Solmazer**, **13 Kasım 1960**'ta ünlü ondörtlerle birlikte La Hay'e Devlet Müşaviri olarak sürgüne gönderilenler arasındaydı. Şimdi ise çoğunluğu asker kökenli cuntacılarla birlikte 84 sanıklı davada gizli komünist örgüt kurmaktan yargılanıyorlardı. Listedeki idamlıklar arasında Ankara Valisi Enver Kuray'ın oğlu Sarp Kuray, Atilla Sarp ve Deniz Harp Okulu son sınıf öğrencisi **Ali Kırca** da bulunuyordu. Kırca'nın tutuklanma gerekçesi; 69 genç denizci subayla birlikte "Meydan boş değildir. Tüfeklerimizdeki mermi, mermilerimizdeki barut, yüreklerimizdeki ateş yeter sizlere" adlı bildiriye imza atarak Devrim Gazetesi'nde yayınlatıp, **sosyalist darbeye** destek vermeleriyle alakalıydı. Aynı mahkemede Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Türkiye Komünist Partisi (TKP) yöneticileri de yargılanmaktaydılar. Komutanların Çinci olarak niteledikleri TİP lideri Behice Boran da partisinin kapatılmasının yanı sıra 19 arkadaşıyla birlikte 141 inci maddeden sanık sandalyesinde oturuyordu. Avukat Turgut Kazan,** Kemal Burkay, Adil Özkol ve

---

* Ali İrfan Solmazer; Gönen-1925, Muamele Memur ve Personel Okulu-Personel Kd. Yüzbaşı, La Haye Büyükelçiliği Nezdinde Devlet Müşaviri-Milli Birlik Komitesi Üyesi (27.5.1960-13.11.1960) 2nci Dönem (1965-1969) CHP Tokat Milletvekili.

** Turgut Kazan; uzun yıllar İstanbul Barosu Başkanlığı yaptı. Kazan, ünlü Ermeni asıllı film yönetmeni Elia Kazan'la teyze çocuklarıdır.

Oral Çalışlar tutukluların içerisinde dikkat çeken isimler arasındaydılar.

Türkiye Komünist Partisi davası ise, **TİP**'lilere göre daha kalabalık bir grup teşkil etmekteydi. Yahudi dönmesi Azra Erhat, Vedat Günyol, Sabahattin Eyüboğlu, Tanju Cılızoğlu, Osman Saffet Arolat gibi gazeteci yazarlar da sanıklar arasındaydılar. Ünlü hukukçu Çetin Özek'in yanı sıra Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Mümtaz Soysal da hâkim karşısındaydı. **"Anayasaya Giriş"** adlı kitabında komünizm propagandası yapmaktan 6 yıl 8 ay mahkûmiyeti isteniyordu. O yıllarda TRT'de **Sevgi Sabuncu** adında bir bayan görevli vardı. Bu hanımefendi, yargı sürecinin **devam ettiği günlerde** Mümtaz Soysal'la evlendi. Çok geçmeden İsveç Televizyonu'na Türkiye aleyhine verdiği bir demeçten dolayı gözaltına alındı. Bilahare komünizme yönelik faaliyetlerinden dolayı Adana TRT'sine **sürgüne** gönderildi. O kaoslu dönemlere şöyle bir dikkatle baktığımızda; İlhan Selçuk, Çetin Altan, İlhami Soysal, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Doğan Avcıoğlu, Uğur Mumcu, Behice Boran* gibi sözde aydınlar istedikleri komünist rejim gelmediği için başlangıçta en büyük destekleri verdiklerini yerden yere vururlarken, ülkeyi **karıştırmak adına** giriştikleri her türlü eylemi **mübah** sayıyorlardı. Tamam, muhtıra demokrasinin kaidelerine baştan sona aykırıydı ama çeşitli fraksiyonlara bölünerek komünizm propagandası yapmak, ülkemiz adına hiç de hayra alamet işler **değildi**. Önce darbe

---

* Behice Boran Hatko; 1910 Bursa, ABD Michigan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü-Felsefe Doktoru (**Zenginlerin eğitim kurumu olarak anılan bu okulun kurucularının tamamı Yahudidir**) Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Doçenti-Türkiye İşçi Partisi 2. Dönem Urfa Milletvekili (1965-1969)-1 Çocuk. Ölümü-10.10.1987

çığırtkanlığı yaparak komutanların muhtırasına sanki vatanı kurtarmışlar gibi alkış tutacaksın, sonra da işine gelmeyince tukaka edeceksin! Bu riyakârlıklara kim inanır? Bütün demokratik teamülleri hiçe sayarak müdahale heveslisi paşalara davetiye çıkardınız da ne oldu? Parlamenter rejimin zarar görmesinin ötesinde, bu enkazın altında önce sizler kaldınız. Böylesine karanlık maceralardan Türkiye Cumhuriyeti Devleti' nin zarar görmesi, her zaman ve her devirde olduğu gibi sizlerin umrunuzda bile değil! Eli kanlı teröristlere eylem yaptırmakla, bunlarla da yetinmeyip her aklınıza estiğinde tankların gölgesinde çağdaşlık oyunu oynamakla, köhnemiş metodlarınızı bu millete asla kabul ettiremezsiniz. Çünkü, sizlerin hak ve hürriyetleri hiçe sayan komünizme yönelik kronikleşmiş fikri sabitinizi kimseler yutmuyor artık! Yıllar yılı **"Halklara özgürlük"** avazeleri atan bu sözde aydınlara sormak lazım; acaba çocuk rehin almanın, adam kaçırıp öldürmenin, banka soymanın, askere kurşun sıkmanın demokrasi olduğu nerede görülmüş? Eğer siz sosyalist seçkincilerin anladığı manada demokrasi bu ise, böyle bir garabetin adı dünya literatüründeki tanımıyla feodalitenin ta kendisidir...

I NOLU SIKIYÖNETİM MAHKEMESİNDE DURUŞMALARIN BAŞLANGICI VE İDAM KARARLARI

Tarihler **16** Temmuz **1971**'i gösterirken Deniz Gezmiş ve 22 arkadaşı THKO davasına mevcutlu olarak getirilmişlerdi. Mahkeme Başkanı, ileriki dönemlerde **Adalet Partisi**'nden milletvekili seçilecek Ali Elverdi,* savcı ise bilahare Doğru Yol Partisi'nden milletvekili olacak** Baki Tuğ'du. Duruşma salonuna dikkatle bakıldığında, ilk andan itibaren gergin bir hava esmekteydi. Sanıkların yargılandığı Dışkapı semtindeki 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde sabahın erken saatlerinden itibaren olağanüstü güvenlik tedbirleri alınmıştı. Savcı ve hâkimlerin yanı sıra avukatlar duruşma salonunda görünüp yerlerini aldıklarında, sanıklar sol elleri havada olmak üzere **"Kahrolsun faşistler"** diye bağırmaya başladılar. Aslında faşist diye bağırdıklarını, **muhtıracılara** darbe şakşakçılığı yaparak kendileri getirmişlerdi. Şimdi ise dün alkışladıklarına **dikleniyorlardı.** Tabii ki bu türden **sıkıntılar** devrilen yasal hükümetin değil, yanılgıya düşen cuntacılarla

---

* Ali Elverdi; Mustafa Kemal Paşa-1924, Harp Akademisi-Tuğgeneral-1 nolu Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı-4 (Ara Seçim) ve 5 inci Dönem (1977-1980) Adalet Partisi Bursa Milletvekili.

** Abdul Baki Tuğ; Şiran-1937, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Aynı Fakültede Master-Medeni Hukuk-Hâkim Albay, Kıbrıs Barış Kuvvetleri Askeri Mahkemesi Baş Hâkimi-XIX. Dönem (1991-1995) Doğru Yol Partisi Ankara Milletvekili.

askeri müdahaleye gözü kapalı davetiye çıkaran **aşırı sol grupların sorunudur.**

Duruşma salonunda en dikkat çeken şeylerden birisi de sanık gençlerin **"Bağımsız Türkiye"** diye slogan atmalarıydı. Onların istedikleri komünist **rejimde** hürriyetlerden söz edilemeyeceğine göre, bağımsızlığın esamesinin bile okunması mümkün değildi. Birbirlerine ellerinden bağlı olan Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan ise malum sloganlarını dakikalarca sürdürdükleri halde salonun en dip köşesinde oturan bir kişinin üzüntüsü gözlerden kaçmıyordu. Bu şahıs, Emniyet teşkilatı'nda polis memurluğu yapan **Beşir Aslan**'dı. Oğlu Yusuf'un yasa dışı eylemlerinden dolayı sıkıntıya düştüğü için, çok geçmeden emekliliğini istemişti. Diğer tutukluların aile yakınları da oradaydılar. Deniz Gezmiş'in babası Cemil Gezmiş, dinleyiciler arasında aktif bir kişi olarak dikkat çekmekteydi. Duruşma bu havada devam ederken Savcı Baki Tuğ, sanıklardan 21'i hakkında 146'ya 1. madde'den yani Anayasal düzeni silah zoruyla yıkmak suçlarından idam kararı verilmesinin gerekliliğini savunuyordu.

Çok değil üç beş ay öncesine kadar işgal ettikleri üniversitelerin kampüslerinde rektörleriyle pazarlık yapan eylemci gençler, muhtıracıların tepelerine indirdikleri balyoz gibi uygulamalarla yaklaşmakta olan idam hükümlerini bekliyorlardı. Göz göre göre içine düştükleri bu vahim durum kader yazgısı değil, hiç tartışmasız büyük yanılgılarının **ceremesiydi.** Demirel Hükümeti'nden kurtulmak gayesiyle Gürler ve Batur gibi aşırı solcu komutanlardan önemli beklentiler içerisinde olanlar, şimdi kıskacına düştükleri cezaevleri'nde onlara beddualar yağdırmaktaydılar.

Türkiye'de Ekim ayının sonlarına gelindiğinde, muhtıranın üzerinden altı aydan fazla bir zaman geçmişti. Müdahale için olağanüstü gayretler gösteren bazı **cuntacı** ve **sol** tandanslı komutanlar zaman ilerledikçe Memduh Tağmaç'ın hakimiyeti ele almasıyla ya devre dışı kalmışlar, ya da pasifize edilmişlerdi. Muhtıranın asıl gerekçesi olan **"reformlar"** bilinçli bir şekilde rafa kaldırılmış durumdaydı. Çünkü Genelkurmay Başkanı Tağmaç bu türden safsatalara itibar etmiyor, sendikal kurumların komünizme yönelik faaliyetlerine de göz açtırmıyordu. Aslında bu kurumlar, aylar öncesinden giriştikleri anti yasal faaliyetlerle muhtırayı demokratik rejime tercih etmelerine rağmen şimdi de en kısa sürede askerlerin geri çekilmesini istiyorlardı. Memduh Tağmaç başlangıçta hiç arzulamadığı halde gerçekleşen **müdahaleden sonra** Başbakan Erim'in üzerinde etkin bir hakimiyet kurarak, ülkeyi kışla yönetimi gibi idare etmeye başlamıştı. Bu sisteme kızması gerekenler ona çanak tutanlar değil, gerçek manada demokrasiye inananlar olmalıydılar. Ne yazık ki muhtırayı düğün bayramla karşılayan sergüzeştçiler, hiç de hakları olmadığı halde en çok yaygarayı koparmaktan geri kalmıyorlardı. Gürler ve Batur ise sol adına üzerlerine düşeni yapamadıklarından, kendilerini eksikli gibi hissetmekteydiler. Kişiliklerine matuf yapılan tenkidlerden adeta bunalmışlardı. Bilhassa müdahalenin ilk günlerinde hiçbir gerekçe gösterilmeksizin emekliye sevk edilen **subaylar**, haklarının korunmadığından bahisle bu sorumsuzluğun muhataplarına çok ağır **sözler** sarfetmekteydiler. Böylesine keskin tavırlar karşısında suçluluk psikozunun sessizliğine bürünen Gürler ve Batur, içine düştükleri aşağılanma sendromunun derin travmasını yaşıyorlardı. Baktılar ki olmayacak, **"Yankı Dergisi"**ne verdikleri müşterek demeçle

geçmişin **cunta** toplantılarındaki **diktaya** yönelik dosyaları yeniden açarak, sosyalizm adına reformların süratle hayata geçirileceğini ifade etmekteydiler. Tabii ki bu bir züğürt tesellisiydi. Ülke 12 Mart müdahalesinden bu yana her yönüyle diktayla yönetildiğine göre, reformlardan bahsetmek akla mantığa sığmayan hezeyanlardı. İki siyasi parti ve teknokratlar grubunun birleşimiyle, daha da önemlisi komutanların dayatmalarıyla bir araya getirilen bakanlar, zaten uyumsuzluk içerisindeydiler. Diyelim ki söylenenler tatbik olundu! Bu defa da aynı baskılar demokrasi yanlılarına uygulanırken, komünistlerin hükümranlıkları söz konusu olacak ve ülke içinden çıkılamaz bir girdabın boşluğuna sürüklenecekti. O nedenle Gürler ve Batur, hayal kırıklığına uğrattıkları yandaşlarının gönüllerini almak kaydıyla alenen takiye yapıyorlardı.

Tarihler 27 Ekim 1971 Çarşamba gününü gösterdiğinde hükümet üzerinde hiçbir etkinliğinin olmadığından rahatsızlık duyan Başbakan Nihat Erim, elindeki **istifa** mektubuyla birlikte Çankaya Köşkü'ne çıkmıştı. Milli Güvenlik Kurulu toplantısından dolayı içerde komutanlar da vardı. Vaktin hayli uzamasından dolayı görüşmelerin gergin bir hava içerisinde geçtiği düşünülüyordu. Takriben iki buçuk saat süren toplantının tamamlanmasından sonra Erim, istifasını dondurmuş olarak dışarıya çıktı. Etrafını saran gazetecilere, sanki hiçbir şey olmamış gibi **"Şimdilik böyle uygun gördüm"** demekle yetiniyordu. Aslında içerde fırtına kopmuş, komutanlar 12 Mart'ın sona ermesi, askerin prestijinin kaybolması ve Demirel'in yeniden hükümet kurma aşamasına gelmesi gibi görüntülere izin vermeyeceklerini, üzerine basa basa söylemişlerdi. Gelişmelerin içyüzü bilahare anlaşıldığında Erim bu karşılıklı restleşmeye boyun eğmemiş, en nihayet kadim dostu Ba-

tur'un devreye girmesiyle sorun ortadan kalkmıştı. Bütün bunlar tartışılırken, ülkenin **kronik** yarası haline gelen eylemler ise dinmek bilmiyordu. 30 Kasım 1971 günü **Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin** ve **Ömer Ayna**'nın Maltepe Askeri Cezaevi'nden tünel kazarak kaçtıkları haberi ortalığı yeniden karıştırmıştı. Nihat Erim ve bakanları ise adeta çaresizlik içindeydiler. Bu arada pusuda bekleyen Demirel de düşürülmesini istediği hükümetin altını oymaktan geri kalmıyordu. Ancak onun yapamadığını, kabinenin teknokrat grubunu oluşturan bakanlar yaptılar. Komutanların sürekli uyguladıkları tayin, terfi ve eş dost kayırmalarından bıkıp usanmışlardı. Onlara göre Gürler ve Batur'un bazı radikal çevreleri hoş tutmak kaydıyla tatbik etmek istedikleri reformculuk komedileri bitmeliydi artık! Neredeyse sekiz aydır hükümette oldukları **halde**, Genelkurmay Başkanı başta olmak üzere komutanların elinde piyon durumuna düşmelerinden dolayı en yakınlarının bile yüzlerine **bakmaktan** sıkıntı duyuyorlardı. En sonunda 3 Aralık 1971 günü kendi aralarında mutabakata varan 11 bakan, Başbakan'a haber vermeksizin **istifa** mektuplarını yazdılar. **Erim**, durumun vahametini öğrendiğinde yapacak fazla bir şey kalmadığının bilincine çoktan varmıştı. Mecburen o da bakanları'na uyup, Cumhurbaşkanı'na **istifasını verdi**. Böylece muhtıracıların desteklediği ilk kabine miadını doldurmuş oluyordu. Bu arada Bülent Ecevit ve grubu öteden bu yana sevmedikleri **Erim**'i her fırsatta eleştirirlerken, **İnönü**'yü de inceden inceye devirme planları yapmaktaydılar. Çünkü CHP Genel Başkanı'nın askerlerin isteğiyle hükümete verdiği üç bakanı, aradan bunca zaman geçmesine rağmen hâlâ içlerine sindirememişlerdi...

Genelkurmay Karargâhında yaptıkları istişari toplantılarda Türkiye'nin daha fazla hükümetsiz kalamayacağı müştereğinde hemfikir olan **muhtıracı komutanlar**, yeni arayışların içerisine girmek düşüncesinde değildiler. Nihayet kendi aralarında vardıkları mutabakat neticesinde yetkili kılınan Muhsin Batur, yakın dostu Erim'le görüşmek üzere yeniden devreye girmiş ve meseleyi kısa sürede halletmişti. Sevinçli haberin yarattığı olumlu tablo, komutanlar arasında gözle görülür bir koordine sağlamış durumdaydı. Bu şartlarda hükümetin kurulması için zaman kaybedilmesi gerekmiyordu. Erim Kabinesi, tıpkı ilkinde olduğu gibi askerin siyasete karışmasıyla yöneten değil, yönlendirilen bir hale getirilmiş durumda tekrar işbaşı yapmıştı.

Başbakan, yeni bakanlar kuruluyla yaptığı ilk toplantısında işe hızlı başlamış bir görünüm arzediyordu. Hatta rafa kaldırılan bazı kanun tasarılarına bile öncelik verilmişti. Bütün bunların altında askerin dayatmaları olduğu görüşü ön plana çıkmaktaydı. Daha sonraki günlerde alınan **radikal kararlar** neticesinde komutanların beklentilerine istinaden **Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan** ve **Hüseyin İnan**'ın **idam** dosyaları 24 Ocak 1972 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmişti. Gelişmeler üzerine paniğe kapılan mahkumların aileleri, çocuklarının affedilmelerine dair yazmış bulundukları mektupla İnönü'ye müracaat ettiler. Cemil Gezmiş, Beşir Aslan ve Hıdır İnan'ın isteklerini dinleyen İnönü, mektubu aldıktan hemen sonra kulis faaliyetlerine girişmeye başladı. Meclis Genel Kurulu'nda yapılan hararetli tartışmalarda söz alan CHP lideri **"Ben şahsen siyasi suçlardan ölüm cezasına karşıyım. O nedenle bunu kaldıralım"** çağrısında bulunuyordu. Bazı milletvekilleri, dayatma niteliğindeki em-

rivaki tavırlar karşısında tepkilerini koymakta gecikmemişlerdi. **İnönü**'nün sarf ettiği bu sözler üzerine karşısına ilk dikilen Demirel olmuştu. Adalet Partisi lideri **"Rejimi yıkma eylemi, siyasi suçla alakalı değildir"** diyerek idamlar hakkındaki görüşlerini açıklıkla belirginleştiren bir tutum içerisindeydi. İlerleyen günlerde kendisinden cevap bekleyen basın mensuplarına düşüncelerini açıklamak zorunluluğu hisseden Demirel, bu hususta şunları söylüyordu:

"Başka bir şey yapamadık. Şimdi bakın; anarşi meselesinde sıkıyönetimi yürütenler, ondan sonra yürütmezlerdi. Zaten hadiseye bakarsanız, artık orada Meclis hür iradeli bir Meclis değil. Biz Meclis'i askerlerden kurtarmaya çalışıyoruz. Yani ya Meclis'i kapatacak, yahut biz bir yere kadar götüreceğiz. Ve o tarihte Ankara, İstanbul, İzmir Sıkıyönetim Komutanları hepsi birden konunun üzerine geldiler. Bundan sonra bir şey yapamayız dediler."

Muhtıracı komutanların dörtlü mutabakatları, Demirel'in Parlamentodaki sayısal çoğunluğu, şahsına yapılan telkinler doğrultusunda **Erim**'in de ısrarlı tutumuyla idam kararları ekseriyetin oylarıyla **Meclis**'ten geçirildi. Süleyman Demirel, Ferruh Bozbeyli ve Turhan Feyzioğlu **"Evet"** oyu verdiler. Ecevit **"Hayır"** derken, İnönü ise henüz oylama başlamadan önce **"Tahammülüm kalmadı"** gibilerden tavırlar takınarak Meclis'i terk etmişti.

Bu arada neredeyse iki buçuk aydır izlerini **kaybettiren** Maltepe Askeri Cezaevi firarilerinden Mahir Çayan ve arkadaşları, sıkı takibe alınmışlardı. 19 Şubat günü bir ihbar üzerine iki eve eş zamanlı yapılan baskın neticesinde Ziya Yılmaz yaralı olarak ele geçirildi. Diğer eve yapılan baskında ise

kapıyı Lale adında bir bayan açmış, güvenlik güçlerine kendisinden başka kimsenin olmadığını söyleyerek oyalama taktiğine başlamıştı. İhtimal dahilinde bir saldırıya karşı tetikte olan polis ve MİT görevlileri teyakkuz halindeydiler. Odaların aranmasına geçildiğinde, plastik fermuarlı gardrobun içinden açılan ateş, üzerindeki çelik yeleğini çıkartan bir polisin ağır yaralanmasına neden olmuştu. Aynı **polis** can havliyle elindeki otomatik silahla gardrobu tarayınca, öldürülen teröristin Elrom cinayetinin faillerinden **"Ulaş Bardakçı"** olduğu anlaşılmıştı. Evde başka kimsenin bulunmadığı anlaşılınca, bu operasyon kendiliğinden noktalanmış oluyordu. Baskında öldürülen Ulaş Bardakçı'nın cesedi Adli Tıp morguna taşınırken, THKP-C davasının bir numaralı sanığı Mahir Çayan da Ankara'da arkadaşlarıyla birlikte saklandığı evde tedirginlikler içerisindeydi. Kıskaç her geçen gün daralıyordu. Ancak, onlar içine düştükleri **tüm olumsuzluklara** rağmen Meclis'te onaylanan idamları durdurmaya kararlıydılar. Bardakçı'nın öldürülmesiyle birlikte yeniden harekete geçen eylemciler, 5 Mart 1972 günü ülkemizin en lüks yolcu gemisi olarak bilinen **Marmara**'yı sabaha karşı giriştikleri bir sabotajla yakarak batırmışlardı. Onlara sorarsanız; bütün bunları halklara özgürlük ve tam bağımsızlık adına yapmaktaydılar. Milli serveti yakmakla, **Türkiye Cumhuriyeti Devleti**'ni ne kadar zarara soktuklarına aldırış bile etmiyorlardı. Aslında bu komünizm sevdalısı teröristlerin ellerinde taşıdıkları kızıl bayraklar, doğup büyüdükleri ülke topraklarının manevi değerlerinden çok daha önemliydi.

Mart ayının sonlarına doğru THKP-C Başkanı Mahir Çayan, DEV-GENÇ Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü yanlarındaki arkadaşlarıyla birlikte Ankara'dan gizlilik içerisinde ka-

çarak Fatsa yakınlarına gelmişlerdi. Hepsi de ilk kez kırsala çıkmanın huzursuzluğu içerisindeydiler. Uzun süre Süleyman Demirel'i **kaçırma planları** yapmışlar, başarıya ulaşamayacaklarını anladıklarında şartların getirdiği mecburiyetler karşısında bu yolu seçmişlerdi. Terörist grubun içerisinde en sert kişiliğe sahip olan Ertuğrul Kürkçü, CHP Milletvekili bir dedenin* ve Demokrat Parti yanlısı babasının ikilemleri içerisinde **sevgisiz** büyüdüğünden, her şeyin vurdu kırdının yanı sıra silahla halledilmesi **doğrultusunda** eğilimler taşıyordu. Bu nedenle **Mahir Çayan**'la birlikte yanlarında bulunanlara istediklerini rahatlıkla yaptırabiliyorlardı. Daha önce de belirttiğim gibi Maocu teröristlerin hepsi de, aralarındaki fraksiyon ayrılığına rağmen Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını kurtarmak düşüncesindeydiler. Bölgedeki birkaç günlük bir araştırmadan sonra **Mahir Çayan** ve beraberindeki **6 arkadaşı**, Ünye-Fatsa sınırı arasındaki radar üssünde görevli ikisi İngiliz, biri Kanadalı olmak üzere üç teknisyeni silah zoruyla kaçırdılar. Üsse bıraktıkları bildiride **"Deniz Gezmiş ve arkadaşları idam edilirse üç teknisyenin öldürüleceği"** hakkındaki görüşlerini belirttiler.

---

* DEV-GENÇ Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü'nn dedesi Kadri Ahmet Bey 1882'de Halep'te doğmuş olup, kaydını bilahare yerleştiği Diyarbakır'a aldırmıştır. Kayıtlara bakıldığında babasının da Halep'te dünyaya geldiğini görüyoruz. Kadri Ahmet (Kürkçü), Osmanlı döneminde Harp Okulu'nu bitirdikten sonra Jandarma Kıdemli Yüzbaşı rütbesiyle Alay Komutanlığı yaptı. I. Egemenlik Meclisi'nde Siverek, II. Dönemde CHP'den Diyarbakır Milletvekili seçildi. Uzun müddet Ankara'da kaldı. Emekli olduktan sonra oğlunun İpraş Petrol Rafinerisi'nde göreve başlamasıyla ailece İzmit'e yerleştiler. Bu şehirde büyüyen Ertuğrul Kürkçü, solcu dedesine daha yakın olduğu halde Demokrat Partili sağ görüşlü babasıyla yıldızı hiç barışmadı. Aile arasındaki bu durum öylesine kronikleşti ki, 2002'de vefat eden babasıyla son nefesine kadar küs kaldılar.

Muhtıracı komutanlar ve Başbakan Erim, olayı duyduklarında Türkiye'nin prestiji açısından büyük bir tedirginlik yaşamaya başlamışlardı. Fatsa ve Ünye halkı ise adeta şaşkınlık içerisindeydi. Çok geçmeden operasyonu geri plandan yöneten MİT Müsteşarı Korgeneral Nurettin Ersin'in emriyle son model araçlarla tam teçhizatlı askerler bölgeye sevkedilerek, sıkı bir arama taramaya girişilmişti. Havada uçan helikopterler, bütün kasaba ve köyleri alçaktan gözetliyorlardı. Nihayet **jandarma**, boş arazide gördüğü terk edilmiş bir aracı dikkatle inceledikten sonra araştırmalarını Niksar çevresine doğru yöneltti. Kasabanın her yeri didik didik aranıyordu. Bu arada askerlerin yolda gördükleri **Hasan Yılmaz** adındaki şahıs biraz **hırpalanınca**, daha fazla dayak yerim korkusuyla bildiklerine dair her şeyi tüm ayrıntılarıyla anlatmıştı. Takriben iki saate yakın süre içerisinde **geniş kapsamlı bir sevkiyatla** (muhbirle birlikte) Kızıldere Köyü'ne gelen askerler, teröristlerin saklandıkları tahmin edilen Muhtar Emrullah Aslan'ın evi'nin etrafını çembere **aldılar**. Anlatılanlara göre içerde 10 terörist, 3 de yabancı uyruklu teknisyenin olduğu biliniyordu. Vakit gece yarısı olduğu için, içerdekiler etraflarının sarıldığının farkında bile değillerdi. 30 Mart 1972 günü hava aydınlanmaya başladığında hayvan ağıllarında beklenen hareketlenme görülmeyince, **Nevşehir**'den bölgeye sevkedilen komando birliğinin komutanı; Teğmen Mustafa İlerisoy' la birlikte yanındaki eri görevlendirerek **muhtarı** bulmalarını emretti. Çok geçmeden Muhtar Emrullah Aslan, eline tutuşturulmuş bir kâğıtla komutanın yanına getirildi. Mahir Çayan ve arkadaşları'nın kaleme aldıkları bu yazıda **"Muhtar bizim esirimizdir. Hiç birimize yataklık yapmadı. Onu biz zorladık"** denilmekteydi. Doğal olarak bu yalanlara kimse inan-

mıyordu. Hava iyice ağardığında Jandarma İstihbarat Daire Başkanı Albay Vehbi Parlar, elindeki megafonla içerdekilere "üç teknisyeni serbest bırakıp, teslim olmalarını" istiyordu. Komutanın sözlerine hiç aldırış etmeyen **Ertuğrul Kürkçü "Askerleri geriye çek, erkeksen kendin gel"** diye karşı cevap vermekteydi. Bu arada özel harp eğitimi almış subay ve astsubaylar mevzilere konuşlandırılmışlardı. Operasyona bizzat katılanlar arasında MİT Yöneticisi Mehmet Eymür, İstanbul İstihbarat Daire Başkan Yardımcısı Albay Yaşar Savaş ve yine teşkilat mensuplarından Necdet Akın da hazır kıta bekliyorlardı. Nihayet MİT Ankara Bölge Başkanı **Albay Süleyman Bölünmez**'in işaretiyle **çatışma** başlamıştı. Karşılıklı ateş esnasında muhtarın çocukları teröristler tarafından evin penceresinden sarkıtılarak, serbest bırakıldılar. Bu arada çatışma biraz durulur gibi olsa da, çok geçmeden helikopterlerin destek amacıyla havada uçmalarıyla birlikte eve doğru seri havan atışları başlamıştı. Kerpiç evin duvarları ve çatı bölümü bir buçuk saatlik çatışmada harabeye dönerken, içerdekilerin sesleri de kesilmişti.

Operasyon bitiminde evde yapılan geniş kapsamlı aramada **10**'u öldürülen terörist olmak üzere yabancı teknisyenlerle birlikte **13 ceset** vardı. Muhtar'dan da alınan **bilgiye** göre toplam sayının teyidi bu **doğrultuda idi**. Ertesi gün öğleye doğru Ertuğrul Kürkçü'nün babası çatışmanın başlangıcında ilk ölenlerden **Mahir Çayan, Cihan Alptekin** ve **Ömer Ayna**'nın* aile yakınlarıyla birlikte Kızıldere Köyü'ne teşhis için getirildiğinde, önüne sıralananların içerisinde oğlunun olma-

---

* Ömer Ayna; 22 Temmuz 2007 seçimlerinde DTP'den Mardin Milletvekili seçilen DTP Eşbaşkanı Emine Ayna ile amca çocuklarıdır.

dığını söylüyordu. Bu durum üzerine tekrar sıkıştırılan muhtar, ihtimal dahilindeki yanılgısından dolayı kesin bir ifadeyle 10 kişi de ısrar etmekteydi. Kuşkuya kapılan güvenlik güçleri, tekrar aramaya koyulduklarında DEV-GENÇ Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü'yü evin yan tarafındaki samanlıkta kurumuş ot yığınlarının altında buldular. Kendisini canlı olarak yakalayan komandolara orada verdiği ifadeye göre, çatışmanın yoğunlaştığı anlarda kurtulamayacaklarını hissettiklerinde önce yabancı teknisyenleri öldürmüşler, **havan** atışlarıyla evin büyük bölümü çöktükten sonra arkadaşları'nın hepsinin cansız bedeniyle karşılaşan Kürkçü, şans eseri kurtularak o sis bulutu arasında samanlığa saklanmıştı. Nihai teşhis işlemi tamamlandıktan sonra cesetler at arabalarıyla köyün dışına çıkartılırlarken, askerlerin arasında babasıyla karşılaşan Ertuğrul Kürkçü'nün vaziyeti son derece dramatik görüntülere sahne oluyordu. Zaten aralarının uzun süredir açık olması nedeniyle birbirleriyle selamlaşmamışlardı bile! Aslında babası teşhis için getirilmemiş olsaydı, terörist sayısı 10 kişi sanıldığından büyük bir ihtimalle kaçıp kurtulacaktı. O nedenle hayatı boyunca yakın münasebetler içerisinde **olmadığı babasına** adeta hınç içerisinde bakıyordu. Kürkçü'nün sağ olarak ele geçirilmesi, onun açısından hayli sıkıntılı oldu denilebilir. Uzun yıllar **"arkadaşlarını sattı"** gibilerden muhbirlik ve ajanlıkla suçlandı. Ama bu türden söylemlerin doğruluğu hiçbir zaman ispat edilemedi. Yaklaşık **14 yıl** cezaevi'nde yattıktan sonra 1985 yılında tahliye edilen Kürkçü, bir müddet İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'le dostane ilişkiler kurup onu perde arkasından yönlendirmiş olsa da zaman içerisinde örgüte yönelik anlaşmazlıklardan dolayı araları açıldı. Bilahare **ÖDP** saflarına katılmasına rağmen orada da tutunamayınca çareyi

istifa etmekte buldu. Kendine sorarsanız, Ufuk Uras'ın Meclis'e girmesinin büyük bir başarı olduğunu söylemekle yetinmekte! Bir kişiyle ne kadar ve nasıl istenilen hedeflere ulaşılır; orasını bilemem ama bu da onun kendi dünya görüşüdür. Halen Sosyalist Emek Hareketi'nde politika yapan 12 Mart döneminin DEV-GENÇ Başkanı Ertuğrul Kürkçü* **"Siyasi Gazete"** adında aylık bir dergi çıkarmaktadır...

Terör eylemlerine sahne olan ünlü **Kızıldere Köyü**'ne gelince; Almus Barajı 1966'da yapıldığı halde elektriğe 1982 senesinde kavuşmuşlar. Köyün adının **"Ataköy"** olarak değiştirilmesine ne kadar sitem etseler de, beldeye dönüşmelerinden dolayı eskiye oranla daha şanslı bir konum içerisindeler. Muhtarlık'tan Belediyeliğe yükselmek, çok istense de her yöreye nasip olmaz. Cumhuriyet öncesinde **Alaçay**, daha sonra uzun yıllar terörle anılan Kızıldere, şimdi ise yeni adıyla Ataköy'de yaşayan insanlar, geçmişteki tüm olumsuzluklara rağmen hayata daha bir mutlu bakıyorlar.

---

* Ertuğrul Kürkçü'nün adı; o yıllarda (1972-1976) Emniyet teşkilatında da tamamiyle isim benzerliğinden kaynaklanan bir **"Ertuğrul Kürkçü"** bulunması nedeniyle bazı spekülasyonlara neden olmuştur. Kürkçü'nün asıl bilinmeyen yanı ise, devlete başkaldırdığı öğrencilik dönemlerinde Ankara Belediyesi "Emlak Plan Bürosu"nda geçici memur statüsünde gösterilerek (1968) bağlı bulunduğu üniteden hiç çalışmaksızın maaş almasıdır.

İDAM KARARLARI İNFAZ EDİLİYOR

1972 senesi Mayıs ayının ilk günlerine gelindiğinde Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idam kararları Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden kabul oylarıyla geçtikten sonra Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından da onaylanmıştı. Bu şartlarda infazların gerçekleşeceği günler sayılıydı. Ankara'da ihtimal dahilinde bir direnişe karşı askeri birliklerin yanı sıra emniyet güçleri de olağanüstü tedbirler almış durumdaydılar. Sol grupların, muhtıracı komutanlar ve hükümet aleyhine devamlı tertipledikleri eylemler rutin bir hal alırken, asıl büyük direniş sürpriz sayılabilecek gelişmeler neticesinde Anayasa Mahkemesi'nden gelmişti. Çünkü sanık yakınları da dahil hiç kimse böyle bir şey **beklemiyordu**. Anayasa Mahkemesi, **İsmet İnönü**'nün başkanlığında Cumhuriyet Halk Partisi'nin yaptığı başvuru dosyasını kısa sürede inceledikten sonra Sıkıyönetim Mahkemesi'nin verdiği idam kararlarını usulden bozmuştu. Başta sanıkların aileleri olmak üzere aşırı sol gruplar, sendikalar, yazarlar ve sinema sanatçıları sevinç gösterileri yaparlarken yeniden görüşülecek **dosyada olumsuz bir netice çıkmaması için imza topluyorlardı.** Bu manadaki faaliyetlerle de yetinilmeyip, her gün düzenli olarak Meclis'e sayıları binleri aşan çuvallar dolusu mektuplar gönderiliyordu. **Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan** ve **Hüseyin İnan** ise hükümete tepkilerini koymak bakımından cezaevi'nde açlık grevine başlamışlardı. Bilahare avukatları **Halit Çelenk**'in devreye girip **"Dik durun, korkmayın"** demesiyle bu kararlarından vazgeçtiler.

Kararın bozulmasına dair dosyanın, Anayasa Mahkemesi'nden Meclis'e yeniden gelmesi hayli çalkantılı oldu. CHP grubunun milletvekili ve senatörleri red kararı aldırabilmek gayesiyle yakından tanıdıkları AP'li, DP'li ve Güven Partili parlamenterleri sıkı markaja almış durumdaydılar. Neredeyse gerekli olan **33** senatörün **28**'inin imzasını almışlar, geriye çok az bir açık kalmıştı. Bunu da kısa sürede tamamlayacaklarına inanmaktaydılar. İnönü'nün talimatıyla CHP'lilerin kulis faaliyetleri yoğun bir şekilde devam **ederken**, dört hava korsanının Türk Hava Yolları uçağını **61** yolcusuyla birlikte Sofya'ya kaçırmaları, Meclis'in ahengini bir anda bozmaya yeterli olmuştu. İnfazların ertelenmesi için imza veren milletvekili ve senatörler **"Teröristleri mi koruyorsunuz?"** gibi tenkidlerden çekinmeleri nedeniyle yavaş yavaş geri adım atmaya başlamışlardı. Hava korsanlarının Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının **24 saat** içinde serbest bırakılmamaları halinde uçağı havaya uçurma tehditleri, imza kampanyalarını neredeyse durma noktasına getirmişti. Daha da önemlisi yolcular arasında idamların ertelenmesini hararetle savunan CHP liderinin büyük oğlu Ömer İnönü de vardı. Bu şartlarda İsmet Paşa, hayatının en zor ve en karmaşık anlarından birini yaşıyordu. Bir tarafta oğlunun hayatı, diğer tarafta kurtulmaları için Meclis'e karşı bayrak açtığı idam mahkumları ve siyasi yönden aynı fikri düşünceleri paylaştığı hava korsanları...

Böylesine tuhaf ve olumsuz gelişmeler üzerine herkes İnönü'nün geri adım atacağını düşünürken, kendisinden hiç beklenmeyecek bir davranışla **"Hükümet korsanlarla pazarlık yapmamalıdır"** diyerek üzerine düşeni fazlasıyla yapmış oluyordu. Ancak, yine de idamların durdurulmasında ısrarlı ve kararlıydı. Muhtıracı komutanların da dayatmalarıyla yamalıklı

bohça konumundaki hükümetin pazarlığa yanaşmaması neticesinde hava korsanları **Bulgar** yetkili makamlarına **teslim** olurlarken, Ömer İnönü de aile yakınlarına kavuşabilmenin sevinciyle hiç beklemeksizin Pembe Köşk'ün yolunu tutuyordu. Ne var ki olan, imza toplamaya çalışanlara olmuş, günlerdir sürdürdükleri azımsanmayacak çabaları onları başladıkları noktaya geri döndürmüştü. Görüldüğü kadarıyla kampanyayı yürütenlerin hepsi de adeta derin bir sessizliğe bürünmüşlerdi. Her şeye rağmen yine de ümitlerini kesmemiş durumdaydılar. Bütün bu olağanüstü gayretler bir dereceye kadar müspet açıdan değerlendirilse de onların ipten almaya çalıştıklarının yandaşları konumundaki militan kişilerin, akıllarında fikirlerinde hâlâ terör vardı. Buna hemen örnek verecek olursak; uçak kaçırma hadisesinden gereken netice alınamayınca, **THKO** militanlarının 4 Mayıs 1972 günü **Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Eken**'i Gaziosmanpaşa'daki konutundan çıkarken sebepsiz yere vurmaları, bu grubu teşkil eden eli silahlı gençlerin terörle yoğrulduklarının en büyük ispatıdır. Hem af isteyeceksin, üstelik muhtırayla uzaktan yakından alakası olmayan Türk Ordusunun değerli bir komutanını vuracaksın! Böyle bir devrim, böyle halklara özgürlük ve tam bağımsız Türkiye olabilir mi? Olmayacağını kendileri de bildikleri halde kanla ve onun peşi sıra getirdiği terörle beslenmek, işlerine **geliyordu**. Çünkü yıllar yılı gölgesinde barındıkları kızıl bayrak onlara, komünizm ilkelerinde hedefe giden yolun silahlı mücadeleden geçtiğini yegâne rehber olarak göstermekteydi...

Jandarma Genel Komutanı **Kemalettin Eken** hakkında yazdıklarımdan dolayı kimse bu satırların yazarını paşalara el etek öpen birisi sanmasın. Aslında asker bir milletin çocuğu

olarak ben, Mehmetçiği rütbe farkı gözetmeksizin kışlada severim. Çünkü onların görevi siyaset değil, vatan savunması yapmaktır. Müdahaleci ve muhtıracı **komutanlarla** asla işim olmaz. Üstelik demokrasiye her zaman ve her devirde zarar verdiklerinden dolayı icraatlarını eleştirmekten de hiçbir çekinti duymam. Ancak, ihtilal yanlısı paşalardan farklı bir kişiliğe sahip olan Kemalettin Eken'e kurşun sıkanlar, onu diğer apoletlilerle aynı kategoride görme hakkını kendilerinde bulamazlar. O nedenle idamların durdurulması için seçilen böyle bir suikast teşebbüsü, bilhassa vatandaşların nezdinde fevkalade sakıncalı ve dayanaksız intibalara neden olmuştur. Gözü dönmüş militanlar, bu davranışlarıyla ilk periyoda nazaran büyük ölçüde kurtulma ümidi bulunan **arkadaşlarını** göz göre göre ipe göndermişlerdir. Buradan kalemlerini yıllardır maksatlı ve yanlı oynatan, demokrasi karşıtı **sosyalist** yazarlara sesleniyorum. Hava korsanlarının uçak kaçırma eylemi ve Kemalettin Eken'in vurulma hadisesi olmasaydı, idamların (ikinci görüşmede) büyük ihtimalle Meclis ve Senato'dan geçmeyeceğini sizler de biliyorsunuz. Ama her şeyi nalıncı keseri gibi kendinize yonttuğunuzdan, gerçekleri yazmak işinize gelmiyor. Deniz Gezmiş'in babası bile bir şeylere inanmış olmalı ki, bakın neler söylüyor:

"33 Senatöre ihtiyacımız var. 33 imzaya. 28'e kadar çıktık. Çocuklar arı gibi çalışıyorlar. Avukatlar filan herkes çalışıyor. Evleri dolaşıp, imza topluyorlar. Gökdelende Anka Ajansı'nda oturuyoruz. Bir haber geldi, dediler ki "Jandarma Genel Komutanı'nı vurmuşlar." Meğer komutanı kaçırıp,*

---

* Gökdelen; Ankara'nın Kızılay semtinde 1970'lerde inşa edilen en yüksek katlı ilk iş merkezinin adı.

idamlara karşılık onu tutacaklarmış. Bunun üzerine herkes paniğe kapıldı. Senatörlerden telefonlar "Aman benim imzamı sil" diye! Ondan da mahrum kaldık. Artık elimiz ayağımız bağlandı. "Bitti" dedim, bu olay artık bitti."

Evet ateş düştüğü yeri yakar ama, Cemil Gezmiş'in ifadelerinden de anlaşıldığı gibi kurtuluşa yalnızca **3 oy** kalmışken, uçak kaçırma hadisesinin yanı sıra suikasta yönelik son derece mantıksız bir eyleme girişmenin izahı olamaz. Bu nedenle gelişmeleri her yönüyle objektif değerlendirmek gerekir. Yoksa yakın tarihe malolmuş olayları devamlı surette tek yönlü yazarsak, günün birinde çapımız ve ölçümüz ne olursa olsun inandırıcılığımızı kaybederiz.

Malum eylemlerin verdiği tedirginliklerden dolayı milletvekili ve senatörlerin büyük bölümünün affa dair imzalarını geri çekmeleri üzerine **Deniz Gezmiş,* Yusuf Aslan** ve **Hüseyin İnan**'ın idam kararları ikinci görüşmede de onaylanınca, geriye yapılacak bir şey kalmamıştı. Tarihler, 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlarken, Ankara'nın her yerinde olağanüstü tedbirler alınmış vaziyetteydi. **Kızılay**'dan Küçükesat'taki evime gidinceye kadar askerler tarafından yolda üç kez çevrilip, kimlik kontrolüne tabi tutulduğumu dün gibi hatırlıyorum. Terör olaylarının bıkkınlık derecesinde vermiş olduğu sıkıntılardan dolayı insanların üzerlerindeki huzursuzluk ve tedirginlik, adeta yüzlerine yansımış durumdaydı. Görüldüğü kadarıyla Ulus' tan Çankaya'ya kadar her yerde devriyeler geziyordu. Genelkurmay, Başbakanlık ve Meclis'in önü ise çok ka-

* Deniz Gezmiş; Haydarpaşa Lisesi'nde öğrenci olduğu yıllarda (1965) Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Mao sempatizanıydı. Daha sonraları fraksiyon ayrılığından dolayı Marksist-Leninist görüşü benimsedi.

labalık bir koruma ordusunun çemberine alınmıştı. Muhtıracı komutanlar bilhassa son birkaç gündür demeç vermeyip, sessizliklerini muhafaza etmekteydiler. Müdahalenin ilk günlerinde devrimci gençlerin ümidi olan Faruk Gürler ve Muhsin Batur, onların üzerlerinde yarattıkları hayal kırıklığından dolayı infazların bitimine kadar kendilerini karargâhlarında kamufle etmeyi yeğliyorlardı. **Başbakan Nihat Erim** ise idamlar hakkında hiçbir şey konuşmuyor, diplomatik bir tavırla gazetecileri geçiştirmekle yetiniyordu.

6 Mayıs 1972 sabahı yatmakta oldukları Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nin avlusuna getirilen hükümlülerin yanlarında avukatları **Halit Çelenk, Mükerrem Erdoğan, Mahkeme Başkanı Ali Elverdi, Savcı Baki Tuğ** ve infazı gerçekleştirecek olan görevliler bulunmaktaydılar. Sehpaya diğer arkadaşlarından önce çıkartılan Deniz Gezmiş **"Yaşasın Marksizmin, Leninizmin yüce ilkeleri. Yaşasın Türk ve Kürt halklarının bağımsızlık mücadelesi. Kahrolsun emperyalizm, kahrolsun faşizm"** diyerek sloganlar attıktan sonra idam edilmişti. Daha sonra **Yusuf Aslan** ve **Hüseyin İnan**'ın da aynı avluda infazlarının gerçekleşmesinin ardından savcının talimatıyla tutanağın zapta geçirilmesiyle defin işlemlerinin hazırlıkları başlatılmış oluyordu...

MUHTIRACI KOMUTANLARIN GÜDÜMÜNDEKİ İSTİKRARSIZLIKLAR TÜRKİYE'Yİ KAOSA SÜRÜKLÜYOR

İdamların gerçekleştiği gün kalp krizi geçiren İnönü, özel doktoru **Zafer Paykoç**'un zamanında müdahalesiyle tehlikeyi **erken atlatmıştı**. Ancak, büyük çalkantılarla devam eden Cumhuriyet Halk Partisi Kurultayı'ndaki aleyhte **eleştiriler** canını sıkan başlıca **nedenler arasındaydı**. Doktorlar sağlık sorunları nedeniyle siyasetten çekilmesini ısrarla yinelemekteydiler. İkinci Erim Kabinesi'nin daha fazla dayanamayıp istifa ettiği günlerde, beklenen gelişme nihayet gerçekleşmişti. Herkes kulaklarına inanamıyordu. Yılların İsmet Paşa'sı bir zamanlar Pembe Köşk'te misafirlerine limonata tepsisi taşıyan **Bülent Ecevit**'e karşı **seçimi** kaybedeceğini anlayınca, daha fazla prestij kaybetmemek için 7 Mayıs 1972 günü verdiği bir dilekçeyle iç tüzüğün 28. maddesinin uygulanmasına istinaden CHP Genel Başkanlığı'ndan istifa etmişti. Bu dramatik durum, liderlik sultasının dinmeyen ihtirasına verilen ceza gibi bir şeydi. İnönü görünürde istifa etmişti ama, aslında Ecevit ve ekibi tarafından zorla alaşağı edilmişti. Hatalarıyla sevaplarıyla tarihe malolmuş bir siyasi lider bu hallere düşmektense, keşke daha önceleri bırakabilseydi demek geliyor insanın içinden. Ancak politik arenada ömür boyu siyaset bezirgânlığı yapmayı kendine ilke edinen İnönü, yıllar içerisinde defalarca **tadıp** kabullenmediği **yenilgiyi**, nihayet ilk kez kabullenip köşesine **çekilmişti**. Gerek idamların verdiği

ruhsal rahatsızlık, gerekse tahttan indirilmenin psikolojik bunalımları ak saçlı paşa'yı kısa süreli de olsa **Ankara**'dan uzaklaştıran en belirgin etkenlerdi. Karayoluyla gittiği Yalova'da istirahat ettiği anlarda, yakın korumaları aracılığıyla devamlı bilgi edindiği telefon haberleşmesiyle kurultaydaki gelişmeleri yakından takip ediyordu. Kendisine iletilen son neticelere göre 913 delegenin 826'sının oylarıyla Bülent Ecevit Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı seçilirken, muhalif grupların ihtimal dahilindeki ihanetlerini içine sindiremeyen İnönü adeta yıkılmış gibiydi. Bu tabloya göre Milli Şeflik kalıntıları belki sona ermişti ama, CHP'nin yeni yönetiminde komünizme göz kırpan militan kadrolar birer birer ortaya çıkmaya başlamışlardı.

O günlerde kronikleşen hükümet krizleri yine almış başını giderken, muhtıracı komutanlar sözlerinden dışarı çıkmayacak bir Başbakan'ın ismini belirlemekte gecikmemişlerdi. Nihayet 22 Mayıs 1972 günü **Ferit Melen**'in Başbakanlığa getirilmesiyle 8 AP'li, 5 CHP'li, 1 GP'li bakan olmak üzere yeni bir koalisyon hükümeti kurulmuştu. Melen Kabinesi'ne hiçbir Demokratik Partili'nin dahil edilmeyişi ise, son derece düşündürücüydü. Bunun izahı net bir şekilde yapılamıyordu. Anlaşıldığı **kadarıyla** muhtıracı komutanlar Başbakan Melen'e direktifi vermişler, o da Demokratik Partili hiçbir üyeyi kabinesine dahil etmemişti. Zaten dahil etme düşüncesinde olsa da asker güdümündeki eli kolu bağlı bir hükümete Ferruh Bozbeyli ve arkadaşlarının icabet etmeyecekleri, o günleri yaşayanlar tarafından açıklıkla bilinen durumlardır. Bu hususlaki gelişmeleri, kitap çalışmalarımdan dolayı (1996-1998) müteaddit zamanlarda **Çiftehavuzlar**'daki evlerinde ziyaret ettiğim Celal Bayar'ın kızı (dönemin Demokratik Parti Mil-

letvekili) Dr. Nilüfer Gürsoy'dan en ince ayrıntılarına kadar dinlediğimi söyleyebilirim.

Bilindiği gibi 12 Mart 1971 muhtırasına karşı muhalif görüşler taşımasına rağmen kendisine yapılan dayatmalar neticesinde nihayet ikna edilerek müdahale metnine imza koyan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç,* 1972 Temmuzunda sürpriz bir şekilde emekliliğini **istemişti**. Aslında normal süresini uzatmak niyetinde olsaydı, görevine devam edebilir ve o günün şartlarında buna kimse karşı koyamazdı. Kişilik itibariyle prensip adamı olmasından dolayı silah arkadaşları arasında sorun yaratmak istemiyordu. Teamüllere uyması ve harfiyen uygulaması nedeniyle diğer muhtıracı komutanlardan farklı bir profil çizmekteydi. Kendi ifadesiyle **makamların gelip geçici olduğunu söyleyen Tağmaç**, 30 Ağustos 1972'de Genelkurmay Başkanlığı görevini Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler'e** karargâhın bahçesinde gösterişten uzak, sade bir askeri **törenle** devrediyordu. Bu şartlarda kim ne derse desin, muhtıranın bir kanadı çatlamış gibiydi. Aslında komutanlar geldiler mi gitmesini bilmezler. Tağmaç bilinen tavrıyla, ordunun siyasetten uzak kalması bakımından son derece erdemli davranmıştır. Ne var ki hâlâ komutanların kıskacında olan Başbakan Ferit Melen, ordu ile siyasi partileri karşı karşıya getirmek gibi ilkesiz polemiklerin içine giriyordu. Nedenine gelince; görev süresi dolan Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın yerine Faruk Gürler adına kulisler yapması,

---

* Memduh Tağmaç; 1978 yılında Ankara'da vefat etti.

** Faruk Gürler'in yerine Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na getirilmesi düşünülen I. Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türün milliyetçi olmasından dolayı uzun süren tartışmalar neticesinde devre dışı bırakılarak, bu makama Eşref Akıncı'nın atanması yapılmıştır.

politik çevreler tarafından hiç de hoş karşılanmayan durumlardı. Her yönüyle kukla Başbakan konumundaki Ferit Melen'i takmayan Genelkurmay İkinci Başkanı Turgut Sunalp, ondan izin alma gereği duymaksızın Meclis'teki milletvekilleri'nin sayısal hesaplarını değerlendirip, **Gürler**'i Cumhurbaşkanı olmuş gibi göstererek siyasi partileri adeta tahrik ediyordu. Böyle bir salvo gerçekten anlaşılır gibi değildi. Kişisel menfaatleri uğruna sağcı bir komutan, aşırı solculuğuyla tescilli **Gürler**'e gözü kapalı **destek veriyordu**. Ülke yönetimi derseniz, arka arkaya kurulan kısa süreli çapsız hükümetler yüzünden uçuruma sürüklenmiş vaziyetteydi. Cumhurbaşkanlığı seçimi meselesine gelince; mevcut siyasi partilerin, diktatavari tavırlarından dolayı Gürler üzerinde herhangi bir mutabakatlarının olmadığı apaçık ortadaydı. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel ise, kendisini muhtırayla alaşağı eden bir paşa'yı desteklemesinin mümkün olmayacağını üstü kapalı kulis faaliyetleriyle ihsas etmekteydi. Ancak, demokrasinin formatına fikren ve şeklen uzak görünümler sergileyen Faruk Gürler, Cumhurbaşkanlığı'na adaylığını koymaya kararlıydı. Ve koymuştu da...

13 Mart 1973 günü birinci tur **oylamaları** başladığında Meclis'in her tarafı askeri birliklerle sarılmıştı. Siviller kesinlikle içeriye alınmıyordu. Salonlar, koridorlar ve dinleyici localarının tamamına **üst düzey subaylar** yerleştirilmişlerdi. Gazeteciler, Meclis ve Senato'nun localarında muhtelif rütbelere mensup tam 52 general saymışlardı. Ancak, çok önemli bir kişi bu gövde gösterisine katılmamıştı. Herkes hâlâ merak içerisindeydi ama Gürler'in sırdaşı konumundaki Muhsin Batur, Meclis'teki oylamaya iştirak etmemekte kararlıydı. Bununla da yetinmeyen Batur, havacı paşaların o gün Meclis'e

gitmelerini de **engellemişti**. Komutanların sözde **reformlar** uğruna gerçekleştirdikleri muhtıra **Tağmaç**'tan sonra ikinci çatlağı da verince, her şey toz duman olmuş durumdaydı. Aslında Batur'un Gürler'den desteğini çekmesinin sebebi fazla sır değildi. Bunu siyasiler de yakınen biliyorlardı. Batur, Gürler'den sonra Genelkurmay Başkanı olmak istiyordu. Bu hususta çok önceden sözleşmişlerdi. Ne var ki **Gürler** her zamanki kaypak tavrıyla Batur'u ekarte ederek, kendi yerine bir karacıyı Genelkurmay Başkanlığı'na getirmişti. Muhtıra öncesi Gürler'le hemfikir olup bütün fırtınaları birlikte atlatan Batur, şahsına yapılan bu misillemeyi bir türlü kabullenemiyordu. Görüldüğü kadarıyla iki sırdaşın dostluklarına gölge düşmüş gibiydi. Oylama günü Meclis'e üzerinde lacivert bir takım elbiseyle gelen Faruk Gürler, Cumhurbaşkanı seçileceğinden son derece emindi. Ne de olsa askerler, milletvekili ve senatörler'e psikolojik **gözdağı** vermek için Parlamento'nun her tarafını istila etmiş durumdaydılar. Nihayet oylamaya geçildiğinde; birinci turda AP'nin adayı Tekin Arıburun 282 oy alırken, **175**'te **kalan Gürler** adeta hüzün dolu düşüncelere dalmış gibiydi. İkinci tura geçildiğinde Arıburun **284**, Gürler ise **176'daydı**. Üçüncü turda Arıburun **285**, Gürler **186**'da kalmıştı. Bu durum karşısında kesin sonuç alınamadığı için, gözle görülür bir kaos süreci başlamak üzereydi. Görüldüğü kadarıyla politik konulara fazla karışmayan yeni Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın ricası üzerine Meclis'e bir kereliğine gelmek lütfunda bulunan **Muhsin Batur**, gövde gösterisi yapacak sanılırken, resmi üniformasıyla kısa süre göründükten sonra oturduğu locadan sessizce ayrılıp gitmişti. Muhtıracı olması nedeniyle parlamenterlerin büyük çoğunluğu **Gürler**'e oy vermemek için, var güçleriyle direniyorlardı.

Anlaşılan o ki sert mizaçlı paşa, turların başlangıcında iddia ettiği üzere 40'ncı evlilik yıldönümlerini eşiyle birlikte Çankaya Köşkü'nde kutlayamayacak gibiydi. Eski sırdaşı Muhsin Batur'un silüeti de bir işe yaramamıştı. Ancak o karmaşada Meclis koridorlarındaki kulis faaliyetleri dikkatli gözlerden kaçmazken, askerlerin parlamenterler üzerindeki yoğun baskıları da bütün şiddetiyle devam etmekteydi. Bazı üst düzey paşalar, en etkin muhalefeti yapan Demokratik Parti yöneticilerini Deniz Kuvvetleri Komutanı Kemal Kayacan'ın konutuna çağırmışlardı. Kendilerine yapılan emrivaki dayatmalara itibar etmeyen **Cevat Önder** başkanlığındaki siyasiler, Gürler'e **oy vermeyeceklerini** ısrarla söylediklerinde, orada bulunan Kara Kuvvetleri Komutanı Eşref Akıncı bağırıp çağırmaya **başlamıştı**. Hatta daha da ileri giden Genelkurmay İkinci Başkanı Turgut Sunalp, millet iradesiyle seçilen milletvekillerine tehditler savurarak **"Böyle giderse hepinizi toplarız"** diyordu. Bu restlere sergiledikleri dirençli kararlılıkla boyun eğmeyen **Demokratik Partililer**, toplantıyı üzüntüler içinde terk ederek konuttan ayrılmışlardı. *Hiçbir zaman tasvip görmeyen böylesine antidemokratik tartışmaların içyüzünü, 1997 senesinde Gemlik-Umurbey'deki Bayar Vakfı Müzesi'nde görüştüğüm dönemin Demokratik Parti Milletvekili Dr. Sadettin Bilgiç'ten* dinlediğimde, o günleri yeniden yaşarcasına üzüntülerine mani olamıyordu.*

Komutanlar baskıyla bu işlerin gerçekleşmeyeceğini **anladıklarında**, nihayet yelkenleri suya indirmişlerdi. Baktılar

---

* Mehmet Sadettin Bilgiç; Şarkikaraağaç 1921-İstanbul Tıp Fakültesi-Genel Cerrah-1 inci Dönem Isparta, 2, 3, 4 ve 5 inci Dönem İstanbul Milletvekili-Ulaştırma ve Milli Savunma Bakanı.

ki olmayacak, son bir ümitle **Ecevit**'le görüşüp Cevdet Sunay'ın görev süresinin uzatılmasını teklif ettiler. Ecevit ilk etapta bu formüle sıcak bakmıyor, fakat Gürler'i saf dışı bırakabilmek için de Demirel'le birlikte hareket ediyordu. O fırtınalı günlerde askerin şuursuz baskıları biraz olsun etkisini göstermiş olacak ki, dördüncü tura geçildiğinde Arıburun 200, Gürler de 200 oy almıştı. Tabii ki bu sayı, yine de ümitvar bir gelişme değildi. Her gün resmi üniformalarıyla Meclis ve Senato salonlarını dolduran askerler de komutanlarının Cumhurbaşkanı seçilmesinden ümitlerini kesmiş görünümler içerisindeydiler. Bu şartlarda siyasilerin daha fazla onuruyla oynamalarına tahammül edemeyen Gürler, Cumhurbaşkanlığı hayallerine son vererek 20 Mart'ta adaylıktan çekildiğini açıkladı. Yine de boş durmayan komutanlar, kendi aralarında köşk anketi yapıyorlardı. Sanki sosyal bir hukuk devletinde Cumhurbaşkanlığı'na giden yolun Genelkurmay'dan geçeceği değiştirilemez bir tabuymuş gibi...

Peki şimdi ne olacaktı? Ya **Sunay**'ın görev süresi uzatılacak, ya da **yeni arayışlara** gidilecekti. Ancak Genelkurmay Başkanı **Sancar**, sürenin uzatılmasını çözüm olarak görmüyordu. Bütün bunlara rağmen adeta **zıt kutuplar** gibi olan Ecevit ve Demirel gizli bir görüşme sonunda anlaşarak, Cumhurbaşkanı Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılmasını gruplarına tavsiye etmekteydiler. Hatta bununla da kalmayıp, **Anayasa**'nın bu yönde değiştirilmesi için milletvekilleri'ni zorluyorlardı. Arıburun ve Gürler'in* adaylıkları, çekilmeleriyle bitmişti. Hiçbir zaman uzlaşamazlar denilen Demirel ve

---

* Faruk Gürler; Cumhurbaşkanlığı adaylığı nedeniyle yaşadığı üzüntülerden dolayı 1975 yılında İstanbul'da vefat etti.

Ecevit, Gürler'i birlikte kulvar dışına ittikleri için son derece mutluydular. Bu hususta ne kadar başarılı bir profil çizseler de Sunay'ın görev süresinin uzatılması formülü, her iki lider açısından baş ağrısı olmaya başlamıştı. Anayasa değişikliği Senato'da reddedilince, Ecevit'in bütün sinirlenmelerine rağmen Cevdet Sunay'ın Cumhurbaşkanlığı süresi uzatılmadığı gibi, asli görevi de böylece sona ermiş oluyordu.

Çok geçmeden yeni aday arama girişimlerine başlanmıştı. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit Cumhurbaşkanlığı için Anayasa Mahkemesi Başkanı **Muhittin Taylan**'ı önerirken, bu isim üzerinde bir müddet sessizliğini muhafaza eden Demirel, nihayet Taylan'ı kendisinin de benimsediğine dair görüş belirtmekteydi. Cumhurbaşkanlığı süresinin dolmasına iki gün kalan Sunay, böylesine sürpriz bir gelişmeyle karşılaşınca hayli şaşırmıştı. Zaman içerisinde birbirlerine düşmanca bakan Demirel, Ecevit ve Turhan Feyzioğlu müşterekde birleşip, Sunay'a-Muhittin Taylan'ın Cumhurbaşkanı adayı olması için görüş almaya gitmişlerdi. Böyle bir teklif karşısında, Çankaya Köşkü'ndeki havanın gergin geçeceği hiç de sürpriz sayılmazdı. Görev süresinin uzatılmasına bilhassa Feyzioğlu'nun mani olduğunu yakınen bilen Sunay, liderleri sinirli bir şekilde reddederek **"Ben ayrılıyorum. Bundan böyle bana Senato Başkanı vekâlet edecek"** deyip, kestirip atmıştı. Böylece parti gruplarının genel başkanları nezdindeki Taylan formülü de kendiliğinden sona ermiş oluyordu.

Cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmaları bütün şiddetiyle devam ederken, Meclis'teki parti grupları tıkanan yolu açmak için **"Emekli Oramiral, eski Moskova Büyükelçisi ve Kontenjan Grubu'nun Başkanı Fahri Korutürk"**ün adaylığı

üzerinde mutabakata varmışlardı. Ancak Güven Partisi Genel Başkanı **Turhan Feyzioğlu**, yine de endişeliydi. **Korutürk**, Moskova Büyükelçiliği yaparken ruhsal bunalım geçirmişti. Ya bu durum yeniden tekrar ederse? Gibilerden tedirginlikler, Feyzioğlu'nu fazlasıyla huzursuz ediyordu. Bir ara geri adım atmaya yeltenmiş olsa da, liderler tarafından gönlü alınarak yatıştırılmıştı. Aslında Korutürk'ün Moskova'da nükseden psikolojik krizlerine, dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in eşi Melahat Hanım da kocasıyla birlikte tanık olmuştu. Türk Büyükelçiliği'nden gelen bir telefonda Cemal Gürsel'e şöyle deniliyordu: **"Sayın Cumhurbaşkanım, biraz sonra önemli bir kabul var. Fakat, Büyükelçimizi masanın altından çıkaramıyoruz."** Korutürk'ün bu **durumunu** üst düzey komutanların yanı sıra siyasilerin büyük çoğunluğu da yakınen bilmekteydiler. İttifak halindeki liderler iyimser düşüncelerle, onun içinde bulunduğu buhranı zaman içerisinde atlattığına inanıyorlardı. Görüldüğü kadarıyla askerin yumuşak yüzü olan liberal Korutürk'ü, aşırı solcu olmasının ötesinde diktavari ve sert mizaçlı Gürler'e tercih etmekteydiler.

6 Nisan 1973 günü yapılan Meclis Genel Kurulu ve Senato'daki oylamada ekseriyeti sağlayan Fahri Korutürk, sürpriz bir şekilde Türkiye'nin 6'ncı Cumhurbaşkanı seçilmişti. Demokratik teamüllerin icabı olarak Başbakan Ferit Melen istifasını Çankaya'ya verirken, yeni kabineyi kimin kuracağı siyasilerin başlıca **merak** konusuydu. Demirel, orduyla yakın temaslar içerisinde bulunan **Melen**'in yeniden **Başbakan** olmasını kesinlikle **istememekteydi**. Muhtıranın esintileri büyük ölçüde kaybolduğundan, Cumhurbaşkanı Korutürk'e dayatmalarında ısrar ederek **"Melen Başbakan olursa ilk oylamada düşürürüz"** diyordu. **Demirel**, bu hususta en büyük

parti olarak sayısal çoğunluğuna güvenmekteydi. Çok geçmeden CHP'li Kemal Satır'la yaptıkları görüşme neticesinde belirledikleri isimlerden **Naim Talû** üzerinde mutabık kalmışlardı. Cumhurbaşkanı **Korutürk** ise hükümetin başında, ülkeyi genel seçimlere götürecek mutedil bir Başbakan'ın olmasını istiyordu. Aradığı nitelikler yıpranmamış **Talû**'da olduğuna göre, kabinenin kurulmasına mani bir hal yoktu. Talû CHP'nin **zorunlu** desteğine rağmen özellikle Adalet Partisi ve Güven Partisi'nin gösterdikleri ortak aday konumundaydı. Korutürk ülkenin daha fazla hükümetsiz kalmasını istemediğinden Naim Talû'nun 15 Nisan 1973'te oluşturduğu kabinesini onaylayıp, uygun bir tarihte seçimlere gidilmesini tavsiye etmişti. Bu hükümette, İsmet İnönü'nün geçmiş dönemlerdeki mutad adamı **Kemal Satır** da Başbakan Yardımcısı olmuştu. 12 Mart muhtırasından sonra kısa sayılabilecek aralıklarla kurulan koalisyon hükümetlerini, Türkiye'yi istikrarsızlığa götüren nedenler olarak değerlendirmek gayet doğal durumlardır. Hangi dönemde olursa olsun askerin içine bulaştığı siyaset, demokrasi adına çok şeyleri altüst etmeye yeterli olabiliyordu. Demokratik dengeler kendiliğinden bozulurken, müdahaleci zihniyetlerin hüküm sürdüğü dönemlerde Parlamento'daki **istikrar unsuru**, adeta yok olup bitmekteydi. **12 Mart** muhtırası'nın kalıntılarına taviz verilmeksizin kurulan Naim Talû Kabinesi, uhdesine aldığı görevin bilincinde olarak ülkeyi sıkıntısız bir şekilde **seçimlere** götürebilmek için büyük gayretler **sarfediyordu**. Bakanlar kurulu üyeleri ise, eskiye oranla tam bir uyum içerisindeydiler. Ferit Melen dönemindeki gibi paşalara başeğmek, bazı istisnalar dışında ortadan kalkmış durumdaydı. Hatta ekonomide gözle görülür kısmi iyileşmeler bile dikkat çekmekteydi. Talû, partili bir si-

yasetçi olmamasına rağmen halkına kısa sürede sevgisini vermeye başlamıştı. Başbakanlığa gelenler geçmiş dönemlerdeki gibi kapıdan çevrilmiyorlar, hükümet üyelerine dertlerini anlatabiliyorlardı. Ekonomist bir Başbakan'ın görev başında olması, muhtıra kalıntılarını bile unutturuvermişti. Türk halkı, despot müdahalecilerden sonra iyi niyetli ve demokrasiye inanan bir Başbakan görmesine rağmen onun görevi icraattan ziyade ülkeyi salimen seçimlere **götürmekten** başka bir şey değildi. Talû, kendisini destekleyerek Başbakan olmasını sağlayan Demirel ve Feyzioğlu'nun telkinleri altında kalmaksızın doğru bildiği yolda yürüyordu. Yumuşak mizaçlı karakteristik yapısına rağmen herkesle **mesafesi aynı** olduğu gibi, kolay kolay etki altında kalmamaktaydı. Zaman hızla ilerlerken seçim kararı da alınmıştı. Bir yıl önce Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'ndan ayrılan İsmet İnönü, siyasetten uzak kalacağım **dediği halde** hâlâ parlamenter demokratik sistemin kovanına çomak sokuyordu. Çünkü bu vazgeçilemez ihtiras, onun doğasında vardı. Hayat sürecinde ne kadar çelişkiler bulunsa da, son zamanlarda söyledikleri çok doğru tespitler olmasına rağmen bütün bunlar geç kalınmış hamlelerdi. 14 Ekim 1973 seçimleri yaklaştığında, uzun yıllar liderliğini yaptığı Cumhuriyet Halk Partisi'ne oy vermeyeceğini ihsas eden İnönü, vatandaşlara şöyle hitap ediyordu:

"- CHP'ye oy verirken çok dikkatli olmalısınız. Çünkü, kendi partilerinden yoksun Türk solu'nun **Marksist kanadı CHP**'yi gözüne kestirmiştir. Onu kendilerine en yakın ve en elverişli parti sayıyorlar. Seçimde tutacaklar, sonra ona tamamiyle egemen olmaya çalışacaklar."*

---

* İsmet Paşa'nın Son Yılları, Sayfa 236-Metin Toker, Bilgi Yayınevi-Ankara.

İsmet Paşa güzel söylüyordu ama, peki Halk Parti içinde çöreklenen bu Marksistler onun döneminde yok muydu? Elbette vardı. Hal böyle olunca, eski genel sekreteri tarafından genel başkanlıktan alaşağı edilince mi **Marksistler** gözüne batmaktaydı? Adama sorarlar, zaman içerisinde bu zararlı komünist grupları neden tasfiye etmedin diye! Tasfiye etmemişsen, demek ki bu Marksistleri bile bile siyasi ihtirasların uğruna yıllar yılı içine sindirebilmişsin demektir.

Tarafsız Başbakan Naim Talû çaptan düşen muhtıracı komutanlara hiç aldırış etmezken, İnönü ve Ecevit arasında had safhaya varan klikleşmelere kulak asmadan üzerine düşen görevi layıkıyla sürdürmeye çalışıyordu. Seçimleri kim kazanırsa, hükümeti demokratik bir şekilde devretmeye hazır vaziyetteydi. Yıllardır koalisyon hükümetlerinden bıkıp usanan vatandaşlarımız, her nedense onun görev süresinin bitmesini istememekteydiler. İnönü'nün bütün bağırma ve çağırmalarına rağmen aşırı solu temsil eden Marksist grupların da desteğiyle Ecevit, eski liderine nazire yaparcasına 1973-14 Ekim seçimlerinde **"birinci parti"** olmuştu. Bu durum, ak saçlı paşa'nın hayal bile edemeyeceği fevkalade büyük bir başarıydı. Cumhuriyet Halk Partisi tarihinde ilk defa **"üç milyon dört yüz bin"** oy alarak, tek başına iktidar olamasa da en büyük sayıya erişmişti. **CHP**'li seçmenler **İnönü**'den her yönüyle **uzaklaşmış** olmalılar ki, anlayacağı lisanla ona gerekli ültimatomu göndermekten geri kalmamışlardı. Aslında 1973 seçimlerinde Halk Partisi'nin oylarında önemli bir artış olmuştur ama, burada Demirel'in bilinen başarısızlığı; ayrıca Demokratların siyasi haklarının iadesi hususunda gereken gayreti göstermemesi nedeniyle sağdaki seçmenin ikiye bölündüğünü de göz ardı edemeyiz. İnönü'yü fazlasıyla üzen hatta

rahatsızlandıran seçimlerin bilançosu Ecevit'e göre azımsanmayacak bir başarı, eski Milli Şefleri için sonun başlangıcıydı. Sandıklar açıldıktan sonra alınan **kesin sonuçlara** göre: CHP 186, AP 150, MSP 45, DP 43, GP 14, MHP ise 3 milletvekili elde etmişti. Bu şartlarda hiçbir partinin tek başına kabineyi kuramayacağı belirginleşirken, AP ve CHP'nin bir araya gelmeleri Ecevit-Demirel anlaşmazlığı yüzünden imkânsız gibi görünmekteydi. Hükümeti devretmeye hazırlanan Başbakan Naim Talû'nun görev süresi, görüldüğü kadarıyla bir müddet daha uzama eğilimi taşıyordu.

İnönü-Ecevit'e CHP Genel Başkanlığı'nı bırakmak mecburiyetinde kaldığı günlerde hayli üzülmüş, eski genel sekreteri **1973** seçimlerinde kendi döneminden daha **başarılı** sonuçlar alınca kahrolup yıkılmıştı. Tabii ki bu prestij olayının altından kalkmak çok istenilse de kolay bir şey değildi. Daha önce damadı Metin Toker'in tavsiyesiyle **1957** seçimlerinde milletvekilliğiyle tanışan, devamlı talimatlar yağdırdığı Ecevit, koca **İsmet Paşa**'yı **devirip** genel başkanlık koltuğuna oturmuştu. Bu şartlarda İnönü gibi siyasi ihtirasları olan tarihi bir şahsiyeti göz önüne getirecek olursak, buna can mı dayanırdı? Nitekim dayanmadı da! İşte bütün bu düşüncelerle iradesi dışında streslere giren İsmet Paşa, kalp spazmları ve iştahsızlık yüzünden eriyip gidiyordu. Son as'ını* oynadığını anlamış olacak ki, not defterinin 12 Aralık 1973 tarihli sayfasına şunları yazmıştı:

"Kilo 58.300 gram. Kalbim bugün oldukça iyi, hafif yemek, istirahat."

---

* İsmet İnönü'nün Ölümü Maça As'ına Benzetmesi: İsmet Paşa'nın Son Yılları, Sayfa 337, Metin Toker, Bilgi Yayınevi-Ankara.

İnönü devamlı olarak özel doktoru Zafer Paykoç'un gözetimine tabi tutulurken, düşünce denilen illet her geçen gün kalbini zayıflatıyordu. Başbakan Naim Talû, Pembe Köşk'e yaptığı ziyaretinden sonra **İsmet Paşa**'yı iyi görmediğini yakın çevresine üstü kapalı ihsas etmeye başlayınca, her şey büyük ölçüde anlaşılmıştı. 25 Aralık Salı günü adeta mini bir hastaneye çevrilen odasında fenalaşan **İnönü**, genel seçimlerin üzerinden iki buçuk ay dahi geçmeden kalbine yenik düşerek 89 yaşında hayata veda etmişti. Ölümün yaklaştığı son anlarında elini tutan eşine şunları söylüyordu:

"Hanımefendi elimde üç as var. Dördüncü as da gelecek, oyun bitecek."

İnönü, kendi tabiriyle ölümü bezik oyununa benzetirken, son maça ası da gelmiş ve oyun bitmişti. İsmet Paşa bir hususta o kadar inatçı ve kararlıydı ki, hayatının son anlarında dahi ağzından **"Allah"** kelimesi çıkmayarak, her faninin tadacağı ölüm denilen ebedî yolculuğu maça as'ına benzetiyordu. Ne diyelim, bu da onun dünya görüşü!..

İnönü'nün cenazesi 24 saat katafalkta bekletildikten sonra **28 Aralık 1973** günü top arabası eşliğinde **Maltepe Camii**'ne getirilmişti. Burada kılınan cenaze namazından sonra daha önceden Bakanlar Kurulu'nun aldığı karar gereği, kortej **Anıtkabir**'e doğru yöneliyordu. Başbakan Naim Talû* o güne kadar geçiş dönemini iyi idare etmesine rağmen bu fevkalade önemli hususta koalisyon ortaklarının direncini kıramamıştı. Anlaşılan o ki Celal Bayar'ın yalnız ve yalnız Ata-

---

* Mehmet Naim Talû; İstanbul 1919-Nizamettin Oğlu-İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi-Merkez Bankası Başkanı-Cumhuriyet Senatosu Üyesi (3.7.1972-7.7.1976) Ticaret Bakanı, Başbakan.

türk için yaptırdığı **Anıtkabir**'e, **ihtilalci Gürsel**'den sonra **İnönü** de gömülecekti. İnönü, hatalarıyla sevaplarıyla tarihe malolmuş bir devlet adamıdır. Sevelim veya sevmeyelim, bu gerçeği kabul etmek durumundayız. Ancak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve kurtarıcısıyla aynı coğrafyayı paylaşmaya hakkı var mıdır? İşte burada duralım! Bütün dünyada anıt mezarlar yalnızca devletlerin kurucularına ait birer simge olduklarına göre İnönü kırgınlığı ve kompleksi gibi tartışmalardan uzak kalınarak, hakkaniyet mutlaka yerine getirilmelidir. Burada merhumun arkasından; sözde aydınların yıllar yılı teğet geçtikleri Atatürk-İnönü kırgınlığını tartışacak değiliz. Bütün bunlar yakın tarihin arşivlerinden çıkartılarak, siyasi platformlarda gündeme getirilecek konulardır. Aslında doğru olan da budur. Ancak, Anıtkabir'deki **İnönü** imtiyazı ne yakın silah arkadaşlığına, ne de tarihi kişiliklere maledilemez. Durumu bu açıdan değerlendirecek olsak bile, geçmişte büyük kahramanlıklar gösteren Milli Mücadele kumandanlarımız Atatürk'ün uzak silah arkadaşı mı? Gibilerden çelişkiler doğacaktır ki, hangi gerekçe gösterilirse gösterilsin onların kemiklerini sızlatmaya hakkımız yoktur. Zaman içerisinde sözde devrim şehidi tabir edilen **komünistlerle, ihtilalci Gürsel'in naaşları yanlıştan dönülerek Anıtkabir'den başka yerlere nakledilmişse**, alınacak radikal kararlar gereğince buradaki İnönü ayrıcalığına son verilerek **"Atatürk"**ü ebedi istirahatgâhında milletiyle baş başa bırakmak, hiç tartışmasız en doğru yoldur.

Hep söylediğim gibi yakın silah arkadaşı, tarihi şahsiyet gibi hamaset içeren yakıştırmalar geçerli mazeretler olamaz. Bayar'ın Atatürk'ü ölümünden tam on beş yıl sonra 1953-10 Kasım'ında **Etnografya**'daki kırık tahta masanın üzerinden

alıp, bütün dünyanın gözleri önünde **Anıtkabir**'e naklettiğini yakınen bilen bazı maksatlı kalemler, onun büyük vefasını Türk Milletine unutturmaya çalışırlarken, neredeyse kırk yıla yaklaşan İnönü imtiyazı karşısında suspus olmaktadırlar. Atatürk'ün son Başbakan'ı **Bayar**'ı, sevenler veya sevmeyenler mutlaka vardır. Ve olacaktır da... Ne var ki tam on iki sene yaptırılmayan Anıtkabir'i, onun otuz sekiz ayda yaptırdığını çok istesek de inkâr edemeyiz. Çünkü, tarih bunu böyle söylüyor ve ati'nin arşivlerine böyle kaydedecektir. Bazı seçkinci entelektüel çevreler ve dar devletçi zihniyetin temsilcisi konumundaki apoletliler böyle istiyorlar diye geçmişte yaşanan olumsuzlukları, hiçbir Türk vatandaşının kamufle etmeye hakkı olamaz. İşte bütün bu nedenlerden dolayı bizleri yıllardır derin yanılgılara düşüren resmi tarihin kabul edilemez yanlışlarını milletçe ortadan kaldırmamız gerekmektedir. Gerçek parlamenter rejime açılan yolu ancak o zaman sağlayabiliriz. 28 Aralık 1973 günü İnönü'yü oldu bittiye getirip Anıtkabir'e defneden devlet ricalindekilerin büyük bölümü bugün hayatta yok! Günümüzdekiler bir nebze olsun demokrasiye inanıyorlarsa, yasaların gereğini yapıp doğru olanı yerine getirsinler. Bilhassa sosyalist monşerlerin ve ihtilal fetvacısı sahte Atatürkçülerin asıl bilmeleri gereken gerçek şudur ki, İnönü hâlâ yaptırmadığı Anıtkabir'de yatıyor...

KOALİSYON HÜKÜMETLERİNİN BAŞARISIZLIĞI DARBECİLERE DAVETİYE ÇIKARIYOR

14 Ekim 1973 seçimlerinin galibi Bülent Ecevit, hükümet kurma arayışları içerisinde olmasına rağmen aylardır bir netice alamamıştı. Naim Talû, kabine'nin istifasını verdiği halde neredeyse üç aydır gelecek yeni **Başbakan**'ı bekliyordu. Ne var ki CHP'nin çıkardığı 186 milletvekiline karşılık, AP'nin 150 milletvekiliyle Parlamento tıkanmış durumdaydı. Görüldüğü kadarıyla 46 milletvekilli Milli Selamet Partisiyle, 43 üyeye sahip Demokratik Parti anahtar konumundaydılar. Ferruh Bozbeyli partisinin herhangi bir koalisyona iştirak etmeyeceğini açıklıkla deklare ettiğine göre, bu şartlarda Necmettin Erbakan'ın MSP'sinden başka seçenek kalmamıştı. **"Karaoğlan ve sömürenlerden hesap sorulacak"** sloganlarıyla siyaset sahnesinde yıldızı parlayan Ecevit, bu durumu içine sindiremiyor ve bir müddet daha gelişmeleri kendi akışına bırakmayı tercih ediyordu. Daha da önemlisi Erbakan'a seçim meydanlarında söylemedik söz bırakmamış, hatta onu çağdışı gericilikle itham etmişti. Kurulacak muhtemel bir koalisyonda İnönü'ye bile nasip olmayan bunca oy, heba olup gidebilirdi. Aslında **CHP**'nin yüzde 33.39 oranında oy almasına Demirel'in yıpranmışlığının yanı sıra Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılmasının da etkisi olmuştu. Daha önceleri Necmettin Erbakan'ı yerden yere vuran Ecevit'in hizip uzmanları Deniz Baykal ve Ali Topuz baktılar ki olmayacak, MSP'nin İsmail

Müftüoğlu gibi ılımlı milletvekilleriyle sessiz ve derinden temaslar kurmaya başladılar. İlk anlarda bu türden yaklaşımlara şiddetle karşı çıkan Rahşan Ecevit, hükümetin kurulması her geçen gün uzamaya başlayınca ikili ittifaka kerhen de olsa onay vermişti. Burada MSP ne kadar anahtar partiyse, kocasının üzerinde belirgin bir etkinliği olan Rahşan Hanım da yegâne kilit isimdi. Nihayet anahtar kilidi açmış, sol partiyle-mukaddesatçı parti arasında mutabakata varılan koalisyona **start verilmişti.** Çok geçmeden bakanlıkların dağılımlarının tamamlanmasıyla, genel seçimlerden iki buçuk ay sonra 37'nci Cumhuriyet Hükümeti kurulmuş oluyordu. Ecevit, 26 Ocak 1974 günü görevi Naim Talû'dan teslim alırken, herkes gibi bu koalisyonun uzun ömürlü olmayacağını kendisi de tahmin etmekteydi. Bir tek şeyde teselli buluyordu, o da muhtıra kalıntılarının bu hükümetle birlikte tamamen ortadan kalkmış olmasıydı. Artık bundan böyle asker, yeni bir darbeye kadar hükümetlerin icraatlarına müdahale edemeyecekti. Görünen tabloda CHP yöneticilerinin keyiflerine diyecek yoktu. İnönü'yü devirdikleri günden itibaren sol yelpazede **Marksist** dünya görüşünün öncülüğünü yapan Deniz Baykal ve Ali Topuz, mukaddesatçılarla kurdukları koalisyon hükümetinde bakanlık merdivenlerinden adeta koşarcasına çıkıp, makamlarına oturmuşlardı. Demek ki Türk solunun bıçkın cengaverleri için makam mevki söz konusu olunca; aşırı dinci, tarikatçı, mukaddesatçı hiç fark etmiyordu. **Ecevit** 12 Mart dönemindeki üst rütbeli subaylara ve onların uzantılarına hiç yüz vermezken, Çalışma Bakanlığı zamanlarındaki gibi sendikal haklarla işçilere fazlasıyla eğilim göstermekteydi. Seçimlerde en çok oyu çalışan kesimlerden aldığı için işçiler, onun **vazgeçilmezleri** arasındaydı. Ancak birtakım aşırı sol gruplar, Başba-

kan'ın bu iyi niyetini fazlasıyla istismar ederek sendikalaşmayı başka mecralara çekmekteydiler.

Koalisyon hükümeti ülke meselelerine elinden geldiğince yön vermeye çalışırken, Kıbrıs'ta yaşanan gerginlikler büyük bir **gelişimin** eşiğine gelmiş durumdaydı. **Yavruvatan**'daki Türkler, Rumlar tarafından devamlı taciz edilip çeşitli işkencelere maruz kalmaktaydılar. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı **Kıbrıs içinden çıkılamaz** bir hal almıştı. Yunanlıların Rumlar'a verdikleri maddi manevi destekler ise, ada'da yaşayan iki toplum arasındaki dostluk bağlarını kopma noktasına getiren en büyük etkenler arasındaydı. Kıbrıs'taki soydaşlarımızın ezilmelerine daha fazla kayıtsız kalmayan **Ecevit** ve Bakanlar Kurulu Üyeleri, ikili müzakerelerden bir netice alamayınca, müdahaleyi yegâne **çare** olarak görmekteydiler. Yoğun uğraşlar neticesinde seçkin komando birliklerimiz 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs sahillerine havadan ve karadan çıkartma yapmışlardı. Önceden programlandığı üzere gökten paraşütler, yağmur gibi aşağılara iniyordu. Böylesine güçlü bir çıkartma beklemeyen Rumlar adeta panik içerisindeydiler. Darbeci **Nikos Sampson*** çareyi kaçmakta bulmuştu. Türk birliklerinin arka arkaya yapmış oldukları iki başarılı müdahale neticesinde Kıbrıs büyük ölçüde kurtarılmış durumdaydı. Barış Harekâtı'ndan sonra yapılan etkin müzakerelerin ardından yavruvatan'daki Türkler, hürriyetlerini kazanmanın sevincini yaşamaktaydılar. Geçmiş yıllardaki gibi Rumlarla iç içe olmaktan kurtulmuşlar, Kıbrıs'ın "Kuzey ve Güney" bölgeleri bölünerek ikiye ayrılmıştı. Ada'da yaşayan **Türkler**, bundan böyle

---

* Nikos Sampson; Makarios'u maiyetindeki askeri güçlerle devirerek, üç gün süreyle Devlet Başkanlığı yapan darbeci komutan.

idari işlerde Rum yetkili makamlarıyla muhatap olmayacakları gibi Federe Devletin Başkanı Rauf Denktaş tarafından yönetileceklerdi. Kıbrıs'taki başarı büyük ölçüde Başbakan Bülent Ecevit ve Dışişleri Bakanı Turan Güneş'e ait olduğu halde hükümetteki koalisyon ortaklıkları nedeniyle Erbakancılar da kendilerine **paye** çıkartıyorlardı. Ortaklar arasındaki kopmalar dünya görüşlerindeki belirgin farklılıklar yüzünden nüksedecek derken, tam aksine Kıbrıs'taki siyasi ulufenin paylaşılamayışı önemli çatlaklıklara neden olmuştu. Ecevit kendisi arzu etmediği halde Türkiye'de görünebilir her yere dağlara, taşlara **"Kıbrıs Fatihi"** yazılmıştı. Bu durumu kıskanan Erbakan **"Elde edilen zaferde bizim hiç mi payımız yok?"** diye sitem ediyordu. Elbette payları vardı ama, Başbakan'ın alınan radikal kararlarda önemli bir konumu olduğunu kimseler yadsıyamazdı. Ecevit'in "Kıbrıs Fatihi" olarak tanımlanmasına karşı, çok geçmeden Milli Selamet Partisi yanlıları **"Mücahit Erbakan"** sloganını gündeme getirmişlerdi. Gereksiz sürtüşmeler neticesinde iki parti **arasındaki gerginlik**, içinden çıkılamaz bir hal **almaya** başlamıştı. Bu manadaki klikleşmelere daha fazla tahammül edemeyen Ecevit, CHP yöneticilerinin de onayını aldıktan sonra 17 Kasım 1974 günü Cumhurbaşkanı **Fahri Korutürk**'e istifasını vermekte gecikmedi. Yaklaşık **on ay** süren bu hükümet, önlenemez anlaşmazlıklar yüzünden son bulurken, iki tarafın kurmayları birbirlerini suçlamaktan geri kalmıyorlardı. **Ecevit, "MSP ile hükümet kurmakla hayatının hatasını yaptım"** derken, Erbakan Hoca her zamanki nüktedan kişiliğiyle **"Solcu kardeşlerimiz bizim samimiyetimizi anlamakta zorluk çektiler"** tanımlamasıyla, sanki hükümetin istifasını istemiyormuş gibi tavırlar takınıyordu.

Ecevit, bu istifanın ardından Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e defalarca telkinde bulunup, zaman kaybetmeksizin erken seçimlere gidilmesini istemekteydi. Anlaşıldığı kadarıyla pusuda bekleyip fırsat kollayan müdahaleci paşalara meydanı boş bırakmaktan çekiniyordu. Korutürk'e gelince; henüz seçimlerin üzerinden on üç aylık kısa sayılabilecek bir zaman geçtiği için, **bu öneriye** haklı olarak sıcak bakmamaktaydı. Parlamento Demirel ve Bozbeyli'nin sertlik derecesine varan uyuşmazlıkları nedeniyle tamamiyle kilitlenme noktasına dayandığından, tıpkı muhtıra dönemlerindeki gibi dışarıdan hükümet oluşturma arayışları gündemi teşkil etmeye başlamıştı. Siyasi liderlerin kronikleşen kısır çekişmeleri, vatandaşlar arasında acaba **eski günlere** mi dönülecek gibilerden darbe korkusu yaratıyordu. Mevcut **kaos ortamında** Başbakanlık için adı geçen Ord. Prof. Sadi Irmak, eski bir CHP'li olmasına rağmen halen **kontenjan senatörü**'ydü. Cumhurbaşkanı Korutürk liderlerin halkın nezdindeki prestij kayıplarına son verebilmek gayesiyle teknokratlardan oluşan tarafsız bir hükümet öneriyordu. Necmettin Erbakan, her zaman olduğu gibi itiraz etse de diğer liderlerin oluru alınarak Sadi Irmak'ın Parlamento dışından teşkil edeceği **yeni kabineyi** kurması üzerinde mutabakata varılmıştı. 17 Kasım 1974 günü kurulan 38 inci Cumhuriyet Hükümeti Meclis'ten güvenoyu alabilirse, ülkeyi genel seçimlere kadar yönetecekti. Teknokratların yönetimi sahiplenmelerini kabullenmek istemeyen milletvekilleri ise yerli yersiz eleştirilerini sürdürmekten geri kalmıyorlardı. Irmak Kabinesi, Meclis'teki ilk oturumunda güvensizlik oyu alınca Türkiye'yi yine krizli günler beklemekteydi. Parlamenterlerin büyük çoğunluğu hem içerde anlaşamıyorlar, bu da yetmiyormuş gibi dışarıdan kurulan hükümete sıcak

bakmıyorlardı. Çok geçmeden liderler turu gündeme gelmiş, sanki devlet idaresi çocuk oyuncağıymışcasına yeniden Başbakan arayışlarına başlanmıştı. Sadi Irmak ve bakanların henüz icraat aşamalarının öncesinde kendilerine atfedilen güvensizlik nedeniyle şevkleri kırılmış, gidici olduklarından dolayı devlet kurumlarındaki hiçbir projeye el atmaz olmuşlardı. Aslında fazla haksız da değillerdi. Başbakanlık binasında her gün toplanıp hükümeti devredecekleri günü beklerlerken, bazen de geç vakitlere kadar sohbete dalıp mesleki **anılarını anlatıyorlardı**. Kamu iktisadi teşekkülleri ve resmi daireler kontrolden çıktığı için, devlete ait hangi birim varsa tam olarak işlevini yürütemiyordu. Güvenoyu alamamış hayalet bir hükümetin varlığından dolayı enflasyon çıldırmış, alım gücü büyük ölçüde azalmıştı. Aradan dört ay geçmesine rağmen siyasilerin gereksiz didişmeleri nedeniyle hâlâ hükümet boşluğu devam ediyordu. Böyle bir şey şimdiye kadar görülmediği gibi liderler ve milletvekilleri, yakın geçmişteki iki askeri müdahaleden ders almamış tavırlar sergilemekten geri kalmıyorlardı. Hükümete **güvenoyu** vermedikleri bir yana, aralarındaki müzmin klik çekişmelerden dolayı vatandaşlarımızın hiç tasvip etmedikleri askeri müdahaleye adeta davetiye çıkarmaktaydılar. Gerçi böyle bir ihtimal şimdilik uzak gibi görülse de sık sık hükümetlerin değişmesi, süregelen anarşinin önlenemeyişi, geçim sıkıntısına dair sorunlar, ileriki yıllarda gerçekleşmesi muhtemel darbenin alt yapısını oluşturan başlıca etkenler arasındaydı. Sadi Irmak, liderlerle iyi niyet çerçevesinde yaptığı konuşmalarında **"Mademki beni ve bakanlarımı istemediniz, ülke böyle bir güvensizliği daha fazla kaldıramaz. Bu yükü en kısa sürede üzerimden alın"** diye **isyan ediyordu**. Onun bütün feveranlarına rağmen liderler,

hâlâ kısır döngülerin vazgeçilemez tartışmalarını yapıyorlardı. Bundan önce Ecevit'le koalisyon ortaklığı yapan Erbakan, kırmızı plakanın tadını aldığı için kim Başbakan olursa olsun yeniden **hükümete girmek istiyordu**. Demirel, eski Odalar Birliği Başkanı'nın geçimsizliğini bilmesine rağmen **Meclis**'teki milletvekili sayısı **yeterli olmadığından**, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş'le yaptığı ikna turlarından sonra yeni bir ortaklığa yelken açan görünümler sergilemekteydi. Daha önce geçimsiz **Erbakan**'ı, Ecevit denediğine göre Demirel de denese ne fark ederdi ki? Nasıl olsa onların arasındaki anlamsız çekişmelerin bütün zararlarını Türk halkı çekiyordu. Sadi Irmak, kendisine verilen sözlerin hiç birisinin tutulmadığı için üzgün ve kırgındı. Uluslararası bir ordinaryüs profesöre ülkenin en saygın teknokratlarıyla hükümet kurduruluyor, daha sonra da güvenoyu verilmeyip adeta dalga geçiliyordu. Aylardır Ulus'taki Berlin Otelde kalan Başbakan, istenilmediği yerde durmaktansa biran önce İstanbul'daki evine dönmek düşüncesindeydi. Bu olumsuz tablodan **Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk** de rahatsızlık duymaktaydı. Nihayet **Süleyman Demirel**, 31.03.1975 günü I'nci Milliyetçi Cephe Hükümetini (39'ncu Hükümet) kurarak dörtbuçuk aylık **kaosa** son verirken **"Bir daha Başbakan olamaz"** diyen muhtıracılara karşı da 12 Mart'ın rövanşını almış oluyordu. Vatandaşlarımız sıklıkla değişen koalisyon hükümetlerine şartların gereği alışmışlardı ama, aylarca güvenoyu alamadan görevini sürdüren bir Başbakan'a ilk defa tanık olmaktaydılar. Tabii ki bunda **Sadi Irmak**'ın kabahati yoktu. Asıl kabahat, şahsi çıkarları uğruna ülke yönetiminin bilincine varmayanlarındı.

Demirel'in; Milli Selamet Partisi, Güven Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi ortaklığıyla kurduğu I. Milliyetçi Cephe Hükümeti, **ülkeyi seçimlere** salimen götürmeyi taahhüt etmişti. Bu durum aslında Ecevit'in de işine geliyordu. Halkın gözünde prestijini kaybetmiş Demirel biraz daha yıpranırsa, **iktidara** rahat gelebilirim düşüncesindeydi. Çok geçmeden ani gelişmelerle meydana gelen kitlesel süreç, içinden çıkılamaz bir hal almıştı. 1 Mayıs 1977 günü İstanbul Taksim'deki kanlı olaylarda dördü polis olmak üzere 34 kişinin hayatını kaybetmesi, 126 vatandaşın da yaralanması ülkeyi allak bullak etmiş durumdaydı. Bu şartlarda mevcut koalisyon hükümetindeki çatlaklıklar; anarşinin yaygınlaşmasının ötesinde bilhassa Erbakan açısından gerilimi tırmandırmaya yeterli oluyordu. Başbakan Yardımcılığı makamında oturan hoca, hiç durmaksızın Demirel'in kardeşlerinin yolsuzluklarının yanı sıra herkes tarafından bilinen masonluğunu gündeme getirip huzursuzluk çıkarmaktaydı. Aslında söylediklerinde haklıydı ama, o halde eleştirdiği bir insanla aynı hükümette yer alması da son derece anlamsızlık ihtiva etmekteydi. Üstelik Erbakan'ın nikah şahidi olan Prof. Dr. Bedri Karafakioğlu da üstad bir masondu. Bu konular gündeme geldiğinde kumaz bir **"U"** dönüşü yapan hoca, oralı bile olmamaktaydı.

Zaman **istikrarsızlık sürecinin** belirginlikleri içerisinde hızla geçerken, 1977 senesinin Haziran ayında genel seçimlere nihayet start verilmişti. O karmaşık ortamda her yönüyle yıpranmış olan Demirel'e karşı Ecevit, bir adım daha önde görünüyordu. İnönü'nün yıllardır yapamadığını yapmış olmanın avantajıyla halk kitlelerini büyük ölçüde kendi saflarına çekmeyi başarmıştı. Ancak, yine de kırsalda zayıf olduğu bilinen bir **durumdu**. Tüm zamanlardaki istatistiklerin verilerinden

anlaşıldığı kadarıyla CHP'nin bu yöndeki eksikliği yalnızca o dönem için değil, Milli Şeflik yıllarından beri süregelmekteydi. Bütün bu dezavantajlara rağmen gittiği Anadolu şehirlerinde ve kasabalarda seçmenlerle yakından ilgilenen Ecevit, iktidara gelmek üzere olduğunu hissetmeye başlamıştı. Mitinglerdeki coşkulu canlılıklar da bunu fazlasıyla teyid ediyordu. Aslında görünen köy kılavuz istemezdi. Nihayet, 5 Haziran **1977**'de yapılan genel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi tarihinde tüm yılların en büyük oyunu alarak, 213 milletvekiliyle Parlamentoya girmişti. Bu oy oranı yüzde 41'e tekabül ediyordu. Adalet Partisi yüzde 36.9'la ana muhalefette kalmıştı. Böyle bir sonuç karşısında Demirel son derece üzgün ve **sıkıntılıydı**. Tabii ki, bütün bu başarısızlıkların hesabını kendisine sorması gerekiyordu. Mahkemeler kadıya mülk olmadığına göre, iktidarlar da ebediyen ona tapulu değildi. Ecevit, Farabi Sokaktaki partisi'nin genel merkezinin balkonundan sevinç gösterileri içerisindeki seçmenlerini **selamlarken** son derece mutluydu. Ancak, elde ettiği 213 milletvekili tek başına hükümet olmasına yeterli değildi. Salt çoğunluğu alabilmesi için 13 milletvekili daha gerekiyordu. Her şeye rağmen gözünü karartarak, 21 Haziran 1977'de tek başına azınlık hükümeti kurmakta bir sakınca görmedi. Bağımsızlardan veya muhalif partilerden, eksiği olan bu çok **küçük rakamı** yakalayabileceğini ümid ediyordu. Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Muhalif partilerin tamamından güvensizlik oyu alan **Ecevit Hükümeti**, ilk genel kurul oylamasında düşürüldü. Yalnızca otuz gün süren bu hükümetin ömrü, ülkeyi yeni bir kaosa sürükleyen istikrarsızlıkların başlangıcı gibiydi.

21 Temmuz 1977'de Ecevit Kabinesi'nin çekilmesiyle Demirel, Erbakan ve Türkeş'le birleşerek II. Milliyetçi Cep-

he Hükümetini kurdu. Tıpkı **I. MC**'deki gibi bu hükümetin görevi ülkeyi salimen seçimlere götürmekti. Arka arkaya kurulan bu asansör kabineler, askerin iştahını kabartmasının yanı sıra ülke insanını adeta ümitsizliğe düşürmüş vaziyetteydi. Memleketin düzeni bozulmuş, ekonomi içinden çıkılamaz bir darboğaza saplanmıştı. Döviz girdilerimiz azalmış, paramız itibarsız bir hale gelmiş durumdaydı. Anarşi ise almış başını gidiyordu. Her şeye rağmen yine de pes etmeyen Ecevit, Parlamentoda en çok milletvekiline sahip bulunan bir siyasi partinin genel başkanı olarak (güvensizlik oyu verdirerek) kendisini düşüren **Demirel**'e misilleme yapmak düşüncesindeydi. İlk etapta iki bağımsız milletvekilini **transfer ettiği** için Meclis'teki üye sayısı 215'e çıktığından **"Kumar borcu olmayan 11 milletvekili arıyorum"** diyordu. Bu yorum, kumar borcu olan da gelebilir anlamındaydı. Böyle şeyler siyasi görüşünü hiçbir zaman benimsemediğim, ancak dürüstlüğüne saygı duyduğum **Ecevit**'in yapacağı işler değildi. Demek ki siyaset denilen çetrefilli mania, mecbur kaldıkları zaman en ilkeli insanları bile her yöne itebiliyormuş. CHP yöneticilerinin kafalarına koydukları sürecin **doğrultusunda**, çok geçmeden transfer görüşmeleri başladı. İlk çengeli Adalet Partisi'nin ilkokul diploması olmayan Ankara Milletvekili Mustafa Kılıç'a atmakta gecikmediler. Aslen **Urfalı** olan **Kılıç**, Ecevit'ten bakanlık sözü alınca İstanbul'daki Güneş Motel'e tecrite çekilmişti. AP'nin muhalif kanadındaki istifacı milletvekilleri, grubun başını çeken Cemalettin İnkaya ve Oğuz Atalay'ın talimatlarıyla kıskaca alınıp apar topar Güneş Motel'e gönderiliyorlardı. Koca koca **milletvekilleri** utanıp sıkılmak şöyle dursun, celeplerin bizzat yürütüp fiat belirledikleri at pazarlığının içinde gibiydiler. Ecevit, kumar borcu

olmayan milletvekili aradığı halde Rize Milletvekili Tuncay Mataracı, bu kategorinin dışındaydı. Kumarı çok sevdiği gibi, tanınmış sanatçılarla âlem yapmaya da **düşkündü**. Uzun zamandır hayal ettiği Gümrük Tekel Bakanlığı sözünü alınca, aynı gün Adalet Partisi'nden istifa ederek akşama doğru kendisini İstanbul'da bekleyen uzatmalı sevgilisi Nazan Şoray'la buluştuktan sonra izini **kaybettirmişti**. Afyon Milletvekili Mete Tan, özel doktorluğunu yaptığı hatta yağcılık olsun diye evinin yakınında oturduğu Demirel'e, kendisini Sağlık Bakanı yapmadığı için hınç içerisindeydi. Ecevit'in bakanlık garantisiyle yanına henüz altı aylık milletvekili olan hemşehrisi Güneş Öngüt'ü de alarak, diğer istifacılar gibi Güneş Motel'e **yerleştiler**. Bölgelerindeki seçmenlerinden çekindikleri için, eşleriyle çocuklarını da yakın akrabalarının evlerine göndermişlerdi. Çözülmelerin arka arkaya gelmesiyle, millet iradesini hiçe sayarak kendilerini pazarlayanların kadrosu nihayet tamamlanmış durumdaydı. Demirel ne kadar başarısız olursa olsun, kardeşleri ve yeğenlerinin yolsuzluk şaibeleri ayyuka da çıksa, Ecevit'in böylesine bir hükümet kurması demokrasinin kuralları açısından asla ahlâki ve etik değildi.

31 Aralık 1977 günü düşürülen 41'nci Cumhuriyet Hükümeti Cumhurbaşkanı'na istifasını verirken, Ecevit kendi tabiriyle kumar borcu olmayan 11'lerin oylarıyla 5 Ocak 1978'de güvenoyu olarak göreve başlıyordu. İki lider arasındaki pinpong topu gibi **gelip gitmeler**, vatandaşın canını **fazlasıyla sıkmaya başlamıştı**. Yeni hükümet kurulmaya kurulmuştu ama, bazı bakanlar kendi personellerinin alay konusu olmaktaydılar. Mustafa Kılıç okuma yazmayı zor söktüğü gibi, makam odasında elinde liste bir tomar biletle gazetecileri karşılayınca **"Ben bu mereti kırk yıldır devamlı alırım"** diye işi

pişkinliğe vurdurmuştu. O günlerde gardiyanlık için lise mezunu olmak şart koşulurken, Ecevit Hükümeti'nin Devlet Bakanı Kılıç, memleketi **Urfa**'daki cezaevi'ni teftişe gönderiliyordu. Ne de olsa kendi bölgesinin eski Belediye Başkanı ve **aşiret ağasıydı**. Görüldüğü kadarıyla her şey, iktidar olmak uğruna başlı başına bir komediydi. Gümrük ve Tekel Bakanı Tuncay Mataracı* ise ayrı bir vakıaydı. Bakanlık koltuğuna oturduktan kısa bir **müddet** sonra Nazan Şoray'ı kızdırmak pahasına tanınmış sinema ve sahne sanatçılarını koleksiyonuna dahil ederek, onların vazgeçilmezleri arasında yer almıştı. Ecevit'in kabinesindeki 11'ler arasında istisna da olsa Güneş Öngüt gibi dürüst ve muhafazakâr bakanlar da vardı. Kişilik yapısı itibariyle devletin kuruşuna zarar gelmesinden korkan Öngüt, Ulaştırma Bakanı olduktan altı ay sonra pusulayı sapıtıp eşi **Sayım Hanım**'ı boşamakla yetinmediği gibi, kocasından ayrılan TRT'deki üst düzey bir bürokratın eşiyle imam nikâhı kıymıştı. Kopan fırtınada üç çocuğunun ve çok sevdiği baldızının itirazlarına aldırış etmeksizin, Kocatepe Kızılırmak Sokaktaki mütevazı evini terk ederek genç kadınla birlikte Paris Caddesi'ndeki lüks bir **konuta** yerleşmişlerdi. O günlerde, Yılmaz Ergenekon zamanından kalınama rağmen kendisine CHP'nin ağır toplarından Orhan Eyüboğlu tarafından sürekli ikazlar yapıldığı halde **Öngüt**, beni değiştirmemişti. Anladığım kadarıyla ilerleyen zamanlarda sağ kesimden gelecek tepkilerden **çekiniyordu**. Henüz boşanmalarından kısa bir müddet önce Sayım Hanım, sürekli beni sorguya çekerek "Devlet işleri bu kadar mı zor? Güneş neden her ak-

---

* Tuncay Mataracı; Gümrük ve Tekel bakanlığı döneminde karıştığı yolsuzluklar ve devleti zarara uğratmasından dolayı 12 Eylül 1980'den sonra 10 yıl cezaevi'nde yattı. Şu anda yasaklı siyasetçiler arasındadır.

şam geç geliyor?" diyordu. Tabii ki bakanın aile saadetini darmadağın eden kadını biliyordum ama, o genç yaşımda böylesine tuhaf polemiklere girmekten uzak kalan bir devlet memuru olarak yine de bir şey söyleyemiyordum. Çünkü, bu türden varyasyonlar benim mutadım değildi. Nihayet aradan geçen birkaç ay sonra baskılara dayanamayan Öngüt* istemeye istemeye beni postaladıktan sonra rahat bir nefes almış oluyordum. İşte Ecevit'in ünlü 11'lerle kurduğu 42'nci Cumhuriyet Hükümeti, böylesine trajikomik bir vakıaydı. Hükümet üyeleri özel hayatlarında belirgin zaaflar gösterirlerken, piyasa her yönüyle allak bullak olmuştu. Türk halkı tarihinin en krizli günlerini yaşıyordu. Şimdiye kadar hiç görülmemiş yokluklarla karşı karşıya kalınmıştı. Bilhassa 1979'un ilk aylarından itibaren yağ, akaryakıt ve sigara kuyrukları almış başını gidiyordu. Bazı semtlerde benzin kuyrukları geceden başlamaktaydı. Apartman sakinleri, kapıcılara marketlerden bir paket yağ aldırabilmek için alenen rüşvet vermekteydiler. Ülke sanki savaş yıllarında gibiydi. Mutfak tüpleri için günler öncesinden bayilere isim yazdırılıyordu. Bakanlar Kurulu üyeleri toplantı üstüne toplantı yapmalarına rağmen yoklukların sıkıntısı yetmiyormuş gibi anarşinin boyutları da üst seviyeye çıkmıştı. Kahramanmaraş ve Çorum'da patlak veren Sünni-Alevi olayları, halkımızı hiçbir zaman tasvip görmeyen mezhep çatışmalarının içerisine sokmuş vaziyetteydi. Devlet kurumlarının acizliği, Türk insanına çok pahalıya maloluyordu. Valiler, Emniyet Müdürleri ve kaymakamlar vazife yapamaz

---

* Güneş Öngüt; Ankara'da Paris Caddesi'nde kalmakta olduğu imam nikâhlı eşinin yanından özel otomobiliyle ayrılıp, memleketi Dinar'a gitmek üzere yola çıktığı 25 Ekim 1992 tarihinde Sivrihisar yakınlarında geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetti.

durumdaydılar. Aynı şehirde yıllar yılı hemşehrilik ve dostluk duyguları içerisinde yaşayan insanlar, etnik ayrımcılığın yarattığı anlamsız husumetle birbirlerini hiç acımaksızın vuruyorlardı. Sanki sabah akşam aynı sokaktan geçip, selamlaşan onlar değildi! Bilhassa **Kahramanmaraş**'ta her iki gruptan hayatlarını kaybedenlerin sayıları yüzlerle ifade edilirken, morglar ölülerle dolmuştu. İşin acı tarafı kardeş kardeşe kıyarken, aldıkları bütün önlemlere rağmen güvenlik güçleri çaresizliğin görüntülerini sergilemekteydiler.

1979 sonbaharında anarşiyle, yokluklar belirgin bir şekilde tavan yapınca, hükümet iflas bayrağını çekmeye başlamıştı. Karaoğlan efsanesi tatlı bir hayal gibi uçup giderken, sokaklardan ve üniversitelerden yükselen **istifa** sesleri dinmek bilmiyordu. Adalet Partisi'nden milletvekilleri'nin çaplarına ve boyutlarına bakmadan transferler yaparak şaibeli bir kabine kuran Ecevit, hayatının en zor günlerini **yaşamaktaydı.** Ancak, 11'lerin diyetini ödemek zorunluluğunda olduğunun da bilincindeydi. Baktı ki çetrefilli pazarlıklar neticesinde bir araya getirdiği bu yamalıklı bohçalarla hiçbir olumlu iş olmayacak, yaptığı ilk toplantıda CHP grubunun olurunu aldıktan sonra 6 Kasım 1979 günü Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e verdiği mektupta istifasını açıkladı. Arka arkaya gelen hükümet boşlukları, gereksiz transferler ve yolsuzluklar derken kuvvet komutanları karargâhları'ndan verdikleri üstü kapalı demeçlerle, siyasilere ince mesajlar göndermeyi ihmal etmiyorlardı. Parlamento'nun çok bilmiş ulemaları **"Artık bundan sonra darbe olmaz"** diyorlardı ama, bakalım ilerleyen zaman bizlere neler gösterecekti...

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ YÖNETİME EL KOYUYOR

Ecevit Hükümeti'nin 6 Kasım 1979 günü istifa etmesinin ardından Cumhurbaşkanı **Fahri Korutürk**, Parlamentodaki ikinci büyük siyasi parti'nin genel başkanı olması nedeniyle yeni kabineyi kurma görevini Süleyman Demirel'e vermişti. Ancak, Adalet Partisi tek başına güvenoyu alacak salt çoğunluğa sahip değildi. Bu şartlarda tıpkı Milliyetçi Cephe (MC) dönemlerinde olduğu gibi, yanına bir ortak bulması gerekiyordu. Böyle bir formüle sıcak bakmayan **Demirel**, durumu Erbakan ve Türkeş'e izah ettikten sonra ülkeyi genel seçimlere götürmesi kaydıyla kuracağı azınlık hükümeti için onların desteğini aldı. Tabii ki bu desteğin nereye kadar süreceği de meçhuldü. Ülkenin içinde bulunduğu karmaşık durum, yeni bakanlar kurulu'nun hiç gecikmeksizin teşkil edilmesini gerektirmekteydi. Nihayet **12 Kasım 1979**'da yalnızca Adalet Partililerden oluşan **azınlık hükümeti**, Demirel'in Çankaya Köşkü'nden **onay** almasıyla birlikte görevine başlamış oluyordu. Böyle bir tablo karşısında hükümette bulunanlar da, muhalefet saflarında yer alanlar da fazla mutlu değillerdi. Ülke sanki onlara tapuluymuşcasına bilhassa son zamanlardaki istikrarsız kabineler, Ecevit'le-Demirel arasında gidip geliyordu. İşin adeta suyu çıkmıştı. Tıpkı çocuk oyununa benzeyen bu tarz uygulamaların sen ben takışmalarında, denge unsurundan söz edilemezdi.

Başbakan Demirel, ilk Bakanlar Kurulu toplantısında yokluklarının mutlaka sona ereceği, anarşinin en kısa sürede bitiri-

lip memleketin huzura kavuşturulacağı taahhüdünde bulunuyordu. Hükümetin başlangıçtan itibaren işi **sıkı tutmasıyla** birkaç aylık zaman periyodunda suni teneffüsle de olsa, yağ ve akaryakıt sıkıntısı giderilmişti. Sigara hâlâ karaborsadaydı. Belli karteller, bu zararlı maddeyi kolilerle stoklayıp el altından piyasaya sürmekteydiler. Güvenoyu aldıktan sonra eli güçlenen Demirel, bürokrat atamaları aşamasında Özal'ı yeniden planlamanın başına getirmeyi düşünüyordu. Ancak, daha önceden çalışması nedeniyle Turgut Bey'in bu göreve itirazı vardı. Demirel ise, bürokrat atamalarında çift görev vermeyi sevmeyen bir yapıya sahipti. Karşılıklı görüşmeleri esnasında 3 Aralık 1979 Pazartesi günü **Özal'ı Başbakanlık Müsteşarlığına getirirken, planlamayı da müsteşar vekili olarak ona bağlıyordu.**

Aralık 1979 sonunda ekonomik istikrar programını oluşturan ve gizlilik ihtiva eden paket, hazır hale getirilmişti. Alınan karar gereğince, Ocak ayının ilk haftasında mevcut yaptırımlarla ilgili maddelerin açıklanması gerekiyordu. Tam o günlerde beklenmeyen bir gelişme olmuş, 27 Aralık 1979 tarihinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e Türk Silahlı Kuvvetleri adına hükümeti ilgilendiren bir uyarı mektubu verilmişti. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, kuvvet komutanları Nurettin Ersin, Tahsin Şahinkaya, Bülend Ulusu ve Sedat Celasun tarafından **imzalanan mektup**, hükümet üyelerini fazlasıyla tedirgin eden durumlar arasında en önceliklisiydi. Bu şartlarda ekonomik paketi açıklamaktan vazgeçen Demirel, kurmaylarına ileri bir tarihe ertelenmesi **talimatını** vermekle yetiniyordu. Aslında böyle davranması, tedbir alması bakımından **son derece mantıklıydı**. Siyasi çevrelerde ise vazgeçilemez bir ihtilal fobisi baş gösterdiğinden, herkes kor-

ku ve panik içerisindeydi. Bu aşamada Özal, iktidar partisinin bakan ve milletvekillerine her zaman Süleyman ağabeyi'nin **yanında olduğunu söylüyordu**. O fırtınalı ortamda Başbakan'dan aldığı icazet gereğince hiç beklemeksizin IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi kuruluşlarla temaslarını başlatmıştı. Yabancı heyetlerin tetkik için peş peşe Ankara'ya gelmeleriyle birlikte Ocak 1980'de, istikrar programının son hazırlıkları tamamlanmış durumdaydı. Bakanlar Kurulundaki üyelerin de görüşlerinin alınmasının ardından, mevcut programın yalnızca **kamuoyu'na** deklare edilmesi kalmıştı. Tarihi **"24 Ocak"** kararlarına göre IMF'nin istekleri doğrultusunda dolar, **48** liradan **70** liraya çıkartılıyordu. Yapılan fahiş zamlar karşısında daha fazla dayanamayan **Maliye Bakanı İsmet Sezgin**, haklı olarak isyan bayrağını **çekmişti**. Süregelen büyük tartışmalara rağmen Demirel, istikrar paketinin mimarı Turgut Özal'ı savunarak **"Ülke çıkarları açısından gerekeni yapmıştır"** demekle yetiniyordu. Aynı gece sabaha karşı sona eren Bakanlar Kurulu toplantısından sonra Özal, Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Hasan Celal Güzel'i odasına çağırmıştı. Bilahare hiç beklemeksizin, Başbakanlık binasının içerisinde aynı ünitede bulunan Dışişleri Bakanlığı'na geçmişlerdi. Özal, nöbetçi memurları hizaya dizerek bakanlığın gizli şifre odasını açtırdıktan sonra önündeki kâğıda alelacele bir şeyler yazmıştı. Bu arada karşısındaki teleks operatörüne buradaki metinleri aynen Washington'a geç, diye talimatlar veriyordu. IMF'ye gönderilen ekonomik esaretimizin belgesi sayılabilecek bildiri şöyleydi:

"Hükümetimiz bugün yaptığı toplantıda, ana esasları üzerinde daha önceden sizinle anlaştığımız ekonomik istikrar programını kabul etmiştir. Bakanlar Kurulu toplantısı

yarın da (25 Ocak 1980) devam edecek ve bazı fiat ayarlamaları (zamlar) kabul edilecektir. Bu durumda iş, almayı beklediğimiz dış yardımlara kalmaktadır."

Turgut Özal
Başbakanlık Müsteşarı

Hiç arzu edilmeyen böylesine **tatsız gelişmeler** Demirel'in bilgisi dahilinde tatbik edilirken, ekonomik kriz bir yana önlenemeyen anarşi nedeniyle ülkede kan gövdeyi götürüyordu. O sıkıntılı günlerde Turgut Bey, açılan ekonomik paket hakkında askerlere arka arkaya iki brifing vermişti. Fevkalade ikna kabiliyetinden dolayı komutanlar, kendisine sempatiyle **bakmaya** başlamışlardı. Hatta durum öylesine samimiyet arzetmişti ki Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Bülend Ulusu, Özal'ın boşalan bardağına önündeki sürahiden su dolduracak kadar yakınlık göstermişti. Bu manadaki sürpriz gelişmeler, askerle hükümet arasındaki buzların **çözüldüğü** anlamı taşıyordu. Özal, komutanlara karşı kaleyi içerden fethettiği için, brifing bitiminde hayli mutlu duygular içerisindeydi. Çünkü, komutanların şahsına karşı bu denli hoşgörülü davranacaklarını aklının ucundan bile **geçirmemişti**. Kendi düşüncelerine göre, onları ekonomik veriler açısından yeterince tatmin ettiği inancındaydı. Bu duygular içerisinde hükümeti temsilen Amerika'ya giden Özal, Dünya Bankası yetkililerinden **300** milyon dolar kredi teklifinde bulunmuştu. 24 Ocak kararlarında Türkiye'den istenenler yerine getirildiğine göre, herhangi bir aksaklık olmamalıydı. Ancak, Dünya Bankası'nın patronları **"İstediğiniz krediyi hemen verebiliriz, yalnız size sunduğumuz protokol metnini imzalamak kaydıyla"** diyerek, kabul olunması imkânsız bir ön şart ileri sür-

mekteydiler. **Turgut Bey**, önüne uzatılan metni okudukça sararıp solmaya **başlamıştı**. Yine de **tedirgin** davranmaktan uzak görünümler içerisinde olmaya **gayret** göstermekteydi. Okuduklarından çıkan manaya göre Türk Hükümeti, uygulayacağı ekonomik kararlardan önce Dünya Bankası'nı bilgilendirip, mutlaka **onayını alacaktı**. Böylesine diktavari bir **şart**, bilhassa iktisadi açıdan **Türkiye**'ye vurulacak esaret prangası gibi bir şeydi. Amerikalı yetkililerden **süre** isteyen Özal, hemen telefona sarılıp **Ankara**'yı aradı. Başbakan Demirel, durumun bütün vahametine rağmen **"Turgut kardeşim, sen nasıl uygun görüyorsan öyle yap. Her şeyi sana bırakıyorum. Bu hususta tam yetkilisin"** deyip, işin içinden sıyrılıyordu. Artık IMF esirci, Türkiye de esir durumuna düşmüştü. Böylesine içler acısı bir **durum**, o günleri hiç de hakkımız olmadığı halde bizlere yaşatanların **yüzkarasıdır**. Daha önce yanındaki Türk heyetine **"Şart koşulan belgeyi imzalayanı asarlar"** gibilerden sözlerle sıkıntılarını dile getiren Özal, hayatının hiçbir gününde karşı çıkamadığı Demirel'den **aldığı talimatla** yelkenleri suya indirmişti. 5 Şubat 1980 tarihinde 300 milyon dolar kredi için, ilk toplantıda tereddütle karşıladığı esaret metnini kayıtsız şartsız imzalıyordu. Sürekli alınan borçlar sayesinde ekonominin düzeldiğini söyleyen Özal, görev süresindeki 5 aylık faaliyetleri hakkında Başbakanlık Müsteşarı sıfatıyla yaptığı basın toplantısında kamuoyuna şunları deklare etmekteydi:

"24 Ocak kararlarından sonra aradan geçen beş ay içerisinde dokuzuncu defa yurt dışına çıkıyorum. Bu sürede yapılan işleri özetlersek:

- Petrol sıkıntısı tamamen ortadan kalkmıştır.

- Çift fiatlar, karaborsa ve kuyruklar tamamen önlenmiştir. Hemen her konuda, yokluklar ortadan kaldırılmıştır.

- Yeni ekonomik programın ana hedefi, enflasyonu aşağıya çekmektir. Kim ne derse desin, hangi maksatla yayın yapılırsa yapılsın, bu sahada Mart, Nisan ve Mayıs 1980'de alınan sonuçlar fevkalade müspettir. Bu rakamlara göre, enflasyon hızının temposu yüzde otuz dolaylarına gelmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu durumdan çıkması için, üç dört yıl büyük fedakârlıkla çalışmak gerekmektedir. Bu kritik devrede, memleketi dış ülkelere karşı siyaseten de olsa zayıf göstermeye kimsenin hakkı yoktur. Böyle bir gösterme sadece Türkiye'nin düşmanlarına, Türkiye'yi Marksizm ve komünizme götürmek isteyenlere faydalı olacaktır."

Turgut Özal, basın toplantısında hamaset yapıp güzel söylevlerde bulunuyordu ama, **komünist** grupların yarattıkları anarşik ortamda devleti **tehdit eder** hale geldiklerinden ve IMF'ye olan ekonomik bağımlılığımızdan hiç bahsetmiyordu. Suni ekonomik paket neticesinde anarşinin ateşi kısmen de olsa söndü denilirken, 27 Mayıs 1980 günü eski Gümrük ve Tekel Bakanı aynı zamanda MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, Çankaya Kırkpınar Sokaktaki evinin önünde teröristler tarafından öldürülünce, sağ-sol çatışmaları yeniden başlamıştı. Okullardaki öğrenciler, devlet dairelerindeki memurlar evlerine ölüm korkusuyla gidip geliyorlardı. O günlerde hayatından endişe duymayan insan neredeyse yok gibiydi. Hükümete dışarıdan destek veren **Alparslan Türkeş**, yakın mesai arkadaşı Gün Sazak'ın göz göre göre katledilmesinden dolayı yeterli önlemleri almayan **İçişleri Bakanı Orhan Eren**'e haklı olarak sitemlerini iletiyordu. Ancak, yine de se-

çimlere kadar uyumsuzluk yaratmak düşüncesinde değildi. Erbakan, her zamanki bilinen geçimsizliğiyle pek sıradan bahanelerle tatsızlıklar çıkarsa da Demirel onu yatıştırmayı zor da olsa başarabiliyordu. Görüldüğü kadarıyla mevcut azınlık hükümeti olayların akışına yeterli çareyi bulamadığı için, her şey baş aşağı gitmeye başlamıştı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Fahri Korutürk'ün görev süresi dolduğu halde aylardır Cumhurbaşkanı seçilemiyordu. Her geçen gün yeni bir adayın ortaya atılması, adeta bıkkınlık vermişti. Parlamentodaki milletvekili ve senatörler, sanki geçmişte yaşanılan darbe ve muhtıralardan ders almamış gibiydiler. Ecevit ve Demirel tek aday üzerinde hemfikir olmadıklarından dolayı Meclis, siyaseten adeta kilitlenmiş durumdaydı. Genel kurulda defalarca turlamalar yapıldığı halde bir **netice alınamıyordu**. 6 Nisan'dan bu yana Çankaya Köşkü'ndeki yetkileri geçici olarak devralan **Senato Başkanı İhsan Sabri Çağlayangil**, sanki bu makamda temelli kalacakmışçasına İranlı damadıyla biricik kızını da **yanına almıştı**. Türkiye Cumhuriyeti'nin sembolü konumundaki köşk adeta yolgeçen hanına dönmüş, İranlı damadın aile yakınlarına da özel odalar tahsis edilmişti. İşin asıl acı ve tuhaf tarafı, benim ülkemin askeriyle polisi, bunları gece gündüz beklemekteydiler. Daha önce de belirttiğim gibi gerek Ecevit, gerekse Demirel* mevcut adaylar üzerinde anlaşamadıklarından dolayı Meclis'teki oylamalardan tam beş aydır bir netice alınamamıştı. Bu türden anlamsız çekişmeler,

---

* Ecevit ve Demirel'in Cumhurbaşkanlığı için aday gösterdiği isimler Cahit Karakaş CHP, Muhsin Batur CHP, Hilmi Fırat CHP, Nihat Erim CHP, Sadi Irmak CHP, Turan Güneş CHP, Sırrı Atalay CHP, İhsan Sabri Çağlayangil AP, Faik Türün AP, Sadettin Bilgiç AP milletvekilleri'nden oluşuyordu.

Cumhurbaşkansız Türkiye'yi koşar adım ihtilale doğru sürüklemekteydi.

Anarşik olayların her geçen gün tırmanması bu da yetmiyormuş gibi ekonomik krize yeterli önlem alınamayışı, halkı sıkıntıya sürükleyen başlıca nedenler arasındaydı. Sağduyu sahibi vatandaşlarımız, yine de ülkede yaşanan olumsuzluklara Parlamento içinde çözüm bulunmasından yanaydılar. Öte yandan Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, yurt gezilerinde yaptığı partilerüstü konuşmalarıyla adeta bir şeylerin geliyor olduğunun sinyallerini verir gibiydi. Askerlerin yönetime el koyacakları Ağustos ayı sonlarında kulaktan kulağa dolaştığı halde Ecevit'le-Demirel hâlâ **post kavgası** yapmaktaydılar. **Türkeş**'in geçmişteki tecrübe ve deneyimlerine dayanarak **"ihtilal her an gelebilir"** mahiyetindeki ikazlarına, her nedense aldırış etmemişlerdi. Nihayet Genelkurmay Başkanı Kenan Evren ve birlikte hareket ettiği kuvvet komutanları, **12** Eylül **1980**'de sabaha karşı ülke yönetimine el koyduklarında; siyasi ihtiraslarına engel olamayan Ecevit ve Demirel, saltanatları ebediyen sürecekmişcesine hâlâ derin uykudaydılar. Ertesi **sabah** eşleriyle birlikte evlerinden alındıklarında gafletten uyanıp, kendilerine geldiler. İhtilalin getirdiği **kaoslu** ortamda liderler içerisinde yalnızca Alparslan Türkeş, gelecek tehlikeyi çok önceden sezinleyip 11 Eylül akşamı* gözlerden uzak bir şekilde izini kaybettirmişti. Kenan Evren 12 Eylül günü yaptığı **"Ulusa sesleniş"** konuşmasında, bütün siyasi partilerin genel başkanlarının gözetim altında olduğunu

---

* 11 Eylül 1980'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda Cumhurbaşkanlığı seçimi için 115 inci tur oylaması yapılmasına rağmen yine de bir netice alınamamıştı.

söylediği halde bir anlamda kendi halkına karşı yalancı çıkmış durumdaydı. Harp Okulu'ndan sınıf arkadaşı olan Alparslan Türkeş'i karşı bir darbe yapacağı kuşkusuyla sıkı tertibatlar aldırarak, her yerde aratıyordu. MHP liderini bir türlü yakalayıp ele geçiremediklerinden dolayı Milli Güvenlik Konseyi Üyeleri'nin hepsi de tedirginlik içerisindeydiler. İhtilale gölge düşüren bu gelişme, başta **Türkiye** olmak üzere bütün dünya gazetelerinin manşetlerine taşınmış durumdaydı.

Milli Güvenlik Konseyi Üyeleri'nin hepsi de farklı dünya görüşleri taşımalarına rağmen birlik ve beraberlik içerisinde kenetlenmiş **görünümler arzetmekteydiler**. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren Demokrat Partili bir ailenin çocuğu, Kara Kuvvetleri Komutanı Nurettin Ersin milliyetçi görüşlerinden asla taviz vermeyen bir kişiliğe sahip, Hava Kuvvetleri Komutanı Tahsin Şahinkaya solculuğuyla müseccel, Deniz Kuvvetleri Komutanı Nejat Tümer **"Büyük Kulüp" üyesi** mason, Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun da her ortama ayak uyduran ılımlı sosyal demokrat görüşleriyle tanınan bir kurmaydı. İhtilal yönetiminin komuta kademesindeki bu **komutanlar**, siyasi görüşlerini polemik **konusu** yapmaktan uzak kalarak, ülkeyi bir an önce düzlüğe çıkarmak düşüncesindeydiler. Ancak, bu hiç de kolay bir durum değildi. Çünkü bütün devlet kurumlarının üst kademelerine asker kökenli yöneticilerin yerleştirilmesi, demokrasinin kurallarına fevkalade aykırı davranışlardı. Bu şartlarda iktisadi ve siyasi yönden başarıya ulaşılması imkânsız gibi bir şeydi. Kendilerini yönlendiren teknokratların önerileri doğrultusunda **programlar** uygulamaya **koyulan komutanlar**, liderleri gözlerden uzak bölgelere göndermenin hesaplarını da yapmaktan geri kalmıyorlardı. Nihayet Alparslan Türkeş'in, Gaziosmanpaşa Kader

Sokaktaki evinde ihtilalden üç gün sonra askeri yetkililere haber vererek teslim olması, Kenan Evren ve arkadaşlarını büyük ölçüde rahatlatmıştı. Artık, aradıklarını bulduklarına göre bundan böyle daha **rahat** çalışabilirlerdi. Çok geçmeden bütün siyasi parti liderleri eşleriyle birlikte **Uzunada** ve Çanakkale **Hamzakoy**'da **tecrit** edilirlerken, yalnızca Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu gözetim altına alınmamıştı. Milli Güvenlik Konseyini oluşturan komutanlar önlerindeki engellerin kalkmasının vermiş bulunduğu güven duygusuyla acilen yeni hükümetin kurulmasını sağlayıp, kendilerini eleştirilerden uzak tutabilmek kaydıyla birde sivil Başbakan atamak niyetindeydiler. **Kenan Evren** ve **konsey üyeleri** Genelkurmay Karargâhı'nda yaptıkları toplantıda Feyzioğlu'nun **Başbakanlığı** üzerinde mutabakata varıp basın mensuplarına açıklama yapmayı düşündükleri anda, her nedense birden fikir değiştirmişlerdi. Hatta Feyzioğlu, paşalar tarafından Çankaya Köşkü'ne çağrılarak yeni kabineyi kurması hakkındaki detaylar kendisine bildirilmişti bile! Bir yerlerden gelen gizli ses, Başbakan adayının Bilderberg üyeliğini* ihtilal konseyine fısıldayınca, gerdeğe girecek yeni damat adayı gibi hükümet kurmaya hazırlanan **mason** biraderin hayalleri hüzne **dönüşüyordu**. Tanınmış bir mason üstadı olan Deniz Kuvvetleri Komutanı Nejat Tümer, bu türden savların engel teşkil etmeyeceğini savunsa da konseydeki diğer paşalara karşı fazla etkili olamamıştı. Bilhassa Kenan Evren ve Nurettin Ersin, bu hususta en küçük bir şaibe istemiyorlardı. Üniversite Rektörlüğü, **1961** Kurucu Meclis Üyeliği ve milletvekili

---

* Bilderberg; Siyonist bir teşekkül olan Bilderberg, masonluğun en üst kuruluşudur. Profesör Turhan Feyzioğlu, yaşadığı yıllarda bu kuruluşun en saygın üyeleri arasında yer almıştır.

seçimlerinde masonluğun daima faydasını gören Feyzioğlu, hayatında ilk defa mensubu olduğu bir teşekkülün **zararını** görerek ayağına kadar gelen Başbakanlığın **eşiğinden** dönmüştü. Bundan sonraki ahlar vahlar ve dövünmeler boşunaydı. Çünkü Milli Güvenlik Konseyi, Nejat Tümer'in haricinde Feyzioğlu'na çizgiyi atmıştı bir kere...

Konsey üyelerinin fazla zaman kaybına tahammülleri olmadığından, kendi içlerinden ağırbaşlı ve mutedil bir kişiliğe sahip Bülend Ulusu'yu 44'ncü Cumhuriyet Hükümetini kurmakla görevlendirdiler. Başlangıçta sivil bir Başbakan atayacaklarına dair karar aldıkları halde bu sözlerinden kısa süre içerisinde geri **adım** atmışlardı. Aslında tıpkı Feyzioğlu gibi mason birader olan **"Büyük Kulüp"** üyesi Bülend Ulusu, bu konumundan dolayı komutanlar açısından her nedense fazla sorun teşkil **etmiyordu**. Üstelik **Nejat Tümer Paşa** da aynı mahfilin saygın üstadlarından olduğuna göre, işlem tamam demekti. **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı**'ndan henüz yeni emekli olan Ulusu, silah arkadaşları tarafından apar topar Ankara'ya çağrılarak orduevi'nde konaklamaya başlamıştı. 21 Eylül 1980 tarihinde hükümeti kurduğu gün ekonomiden anlamadığını, bu nedenle iktisadi işleri yürütebilecek üst düzey bir bürokratın kendisine yardımcı olmasını istiyordu. 20 Eylül gecesi Kenan Evren ve konsey üyeleri tarafından Çankaya Köşkü'ne çağrılan **Turgut Özal**, korku dolu duygular içerisinde tutuklanacağını tahmin ederken sürpriz bir şekilde Başbakan Yardımcılığı'na atanmıştı. Bir an için duyduklarına inanamayıp tereddüt geçirse de, onun açısından her şey adeta rüya gibiydi. Böylesine üst düzey bir **göreve** getirilmesinin asıl sebebi ihtilalin bir numaralı adamı Kenan Evren'in, kendisinin **yedek subaylık** dönemlerinden eski komutanı olma-

sıydı. Konseyin Başbakanlığa atadığı **Bülend Ulusu** da, Özal'ı 24 Ocak kararlarının alındığı günlerde komutanlara verdiği brifigden **tanıyordu**. Askerler ekonomiden anlamadıklarına göre, bu şartlarda ondan iyisi düşünülemezdi. Daha düne kadar Demirel'e bağlı Başbakanlık Müsteşarlığı'nı yürüten Özal, şimdi ise ihtilal hükümetinin Başbakan Yardımcısıydı. Aslında hiç kimseyi devreye sokmak gibi bir katekullisi de olmamıştı. Zaten askeri kanattan tanıdığı kimse de yoktu. Bazen kader yazgısı, insanları en ümitsiz anlarında hiç beklemedikleri zirvenin tepesine çıkarabiliyordu. Turgut Bey de Allah'ın o şanslı kullarından biriydi.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Orgeneral Haydar Saltık'ın, Başbakan Yardımcılığı'na getirildiğine dair resmi tebliği yapmasının **ardından** Evren rüzgârını arkasına alan Özal, hiçbir politik deneyimi bulunmayan Bülend Ulusu'ya yakın arkadaşı Kaya Erdem'in Maliye Bakanı olması için telkinlerde bulunmaya başlamıştı. Erdem, o güne kadar adı sanı duyulmamış sıradan bir kişiydi. Ne var ki ülkenin nasıl yönetileceğine dair yeterli bilgiye sahip olmayan komutanlar, her söylenene inanmaktaydılar. Bu şartlarda **konsey**'in kısa bir araştırmasından sonra **Özal**'ın istediği olmuş, Kaya Erdem **Maliye Bakanlığı**'na atanmıştı. 12 Eylül döneminin ilk Bakanlar Kurulu toplantısı 22 Eylül 1980 günü eski Başbakanlık binasında yapıldığında, Özal hâlâ şaşkınlık içerisindeydi. Ancak, hayatın kaçınılmaz gerçekleriyle yüz yüze olduğunun da farkındaydı. Üstelik **asker** kökenli tecrübesiz bir Başbakan'la çalışacağı için onu, tatbik edeceği **ekonomik veriler** açısından istediği gibi yönlendirebilirdi. Bu arada tecrit edildiği Hamzakoy'dan 11 Ekim 1980 günü serbest bırakılan Demirel, eşiyle birlikte Güniz sokaktaki evine dönmüştü. 19 Ekim

1980, Kurban Bayramı'nın ilk günü; Özal tatilde bulunduğu Side'deki yazlığından Semra Hanım'ın muhalefetine rağmen Demirel'i aradı. Bu telefon konuşması, ağabey kardeş arasındaki son görüşme olacaktı. Ankara'ya döndüğünde Başbakan Ulusu, Özal'ı alel acele makamına çağırdı:

"Turgut Bey, sizden ricam bundan sonra Süleyman Bey'le lütfen temas etmeyiniz. Kendisiyle hiçbir şekilde görüşmeniz istenmiyor. Bu konuyu burada kapatalım, çünkü ikinci bir hatırlatmaya gerek duymuyorum."

Başbakan Ulusu, Özal'ın-Demirel'i telefonla **aradığını** acaba nereden biliyordu? Anayasa'da **"Haberleşme hürriyeti"** diye bir madde olduğuna göre, herhalde her iki tarafın da **telefonları** istihbaratın telekulağına takılmıştı. **Özal** bu uyarıyı aldıktan sonra, emekli amiralden ziyade bir ilim adamı kadar kibar ve zarif olan Ulusu'ya hiç itiraz etmedi. Açık ve net bir şekilde mesajı aldığına göre, bundan böyle hiçbir şekilde Demirel'le temas kurmayacaktı. Çünkü askerlerle çalıştığının bilincindeydi. Kısa vadede komutanlarla arayı açmaktansa ortama ayak uydurup dost görünmek daha mantıklıydı. Onların kurallarında demokrasiye hayat hakkı tanınmadığına göre, siyasi yasaklı bir ağabeyi için kendini riske sokması gerekmiyordu. Özellikle bu ihtardan sonra kabine üyeleri arasında uyumlu bir portre çizen Özal, askerlerin ekonomik konulara yeterince vakıf olamayışlarından dolayı geçmiş dönemdeki IMF politikalarını aynen uygulamaya koyulmuştu. İlk beş ay, **Turgut Bey** için sanki dikensiz gül bahçesi **gibiydi**. Zamanla ekonomik gidişatın **iyi olmadığını** nihayet kavrayan **Bülend Ulusu**, Başbakan Yardımcısı'nın olumsuz icraatlarından dolayı hayli sıkıntılıydı. 1981 yılı Ocak ayının ilk

haftasında Adnan Başer Kafaoğlu, Kenan Evren'in ekonomik danışmanlığına getirildi. Kafaoğlu, Özal'ın yaptığı bütün anlaşmaları tetkik etmeye yetkili kılınınca, taraflar arasındaki ipler gerilmeye başlamıştı. Bu arada bankaların arka arkaya batması, ardı arkası kesilmeyen banker skandalları ülkeyi ekonomik **çıkmazın eşiğine getirmiş** durumdaydı. Konsey üyelerine göre, bu olumsuzlukların **baş sorumlusu** Özal ve onun yakın arkadaşı Maliye Bakanı Kaya Erdem'di. Bülend Ulusu kabinesindeki bakanların büyük çoğunluğunun görüşleri de bu doğrultudaydı. Çünkü, **Erdem**'i askerlere tavsiye eden Özal' dan başkası değildi. Bu ikili insanlarımızı yüksek faiz politikasına, yani çalışmadan kazanmaya alıştırdıkları için ekonomik çöküntünün hızlanmasını sağlamışlardı. Bütün bu gelişmeler sürerken, Kenan Evren eşinin sağlık **sorunlarıyla** da boğuşuyordu. Alaşehirli **CHP** kökenli tüccar bir babanın kızı olan Sekine Hanım, 1944 yılında üsteğmen rütbesindeki komşularının oğluyla dünya evine girmiş ve bu izdivaçtan Şenay, Gülay ve Miray adında üç kız çocukları olmuştu. Hayatının büyük bir evresini sağlık problemleriyle sürdürmesinden dolayı önce şeker hastası olmuş, bilahare kalp krizi ve Mayıs 1980'de tedavi için gittiği yurt dışında **felç** geçirmişti. Ailece Genelkurmay Başkanlığı lojmanında oturuyorlardı. Lojman birkaç kattan ibaretti. Bütün gayretine rağmen güçlükle oynatabildiği ayağını sürüyebiliyor, davetlere katılamıyor, eşinin dans etmelerini ve kokteyllerde kadeh kaldırmalarını ancak televizyondan seyredebiliyordu. **Kenan Evren**, daha düzayak olduğu için eşine Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ne taşınmalarını teklif ettiğinde Sekine Hanım, zar zor çıkan kısık sesiyle **"Hayır, bunu kabul edemem. Biliyorsun yönetime darbeyle gelindi. Referandum yapılmadan, halk Cumhurbaş-**

kanı seçmeden oraya gitmem mümkün değil" diyerek büyük bir özveride bulunmuştu. Evren, böylesine önemli mesajlar içeren eşinin görüşlerine saygı duyarak konunun daha fazla üzerine gitmedi. Gitse de değişen bir şey olmayacağını gayet iyi biliyordu. Devlet başkanı eşi olmanın ayrıcalığını fazla umursamayan Sekine Evren, ne referandumu göremeden, ne de Çankaya Köşkü'ne taşınamadan **3 Mart 1982** günü sessiz sedasız bir şekilde hayata veda ettiğinde; cenazesinin defnedilmesi bile bazı şatafatlı leydilere mütevazılık dersi verircesine, olabildiğince sade ve yalındı.

Kenan Evren'e gelince; onun ve konsey üyelerinin açısından ***12 Eylül*** *yapması gerekeni yapmıştır ama, yine de ülke meselelerine demokratik açıdan çözümler getirebilirdi. Kendisinin önünü açan Demirel'i darbeyle devirmesi ise, son derece manidar bir durumdu. Nasıl önü açıldı denilecek olursa? Evren, emekliye ayrılan Turgut Sunalp'ın yerine 1976'da Ege Ordu Komutanlığı'na atandığında, haklı olarak burasının son durak olduğunu düşünmekteydi. Bu makam belki önemliydi ama, üst düzey paşalar arasında emekliliğin vazgeçilemez işareti olarak görülüyordu. Evren, tam köşesine çekilmeyi düşünürken talihi bir anda* ***dönmüştü****. Kimbilir belki de geçmişte Demirel'in memleketi Isparta'da görev yapması da şansı sayılırdı. Ancak esas neden, Demirel'in Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun'u hiç sevmeyişinden ve ona darbe yapabilir kuşkusuyla bakmasından kaynaklanıyordu. Üstelik Ersun'un son derece huysuz ve sinirli bir komutan olması, MGK toplantılarında bakanlara sert çıkışlarda bulunması ona karşı menfi tavırlar takınılmasına yol açan başlıca etkenler arasındaydı. Aslında Demirel'in kuşkuları tesadüf değildi. Ersun daha önce* ***"Özel Harp Dairesi"****ni*

yönetmiş, ayrıca bazı üst düzey komutanları Konya'da toplayarak, gizli brifingler vermişti. İşte bütün bu nedenlerden dolayı Demirel bazı dayatmalar neticesinde ***Ersun****'u emekliye sevk ederken, mevcut üç aday arasından (Eylül 1977'de) Kenan Evren'i Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na getirerek, farkında olmaksızın kendini devirecek adamın önünü açmış oluyordu. Aynı Evren yine emekliliğini beklediği anlarda 7 Mart 1978'de Ecevit tarafından* ***Genelkurmay Başkanlığı****'na atanınca, şans öpücüğü ona bir kez daha tebessüm edip Cumhurbaşkanlığı'na giden yolu çoktan belirlemişti bile...*

Aradan geçen zaman içerisinde ihtilalin kudretli lideri olarak devlet hayatını yavaş yavaş kavramaya başlayan Kenan Evren, başlangıçta büyük ümitlerle getirdiği Turgut Özal'ın icraatlarından **rahatsızlık** duymaya başlamıştı. Başbakan Bülend Ulusu ve konsey üyeleriyle yaptıkları toplantılarda, ülke ekonomisine daha fazla zarar vermesine göz yummaksızın **Özal**'ı görevden almanın yollarını arıyorlardı. İlk etapta banker faciasının sorumlusu Maliye Bakanı Kaya Erdem'e neşteri vurarak, görevden el çektirmişlerdi. Hükümetin radikal kararlar almaya başladığı günlerde yoğun **baskılara** daha fazla dayanamayan Özal, Temmuz 1982'de istifa ederek çareyi köşesine çekilmekte buluyordu. Aslında gözden düşmesi nedeniyle başka seçeneği de kalmamış durumdaydı. Onun istifa ettiği günlerde Kenan Evren, kendisine doğrudan bağlı olan Devlet Denetleme Kurulu vasıtasıyla banker skandalının sorumlularını büyüteç altına **almıştı**. Bu işin **Kaya Erdem**'le birlikte başlıca sorumlusu olan eski **Başbakan Yardımcısı Turgut Özal**, ailesi ve yakın dostlarıyla tatilini yaptığı Side'den gelişmeleri dikkatle takip etmekteydi. Ancak her nedense Kenan Evren, elindeki dosyala-

rı yürürlüğe koymayarak, **Özal'ı yargı karşısına çıkarmaktan kurtarmış oluyordu...**

12 Eylül'ün bilançosuna dikkatle baktığımızda; belki **27 Mayıs**'taki gibi devlet adamları Yassıada zindanı'na kapatılıp İmralı'da asılmamışlardı ama, yine de hafızalardan silinmeyen baskıları, zorla yapılan görev atamalarını, insanlara çektirilen acıları unutmak mümkün değildi. İlk anda siyasi parti faaliyetleri yasaklanmış, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay haricindeki tüm dernekler kapatılmıştı. Emniyet teşkilatının jandarma'nın emrine verilmesi ise kabul edilemez hatalardan başlıcasıydı. Birçok üst rütbeli komutanlar illere vali ve belediye başkanı olarak atanırlarken, **160** üyeli Danışma Meclisi'nin görüşü bile alınmamıştı. Ne de olsa onların büyük çoğunluğunu Milli Güvenlik Konseyi üyeleri belirlemişlerdi. İşte böyle bir Danışma Meclisi'nin hazırladığı Anayasa, 7 Kasım 1982 günü halk oyuna **sunuldu**. Görüldüğü kadarıyla bu Anayasa'nın tartışmaya açık ve şaibeli olan bir de geçici maddesi vardı. Eğer Anayasa halktan onay alırsa, Kenan Evren de otomatikman Cumhurbaşkanı seçilecekti. 7 Kasım'da oylarını kullanan vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu, böyle bir geçici maddenin farkında bile değillerdi. Beyaz (evet) oylarının, mavi (hayır) oylarını geçmesi için gereken tedbirler alındıktan sonra sözde demokratik usullerle Türkiye genelinde kurulan sandıklarda seçime geçilmişti. Böylesine anti yasal bir durum karşısında sandıklardan yüzde 91.37 oranında "evet" çıkınca, **Kenan Evren de Türkiye'nin 7 inci Cumhurbaşkanı seçilmiş oluyordu.** Hem de halkın referandumuyla!..

12 Eylül döneminde bütün bu şaibeli uygulamalar birer birer hayata geçirilirken, 1960 ihtilalinde cebren tatbik edilen

"27 Mayıs Bayramı"nın aradan geçen 20 yıl sonra kaldırılması, en mantıklı kararlardan başlıcasıydı. Bu durumu Kenan Evren'in Demokrat Partili bir ailenin mensubu olduğuna yoranlar bulunduğu gibi, Celal Bayar'la yaptığı görüşmelerin tesiri altında kaldığını söyleyenler de görüşlerini yüksek sesle dile getirmekteydiler. Kim ne derse desin böylesine etkin bir kararla yeni ihtilalciler, eski ihtilalcilerin bayramlarını tarih sahnesinden silerlerken bazılarını kızdırmak pahasına ve de demokrasi adına, hayırlı bir işe imza atmışlardı.

Tabii ki ihtilal sürecindeki gelişmelerin iç yüzüne dikkatle baktığımızda, hiç de istenilmeyen karamsarlıklar **ortaya** çıkmakta! Çok doğal olarak bütün bunların vebali, demokrasiyi katletmeyi adeta alışkanlık haline getiren ihtilalcilerindir. Başka türlü düşünmek, zaten akılla mantıkla bağdaşmaz. Hiç tartışmasız sağcısıyla solcusuyla, haklı veya haksız 650.000 kişinin gözaltına alındığı bir ülkede olumlu şeylerden söz edilemez. 1 milyon 683 bin kişinin fişlendiğini dikkate alacak olursak, böyle bir rakam kraliyetle yönetilen kabile devletlerinde bile yoktur. O günlerin Türkiyesi'nde 230 bin kişinin yargılanıp, **ölüm** cezası verilen 517 kişiden 50'sinin idam edildiğini istatistikler söylemekte! İhtilal kanunlarına göre 30 bin kişi hiçbir gerekçe gösterilmeksizin işten çıkartılırken, 171 kişinin de işkenceden **öldüğü** belgeleniyordu. Burada tarafsız davranmak gerekirse; bunların için de milliyetçiler de vardı, aşırı solcular da! İşin asıl tuhaf tarafı, sanki vatanı satmışlar gibi Mamak Askeri Cezaevi'nde ağır işkencelere tabi tutulan milliyetçilere ceza olsun diye her gün defalarca **"İstiklâl Marşı"**nın söyletilmesiydi. Oradaki işkenceciler bilmiyorlardı ki, istiklâl ve hürriyet zaten onların özünde vardı. 12 Eylül'ün tek adamı **Kenan Evren, işte böyle bir karanlık bilançoya damgasını vurmuştu...**

İHTİLALCİLERİN DENETİMİNDE YENİDEN DEMOKRATİK HAYATA DÖNÜLÜYOR

1983 yılının Mayıs ayında Milli Güvenlik Konseyi'nden çıkan **karar** neticesinde, parti kurma çalışmaları başlamıştı. Bülend Ulusu siyasete pek **sıcak** bakmadığından dolayı oldukça çekimser davranıyordu. Kenan Evren, o günlerde Kanada Büyükelçisi Emekli Orgeneral Turgut Sunalp'ı Türkiye'ye çağırarak kısa zamanda Milliyetçi Demokrasi Partisi'ni kurdurmuştu. Aynı zamanda iki komutan Harp Okulu'ndan sınıf arkadaşıydılar. Öyle anlaşılıyordu ki hükümet ve konsey üyeleri, kartları **Sunalp**'a oynuyorlardı. Bütün ümitsizliğine rağmen siyasete atılmayı kafasına **koyan** Turgut Özal* ise Mehmet Keçeciler'le birlikte Türkiye Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar ve önde gelen bazı işadamlarıyla arka arkaya görüşmeler yapmaya başlamıştı. Koç ve Sabancı Holding'ten kuracağı parti adına tek kuruş yardım alamadığı için, morali hayli bozuk vaziyetteydi. Bu arada Cidde'ye giderek Nevzat Yalçıntaş'la görüştükten sonra onunla birlikte hareket etmeyi düşünmüştü. Ne var ki, bu hususta bazı yakın dostlarının telkinleriyle Yalçıntaş'ın eski MSP tandanslı olmasından dolayı ani bir kararla "U" dönüşü yaparak, hiç beklemeksizin Türkiye'nin yolunu tutuyordu. Zira askerlerin eski tanıdık yüzleri kabul etmeyecekleri **endişesini** hâlâ belleğinde taşımaktaydı.

---

* Turgut Özal'a parti kurma aşamasında maddi yardımda bulunmayan Koç ve Sabancı grubu, Anavatan Partisi iktidara geldikten sonra 1984 yerel seçimlerinde 25'er milyon lira verdiler.

Bu bağlamda, mensubu bulunduğu **"Nakşibendi tarikatı"**yla olan ilişkilerini de en alt düzeye indirmişti. İhtilal dönemi izlerinin bir kalıntısı olarak, genel seçimlere girecek partilere yeterli incelemeyi yaptıktan sonra konsey karar veriyordu. Askerler, Sunalp'tan sonra Başbakanlık Müsteşarı Necdet Calp'a Halkçı Parti'yi kurdurunca, siyaseten geri kalan Özal ne yapacağını şaşırmış bir **vaziyetteydi**. Sızan bilgilere göre yalnızca iki partinin seçimlere katılabileceği hakkında yorumlar **yapılmaktaydı**. Görüldüğü kadarıyla Özal, Anavatan Partisi'ni çok zor şartlarda (20 Mayıs 1983) kurmasına rağmen hayli ümitsiz günler geçiriyordu.

Seçimlere girecek partilerin içerisinde iktidara en yakın MDP olduğundan, Ankara'nın yolunu tutan insanlar merkez karar yönetim kurullarına kaydolabilmek için **Sunalp Paşa**'nın kapısını aşındırmaktaydılar. Genel merkez binası adeta ana baba gününe dönmüş durumdaydı. Yaşlı başlı eski siyasetçiler, milletvekili adayı olabilmek ümidiyle sıraya girmenin telaşı içerisindeydiler. Kendi yandaşları bile **Özal**'ın başarılı olacağına ihtimal vermedikleri gibi, üzerlerinde hâlâ veto korkusu hakimdi. Bu nedenle Turgut Bey, bütün ısrarlarına rağmen işadamlarından yeterli nakdi yardımları alamıyordu. Ama yine de Ülker büskivilerinin yanı sıra Eymen Topbaş, Hicri Haznedaroğlu, Zeki Aytaç ve Şarık Tara gibi ünlü simalar ya tutarsa diye **ANAP**'a önemli **parasal** yardımlar yapmışlardı. Selçuk Yaşar, Selahattin Beyazıt ve Mehmet Ali Okumuş'tan oluşan grup ise **holdinglerinden aktardıkları** önemli paralarla kartlarını iktidara geleceğinden şüphe etmedikleri Sunalp'ın MDP'sine oynamaktaydılar. Ancak, konsey üyeleri hâlâ iki partili eğilim üzerinde görüş belirtiyorlardı. Bu nedenle Özal'ın binbir zahmetle kurduğu Anavatan Parti-

si, her an **veto** yiyebilirdi. Bilhassa üst düzey komutanlar, kendi tabirleriyle takunyalı grubunun Meclis'e girmesini istemiyorlardı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren de, kendine ulaşan sayısız mektuplardan ve dinmek bilmeyen şikâyetlerden dolayı üçüncü bir partinin gereksizliğine inanmış gibiydi. Hatta bu hususta konsey üyesi arkadaşlarıyla mutabakata vardığı bile söylenenler arasındaydı. Tarihler 12 Eylül 1983'ü gösterdiğinde hiç akıllardan geçmeyen bir misafir, Ankara'ya Evren'i ziyarete gelmişti. Daha önce Nato Başkomutanlığı yapmış emekli bir **asker olan Alexander Haig**, Çankaya Köşkü'nden ayrıldıktan sonra Özal'a beklediği mutlu haber nihayet ulaştırılıyordu. Turgut Bey'in listesinde öngördüğü, bazı veto edilen milletvekili adayları olmasına rağmen Anavatan Partisi **seçimlere** katılabilecekti. Çünkü emir **Amerika**'dan gelmiş, ülke genelinde herkese kök söktüren ihtilalciler tefeci devletin dayatmaları karşısında dizüstü oturmuşlardı.

Komutanların şahsına ve partisi'ne onay vermelerinden cesaret alan **Özal**, köy kasaba demeden adım adım Anadolu'yu **dolaşmaya başlamıştı.** Ne var ki bir Cumhurbaşkanı'ndan ziyade MDP'nin sağ kolu gibi çalışan Evren, bu davranışlarıyla ülkeyi **kimin yöneteceğini** şimdiden belirlemiş **oluyordu**. Sözde demokratik hayata geçilmişti ama, Sunalp Paşa açıktan devlet desteği görmekteydi. MDP yetkilileri ise, kendilerini yönlendiren **komutanlardan** aldıkları talimatlar doğrultusunda sessizliklerini muhafaza etmekteydiler. Evren ve konsey üyeleri, siyaseti bilmedikleri için milliyetçilik duygularıyla yoğrulmuş Turgut Sunalp gibi değerli bir komutanı yıprattıklarının farkında bile değillerdi. Görüldüğü kadarıyla kaş yaparken, göz çıkarmak üzereydiler. Türk halkı hasletinde var olan hassas duygular nedeniyle daima mağdurun ya-

nında olduğu için, askerin partisi gözüyle baktığı **MDP**'den soğumaya başlamıştı. **Evren**'in kendinden ve makamından beklenmeyecek bir davranışla, seçimlerden kısa süre önce televizyonlardan Sunalp ve partisi'ne övgüler yağdırması, vatandaşı çileden çıkarmış durumdaydı. Bu şartlarda Anavatan Partisi, hiç beklemediği anda bütün tahminleri altüst ederek sürpriz bir şekilde öne geçmişti. Kamuoyu yoklamaları her ne kadar MDP birinci parti deseler de, Evren Paşa'nın tarihi hatası yakın arkadaşı Sunalp'ı farkında olmadan muhalefet kulvarına itiyordu. Devlet yönetimini ve siyaseti hâlâ kışladaki emir komuta zinciri gibi sanan paşalar, halk nezdinde, partiler arasındaki sıralamanın değiştiğinin farkında bile değillerdi. İşte bu nedenle onların yeri, vatan savunması adına kışla olmalıydı. Dışarıya kafalarını her uzattıklarında, millet iradesinin yegâne belirleyicisi konumundaki halktan zaten tasvip görmüyorlar. Bu gerçeği bir anlayabilseler, neredeyse altmış yıldır kaybettiğimiz değerleri demokrasi adına yeniden kazanmış olacağız ki, o zaman ortada hiçbir sorun kalmayacak demektir. Ama şimdilik böyle bir beklenti nafile gibi! Komutanlar apoletlerindeki yıldızları her artırdıklarında istisnalar hariç, hemen müdahaleye gözlerini dikiyorlar. Böylesine kronikleşmiş alışkanlıklar ne yazık ki hâlâ özümseyemedikleri parlamenter sistemi inkitaya uğratmaktan başka bir işe yaramıyor. Yaramadığı için de Türkiye Cumhuriyeti Devleti siyaseten ve iktisaden büyük zararlar görmekte! Geçmişten bugüne yaşananlara baktığımızda, bunun aksini hangi aklıevvel inkâr edebilir? Burada gerçekçi bir özeleştiri yapacak olursak; ey paşalar bu millet sizleri Mehmetçikle beraber asli görevlerinizin başında bulunduğunuz müddetçe seviyor ama, miadını tamamlamış bazı siyasi partilerle gizliden dirsek teması ku-

rarak ihtilal ve muhtıra gibi anti demokratik eğilimlere yöneldiğiniz zaman, asla ve asla sevmiyor. Halkın Adnan Menderes'ten bu yana beyaz oylarıyla gösterdiği tepkisi, sizlere verilen **"siyasete elini uzatma"** ihtarı değildir de nedir? Neredeyse yarım asırdan fazla zaman sürecinde takım tutar gibi destek verdiğiniz dar devletçi zihniyete sahip olan parti iktidara gelemiyorsa, bütün bunları anlamanız için kâhin olmanız gerekmiyor herhalde...

Genel seçimlere sayılı günler kala askerlerin stratejik hatalarından dolayı birden şaha kalkan Özal, sanki yeniden küllerinden **doğmuş** anlamında görünümler sergiliyordu. Gelinen nokta, onu adım adım **iktidara** doğru götürmekteydi. 6 Kasım 1983 Pazar günü yapılan seçimlerde **"211"** milletvekili çıkaran Anavatan Partisi tek başına iktidar olurken, Turgut Sunalp ve konsey üyeleri adeta şaşkınlık içerisindeydiler. Burada bir tek şaşırmayan Başbakan Bülend Ulusu'ydu. Çünkü o, seçimlerden önce yaptığı bir konuşma esnasında Evren'e, Özal'ın mevcut liderlerden daha şanslı olduğunu söylemişti. Dört yüz kişiden oluşan Parlamento'da Anavatan Partisi'nin ardından MDP ikinci, Necdet Calp'ın Halkçı Partisi ise üçüncü sıraya oturmuştu. 11 Kasım 1983 günü yeni kabineyi kuran Turgut Özal, 45'inci Cumhuriyet Hükümeti'nin Başbakanı olarak hâlâ tedirginlikler içerisindeydi. Bunun nedeni, Kenan Evren'in tereddüt göstererek kabine listesini neredeyse bir aya yakın bekletip 13 Aralık'ta onaylamasıydı. Özal haklı olarak ya komutanlar bir aksilik çıkarırlarsa, gibi düşüncelerden kendini sıyıramıyordu. Aslında bu durumu fazla yadırgamak gerekmez. Çünkü ülkede üç yıldan beri hüküm süren ihtilal yönetiminin izleri, henüz belleklerden silinmemiş bir **görünüm arzetmekteydi**. Nihayet günler haftalar **geçtikçe**

Özal ve kabine üyeleri, siyasete ısınmalarının yanı sıra icraatlarına engel teşkil edecek herhangi bir tehlikenin olmadığını anlamaya başladılar. 45'inci hükümet, radikal kararlar almak doğrultusunda önemli adımlar atmaya başlamıştı. **Türk halkı**, şimdiye kadar hiç görüp tanımadığı **"Katma Değer Vergisi"**yle ilk kez tanışıyordu. **KDV**'nin babası olarak bilinen Maliye Bakanı Vural Arıkan, aylardır üzerinde **çalıştığı** iktisadi uygulamasını yepyeni bir reform paketiyle kamuoyuna deklare ederken, vatandaşların bu sisteme nasıl uyum sağlayacaklarının izahını yapmak zahmetine bile katlanmamıştı. Aslında birkaç yıl içerisinde tatbik edilecek kademeli **geçiş** daha faydalı olacakken, reform diye diye yüksek vergi toplamak adına, KDV'yi bir anda hayata geçirivermişlerdi. Zaman ilerledikçe Özal, Türkiye'nin bu hallere düşmesinden geçmiş hükümetleri sorumlu tutuyordu. Bu çok klasik bir metod olmasına rağmen yine de doğru bir tespitti. Çünkü ihtilalciler, ülke ekonomisini bilinçsizlikleri yüzünden büyük **zararlara uğratmışlardı**. Ne var ki 24 Ocak 1980 kararlarının mimarı Özal'ın kendisi olduğu gibi, aynı gece Dünya Bankası'na teleks geçerek **"İsteklerinizi yerine getirdik"** diyen de başkası değildi herhalde? Bu da yetmiyormuş gibi Bülend Ulusu Hükümeti'nde yaşanan banker skandalı ve batık banka olaylarının yegâne **sorumlusu**, o dönemin Başbakan Yardımcısı Turgut Özal'ın ta kendisiydi! Hatta Kenan Evren'in Devlet Denetleme Kurulu aracılığıyla hakkında tahkikat açtırıp üzerine gitmediği soruşturmayı bile Başbakan olduktan sonra sümen altı etmişti. Hani derler ya, kendinden öncekine çamur at izi kalsın diye! Özal da bu modaya kısa zamanda uyanlar arasındaydı. Tabii ki bu karalamalara en çok içerleyen, siyasi yasaklı konumundaki **Demirel**'di. Turgut Bey'in eleştirdiği dış

borçlara ait kararları ve ekonomik pakete ait istikrar raporlarını birlikte uygulamışlardı. Daha da önemlisi, Dünya Bankası'ndaki imza yetkileri Özal'a aitti. Burada asıl tuhaf olan şey, bozacının şıracıyı halka şikayet etmesiydi. Demek ki iktidar denilen sihirli değnek, insanlara biranda geçmişlerini unuttuturup her boyaya sokabiliyordu. Demirel, Özal'ın şahsına matuf günyüzü görmemiş demeçlerini işittikçe, üzüntüden adeta içi içini yemekteydi. Geçmişte kendisine ağabey diyen, yıllar yılı kanatlarının altına aldığı bir insan bunu nasıl yapabilirdi? Yapmasından doğal bir şey olamazdı; zira mühür artık Süleyman da değil, Turgut'taydı...

Bu şartlarda Güniz Sokaktaki evinde inzivaya çekilen Demirel, eski müsteşarını suçlamaktan imtina etme özverisinde bulunurken, ülke genelindeki kaoslu ortamın yaratıcısı olan ihtilalcileri eleştirmekten geri kalmıyordu. Sert tondaki imalı sözleri dışarıya pek yansımasa da, ziyaretine gelen dava arkadaşları ve yakın dostlarına şunları söylemekteydi:

"12 Eylül muskası, Türk Demokrasisi'nin yutulmasıyla neticelenmiştir. Ama bunu yutan çıkaramayacaktır. Türk demokrasisini yutanlar aslında, kaplanın sırtındaki adam vaziyetindedirler. İnseler kaplan yiyecek, inmeseler orası rahat değil. Ellerinde bir tek fırsat vardı. Referandumla nasıl olsa Çankaya'yı ele geçirmişlerdi. Orada kalıp, Meclis'i de, partileri de, hükümeti de ele geçirmeye, böylece milleti de safdışı yaparak "Çankaya Devleti, Devlet Meclisi, Çankaya Hükümeti" kurmaya ve Evrenizm'e heveslenmeselerdi, bu kendileri için bir kurtuluştu."

Demirel, ihtilalcilere yönelik buradaki eleştirilerinde ne kadar haklı olsa da Bülend Ulusu kabinesi hariç, ondan son-

raki hükümetler, **Evrenizm**'e taviz vermemişlerdir. Aslında ihtilalcilerin millet iradesini safdışı etme gayretleri hiç sona ermediği halde bunda siyasi parti liderlerinin de payları olduğunu göz ardı edemeyiz. Ecevit'le-Demirel Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde uzlaşma yönüne gitselerdi, 12 Eylül muskası Türk demokrasisi'nin boynuna muhtemelen takılmamış olacaktı. Özal'ı severiz veya sevmeyiz, o ayrı bir durumdur ama ilk birkaç ay **haricinde** kaplanın sırtındaki adam olmaktan kurtulup, konsey üyelerine büyük ölçüde mesafe koymuştur. Hatta başına buyruk hareketleriyle, kendisinin seçimlere girmesine onay veren komutanları kızdırmıştır bile! Bu manadaki rahat tavırlarında, sevgili eşi Semra Hanımefendi de kocasından geri kalmıyordu. Asker eşlerine yüz çevirip selam vermemesi bir yana, kendisine ayrı bir insan portresi çizmekteydi. Bunun adına da sözüm ona **"modernlik"** deniliyordu. Bir Başbakan eşi, çok acıdır ki **"Vizon Dergisi"**nin tertiplediği defileye hem de atmışına merdiven dayadığı günlerde katılıp, bütün tabuları altüst etmekteydi. **Eylül 1984**'te gerçekleşen bu defilede, Semra Hanım üzerine giydiği çeşitli renk ve desenlerdeki abiye kıyafetlerle pozlar verirken, etrafında kendisinin hünerlerini seyredenlere tebessümler saçmaktaydı. Genetik yapısından dolayı **kilolu olması** nedeniyle üzerindeki giysiler, deforme olmuş vücudunun bütün uzuvlarını meydana çıkarıyordu. O, üç çocuklu olmasının yanında torun sahibi bir büyükanneydi ama kocası dahil, kimselere hesap vermek bağlamında bir **derdi yoktu**. Tıpkı sahne sanatçıları gibi, kurtlarını dökmekten büyük keyif **almaktaydı**. Türkiye, Türkiye olalı böyle bir şey görmemişti. Bayilerin tezgâhlarındaki Vizon Dergisi aynı gün tükenince, ertesi gün çıkarılan ikinci baskısı alel acele halka servis yapılıyordu. Parlamentodaki milletvekille-

ri'nin büyük çoğunluğu gördükleri pozlar karşısında utanıp sıkıldıklarını söylerlerken, sıradan sade vatandaşların dilinde bile bu konu vardı. Başbakan ve yakın kurmayları cephesinde ise, derin bir sessizlik hakimdi.

Bütün bu eleştirilere karşın sanki mankenliği dergiyi okuyan **vatandaşlar** yapmışlar gibi, isyan eden **Semra Hanım, "Alışırlar zamanla bunlara da alışırlar. Hem böyle şeyleri İngiltere Kraliçesi bile yapıyor"** gibilerden esprili cevaplarla, işi pişkinliğe **vurdurmaktaydı**. Ancak, çok geçmeden İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi ANKA Ajansına detaylı bir açıklama yaparak Semra Hanım'ı tekzip ediyordu. Büyükelçi'nin karşı cevabı aynen şöyleydi:

"Sayın Semra Özal'ın kraliçemiz hakkındaki sözleri şaşkınlık yaratmıştır. Bizim kraliçemiz ülkesini yönetmekle yükümlüdür, mankenlik yapamaz."

Büyükelçi'den basın yoluyla gelen tekzibe ne Turgut Bey, ne de Semra Hanım cevap vermemişlerdi. Malum defileden sonraki günlerde boş durmayan hanımefendi sevdiği milletvekili, bakan, bürokrat ve işadamı eşlerini etrafında toplayarak bu cicili bicili orta yaşın üzerindeki nedimelerle **"Türk Kadını Güçlendirme Derneği"**ni kurmuştu. Derneğin ambleminde papatya logosu olduğu için, buradaki şatafatlı kadınlar da **"Papatyalar"** olarak anılmaktaydılar. Sözde fakirlere yardım ediyorlar, kimsesiz çocukların tahsilleriyle yakından ilgileniyorlardı. Arada bir gözle görülür görkemli **balolarda** yardım toplantılarına iştirak ederlerken, tıpkı Lâle devrini andıran zamanlardaki gibi hasbahçe gecelerinde saltanat sürmekten de **geri kalmamaktaydılar**. Ne de olsa Semra leydi'nin, Beşiktaş'taki **Karamürsel Köşkü**'nün bahçesindeki

müştemilat tipi küçük evde oturduğu zor yılları çok gerilerde kalmıştı. Yaz aylarında ise karı-koca, Göcek kıyılarında yakın dostları Nurettin Koçak'ın **"Nirvana"** adlı ünlü yatında tatil yapıyorlardı. Bu arada tam anlamıyla komutanların güdümünden sıyrılan Özal, haftalık mutad görüşmeleri haricinde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e hükümetin icraatlarına yönelik izahat verme gereği dahi duymuyordu. Başlangıçtaki zor anlarında iyi münasebetler içerisinde olduğu basını da karşısına **almıştı.** İşine gelmeyen haberlerden hoşlanmadığı anda köşe yazarlarını patronlarına şikayet ediyordu. Zaman ilerledikçe yoğun stres ve aşırı çalışma temposundan dolayı kilosu 115'lere kadar dayandığından, aile meclisi'nin aldığı karar neticesinde Amerika'da başarılı bir kalp ameliyatı geçirmişti. Türkiye'ye döndükten sonraki dönemlerinde, sabah akşam özel doktoru Cengiz Aslan'ın kontrolü altındaydı. Tabii ki bütün sıkıntısı kabine çalışmalarındaki işlerin iyi gitmeyişindendi. Geçmişi karalayıp enflasyonu düşürürüm diye halka vaadlerde bulunmasına rağmen, enflasyon yüzde yüzlere dayanmıştı. Öyle anlar oluyordu ki, piyasadaki kötü gidişatı kendi milletvekilleri bile eleştirmekteydiler. Memurlar maaşlarının yetmediğine dair gündemi meşgul etmeye başladıklarında Başbakan Özal, aylarca gazetelerin manşetlerinden düşmeyen şu sözleri söylemekle adeta tarihe geçmişti:

"Benim memurum işini bilir!"

Bu demek oluyordu ki **"Ey memur, maaşın yetmiyorsa gerekeni yap!"** manasını taşımaktaydı. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni yöneten bir Başbakan'ın ağzından böylesine pervasız sözlerin çıkması, son derece düşündürücüydü. Çünkü buradaki talihsiz tanımlamada, kamu çalışanlarını üstü kapalı da

olsa rüşvete yöneltmek vardı. "Benim memurum işini bilir" sözü çarşıda, pazarda, kahvede espri konusu haline geldiği gibi herkesin dilinin tespihi olmuştu. Hatta mizah dergilerinin baş sayfalarına bile geçmişti. Bu arada ülkede faydalı işler de **yapılmaktaydı**. Örneğin geçmiş dönemlerdeki gibi yağ, akaryakıt ve sigara kuyrukları diye bir şey kalmamıştı. Özal, bu hususlarda cesur kararlar almasını becerebilen bir Başbakandı. Ülke genelinde her şey bol miktarda olmasına rağmen yeterli kazanç sağlayamayan vatandaşlar, **istediklerini alamamaktaydılar**. Önceki hükümetler zamanında, yabancı sigara yüzünden para ve hapis cezaları uygulanmaktaydı. Bu aksaklığa da kısa sürede radikal kararlar alınmış, bakanlar kurulu toplantısında çıkartılan bir yasayla bütün yabancı tekel maddelerinin satışı ve kullanımı serbest bırakılmıştı. Ayrıca büyük şehirler başta olmak üzere yurt genelinde arka arkaya açılan döviz bürolarıyla yeni bir değişimin eşiğine gelinirken, herkes istediği kadar yabancı menşeyli para alabilmekteydi.

Hatalarıyla sevaplarıyla **dört** yıllık icraatının karşılığını görmek isteyen **Özal**, 1987 genel seçimlerinden son derece emindi. Bu zaman sürecinde ihtilalci komutanlara taviz vermediği gibi, karşısında ülke yönetimine talip olacak etkin bir **muhalefet** de **yoktu**. Askerin partisi imajını hâlâ üzerinden atamayan MDP büyük ölçüde irtifa kaybetmiş, Halkçı Parti ise uyguladığı dar devletçi politikalar yüzünden neredeyse tepetaklak **olmuş vaziyetteydi**. Mevcut şartlarda Özal'a rakip olacak parti de yoktu. Nihayet **1987** senesi Aralık ayında yapılan seçimlerde Anavatan Partisi, oylarını fazlasıyla artırarak çıkardığı 292 milletvekiliyle ikinci kez tek başına iktidara geldi. Bir önceki yasama dönemine göre sayısal açıdan çok daha rahat olan Başbakan Özal, hayli mutluydu. Kısa sürede

kurduğu kabine, 21 Aralık 1987 günü 46'ncı Cumhuriyet Hükümeti olarak Meclis'ten güvenoyu almıştı. Hiç tartışmasız, Anavatan Partisi altın yıllarını yaşıyordu. İktidar erkinin gücüyle adeta parlayan bir yıldız konumundaydı. Ne var ki, işin iç yüzü ülke açısından hiç de öyle değildi. Ortadirek tabir edilen vatandaş kitleleri tamamen kaybolmuş; bir tarafta ya çok fakirler, ya da çok zenginler vardı. Özal, tek başına iktidar olmanın avantajıyla kimselere hesap vermemek gibi bir fobinin paranoyasına kaptırmıştı kendini! İlk Başbakan olduğu günlerdeki gibi ihtilalcilerden gözle görülür çekinceleri de kalmamıştı. 12 Eylül'ün dirayetli komutanı Kenan Evren Cumhurbaşkanlığı makamında yetkisi dahilindeki işlerle uğraşırken, askeri müdahaleyi birlikte gerçekleştirdiği diğer konsey üyelerinin işlevleri neredeyse kalmamış gibiydi. Aslında her ihtilal döneminde böyle değilmidir? Önce gelirler, bir müddet sonra da yönetimi eskilere devredip giderler. Çünkü, kapasiteleri bu kadardır. Halktan bekledikleri sevgi ve saygıyı görmediklerini anladıklarında son çare, tekaüde ayrılmaktır onlar için. Daha sonrası malum! Kaybolan itibarlarını yitirmelerinin yanı sıra ne isimleri kalır ne de cisimleri...

Başbakan Turgut Özal'a haklı olarak bazı eleştirilerimiz olmuştur ama, yapmış bulunduğu son derece kurnaz ve ustaca hamlelerle ihtilal kalıntılarını önemli ölçüde enterne etmiştir. Onları devlet kademelerinden temizlemesi bile demokrasi adına fevkalade başarılı icraatlardır. Burada objektif **davranacak olursak**, askerlerin bilinen tavırlarına rağmen Özal'ın; **Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu** ve **Hasan Polatkan**'ın naaşlarını aradan geçen çeyrek asır sonra İmralı Adası'ndan İstanbul'daki anıt mezarlarına naklettiğini, nasıl duygular beslersek besleyelim hiçbir zaman inkâr edemeyiz. Yıllar yılı De-

mokrat Parti'nin devamıyım diyerek bu **payeyi** kimselere bırakmayan Demirel, belirgin **korkuların** zehabına kapılması nedeniyle Özal'ın gösterdiği cesareti gösterememiştir. Aslında ondaki asker korkusu, henüz siyasi hayatının başlangıcında ilk şapkasını alıp kaçtığı günlerden bu yana vardı. Kaldı ki bu ulvi görevi, devamıyım dediği davanın **mirasçısı** konumundaki **Demirel**'in yapması gerekirdi. Hiç kuşkusuz ikbal merdivenlerini Demokrat Parti'nin **manevi gücü** sayesinde tırmandığı halde büyük bir umursamazlıkla demokrasi şehitlerinin nakil meselesine seyirci kaldığını, en yakınları bile tevil edemezler. Bu hususiaki asıl gerekçe; önce doğasında var olan aşırı korku fobisi, daha sonra da **"Devri Süleyman"**ın **1960'tan bu yana ihtilalcilere karşı süregelen önlenemez diyet borcudur...**

Başbakan Özal, ikinci iktidar döneminde partisi'nin merkez karar ve yürütme organlarını büyük **ölçüde** değiştirmek düşüncesindeydi. Çok geçmeden 18 Haziran 1988'de Anavatan Partisi II. Olağan Kongresi Atatürk Spor Salonu'nda toplandı. Vilâyetlerden davet edilen delegelerin bir araya gelmeleriyle, kongre adeta bir karnaval havasına dönüşmüştü. Aşırı kalabalık ve izdihamdan dolayı içeriye giriş çıkışlarda, bir düzensizlik göze **çarpmaktaydı**. Aynı gün öğleden sonra divan başkanı'nın **Özal**'a söz vermesiyle gerek oturma sıralarında, gerekse kürsünün önünde bir **dalgalanma** başlamıştı. İnsanlar nefes almakta bile zorlanıyorlardı. Başbakan konuşmaya başladığı anda, salonun ortasındaki kalabalık arasından iki el silah sesi duyulduğunda herkes panik içerisinde yerlere savruluyordu. Kurşunlardan bir tanesi Özal'ın parmağına, diğeri de mikrofonun metal çubuğuna isabet ederek yön değiş-

tirmişti. Bu metal çubuk vücut hizasında olduğundan, Özal'ı mutlak bir ölümden kurtardı diyebiliriz. Kısa süren bir panikten sonra eli bandajlanarak sarılan Başbakan, ilk etapta hastaneye gitmeyi reddederek, mikrofondan salondaki partililerine şunları söylemekle yetiniyordu:

"Allah'ın verdiği canı, Allah'tan başka kimse alamaz."

Bu konuşmanın tamamlanmasından sonra orada bulunanlar Özal'ı çılgın gibi alkışlayıp, ellerini açarak dualar etmekteydiler. Suikast kazasız belasız atlatılmasına rağmen, kongre'nin sonunda **ANAP** yönetiminde önemli değişiklikler olmuştu. Hatta bu durum kabineye de yansımış, partinin vazgeçilmez kurmaylarından **Oltan Sungurlu**'nun yerine Adalet Bakanlığı'na* **Uşak Milletvekili Mehmet Topaç** getirilmişti. Bakanlar Kurulu Üyeleri birbirlerine tedirginlik içerisinde bakarak, "acaba bende mi değişirim" gibilerden gereksiz kuşkulara kapılıyorlardı. Çünkü siyasi arenada makamlar ve mevkiler tatlıydı, kimse yerinden kıpırdamak istemiyordu. Bu arada Başbakan'a suikast teşebbüsünde bulunan Afyon-Dazkırı nüfusuna kayıtlı **Kartal Demirağ** hemen sorguya alınıp, herhangi bir örgüt bağlantısının olup olmadığı araştırılmaktaydı. Uzun tahkikatlar neticesinde **milliyetçi dünya görüşünü benimsediği anlaşılan tetikçinin, olayı münferit olarak gerçekleştirdiği kanaatine varılmıştı.** Çıkarıldığı mahkeme tarafından cezaevi'ne kapatılan **Demirağ**'ın eylemi tam anlamıyla netlik kazanmadığından, hâlâ sır perdesi olmaktan öteye gidememiştir.

---

* Adalet Bakanı Mehmet Topaç; 1994 yılında Ankara Kızılay'daki avukatlık bürosunu basan teröristler tarafından öldürüldü.

1989 senesi Ekim ayına gelindiğinde **Turgut Özal**'ın Cumhurbaşkanlığı'na yakın olduğu söylentileri, gündemin en önemli konuları arasındaydı. **Başbakan** en yakınlarına dahi renk vermiyor, kamuoyu'na herhangi bir **yorum** da getirmiyordu. Sırdaşı konumundaki danışmanlarından da dışarıya aydınlatıcı bir haber sızdırılmamaktaydı. Nihayet Kenan Evren'in görev süresinin bitimine sayılı günler kala Özal, tarihi kararını açıklamıştı:

"Evet, Cumhurbaşkanlığı'na ***adayım****. Parti Genel Başkanlığı ve Başbakanlığa güvenilir bir arkadaş getirilecektir. İnşallah her şeyin hayırlısı olur."*

Net ve açık ifşaatlarından anlaşıldığı kadarıyla Özal, bir zamanlar Ankara'da (yedek subaylığını yaptığı) eski komutanı Kenan Evren'in yerine Çankaya'ya çıkmaya hazırlanıyordu. Başbakanlık için, kendisinden sonraki halefi'nin Meclis Başkanı **Yıldırım Akbulut** olacağını çoktan belirlemişti bile! Ancak, parti içerisinde Akbulut'a karşı olanlar daha ilk günden fırtınalar estirmekteydiler. Bilhassa Mesut Yılmaz grubu **"Fıkralara konu olan bu adam mı Başbakan olacak?"** diye veryansın ediyorlardı. Ancak Özal, emanetçi bir insandan yana olduğu için bu yaygaraların hiç birisine prim vermiyordu. Çünkü, halim selim bir insanı uzaktan kumandayla yönlendirmenin daha kolay olacağını düşünmekteydi. O nedenle partideki şahinler grubuyla istişarede bulunmak kabilinden hatalara düşüp, ilerleyen zamanlarda başını derde sokmak istemiyordu. Bu hususta üzerinde önemli etkileri olan sevgili eşi **Semra Hanım**'ı bile dinlememekteydi. Kim ne söylerse söylesin, köşk'e doğru koşar adım giderken **Akbulut**'un emanetçiliğinde kararlıydı. Nihayet **Türkiye Büyük Millet Meclisi**

Genel Kurulu'nda yapılan oylama neticesinde yeterli çoğunluğu sağlayan Turgut Özal, 31 Ekim 1989 tarihinde **"Sekizinci Cumhurbaşkanı"** seçildi. **Anavatan Partisi**'nin kuruluş günlerindeki en ümitsiz anlarında Alexander Haig'ın devreye girmesiyle kendisine siyasetin yolunu açan Kenan Evren'den, (9 Kasım'da) **Cumhurbaşkanlığı görevini devralırken çok mutluydu.**

Kimbilir belki de, Milli Selamet Partisi'nden İzmir adayı olarak milletvekili seçilemediğini hatırlamaktaydı. **1977** yılında **Meclis**'e giremediği için çok üzülmüştü ama, o seçim yenilgisi hiç beklemediği bir anda kendisini siyasi yasaklı olmaktan kurtarıp, bugünlere gelmesini sağlamıştı. İşte o Özal, ihtilalciler de dahil eski ve yeni rakiplerine adeta meydan okurcasına Çankaya'nın zirvesindeydi. Bu önlenemez yükselişte, şans faktörünün de onunla birlikte olduğu asla gözardı edilemez. Çıktığı yüce makamda, görevi devraldığı **Evren Paşa** en kudretli dönemlerinde **"veto yetkisini"** kullanma cihetine gitseydi her şey başlamadan bitmiş olacaktı. Kader yazgısı böyle istediğine göre, Turgut Özal'ı ati'nin arşivlerinde hatalarıyla sevaplarıyla **Türkiye Cumhuriyeti'nin Sekizinci Cumhurbaşkanı** olarak yadeden Türk çocukları, parlamenter sistemin nüvesini teşkil eden demokrasimizin vazgeçilemez unsurlarına yine de saygı duyacaklardır inancındayım...

İSTİKRARSIZ HÜKÜMETLER TÜRKİYE'NİN KADER YAZGISI OLUYOR

Turgut Özal'ın Çankaya Köşkü'ne çıktığı andan itibaren sayıları neredeyse onlarla telaffuz edilen Başbakan adayları, siyasetin sıcak gündemini teşkil etmekteydiler. Herkes Kaya Erdem'in yeni kabineyi **kurmasını beklerken**; tahminlerin tam aksine Yıldırım Akbulut'un yerine aday gösterilip Meclis Başkanı **olmuştu**. Bir diğer **alternatif** olarak düşünülen Mesut Yılmaz'a Semra Hanım sıcak bakmasına rağmen Özal, eski prensleri arasındaki bu zatı aklının ucundan bile geçirmemekteydi. Görüldüğü kadarıyla, **Başbakanlık** makamına getirilecek kişinin emanetçi olması gerekiyordu. Bu şartlarda Çankaya'nın emirlerini harfiyyen uygulayacak, kabine üyeleri ve milletvekilleri hakkında düzenli rapor **verecek** mutad görevli Akbulut'tan başkası olamazdı. Özal'ın öteden bu yana kafasında kurguladığı gibi, verdiği işaret üzerine 9 Kasım 1989 günü ANAP Genel Başkanlığı mazbatasını aldıktan sonra yeni kabineyi kuran Yıldırım Akbulut, 47'nci Cumhuriyet Hükümeti'nin **Başbakan'ı oluyordu**. Bu sürpriz gelişmeye Cumhurbaşkanı'nın eşi ve çocukları dahil, iktidar partisi'nin kurmaylarının büyük çoğunluğu müstehzi bir şekilde bakıyorlardı. Memnun olanların sayısı ise, parti grubunun dörtte biriyle ancak ifade edilebilirdi. Akbulut'un tek eksiği devamlı surette ağdalı aksanla **konuşması**, kullandığı sözcüklerde sıkça kelime hatası yapması, doğası gereği natürel bir yapıda olması nedeniyle siyasetin çetrefilli dalaverelerini bilmemesiydi. **ANAP** grubundaki seçkinci ve elit kesim **Başbakan'ı alaya alıp** terbiye sınırlarını zorlamaya devam **ederlerken**,

geçmiş yıllara oranla ekonomide iyimser tablolar oluşmaya başlamıştı. Hatta enflasyon kısmen düşmüş, çarşı pazar geçici de olsa rahatlamış durumdaydı. Döviz uzun müddet yerinde sayarken, **altın** fiatlarında yedi-sekiz aydır kıpırdamanın olmayışı iç piyasadaki dengelerin göstergesi gibiydi. Başbakan Akbulut, bir basın toplantısında etrafını saran gazetecilere **"Hakkımda hep eleştiri ve mizah yazacağınıza biraz da rakamları gözden geçirin"** diye sitem ediyordu. Rakamlar gerçekten olumlu bir seviyedeydi. Ancak bu iyimser tablo arka plandan hükümeti yöneten **Özal**'ın mıydı, yoksa Akbulut'un mu? İşte orası tartışılır. Ne olursa olsun ülke genelinde bir rahatlık hissedildiğine göre, bu durumu Başbakan'ın kalbinin temizliğine yoranların sayısı **az değildi**. Şatafattan ve gösterişten uzak olması, bilhassa muhafazakâr kesimde ona puan kazandırıyordu. Ancak, Cumhurbaşkanı Özal'ın üzerinde tartışmasız etkinliği olan Semra Hanım, partinin vitrinine canlılık getirecek bir Başbakan'ın atanmasından yana ısrarcılığını **sürdürmekteydi**. Aslında **Akbulut**'a **emanetçi** diyen milletvekili arkadaşlarının büyük çoğunluğu **yanılmışlardı**. Mecbur kalmadıkça kimseyi köşk'e rapor etmediği gibi, elinden geldiğince herkesin işini halletmeye çalışıyordu. Bütün mazbutluğunun ötesinde saygın bir hâkim olan eşi Samia Akbulut'un da, **Semra Hanım**'la bir türlü yıldızı barışmamıştı. Çankaya'nın leydisi sanki yalılarda kâşanelerde yetişmiş gibi, bu kibar ve kültürlü hanımefedi'ye tepeden bakıyordu.

Nihayet aile meclisi ve **Anavatan Partisi** kurmaylarının yoğun ısrarları neticesinde Özal, içi yana yana Akbulut'a neşteri vurmuştu. Çok tuhaftır, evine söz geçiremeyen adam Çankaya'nın zirvesinden Türkiye'yi yönetiyordu. Başbakan meselesi hakkında leydi'nin dediği olmuş, Mesut Yılmaz ilk kongrede adaylığını koymak üzere yavaş yavaş hazırlanmaya baş-

lamıştı. Yılmaz'ın, Akbulut Hükümeti'nde üstlendiği Dışişleri Bakanlığı'ndan 20 Şubat 1990'da istifa etmesi, iki siyasinin uyumsuzluklarının en belirgin teyidi olarak gösteriliyordu. 15 Haziran 1991 tarihinde yapılan Anavatan Partisi Büyük Kongresinde Semra Hanım'ın* tam, Özal'ın ise kerhen desteğini alan Mesut Yılmaz, Yıldırım Akbulut'un yerine genel başkanlık koltuğuna şaibeli bir şekilde oturmuştu. Başbakan, kendisine yapılanlara çok üzgün ve kırgındı. Özal, Akbulut'u köşk'e çağırıp teselli etmeye çalıştıysa da aralarındaki soğuk rüzgârların esintileri yine de dinmek bilmiyordu. Aile meclisi'nin kararıyla partinin yeni genel başkanı seçildiğine göre, teamül gereği istifasını vermesi kaçınılmazdı. 16 Haziran 1991 günü Cumhurbaşkanı'na istifa mektubunu sunarken, her iki siyasi de duygusal anlar yaşamaktaydılar. Özal, Akbulut'u çok sevmesine rağmen işin içine giren kadın parmağına, kendi eşi bile olsa mani olamamıştı. İstifa tarihinden bir hafta sonra güvenoyu alan 48'nci Mesut Yılmaz Hükümetine görevi devreden Yıldırım Akbulut'un on dokuz ay süren Başbakanlığı, böylece son bulmuş oluyordu.

Cumhurbaşkanı Özal ve partinin tecrübeli kurmaylarının uyarılarına rağmen hiçbir icraatta bulunmaksızın, henüz üçbuçuk aylık Başbakanken **erken seçim** kararı alan Yılmaz, hayatının hatasını yapmıştı. Ertafındaki **bazı çok bilmişler** "Yenilikte fayda var, büyük bir ekseriyetle tek başımıza iktidar oluruz" diye kendisini kandırmışlardı. Burada Yılmaz'ın esas gayesi, parti içerisindeki milli görüşçüleri ve muhafazakârları tasfiye etmekten başka birşey değildi. Ne var ki evdeki hesap çarşıya uymamış, 20 Ekim 1991 genel seçimlerinde iktidar olamasa da en fazla oyu alan **Demirel**'in Doğru Yol

---

* Semra Özal'ın daha sonraki yıllarda Mesut Yılmaz'la arası açılmış, ona verdiği destekten büyük pişmanlık duymuştur.

Partisi'nin ardından ikinci sıraya düşen ANAP, tam bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Mesut Yılmaz tek başına iktidar hayalleri kurarken ana muhalefete düşmenin burukluğunu yaşıyordu. Hükümetten ayrı kaldığı yıllar içerisinde oylarında artma ümidi beklemesine rağmen halkın Anavatan Partisi'ne olan ilgisi her geçen gün azalmaktaydı. Nisan **1993**'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın hayata veda etmesiyle manevi destekçisinden mahrum kalmasından dolayı parti içi tartışmalara engel olmakta zorluk çekiyordu. Zaman içerisinde hep arkasında olan Semra Hanım'la yaşadıkları kırgınlıklar, Yılmaz'ı ve partisini her geçen gün çıkmaza sürüklemekteydi. Bu arada Tansu Çiller'le girdiği yerli yersiz kısır çekişmeler, merkez sağı büyük ölçüde yıpratmış durumdaydı. **Demirel**'in **DYP** Genel Başkanlığı'ndan istifa ederek Özal'ın yerine Cumhurbaşkanı seçilmesini kendisi açısından bir avantaj gibi gören Yılmaz, bunda da yanılıyordu. Çünkü hırçın Çiller, ona meydanı boş bırakacak gibi değildi.

24 Aralık 1995 günü yapılan genel seçimlerde ne ANAP, ne de DYP tek başlarına iktidar olamamışlardı. Ancak Mesut Bey'in partisi az bir farkla öne geçince, Parlamento aritmetiği kilitlenmiş gibiydi. Seçim meydanlarında birbirlerinin hakkında olmadık sözler söyleyen Yılmaz ve Çiller, uzun pazarlıklar neticesinde nihayet **anlaşmaya varmışlardı**. Türkiye, tıpkı 12 Mart döneminin istikrarsız koalisyon hükümetlerini andıran bir **süreci** yaşıyordu. Tam dört aydır süren anlamsız çekişmeler yerini göstermelik de olsa sağduyuya bırakınca, **Tansu Çiller**'in Başbakan Yardımcılığı'nı **kabul etmesiyle** 53'ncü Hükümet Mesut Yılmaz'ın Başbakanlığı'nda güç bela kurulmuştu. Kabine toplantısının ilk günlerinde hâlâ bakanlıkların yetki tartışmaları yapılmaktaydı. Pek tabii ki, böyle bir hükümetin uzun ömürlü olması **düşünülemezdi. Tansu**

Hanım'ın dinmek bilmeyen hırsı, Mesut Bey'in ağız dalaşı devletin kurumlarını her yönüyle olumsuz bir şekilde etkiliyordu. Dolar almış başını gidiyor, işsizlik deseniz her geçen gün artmakta, güneydoğu'daki terör belasına ise bir türlü çözüm bulunamamaktaydı. Çok geçmeden sen başarısızsın, ben başarılıyım tartışmalarının ardı arkası kesilmezken çatırdayan hükümet, kuruluşundan üçbuçuk ay sonra Cumhurbaşkanı Demirel'e istifasını vermek zorunda kalmıştı. 28 Haziran 1996'da sona eren Mesut Yılmaz'ın ikinci Başbakanlığı, tıpkı birincisindeki gibi kısa ömürlü olmaktan öteye gidememiş bir görünüm sergilemekteydi.

Geçmişin laiklik savunucusu ve sözde milliyetçi Çiller, 50, 51 ve 52'nci hükümetlerde Başbakanlığın tadını almış olduğundan yeniden bu makama oturabilmenin ince hesaplarını **yapmaktaydı**. Ama, sayısal çoğunluğu buna yetmiyordu. Nihayet ezile büzüle, avını sabırla bekleyen Necmettin Erbakan'ın kapısını çaldı. Sanki, Hoca Efendi hakkında söylediği yerli yersiz ağza alınmayacak sözleri unutmuş gibiydi. Karşılıklı görüşmelerinde, Refah Partisi'nin istedikleri bakanlıkları alması kaydıyla Başbakanlığın kendinde kalmasını istiyordu. **Erbakan**'ın kurmayları, bu öneriyi tartışmaya bile gerek görmemişlerdi. Birinci parti olduklarına göre, onların dediklerinin uygulanması gerekiyordu. Üstelik hocaları bunca yıllık siyasi hayatında hiç Başbakan olmamıştı. Tansu Hanım'ın bütün dayatmalarına rağmen Refah Partisi'nin üst düzey yöneticileri asla taviz vermediler. Nihayet teslim bayrağını çeken Çiller, Erbakan Hoca'yla zorunlu bir protokol imzalamıştı. Aralarında vardıkları mutabakata göre, Başbakanlığı birer yıl dönüşümlü olarak yapacaklardı. Benim ülkemin idaresi ne yazık ki, böylesine ucuz siyasetçiler yüzünden pazarlık masalarına kadar düşmüştü. Bu çirkin oyunu köşelerine çekilmiş

komutanlar, karargâhlarından dikkatle takip etmekteydiler. Makam mevki uğruna uygulamaya konulan pespaye menfaatler, müdahaleci zihniyetlere göz göre göre davetiye çıkarıyordu. Başbakanlık denilen yüce makam, futbolcu kiralar gibi dönüşümlü sistemle değişebiliyorsa, varın gerisini siz düşünün. Bunun adı açık seçik çıkarcılık değil de nedir?..

Bu görüşmeler esnasında Doğru Yol Partisi'nin bazı kurmayları Tansu Hanım'a resti çekmişlerdi. **"Biz merkez sağı temsil eden laik bir partiyiz. Bunu nasıl yaparsınız?"** diyorlardı. **Daha açık bir ifadeyle**, hanımefendi'nin miting meydanlarında Erbakan'a söylediği sert ifadelerini ısrarla hatırlatmaktaydılar. Hakkında yapılan bütün eleştirilere aldırış etmeyen **Çiller**, işi pişkinliğe vurdurup **"Ülke menfaatleri herşeyin önünde gelir"** deyip konuyu kapatıyordu. Aslında böylesine çirkin atraksiyonlar, **leydi**'nin birkaç yıl daha bu milletin sırtından **saltanat** sürme numaralarıydı. Taraflar son kez görüştükten sonra, Necmettin Erbakan'ın Başbakanlığında 54'ncü Cumhuriyet Hükümeti 28 Haziran 1996 günü kurulmuştu. Tansu Çiller, belki Başbakanlığı kaybetmişti ama hiç değilse yıllardır oturduğu Hariciye Köşkü konutunda kalmanın sevinci içerisindeydi. Çünkü yapılan pazarlıklar arasında, Başbakanlık Köşkü'nün bahçesinde yer alan hanımefendi'nin oturduğu bu muhteşem manzaralı malikane de vardı. Maalesef ülke böyle **yönetiliyordu**. Bu arada DYP için için kaynamaktaydı. İstifa edenler, rest çekenler, partiyi takunyalılara sattınız diyenlerin önü arkası kesilmiyordu. Taşra teşkilatları adeta **ayaklanmış durumdaydı**. Varlığını kurulduğu günden bu yana kırsal kesimin milliyetçi ve muhafazakâr seçmenlerine borçlu olan DYP'liler, takiyecilikle itham ettikleri Erbakan'ı bir türlü içlerine sindirememişlerdi. Tansu Hanım, yaptığı affedilemez hataya rağmen renk vermeyip mutlu gö-

rünmeye çalışıyordu. Bir taraftan kuvvet komutanları, bir taraftan Cumhurbaşkanı Demirel her fırsatta memnuniyetsizliklerini ihsas etmekteydiler.

Burada gerçekleri konuşacak olursak; fikren ve zikren benimsemediğim **Erbakan**'ın **Başbakanlığı döneminde** kısmen de olsa ekonomide belirgin düzelmeler göze çarpmaya başlamıştı. Buna ister istikrar, ister Arap sermayesi ne derseniz deyin, üç beş aylık kısa periyod içerisinde dövizde ve piyasa girdilerinde rahatlamalar söz konusuydu. Ancak, Cumhuriyet rejiminin esasları ve demokrasinin vazgeçilmez unsurları hepsinden önemliydi. Erbakan* kendisine tahsis edilen Başbakanlık Konutunda, ülkenin önde gelen tanınmış tarikat şeyhlerine **iftar yemeği verince**, haklı olarak bazı homurdanmalar gündemi **teşkil etmeye başlamıştı. DYP**'nin kızgın yöneticileri Çiller'i istifayla tehdit ederlerken, o ise sırasını beklediği bir yıllık Başbakanlığı'nı düşünüyordu. Çok yakınlarına hiç utanıp sıkılmadan **"Az kaldı sabredin, göreceksiniz bütün olumsuzlukların hepsini düzelteceğim"** demekle yetinmekteydi. Ne var ki İran, Suudi Arabistan ve diğer Arap ülkeleriyle kurulan yakın temaslar, içinden çıkılamaz bir hal almıştı. Askerlerin 28 Şubat sürecinde Sincan'da tanklarla yaptıkları gövde gösterileri, kuvvet komutanlarının sürekli uyarıları, Tansu Hanım'ı adeta köşeye sıkıştırmış durumdaydı. Bu hareketler görünürde bir muhtıra değildi ama, dozu oldukça **sertti**. İhtilal her an gelebilir korkuları, Demirel'in **ülke elden gidiyor** feryadları hükümetin istifasını zorunlu kılıyordu. En nihayet DYP grubunda hakaret boyutlarına varan tartışmalar, Çiller'i vazgeçilemez hırslarından arın-

---

* Necmettin Erbakan'ın **11 Ocak 1997**'de Başbakanlık Konutunda tarikat şeyhleri ve ilahiyat uzmanlarına verdiği iftar yemeği, 54'ncü Hükümetin yıkılış sürecinin başlangıcı oldu.

dırarak gecikmeli de olsa dize getirmişti. Darbe endişesiyle telaşa kapılan koalisyon ortaklarının istem dışı çekilmeleriyle, Erbakan Hoca'nın bir yıl süren Başbakanlığı 30 Haziran 1997 günü sona ermiş oluyordu.

Aslında bu istifadan önce 21 Mayıs 1997 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, **Refah Partisi**'nin kapatılması için Anayasa Mahkemesine başvurmuştu. Erbakan, Çiller'le kurduğu REFAH-YOL Hükümetindeki Başbakanlık görevinden sonra **köşeye sıkışmış durumdaydı**. Gösterdiği bütün gayretlere rağmen resmi kurumları, yargıyı ve medyanın büyük bölümünü **karşısına** almıştı. Artık bundan sonra Erbakan* için yasaklı günler başlamak üzereydi. Bu arada Cumhurbaşkanı Demirel, kabineyi kurma görevini yeniden Mesut Yılmaz'a **vermişti**. Tıpkı geçmiş dönemlerdeki Ecevit-Demirel değişimleri gibi, Yılmaz ve Çiller arasında ülkeye zarar vermekten başka bir işe yaramayan asansör hükümetler kuruluyordu. Bu zatışahaneler yeterki partilerinin başında dursunlar, memleketin hali ne olursa olsun gibilerden mizansenler sergilemekteydiler. 55'nci Hükümetin Başbakanı olan Mesut Yılmaz, Bülent Ecevit'in **Başbakan Yardımcılığı**'nda yeni kabineyi teşkil etmişti. Meclis Genel Kurulu'ndan güvenoyu almalarıyla birlikte, seçimlere kadar görevlerini sürdüreceklerini taahhüt etmişlerdi. Ecevit, tecrübeli bir siyasetçi olması nedeniyle **Yılmaz**'a fazla **sorun** çıkartmadan hükümetin yoluna devam etmesini sağlıyordu. Ancak, **Başbakan**'ın satışa çıkartılan **Türk Ticaret Bankası**'nın ihalesine fesat karıştırdığı gibi söylemler ortalığı bulandırmıştı. Korkmaz Yiğit adlı işadamı bankayı satın alırken, "Yılmaz ve Devlet Baka-

---

* Necmettin Erbakan'ın genel başkanı olduğu Refah Partisi, 1998 Şubatında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı. Ayrıca ittifakla alınan karar gereğince Erbakan'a 5 yıl siyaset yasağı getirildi.

nı Güneş Taner mafyayı devreye sokup engelleme yaptılar" iddiaları, siyaset dünyasını sarsan başlıca nedenler arasındaydı. Bu arada Korkmaz Yiğit tutuklandıktan sonra çıkarıldığı mahkemedeki ilk duruşmasında **"Başbakan ve bazı bakanları benim Türkbank'ı satın almamı engelleyip, hapse atılmam için yargıya baskı yaptılar"** diyordu. Böylesine olumsuz gelişmelerden dolayı Ecevit'in bakanları ve DSP yöneticileri huzursuz olmaya **başlamışlardı.** Ekonominin kötü gidişatı ise ayrı bir muammaydı. **Turgut Özal**'dan sonra belki **Türkiye**'nin geleceği açısından iyi şeyler yapabilir diye beklentiler içerisinde olan vatandaşlarımız, son zamanlardaki kötü icraatlarından dolayı **Mesut Yılmaz**'ı sevmemeye başlamışlardı. Zaten sevmiş olsalardı, oylarında belirgin bir **artış olurdu**. Kabinedeki yolsuzluk çalkantılarından dolayı Anavatan Partisi her geçen gün irtifa kaybetmekteydi. Baskılara daha fazla dayanamayan **Başbakan**, koalisyon ortakları arasındaki uyumsuzluğu da gerekçe göstererek, 1999 senesi Ocak ayının ilk günlerinde istifa etti. Genel seçimlere takriben üç dört aylık bir zaman vardı. Bu sıkıntılı geçiş döneminde Ecevit'in yeni kabineyi teşkil etmesi en mantıklı yol olarak düşünülmekteydi. Çok geçmeden ülkeyi seçimlere götürecek 56'ncı Cumhuriyet Hükümeti'ni kuran Ecevit, 11 Ocak 1999 günü Meclis Genel Kurulu'ndan güvenoyu alırken Mesut Yılmaz'ın üç dönemde en uzun Başbakanlık yaptığı 55'nci hükümet (bir buçuk sene on iki gün) görevi devretmiş oluyordu.

Mesut Yılmaz, eski **görkemli** günlerinden sonra Anavatan Partisi'ni yeniden zirveye taşıyacağını iddia ederken, Nisan 1999 seçimleri kendisi için hüsran olmuştu. Herkes, baştan sona uyguladığı yanlış politikaları eleştirmekteydi. Terörist başının 15 Şubatta yani Ecevit'in kısa dönem Başbakanlığı'nda yakalanması, Demokratik Sol Parti'yi zirveye taşı-

mıştı. Şehit aileleri'nin nabzını iyi tutan Milliyetçi Hareket Partisi de urnulanın üzerinde bir başarı elde edince, siyasetin **rotası** kendiliğinden değişmiş durumdaydı. Mesut Yılmaz'ın ANAP'ıyla, Tansu Çiller'in DYP'si sıradan partiler konumuna düşerlerken, asla birleşemezler denilen DSP ve MHP biraz sancılı gibi görünseler de yeni **kurulan hükümette** (28.05. 1999) koalisyon ortağı olmuşlardı. Seçim yenilgisi bir yana Türkbank davası, Mesut Yılmaz* ve mutad adamı Güneş Taner'in başını ağrıtmaya başlamıştı. Bir müddet sonra yüce divana sevkedildiklerinde adeta panik içerisindeydiler. Hükümetin küçük ortağı Anavatan Partisi, tarihinin en karanlık günlerini yaşıyordu. Yılmaz'ın genel başkanlıktan ayrılması da partinin kurtuluşuna çare olmaktan hayli uzaktı...

Bu arada Necmettin Erbakan'ın siyasi yasaklı olması nedeniyle onun direktifleri doğrultusunda bütün Refah Partisi yöneticileri, kısa süre içerisinde Fazilet Partisi'ne iltihak ettiler. Bazı istisnalar haricinde kadro yine aynı kadroydu, fakat saflarına katıldıkları partinin ismiyle amblemi değişikti. Ancak Fazilet Partisi'nin çatısı altında Erbakan Hoca'nın yetki verdiği kurmaylarıyla, genel idare kurulu üyeleri arasındaki görüş ayrılıkları her geçen gün büyük tartışmalara neden olmaktaydı. Herkes yerli yersiz birbirini eleştirip, kafa tutar hale gelmişti. Eskilerle yeniler arasındaki anlaşmazlıklar, gösterilen bütün gayretlere rağmen somut bir neticeye bağlanamıyordu. Her şeyin toz duman olduğu o kritik günlerde Anayasa Mahkemesi, Fazilet Partisi hakkında kapama kararı verince milletvekilleri'nin tamamı **bağımsız** kalmışlardı. Taraflar yeni bir parti kurmakta anlaşamayınca, söz sahibi yöneticiler arasında belirgin **gruplaşmalar oluşmuştu**. Erbakan yasaklı

---

* Mesut Yılmaz; Anayasa Mahkemesi'nde görülen davanın 2006 Mayısında zaman aşımına uğramasıyla vaziyeti kurtarmış oluyordu.

konumda bulunması nedeniyle şartların gereği her şeyi perde arkasından yönetiyordu. Bütün gayretlerine rağmen yenilikçilerin büyük bölümüne, geçmiş yıllardaki gibi hakimiyet kuramamaktaydı. **Fırtınayı çabuk atlatabilmek gayesiyle** 20 Temmuz 2001'de Saadet Partisi'ni kurdurmuş, genel başkanlığına da Recai Kutan'ı getirmişti. Abdullah Gül ve arkadaşları, bu emrivaki uygulamaya karşı çıkmaktaydılar. Tek düşünceleri Milli Nizam geleneğinden bu yana hükümranlık kuran eskileri pasifize edip, **yenilere** yol açmaktı. Yenilikçiler bu tutumlarında ısrarlı davranınca, Erbakan'la araları açıldı. Baktılar ki gelenekçiler kendilerine yönetim kurullarında fazla hak tanımayacaklar; onlar da aralarında mutabakata vararak bir siyasi teşekkül oluşturmaya karar verdiler. Erbakan, daha düne kadar övgüler yağdırdığı prenslerine **"Bunlardan hiçbir şey olmaz, dönüp dolaşacakları yer burasıdır"** diyordu. Yasaklı olmasına rağmen kendi güdümündeki Saadet Partisi'ni Balgat'taki konutundan verdiği talimatlarla yönlendirmekteydi. Ancak onun yokluğunda nükseden **sert** tartışmalar, milli görüş felsefesini parçalamaya doğru sürüklüyordu. Recai Kutan, Ahmet Tekdal, Yasin Hatiboğlu gibi eskiler gelenekçiler arasında başı çekerlerken, Bülent Arınç, Abdullah Gül ve Parlamento dışından Recep Tayyip Erdoğan yenilikçilerin söz sahibi durumundaydılar. Erbakan Hoca, peş peşe istifa ederek gidenlerin ardından **"Kin üzerine kurulmuş partiler düzen tutmaz"** diyordu. Gerçekten de bugüne kadar öyle olmuştu ama, Cumhuriyet tarihinde ilk kez bunun tersi olacaktı. Yenilikçilerin kurduğu **Adalet ve Kalkınma Partisi** (AKP) yönetimindekiler, iktidar vaadiyle yola çıkmışlardı. Fakat kimse onlara inanmadığı için "Hadi canım sen de" deyip gülüp geçmekteydiler. Bakalım zamanın akışı, yeni kurulan AKP'ye ve Türkiye'ye neler gösterecekti...

AKP SÜRPRİZ BİR ŞEKİLDE TEK BAŞINA İKTİDARA GELİYOR

Abdullah Gül ve arkadaşları yoğun çalışmalar neticesinde **"Ağustos 2001"**de kurdukları Adalet ve Kalkınma Partisi'nin değişim içerisinde olduğunu, milli görüşçülerden ayrı bir konsept oluşturduklarını söylemekteydiler. Her ne kadar böyle söyleseler de içlerinde, tarikat üyesi olan milletvekilleri ve eski politikacılar çoğunluktaydı. Partinin genel başkanlığına Parlamento dışından dönemin İstanbul Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan getirilmişti. Ancak, Erdoğan'ın siyasi yasağının kalkıp kalkmayacağı belirsizlik teşkil eden bir durumdu. Ne var ki, bu mağduriyet görüntüleri yeni kurulan AKP'ye kısa zamanda önemli avantajlar sağlamıştı. Türk halkı yapısı gereği her zaman **ezilenin yanında** olduğu için Gül ve arkadaşları, tahminlerin ötesinde bir teşkilatlanmayla iktidar alternatifi haline gelmişlerdi. Kaldı ki **1946**'da kurulan Demokrat Parti'den bu yana hiçbir siyasi teşekkül böylesine hızlı gelişme sağlayamamıştı. Gerek Başbakan Ecevit'in yaşlılık sendromu, gerekse koalisyon ortağı Milliyetçi Hareket Partisi'nin ve onun genel başkanı Devlet Bahçeli'nin şehit ailelerini küstürmesi, AKP'nin sürpriz yükselişinde etken olan durumlardı. **Bayındırlık Bakanlığı**'nda ayyuka çıkan ihale yolsuzlukları ise, **iktidarın** adeta sonunu hazırlıyordu. Bütün bunların yanı sıra uyum yasalarının alel acele imzalanması, beklentilerin tam aksine **bölücübaşı'nın asılmayışı**, anarşiden canı yanmış Türk halkını denenmiş partilerden büyük ölçüde uzaklaştırmış vaziyetteydi.

2002 yılı Ocak ayının ilk haftalarında Ecevit'in Demokratik Sol Partisi'yle, Milliyetçi Hareket Partisi ortaklığındaki **koalisyon hükümeti**, görüş ayrılıklarından dolayı belirgin **uyumsuzluklar yaşamaktaydı**. Bahar aylarına gelindiğinde Devlet Bahçeli, sanki çok önemli işler yapmış gibi erken seçim diye tutturuyordu. Halbuki geçiniz diğer meseleleri, bir tek bölücübaşı'nın asılamayışı **MHP**'yi baraj altı edebilirdi. Çünkü, şehit ailelerine verilen sözlerin hiç birisi yerine getirilmemişti. Bu arada seçim meydanlarında elinde Türk bayrağıyla boy gösteren ünlü işadamı **Cem Uzan**, milliyetçilerin oylarını yaptığı olağanüstü reklamlarla kendi hanesine kaydırıyordu. Ülkenin önemli ulusal kanallarından **"Star TV"**nin **sahibi olması** da en büyük **avantajıydı**. Aslında **liberal** bir dünya görüşüne sahip olan bu zat, henüz **parti kurmamıştı** ama meydanlarda tertiplediği sanatçılı ve yemekli toplantılarla, milliyetçiliğe eğilimli gençlere alışılmışın dışında yakın davranışlar sergilemekteydi. Bugüne kadar kucağına bir çocuk alıp sevmeyen, seçmenleriyle aynı sofrayı paylaşmayan, insanlara sarılmaktan imtina eden, kendisini karşılayanların ellerini sıktıktan sonra sürekli yıkama fobisi yaşayan, daha da önemlisi sanki vazgeçilemez bir kuralmış gibi şehit cenazelerine hiç gitmeyen Devlet Bahçeli, rakiplerinin halka olan sıcak yaklaşımlarını algılayamadığından dolayı hâlâ iktidar teraneleriyle yatıp kalkıyordu. Üstelik soğuk görünümünün yanında, konuşma kabiliyeti de son derece yetersizdi. Eline aldığı yazılı metni halkla iletişim kuramadan, başını öne eğerek okuması da ayrı bir handikaptı. Bütün bunlar yalan değil, doğru kere doğrunun ta kendisidir. Aksini söyleyen, milliyetçilik davasına inananları da kendisini de kandırmış olur. Bahçeli'nin dürüstlüğünü kimse inkâr edemez ama, diksiyon yetersizliği-

nin ötesinde aysberg'i andıran donukluğu, evliya olsa ona seçim **kazandıramazdı**. Henüz yeni bir parti konumunda olan AKP'liler ise **Cem Uzan**'ın, **MHP**'nin oylarını bölmesini hiç renk vermeksizin dikkatle takip etmekteydiler. Gayet iyi biliyorlardı ki eğer böyle bir gelişme hayata geçerse, en güçlü iktidar namzedi olmaları söz konusuydu. İşte bu nedenle Cem Uzan'ın milliyetçilerden oy koparmasını, Devlet Bahçeli'nin erken seçim gafletine düşmesini sabırsızlıkla beklemekteydiler. Bu hengamede Saadet Partisi'nin kendilerine engel teşkil etmeyeceğini her yönüyle kavramışlardı. Çünkü Recai Kutan'ın başkanlığında ülkeyi yönetmeye akılları sıra talip olan Saadetçiler, çokları yetmişini devirdikleri için adeta ihtiyarlar mangasını andırmaktaydılar.

Nihayet, **beklenen gerçekleşmişti**. Aralarındaki siyasi uyumsuzluk nedeniyle Ecevit'i erken seçime zorlayan Bahçeli, ileriyi görebilme sezgisinden yoksun "dar hesaplarına" göre birinci parti olmayı ümid ediyordu. Aslında yaptığı tarihi hatanın farkında bile değildi. Demek ki lider olunmaz, doğulurmuş. **Türkeş**'in ölümünden sonra o kaoslu ortamdan yararlanarak parti genel başkanlığını **ele geçirmek**, hiçbir zaman **lider olmak** anlamını taşımaz. Çünkü o yüce olgu, çok farklı bir **şeydir**. Ve her siyasetçi böyle bir yükü kaldıramaz. İşte bütün bu nedenlerden dolayı yaklaşmakta olan kötü gidişatı herkes görmüş, bir tek **Devlet Bahçeli görememişti**. Cem Uzan faktörünü hesap edemeyişi, akıllara ziyan bir durumdu. Hazret, her Allah'ın günü gazetesiyle, televizyonuyla, bunun da ötesinde sınırsız parasıyla hiç durmaksızın reklamını yapmaktaydı. Bu da yetmiyormuş gibi miting meydanlarındaki kalabalıkların arasına girip, avuçlarıyla "çak" yaptıktan sonra ulaşabildiği herkesin ellerini sıkıyordu. Ayrıca bazıları gi-

bi kirlenme, tozlanma ve yakın temastan dolayı yıkanma ihtiyacı duyma fobisi de yoktu. Şaşılacak bir durumdur ki milliyetçiliği tartışılan bu adam, MHP'ye rağmen milliyetçiliğe oynuyordu. Bunu görmeyen gözler ya âma, ya da bakar kördü. O çalkantılı günlerde ekonomik krizde olan **Yeniden Doğuş Partisi**'nin borçlarını ödemek kaydıyla bir günde satın alan Cem Uzan, tabelalarını değiştirip **"Genç Parti"** adıyla seçimlere katılacağını ilan etmişti. Böylesine ani gelişmeler karşısında Tayyip Erdoğan ve kurmayları son derece mutluydular. Öyle tahmin ediyorlardı ki Genç Parti; MHP, DYP ve ANAP'ın oylarının büyük çoğunluğunu parçalayacaktı. Ecevit derseniz, partisindeki bölünmeler ve yaşlılığının verdiği rahatsızlığından dolayı **kayıpları oynuyordu**. Bu fırtınadan kârlı çıkıp yeniden **iktidar** koltuğuna oturacağına kesin gözüyle bakan DYP lideri Tansu Çiller ise, hayal âleminde yüzmekteydi. Miting meydanlarında **"Bacınız sizlerin oylarıyla tek başına iktidara geliyor"** derken, etrafındaki cılız kalabalıkların ilgisizliklerine bizzat tanık olduğu halde her ne hikmetse siyasi arenada uzatmaları oynadığının farkına bile varamıyordu. MHP cephesi de DYP'den farksız değildi. Bahçeli'yle Çiller devekuşu misali kafalarını öylesine kuma sokmuşlardı ki, kendilerinden başka iktidar alternatifi görmüyorlardı. Çok doğal olarak böylesine **iddialı söylemler**, gülünç kere gülünçtü. Burada gerçekçi davranacak olursak; hiç kimse AKP'nin birinci parti olacağını akıllardan geçirmemekteydi. Hatta burun kıvıranların **sayıları** azımsanmayacak kadar çoktu. En iyimser ihtimalle **koalisyon ortağı** olabilecekleri düşünülüyordu. Ancak devletin kurumları ve yargı organları **Erdoğan**'ın üzerine gittikçe, ona ve partisine farkında olmadan prim kazandırmaktaydılar. Aslında tescilli seçkinciler, çok

partili sistemin başlangıcından bu yana dirsek temasında oldukları CHP'ye yardım edebilmek gayesiyle türlü bahaneler uydururlarken, kendileri de destek verdikleri partileri de adeta kronikleşen yenilgiden bir türlü kurtulamıyorlardı. İnadına üzerine gittikleri katı laiklik adına, gerçek laikliği de sulandırıp ülkenin geleceği adına onulmaz zararlar vermekteydiler. Çünkü, bu seçkincilerin laikliğe bakış açıları her yönüyle dogmatik ve ideolojikti...

Bu arada MHP cephesinde de işler iyi gitmiyordu. Daha önceleri hafif tertip duyulan Bayındırlık Bakanı Koray Aydın'ın yolsuzluk iddialarının her geçen gün sürekli gündem oluşturması, bakanlık bürokratlarının arka arkaya **hapsedilmeleri**, seçmenlerin de kafalarını **karıştırmış durumdaydı**. Bütün bunlar siyaset sahnesini toz duman ederken, tahminlerin tam aksine Yüksek Seçim Kurulu'nun Tayyip Erdoğan'ı liste dışı bırakması, AKP'nin şansını biranda ikiye katlamıştı. Acilen uygulanan **"B"** planı neticesinde Abdullah Gül geçici olarak genel başkanlığı devralırken, **Erdoğan** mağdur kişi salvolarıyla seçim meydanlarında **"Haklarının gasp edildiğini"** haykırıyordu. **Devlet Bahçeli** ise, daha önce de izah ettiğim gibi **"İktidar benim"** demekteydi. Ne yazık ki, çıktığı her kürsüde tıpkı 23 Nisan'da şiir okuyan çocuklar misali gırtlağını yırtarcasına bağırmanın, siyasette geçerli kriterler olmadığını bir türlü kavrayamamıştı. Çünkü vizyonu ve çapı bu kadardı. Zaten ondan daha fazlası beklenemezdi. Ecevit'in karşısında sürekli ceketini düğmeleyip esas duruşta beklemesi de kendi partililerini seçmenlerinin nezdinde sıkıntıya sokarken, adeta göz aşinalığı kazanan bu hareketi yalnızca DSP'lilerin takdirlerine şayandı. Daha da önemlisi çıktıkları miting meydanlarında sarfettikleri klişeleşmiş yuvarlak sözlerle halka

olan inandırıcılıklarını yitiren mevcut parti liderlerinin bütün bu handikapları, **Adalet ve Kalkınma Partisi**'ni adım adım iktidara yaklaştırıyordu.

3 Kasım 2002 Pazar günü yapılan genel seçimde MHP, DSP, DYP ve ANAP beklediklerinin çok altında oy alarak baraj altı kalmışlardı. Şimdiye kadar dört partinin birden böyle bir **yenilgiye uğramaları**, görülmüş şey değildi. Kaldı ki DSP ve MHP, devlet imkânlarını kullanma yönünden iktidar **ortaklığı** avantajına sahiptiler. **Cem Uzan**'ın **Genç Partisi**, yüzde yedi küsurluk oyuyla sağ seçmenin temsilcileri konumundaki MHP ve DYP'yi Parlamento dışına itmişti. Bahçeli ve Çiller, yaşadıkları büyük mağlubiyetten sonra Türk halkının kendilerini dışladığını nihayet anlamışlardı. Tabii ki bütün bu parçalanmalar çıkardığı **"368"** milletvekiliyle AKP'ye tek başına iktidara gelme yolunu açmıştı. Saadet Partisi ise, görünürlerde yok gibiydi. Anlaşılan gelenekçilerin oyları, yenilikçilere kaymış olmalıydı. Demokrat Parti'nin kuruluşundan bu yana neredeyse 56 yıldır (1946-1950) ilk defa iki partili bir Meclis oluşmuştu. Böyle bir neticede; geçmişte ülkeyi yönetme şansına sahip olan dört önemli partinin barajı aşamayışlarının rolü çok büyüktü. Arka arkaya kurulan istikrarsız koalisyon hükümetlerinden sonra sandıktan çıkan mevcut tablo iyi değerlendirildiğinde **ülke adına önemli faydalar sağlayabilirdi**. Ancak geleceğin neler getireceğini bekleyip görmek lazımdı. Meclis'te en fazla milletvekiline sahip olan AKP hükümeti kurma şansı elde ederken, CHP ise ana muhalefet görevini üstlenecekti. Aslında rutin bir hal alan malum durum, İnönü'den bu yana değişmeyen bir kader yazgısıydı. **CHP** tek başına iktidara, iktidar **CHP**'ye hasretti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer teamül gereği **Abdullah Gül**'e

kabine kurma yetkisini vermesine rağmen bu hükümetin kısa ömürlü olacağı tahmin ediliyordu. Milletvekilleri'nin yemin törenleri başladığı andan itibaren, Parlamento dışında kalan Erdoğan'ın yasaklı konumunun kalkması konuşulmaktaydı. Bu aşamada Bakanlar Kurulu listesi on günlük bir çalışma neticesinde belirlenirken, Abdullah Gül'ün **kurduğu** 58'nci Cumhuriyet Hükümeti 18 Aralık 2002 tarihinde **Meclis**'ten güvenoyu almıştı. Yeni kabinenin emanetçi olduğu gerek Parlamento kulislerinde, gerekse devlet kurumlarında her yönüyle tartışılıp gözlemlenen bir durumdu. Sayısal çoğunluğuna güvenen AKP, Erdoğan'ın yeniden partinin başına geçmesi ve milletvekili seçilebilmesi için çareler aramaktaydı. Ve bu çareyi kısa zaman içerisinde bulacaktı da...

Çok geçmeden Siirt'te bazı kırsal kesimlerdeki sandıklarda hiç oy kullanılmadığı gerekçesiyle, hükümetin aldığı ivedi bir kararla seçimlerin yenilenmesi gündeme gelmişti. Kullanılacak oy miktarına dikkatle bakıldığında, üç köyün toplamı bölgeyi temsil eden milletvekilleri'nin düşürülmesine tesir etmezdi. O nedenle hiç de demokratik olmayan bu manada bir yaptırımın **uygulanması**, hakkaniyet ölçülerinden hayli uzaktı. Ne var ki, böyle bir bahane **AKP** açısından hedefe ulaşabilmek için en kolay yoldu. Aynı senaryoyu çok **isteseler** bile büyük şehirlerde **tatbik edemezlerdi**. Nihayet beklenen olmuş, Meclis'ten çıkan kararla Siirt'te yeniden yapılması gereken seçime start verilmişti. Bağımsız Milletvekili Fadıl Akgündüz'ün geçmişteki yolsuzlukları nedeniyle üyeliği iptal edilirken, görünüm itibariyle tuhaflık içeren böylesine atipik bir uygulama neticesinde Erdoğan'a Parlamento yolu **açılmış oluyordu**. Aynı gün kendisine belediye başkanlığı garantisi verilen AKP Siirt Milletvekili Mervan Gül, bütün

isteksizliğine rağmen apar topar **istifa** ettirilmişti. Fadıl Akgündüz'e gelince; henüz iki aylık milletvekili iken parlamenterliği'nin iptal edilmesiden dolayı kesinleşen cezalarına **istinaden** 2 Ocak 2003 günü gözaltına alındıktan sonra cezaevine gönderiliyordu. Bütün formaliteler tamamlanıp listelerin askıya çıkarılmasıyla birlikte 2003 yılı Şubat ayının sonlarında gerçekleşen seçimde, Recep Tayyip Erdoğan Siirt merkezden aldığı hayli yüksek oylarla milletvekili seçilmişti. Bu şartlarda Başbakan Abdullah Gül'ün, dört ay önce teslim aldığı emaneti sahibine iade etmesi gerekiyordu. İki dava arkadaşının arasındaki sözlü mutabakat neticesinde Erdoğan, yeni kabineyi teşkil etmeye koyulmuştu. Yapılan bazı küçük rötuşlar haricinde, üyeler arasında fazla değişikliğe gidilmediği göze çarpmaktaydı. **Başbakanlık**'tan, Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı'na kaydırılan Abdullah Gül, kısa zamanda arkadaşına olan vecibelerini yerine getirdiği için son derece huzurluydu. Basına yaptığı olumlu açıklamalar da bu doğrultudaydı. **Gül**'ün Dışişleri Bakanlığı'na atanmasıyla Yaşar Yakış, şartların gereği diskalifiye edilmişti. Erdoğan'ın kurduğu 59'ncu Cumhuriyet Hükümeti 14 Mart 2003 tarihinde yapılan oylamada **Meclis**'ten güvenoyu alırken, ülkede yepyeni bir dönem başlamaktaydı. Hem de, temeli milli görüş teşkilatına dayalı (değiştiklerini söyleyen) yenilikçi üyelerle...

Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerinin neredeyse tamamına yakını **"değişim içerisindeyiz"** deseler de sonuçta AKP' nin yönetim kadrolarının İslâmi duyarlılığı, mevcut diğer partilerdeki milletvekilleri'nden hayli fazlaydı. Erdoğan ve onun döneminden yetişen arkadaşları **"Geleceğiz geleceğiz, Mekke birgün sana döneceğiz"** sloganlarıyla coşkunun zirveye ulaştığı milli görüş mitinglerinden gelmekteydiler. Hepsi de

liderleri **Erbakan**'ın baş parmak işaretiyle hop oturup, hop kalkıyorlardı. Onlara göre Türkiye'de 1980'li-1990'lı yıllarda İslâmi hareketin ütopyası, **Mekke**'nin tekrar fethedilmesinin gerekliliğiydi. Milli görüşçüler, tertipledikleri panel ve toplantılarda **"Mekke, Suudi Arabistan ve ABD'nin işgali altındadır"** diyorlardı. Kendi düşünce ufuklarındaki idealizme göre, diğer **Arap** ülkeleri de Amerikan işbirlikçisiydi ve gerçekleşecek **"İslâm Birliği"** çerçevesinde hepsinin ortadan kaldırılması gerekiyordu. Ama şimdi bakıyoruz; Başbakan, üzerindeki milli görüş gömleğini çıkartıp değiştiğini kamuoyuna deklare ediyor. Ancak, madalyonun öteki **yüzü** hayli karmaşık görünmekte! İslâmcı bir zeminden yükselen AKP Hükümeti, günümüzdeki projelerini ABD-İsrail-İngiltere üçgenine çevirmiş olduğu gibi, işin biran önce onlar tarafından bitirilmesini arzu etmektedir. **Gerek Başbakan'ın, gerekse Bakanlar Kurulu üyelerinin** düşünce ufuklarındaki bu yaman çelişkiyi anlamak mümkün değil...

Burada gerçeklerden yana davranacak olursak; eleştiriler kadar 59'ncu hükümetin aldığı radikal kararları da yadsıyamayız. Geçmiş dönemlerde neredeyse 1.80 lere yaklaşan dolar, son dört yıldır 1.20-1.35 lerde seyretmektedir. Rakamların bu doğrultuda seyrettiği, herkes tarafından bilinen ve gözlemlenen durumlardır. Alınan son derece cesaretli bir kararla Türk lirası'ndan **altı sıfırın** atılması, önemli uygulamaların başlıcası diyebiliriz. Böylesine etkin bir düzenleme hem kırtasiyeyi azaltmış, hem de paramızın kaybolan itibarını yüceltmişti. Yıllardır mücadele edilen enflasyonun on beş yıl aradan sonra ilk defa **tek haneli** rakamlara düşmesi, hükümet adına olumlu gelişmelerdi. Ancak, bilhassa 2006 hasat döneminde **"Fiskobirlik"**e yeterli ödemenin yapılmaması nede-

niyle fındık üreticilerinin mağdur edilmesi, ülke ekonomisi açısından kabul edilemez uygulamalardı. Memurların maaş artışları ve hayat pahalılığı her devirde kanayan yara olduğundan, bu hususta gündem teşkil eden ekonomik verileri hükümetin artısı veya eksisi gibilerden değerlendirmek söz konusu olamaz. **59**'ncu hükümetin bir başka başağrısı ise, danışmanlar konusudur. **Başbakan**'ın danışmanları, önemli konulara temas edip yurt dışında büyükelçilerle **aktif** münasebetlerde bulunurlarken, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez rastlanan bu durum bilhassa parlamenterler açısından belirgin rahatsızlıklara neden olmaktaydı.

Başbakan Erdoğan, hükümeti ilk kurduğu andan itibaren gözle görülür olumlu icraatlara damgasını vurduğu halde bilhassa vatandaşlara karşı, doğasındaki agresifliğinden dolayı zaman zaman kırıcı davranışlarda bulunuyordu. Örneğin, 11 Şubat 2006'da gittiği **Mersin** seyahatinde bir çiftçinin **"Anamızı ağlattın"** demesi üzerine, **Başbakan**'ın onun yanına yaklaşıp "Artistlik yapma! Hadi anamı da al, götür" sözleriyle mukabelede bulunması, karşısındaki kişi kim olursa olsun Türk insanının hak etmediği muamelelerdir. Üstelik bu kişinin tescilli bir provokatör olması bile Erdoğan'ı mazur kılamaz. Ayrıca Başbakan, çıktığı Almanya seyahatinde genişçe bir salonda İslâmi holdinglere para kaptıranlarla konuşurken, derdini anlatmaya çalışan gurbetçi vatandaşı paylaması, toplantı bitiminde mikrofonların açık unutulması anında **"Dinleyin bakalım şu sahtekârı derdi neymiş?"** demesi oradaki kalabalığı bile şaşırtmıştı. Hatta bununla da yetinmeyip Büyükelçi Mehmet Ali İrtemçelik'i kameraların karşısında azarlaması, alışılmadık davranışlardı. Çünkü, büyükelçi orada devleti temsil eden bir yetkiliydi. Devlet geleneğinde bilinen gerçek

şudur ki, Başbakanlık makamı ağzına geleni söyleme yeri değildir. Görüldüğü kadarıyla konuşma yaptığı **meydanlarda** kendi yorumuna yorum getirmesi, **Erdoğan**'ın en büyük zaafıydı. Bu davranışları, beklenmedik **anlarda** vatandaşların tepkiyle karşıladıkları gaflar yapmasına neden oluyordu. Burada **dikkat** edilmesi gereken en önemli nokta **"Sevgini veremezsen, sevgisiz kalırsın"** mantığıdır. Geçmiş dönemlere şöyle bir baktığımızda Adnan Menderes aşklarıyla, bebek davasıyla, **İmralı**'da acımasızca asılmasıyla yıllarca gündeme **gelmişti**. Ne var ki o, unutulmayacak icraatlarının yanı sıra halkına her yönüyle sevgisini vermiş bir Başbakan'dı. Sabahları erkenden kalkıp şantiyeleri gezer, oradaki çalışanlarla el sıkıştıktan sonra hepsinin teker teker dertlerini dinleyip sohbet ederdi. Çok daha önemlisi 1960 ihtilalinin yaklaştığı günlerde (5 Mayıs) Kızılay'da muazzam bir kalabalık oluşturan nümayişçi gençlerin içine girerek, etrafındaki protestocularla konuşma olgunluğunu göstermişti. O en zor anlarında bile kişiliğine münhasır hoşgörülü yapısıyla, en azılı muhaliflerine **sevgisini** vermekten geri kalmıyordu. Geçmişten günümüze yaşanan gelişmeler hakkında objektif davranacak **olursak**, böyle bir davranışı hangi Başbakan yapabilir? Yapamayacaklarını şimdikiler gayet iyi biliyorlar. İşte o nedenle hiç tartışmasız **Menderes "Asrın Başbakanı"** ünvanı'na **ulaşmıştı**. Karıncayı incitmekten bile çekinen o zarif insan; fakirle fakir, zenginle zengin olur ama asla kalp kırmazdı. Bilhassa son zamanlarda durum öyle değil ki, bir bakıyorsunuz milletvekili, büyükelçi, bürokrat, danışman, vatandaş ve medya mensupları yerli yersiz azarlanmaktalar. Herkesin siniri kendisini ilgilendirir ama, Başbakanlık gibi yüce bir makamın şefkatli kucağı kendinden olanı da, olmayanı da bağrına basmalıdır. Bü-

tün bunları anlatırken Başbakan Erdoğan'ın cesaretli girişimciliğinin yanında sevgi denilen en **değerli varlığa** da sıcak bakmasını düşünmekteyim. Çünkü insanlar ve toplumlar, icraatlardan önce sevgiyle yücelip, gelişirler. Ne kadar büyük komutan ve devlet adamı olursanız olunuz, sevgisiz hiçbir kaleyi fethedemezsiniz...

Bu kadar **münferit** eleştirilere rağmen Başbakan Erdoğan'ın **dört** yıllık zaman sürecinde özellikle ekonomik yönden önemli şeyler yaptığını kabullenmek, en mantıklı düşüncedir kanaatindeyim. Ancak Mehmet Ali Şahin, Abdüllatif Şener ve benzeri bakanların başarılı çalışmalarının yanında, hükümetin **"yumuşak karnı"** olan İçişleri, Maliye ve Milli Eğitim Bakanları'nın icraat noksanlıklarını gözardı edemeyiz. AKP* iktidardaki ilk yasama dönemini hatalarıyla sevaplarıyla böyle geçirmişti ama, bakalım bundan sonraki gelişmeler onların ve ülkemizin adına neler gösterecekti...

---

* AKP'nin 2007-22 Temmuzundaki genel seçimlerde çıkardığı 340 milletvekiliyle ikinci kez iktidar olmasının ardından İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu bu görevinden alınırken, Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'la, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik yerlerini korudular. Ayrıca kabinenin başarılı üyelerinden Doç. Dr. Abdüllatif Şener, hiçbir dayatma olmaksızın kendi isteğiyle partisi'nden ayrılarak üniversite hocalığına geri döndü.

27 NİSAN 2007 MUHTIRASININ ÖNCÜSÜ YAŞAR BÜYÜKANIT'IN SABETAYCILIĞI ARTIK SIR DEĞİL

2007 Mayısında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yedi yıllık görev süresi tamamlandığı için, takriben bir ay öncesinden **adayların belirlenmesi gerekiyordu**. Bu hususta AKP ile CHP arasında mutabakat anlamında bir anlaşmanın olması ihtimali, neredeyse yok gibiydi. Aslında iktidar partisi'nin Parlamento çoğunluğuna dayanarak, kendi adayını tespit etmesinden doğal **bir şey olamazdı**. Muhalefet ise bazı isimler öne **sürerek**, ortak bir noktada birleşilmesini istiyordu. Başbakan Tayyip Erdoğan ve **AKP** grubu'nun **sözcüleri "Demokrasilerde azınlığın çoğunluğa tahakkümü olamaz"** diyerek konuya kendi cephelerinden **açıklık** getiriyorlardı. Nihayet Cumhurbaşkanlığı seçimlerine geçildiği 2007 Nisan ayının son günlerinde AKP, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ü aday göstermişti. Taraflı tarafsız herkes, Gül'ün ilk turda **seçileceğine** kesin gözüyle bakmaktaydı. Çünkü iktidar partisi'nin **354** milletvekili, yeterli salt çoğunluğu fazlasıyla sağlıyordu. Anayasa'nın amir hükmüne göre **"184"** üyenin genel kurula katılımı, toplantı sayısı için **yeterli** görülmekteydi. Tam oylamaya geçileceği günlerde Ankara Çayyolu'ndaki evinde emeklilik **hayatını sürdüren** Yargıtay Onursal Başsavcısı **Sabih Kanadoğlu**, basına demeçler vererek **"Cumhurbaşkanı'nın seçilebilmesi için ilk oturumdaki üye sayısının 367 olması gerektiğini" ortaya**

atmıştı. Eski Anayasa Mahkemesi Başkanlarından Yekta Güngör Özden ve dönemin Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk ise, daha önceki Cumhurbaşkanları'nda böyle bir şart aranmadığından dolayı toplantı sayısının "184" Cumhurbaşkanı seçilme yeterliliğinin "276" olması gerektiğini söylemekteydiler. Ancak Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesini istemeyen askeri kanat başta olmak üzere devletin önde gelen kurumlarıyla muhalefet partileri, Sabih Kanadoğlu'nun **"367"** tezine dört elle sarılmışlardı. Kaldı ki, 2000 Mayısında böyle bir sayı aranmaksızın Cumhurbaşkanı seçilen Ahmet Necdet Sezer* bile bu tezi savunuyordu. Görüldüğü kadarıyla hukukçular ikiye bölünmüşlerdi. Bu da yetmiyormuş gibi, her kafadan bir **ses çıkmaktaydı.** Adalet ölçütlerinde kişilere göre **değişik** kriterler getirilemeyeceği bilindiği halde şimdi ise farklı bir senaryo ortaya konulmak isteniliyordu. Meclis Başkanı Bülent Arınç, **Ayvalık**'tan yakın komşuları olan Sabih Kanadoğlu hakkında en küçük bir yorum getirmezken 25 Nisan'da ilk seçim turuna geçilmek üzere genel kurulu açarak oturumu fiilen başlatmıştı. Yapılan oylama neticesinde **"367"** oy alan Abdullah Gül, iki tur sonra 276 da alsa Cumhurbaşkanı seçilme şansına haiz oluyordu. Ne var ki oturuma katıl-

---

* Ahmet Necdet Sezer aslında iyi bir Cumhurbaşkanı olamadı. Çünkü taraf oldu. Hatta sağ görüşlü bir ailenin mensubu olan damadının CHP'den milletvekili adayı gösterilmesini sağladı. Anayasa'nın emrettiği tarafsızlık ilkesinden sapması nedeniyle anayasal sorumluluğunu gözardı ederek, devlet kurumları arasında istikrar açısından olması gereken uyum konusunda doğru dürüst bir **çaba göstermedi.** Katı laiklik savunusuyla demokrasiyi adeta unuttu. Aşırıya kaçan bürokratik tavırlarında, hiç tartışmasız nüvesinde yereden 1940'lardaki Milli Şeflik anlayışının tek parti zihniyetini gözlemlemek mümkündür. Çünkü onun fikri sabiti, demokrasiden ziyade geriye dönüşü çağrıştırıyordu. Bu manadaki bir geriye dönüş ise, CHP'nin geçmişte uyguladığı **dar devletçilik modeliydi.**

mayan muhalif partilerden **CHP**, şimdiye kadar akıllarının ucundan bile geçmeyen **"367" tezini Anayasa Mahkemesi**'ne **taşımıştı**. Bu şartlarda Cumhurbaşkanlığı seçimi kilitlenmiş, Türkiye siyaseten adeta bir kaosun eşiğine sürüklenmiş görünümler içerisindeydi. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı **Deniz Baykal**, basına verdiği sert demeçlerde yargıyı etkilercesine **"Bizim düşündüklerimizden farklı bir karar çıkarsa, sorumluları bunun altından kalkamazlar"** sözleriyle ortamı tamamiyle germiş oluyordu. Aslında böyle bir fütursuzluk yüce mahkemeyi açıktan tehdit etmek anlamı taşımaktaydı. Çok tuhaftır, ne Mahkeme Başkanı Tülay Tuğcu'dan ne de üyelerden en küçük bir karşı cevap gelmediği gibi Baykal, sergilediği diktavari tavırlarla hukuk kurallarının dışına çıkarak netice almaya çalışıyordu. Aslında yargı süreci devam ederken bir siyasi parti liderinin tehditkâr söylemlerde bulunması, kanun ve yasalar adına fevkalade sakıncalı davranışlardı.

AKP'nin, muhalifleriyle boğuşma mücadelesi verdiği anlarda 27 Nisan gecesi Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın verdiği **"Muhtıra"** demokrasiye açıktan müdahale anlamı taşıyordu. Türkiye böylesine **anti demokratik** dayatma sistemlerini unutalı neredeyse yirmi yedi yıl **olmuştu**. Ama asker, tıpkı geçmiş dönemlerde olduğu gibi parlamenter rejimi bir kez daha **inkitaya uğratmak** düşüncesindeydi. Türk halkı ise yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen yeni bir 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül görmek istemiyordu. Çünkü, onların getirdikleri ıstırap ve acılar hâlâ belleklerden silinmemişti. Ne var ki sözde demokratik **geçinen** bazı entelektüel şakşakçılar, sanki geçmişte bütün bu kötü deneyimleri yaşamamışlar gibi, **darbeye** davetiye çıkarmaktaydılar. Bilhassa

sol basının aşırı sosyalist kalemşörleri, yapılacak bir müdahaleyi mevcut iktidarın yönetiminden daha **ehveni şer** gösteriyorlardı. Onlar her sıkıştıklarında Atatürk'e, Cumhuriyet'e göstermelik de olsa sıkı sıkıya sarılırlarken, menfaatlerinin zedelendiğini anladıklarında tankların gölgesinde demokrasi oyunu oynamaktan da vazgeçmezlerdi. Vakti saati geldiğinde komutanlarla yakın münasebetler içerisine girerek **"Bu vatanı içine düştüğü kötü durumdan ancak siz kurtarırsınız"** goygoyculuklarıyla, çanağın en hasını **tutmaktan** geri kalmazlardı. Aslında Demokrat Parti'nin tek başına iktidara gelmesinden bu yana sade vatandaş kitleleri ve kırsalın zaferini içine sindiremediğinden dolayı seçkincilerin siyasi teşekkülü **CHP**'ye daima sempatik bakan **asker**, açık tavrını 27 Nisan geceyarısı verdiği **muhtırayla** ortaya attı ve demek istedi ki **"Ben istemediğim bir kişiyi Çankaya'da görmek istemiyorum. Bunu kafanıza sokun ve beni müdahaleye mecbur bırakmayın."** Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt'ın bu diktavari çıkışı bazılarına göre bildiri olarak telakki edilse de, gerçek bir muhtıra değil miydi? Esasen hukukun eğilip bükülmesi, hatta göz göre göre siyasete alet edilmesi, yani Sabih Kanadoğlu'nun mucidi olduğu "367" şartı da muhtırayla harfiyyen uyumluydu. Bu tozu dumana katan kaoslu ortamda yılların müzmin muhalefeti Deniz Baykal'ın CHP'sinin ayan beyan **komutanların** taşeronluğuna çanak tutması, Mehmet Ağar'la-Erkan Mumcu'nun **367**'ye sempatiyle **yaklaşıp** dar devletçi zihniyetin kural dışı havariliğine soyunmaları, ilgi alanına girmediği halde YÖK Başkanı **Erdoğan Teziç**'in Anayasa Mahkemesi'nin hukuku siyasallaştıran kararını desteklemesi, Atatürkçü Düşünce Derneği Genel Başkanı emekli Orgeneral Şener Eruygur'un perde arkasından İsviçreli Li-

limina Raiman'ın* kızı Türkân Saylan'a organize **ettirdiği** sözde Cumhuriyet mitingleri, demokrasiye indirilen en büyük darbe değildir de nedir? Bindirilmiş kıtalarla meydanlarda tertiplenen ve birçok komünist sanatçının boy gösterdiği bu mitingler demokrasiyle özdeşleştiriliyorsa vay **Türkiye**'nin haline! Millet iradesinin onayı doğrultusunda yasal seçimlerle geldikleri bir parlamenter sistemde; sevilsin veya sevilmesin yeterli çoğunluğu elde eden mevcut iktidar partisi Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde asker ve Anayasa Mahkemesi engeline takılıyorsa, bu şartlarda hangi demokrasiden söz edebiliriz? Nüvelerinde kışla zihniyetinin hüküm sürdüğü müdahaleci generallerden mi? Yoksa dar devletçi düşünce geleneğinin varlığına kayıtsız şartsız biat ederek gırtlağına kadar siyaset batağına gömülmüş, kurum ve kuruluşlardan mı!..

Başta CHP; muhalefet partileri ve komutanlar yüce mahkemenin vereceği kararı sabırsızlıkla beklemekteydiler. Parlamento yapılması gerekeni **kendi** içerisinde halledemediği için yargı, millet iradesi adına yegâne karar mercii durumuna getirilmişti. Bu şartlarda **"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir"** tanımlaması havada kalıyordu. Nihayet Mayıs ayının ilk günlerinde Anayasa Mahkemesi'nden çıkan **9-2** aleyhte kararla emekli Başsavcı Sabih Kanadoğlu'nun ortaya attığı "367" tezi haklı bulunarak, Abdullah Gül'ün önü kesilmişti. Tabii ki kendisi de bir hukukçu olan Baykal, bu kanun nizam tanımaz hukuksuzluğu kişisel hanesine yazılan bir başarı **telakki ederek**, ülke genelindeki partilileri'ne zafer kazanmış

---

* Lilimina Raiman; 1934 yılında Tophane Camiinde Katolik Mezhebi'nden terki salât ederek Müslüman oldu. Bilahare Leyla adını aldı. İstanbul Vilâyeti Eminönü İlçesi Nüfus Müdürlüğü kayıtları.

kahraman edasıyla lanse ediyordu. Bir bakıma sandıkta elde edemediğini, mahkeme kapılarında arayıp bulmaya çalışmaktaydı. Tabii ki böylesine bir katekulli yıllardan beri süregeldiği gibi, kendi halkına güvenmeyen CHP'den beklenirdi. Geçmişte Abdullah Gül'ün* çok altında oy alarak 9'ncu Cumhurbaşkanı seçilen Süleyman Demirel'den bile en küçük bir yorum gelmemişti. Sanki bütün sosyalist elitler, darbe çığırtkanları, malum medya, emekli paşalar ve eski tüfek masonlar sıradan bir esnaf çocuğu olan **Abdullah Gül**'ün üzerinde eşi menendi görülmemiş tuluat oyunlarının en görkemlisini oynamışlardı. Bütün bunları gündeme getiriyorum diye kimse beni herhangi bir partinin mutad adamı falan sanmasın. Otuz altı senedir Ankara'da oturduğum halde bilhassa son yirmi yıldır siyasi partilerden uzak kalmaya özen göstermişimdir. Milliyetçi bir kişi olmam nedeniyle AKP'nin dünya görüşünü hiç mi hiç benimsemem. Hatta İstanbul Milletvekili Alaattin Büyükkaya'nın Sabetaycılığı hakkında **"Yahudi Dönmeler"** adlı kitabımda, bu zatla görüştükten sonra görüşlerimi belirttiğim apaçık ortadadır. Ancak böylesine bir hukuksuzluk karşısında kişilerin siyasi görüşlerini benimsememiş olsam da, kalbim her zaman mağdur edilenden yanadır. Darbe, müdahale ve muhtıra gibi sergüzeştçilikler benim ilgi alanıma girmez. Çünkü, emir komuta zincirine boyun eğmek her adamın harcı değildir. Aynı şeyler CHP'ye veya onun adayına yapılıp da başka bir parti Meclis'teki oturuma katılmadan **Anayasa Mahkemesi**'ne gitmiş olsaydı, inanın **Türkiye**'de yer yerinden oynardı. Nedenine gelince; böyle bir hadisatta

---

* Abdullah Gül; 28 Ağustos 2007'de **MHP**'nin de Meclis Genel Kurulu'ndaki oturuma katılmasıyla **"354"** oy alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin **11**'nci Cumhurbaşkanı seçildi.

elitlerin partisi CHP'yi yine devlet kurumlarındaki yandaşlarıyla, karşılaştığı her zorlukta daima sırtlayan seçkinciler koruyacaklardı. Vatandaş millet derseniz, hak getire! Yakınen bilindiği gibi onlar bağrından koptukları halkıyla, çok partili sisteme geçildiği günden bu yana kavgalıydılar. İşte bütün bu nedenlerden **dolayı** her seçim kazanamadıklarında **askere, yargıya** sırtlarını dayadıklarından, böylesine içinden çıkılamaz kopukluklar yaşanıyordu. Evet, geçmişte İsmet Paşa da son diktatör olarak sınırsız imtiyazların sahibiydi ama, Menderes'e yaptığı akla hayale gelmeyecek komplolardan dolayı ömrünün sonuna kadar iktidara gelemedi. Aynı iktidarsızlık hukuka, kanuna ve nizama saygılı olmayan Deniz Baykal için de varittir. Çünkü, görünen köy kılavuz istemez. Boy gösterdiği her platformda **"Verilecek hesabımız yok, sorulacak hesabımız çok"** diyor ama, altmış küsur yıldır neden iktidar olamadıklarını hâlâ sorgulamıyor.

Gelelim 27 Nisan Muhtırasını vererek Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin önünü cebren tıkayan Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt Paşa'ya! Burada hiç ıvırıp kıvırmadığımı, örce siz değerli okuyucularıma açıklıkla söylemeliyim. Aslında bu satırların yazarı tarikatlarla, cemaatlerle, partilerle, askeri kurumlarla bağlantılı olmadığı gibi, yazacağı konularda geniş kapsamlı bir arşiv tutar ama, kimselerden icazet almaz. Ekip çalışmasının yanından bile geçmediği için kitaplarındaki tashihatı dahi kendisi yapar. Sipariş üzerine kitaplar yazmadığı gibi, şahsına yapılan telkinlere hiç itibar etmez. Masabaşı yazarlığın kolaylığını benimsemediğinden dolayı kişilerle bire bir görüşmesi, **başlıca prensipleri** arasındadır. Burada esas gaye, okuyucuya **inandırıcı** olmaktan başka birşey değildir. Dikkat edilecek olursa **"kitabımın içeriğinde"** çok sayıda

önemli şahsiyetle münazarada bulunup onlardan aldığım bilgileri **deklare ettiğim** hemen göze çarpar. Yaşar Büyükanıt üzerinde de birkaç yıldır çalışınama rağmen son zamanlarda bizlere acı veren şehit cenazeleri ve orduyu yıpratmamak bakımından, bu projeıni geçici olarak ertelemiş durumdaydım. Uygun bir ortamda ucu nereye dayanırsa dayansın kaleme aldıklarımı mutlaka hayata geçirecektim. Benim kimseye diyet borcum olmadığı için, bu konuları ilk kez Çankaya Abdullah Cevdet Sokaktaki (2007 Eylül) bir iftar yemeğinde **gündeme getirdiğimi** dün gibi hatırlıyorum. **Akşam 19.00 sularında** oturduğumuz sofradaki derin sohbet, gecenin saat 01.00'ine kadar sürmüştü. Beş kişinin bulunduğu masada karşımda oturan çuvalcı paşa* lakaplı emekli Tuğgeneral Abdullah Kılıçarslan'a, **muhtıracı komutanlar** hakkında kitap yazacağını söylediğimde fazla renk vermemişti. Nihayet konu konuyu açınca iş, Büyükanıt Paşa'nın hakkındaki Sabetaycılık isnadlarına kadar dayandığında karşımdaki muhatabım adeta sessizliğe bürünmüş durumdaydı. O ana kadar askerlik ve Kuzey Irak hatıralarını hiç durmaksızın anlatan Abdullah Paşa gitmiş, yerine ağır başlı mazbut bir insan gelmişti sanki! Bir ara konuşma ihtiyacı duyduğunda **"Bu türden hassas konularla orduyu yıpratmayalım"** demekle yetiniyordu. Bizler de masadaki arkadaşlarla birlikte **konuyu** değiştirip, Abdullah Paşa'nın başarısızlıkla sonuçlanan milletvekili adaylığını tartışmaya yöneliyorduk. Devlet Bahçeli'nin liste dışı bırakması ve güncel konular derken o gece orada tamamlanıp, dostça

---

* Amerikalı Korgeneral Raymond Odierno; 2003 yılında Irak'ın Süleymaniye kentinde başta Abdullah Kılıçarslan olmak üzere Türk askerlerinin başına çuval geçirmişti. O tarihten itibaren Raymond bütün dünyada, Kılıçarslan ise Türkiye'de **"Çuvalcı Paşa"** olarak anılmaya başlandılar.

vedalaşmanın ardından noktalanmış oluyordu. Aradan geçen dört ay sonra yeniden karşılaştığım Abdullah Paşa, imzaladığım kitaplarımın büyük çoğunluğunu okuduğunu söylüyordu. Ama ihtilalci ve muhtıracı komutanlar hakkında bir kitap yazmamamı telkin etmekteydi. Ancak ben, milletimin sis bulutlarının arkasında kalan bazı hakikatları bilmesi nedeniyle geri adım atmak düşüncesinde değildim. Hatta bu hususları yakından tanıdığım bazı kurmay subaylar ve milletvekilleriyle, biraraya geldiğimiz dost sohbetlerinde gündeme taşımıştım. Kartel medyadakilerin tamamına yakını Büyükanıt Paşa hakkında detay bilgilere sahip oldukları halde bilinen menfaatleri doğrultusunda **riyakârlık** içeren iltifatlar yağdırdıkları yetmiyormuş gibi, özellikle de ceplerinde taşıdıkları Genelkurmay'ın akredite kartlarını kaybederim korkusuyla sessiz kalmayı yeğliyorlardı. Aslında sosyal bir **hukuk** devletinde kurumlar eleştirilemez diye bir kaide yoktur. Nasıl Parlamentoyu haklı bulmadığımız konularda harman ediyorsak, gözbebeğimiz konumundaki ordunun içerisindekileri de çalışma sistemlerine zarar vermeden, tartışmaya açmamızdan doğal bir şey olamaz. Çünkü gözbebeklerinde nükseden kataraktlar alındığında, insanlar herşeyi daha duru ve berrak görürler. Buradaki tanımlamalarımı **asker karşıtı** olarak düşünenlere, asla katılmam. Zira bu vatanı seven herkes, Mehmetçiği'nin yanındadır. Kaldı ki ben, şehit cenazelerini her duyduğumda içime tarifi mümkün olmayan derin bir acı çöktüğü gibi, kıtalarına sevkedilen asker uğurlamalarında gözyaşlarımı tutamayıp, fazlasıyla duygulanırım. Bütün bu izahatlardan sonra **Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt**'ın şeceresine dikkatli bir şekilde göz attığımızda, ailede birbirinin aynısı o kadar çok benzer isim var ki, şaşmamak elde değil!

Babası; Mehmet Sırrı, üvey ağabeyi; Mehmet Kâmil, üvey kardeşi; Mehmet Erkan, dayısı; Mehmet Bahaettin, dünürü; Mehmet Selim (aslen Yunanistan'a yerleşen İspanya Yahudilerinden Salomon Efendi'nin oğlu). Büyükanıt Paşa'nın annesi Fikriye Hanım ise Ürdün'ün güneyinde, İsrail sınırında bulunan **"Maan"** şehrinde doğmuştur. Bilindiği gibi bütün dünyadaki Yahudiler, burasını yüzyıllardır kendi kutsal toprakları olarak görürler.

Büyükanıt Paşa'nın aile yakınları ve akrabalarına ait kişilerin yanı sıra Cumhuriyet Türkiyesi'ndeki Sabetayistlerin, sıkça kullandıkları soyadlar şöyledir:

"Hürman, Sütemen, Ercimen, Talaman, Yanç, Ataman, Yalman, Dilber, Tokay, Erhat, Kapani, Kermen, Büyükanıt, Bengü, Eryaşar ve Korap; buradaki en son soyad, Yaşar Paşa'nın ablası Suzan Hanım'a aittir."

Yukarıda isimleri geçen kişilerin T.C. kimlik numaraları:

*"**Mehmet Yaşar Büyükanıt 26021184734***

***Babası; Mehmet Sırrı Büyükanıt 35353699878** ve 26027184516, iki ayrı kimlik numarasının olmasının nedeni, soyağacı'nın izini kaybettirmesinden kaynaklanıyor. Kütük önce İzmit, bilahare İstanbul'a aldırılmış.*

Annesi; Fikriye Büyükanıt (Eryaşar) 35338700346 ve daha sonra İstanbul'a aldırılan kütük nedeniyle 34099741254

Annesi'nin babası; Mehmet Yaşar Eryaşar 34105741094

Babası'nın babası; Mehmet Kâmil Büyükanıt, kütük'de kaydı görülmüyor.

Üvey ağabeyi; Mehmet Kâmil Büyükanıt (Babası: Mehmet Sırrı-Annesi: Hatice Şevket) 35341700272

Üvey kardeşi; Mehmet Erkan Büyükanıt (Babası: Mehmet Sırrı-Annesi: Emine Sühendan) 45955331588

***Eşi; Bilge Filiz Büyükanıt** (Kızlık soyadı: **Bengü**) 35314701138*

***Kızı; Fikriye Bengü Büyükanıt** 39466547712*

Dayısı; Mehmet Bahaettin Eryaşar 34090741536

Dünürleri; Mehmet Selim Caymaz 39481547292

Dünürleri; Sevim Caymaz 39478547366

Damadı; Ercan Caymaz (Mehmet Selim ve Sevim Caymaz'ın oğlu) 394472547584

*Dünürünün annesi; Melahat Özcandan (Asıl ismi: Sara Özcandan), **Sara** Yahudilere özgü klişeleşmiş bir addır."*

Yukarıdaki isimlerin tamamı, ilgili nüfus dairelerinin kayıtlarında mevcuttur. Şimdi burada bana denilebilir ki, Büyükanıt Paşa Sabetayist olsa ne yazar? Olmasa ne yazar? Böyle düşünenlere de saygı duyarım. Ancak, devletin üst kurumlarında görev alan şahsiyetlerin şecerelerini bilmeye ve incelemeye her Türk vatandaşının hakkı vardır. Resmi kurumlara pek sıradan bir memur alınırken bile üç kuşak öncesinin soyağacı çıkarıldığı bir ülkede, devlet büyüklerinin de her yönüyle irdelenmesi gerektiği inancındayım. Burada Büyükanıt Paşa'ya sorulması gereken son derece hassas meseleler de vardır. Buna hemen örnek verecek olursak; paşa'nın (1996-1998) tümgeneral rütbesiyle **Diyarbakır**'da 7. Kolordu Komutanlığı yaptığı yıllarda, maiyetinde görevli bulunan **"Ali Kaya"** adında bir astsubay vardı. Aynı Ali Kaya, 9 Kasım 2005'teki Şemdinli gerginliği sırasında (olay mahallinde) silahlarla ve bombalarla yakalanıp tutuklandığında, basına derhal beyanat

veren Büyükanıt **"Tanırım kendisini, iyi çocuktur"** demişti. Aslında Jandarma Astsubayı olan bu iyi çocuk, Mutki'li Ermeni asıllı bir ailenin mensubudur. Onu daha önceleri herkes Kürt kökenli olarak biliyordu. İlk adı da **"Hacı"**ydı. Ne güzel isim değil mi? Zaman zaman Ermeniler, kendilerini kamufle etmek için teba değiştirdikten sonra çocuklarına böyle adlar koyabiliyorlar. Bu "Hacı"nın zamanla şık durmadığı zehabına kapılan astsubayımız, kendi iradesiyle **"Ali"** adını alıyordu. Bunları ben değil, Mutki nüfus kayıtları söylüyor. Büyükanıt Paşa'nın* 2008 başlarında cezaevi'nden kurtarılma çabası gösterip kıtasına dönmesini sağladığı Şemdinli olaylarının sansasyonel astsubayı temelde Ermeni asıllı değilse ben, tarafıma uygulanacak her türlü **tecziyeye** çoktan razıyım. Şimdi, bazı sosyalistlerin söyledikleri gibi **"Vatanına faydalı olmuşsa ne farkeder?"** gibilerden sözlerle karşılaşacağımı çok iyi biliyorum. Hatta bu türden tanımlamaları Ocak 2008'de bir sohbet esnasında üst düzey iki jandarma subayından duyduğumda, kulaklarıma inanamamıştım. Ancak bütün bunlar, benim gibi düşünen inançlı milliyetçileri asla kesmez. O şerefli üniformanın da bir bedeli ve değeri vardır. Kim nasıl değerlendirirse değerlendirsin, bence ay-yıldızlı bayrağın altındaki kutsal haki elbiseyi öz be öz **Türk** çocukları daha çok

---

* Mehmet Yaşar Büyükanıt; 1 Eylül 1940 İstanbul, 1959 Erzincan Askeri Lisesi-1961 Kara Harp Okulu-1963 Piyade Okulu-1983-1986 yılları arasında Kuleli Askeri Lisesi Komutanlığı, 1986-1988 Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanlığı yaptıktan sonra 1992'de tümgeneralliğe terfi etti. Bu rütbeyle Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği ve 3 yıl süreyle Kara Harp Okulu Komutanlığı görevlerini yürüttü. 1996'da korgeneral, 2000 yılında da orgeneral oldu. 2004 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı. 31 Temmuz 2006'da Genelkurmay Başkanı olan Büyükanıt, 30 Ağustos 2008'de görev süresinin dolması nedeniyle emekliye sevkedildi. Büyükanıt Paşa, aynı zamanda mason teşekkülü Büyük Kulüp üyesidir.

hak ediyorlar. Şimdi böylesine günyüzü görmemiş hakikatları yazdım diye hiç kimse hayali kafatasçı senaryoları kurgulayıp, komplo teorileri üretmeye kalkmasın. Bir insan Türkse Türk, Yahudiyse Yahudi, Ermeniyse Ermenidir. İnsanlar milliyet tercihlerini kendileri belirlemediklerine göre, bütün bu gerçeklerin tartışılmasının ne gibi mahsuru olabilir? Yoksa bilinen hakikatları mezarda mı tartışacağız? Her şeyi içimize atmak gibi dayatmayla karşılaşır durursak, böyle bir kavramın adı demokrasi olamaz ki...

Bir diğer önemli husus ise, hepimizin **milletçe** yüreğini dağlayan **"Dağlıca"** olayıdır. 21 Ekim 2007 gecesi buradaki taburumuza PKK'lıların baskın vermesiyle şehit edilen **"12"** askerimiz, bizleri derin üzüntülere sevkederek canevimizden vurmuştu. Komuta zaafiyetinin olduğu, günlerce konuşulduğu halde Tabur Komutanı Yarbay Onur Dirik'e kimseler birşey söylemiyordu. Hafif tertip eleştirmeye kalkanlar bile hemen susturulmaktaydı. Canı yanan şehit aileleri ise, durumu yakınen bilmelerine rağmen dertlerini anlatmaktan yoksundular. Türk Ordusunun bir komutanına dava açmayı da kendilerine yakıştıramıyorlardı. Ama burada bahsi geçen komutan, gerçekte askerleriyle kafa çekmekten hoşlanan bir kişiliğe sahipti. Bu kitabın yazarı olarak ben şahsen söylentilere değil, gördüklerime inanırım. 21 Ekim'deki kahreden baskının acıları henüz milletçe üzerimizden silinmeden, yılbaşı gecesi Dağlıca Taburunda tertiplenen eğlencede Yarbay Onur Dirik müziğin ritmine uyarak, beraberindeki **askerlerle** birlikte **kadeh** kaldırıyordu. Görüntülere göre kimisinin elinde rakı kadehi, kimisinde de limonlu votka vardı. Şimdi denilebilir ki, buradaki vatan evlâtlarının eğlenmeye hakkı olamaz mı? Elbette olur ama, böylesine hassas bir noktada teyakkuz

halinde bulunmaktan ötesi asla kabul olunamaz. Üstelik normal askeri birliklerde dahi moral geceleri tertiplenmesine rağmen komutanla, onun emrindeki askerlerin sarhoş oluncaya kadar içki içtikleri nerede görülmüştür? Bu gerçek anlamda bir komuta zaafiyeti değil de nedir?..

Daha da önemlisi Dağlıca Taburu'ndaki eğlence ortamında hızını alamayıp boynuna davulunu takan Onur Dirik, bilahare değme oyunculara taş çıkartırcasına figürler sergilemekteydi. Ellerindeki kadehlerle televizyon programını seyreden askerler ise ekrandan çatışmaya giren Mehmetçikleri gördüklerinde **"Buradaki operasyon yapanların hepsi bizim gibi sarhoş"** diyorlar ve bu talihsiz sözleri duyan Tabur Komutanı, onlara el çırpmalarıyla gülücükler yağdırıyordu. Böylesine kabus dolu bir geceyi, vatanını canından çok seven tabur ünitesinde görevli bir asteğmen gözyaşları içerisinde kameraya alırken, Yarbay Onur Dirik'in* dirayetsizlik ihtiva eden komuta zaafını da belgelemişti. Ama ne çare ki bu zata kimseler dokunamadığı gibi, verilen onca şehide rağmen hâlâ görevinin başında duruyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt, bu şartlarda neden bir yaptırım uygulamaz? 26 Nisan 2008'de bizzat kendisinin de görsel olarak tanık olduğu böylesine dramatik bir hadiseyi kamuoyuyla paylaşıp, şehit ailelerinden neden özür dilemez? Hâlâ **anlamış değilim.** Dağlıca Tabur Komutanı Yarbay Onur Dirik'in o can sıkıcı görüntülerini izledikten sonra insanlık adına utanmakla yetinmediğim gibi, günlerce tesirinden kurtulamadım. Şartlar ne olursa olsun üzerinde resmi üniforma taşıyan bir komutan, emrinde görev yapan askerlerle kafa çeke-

---

* Onur Dirik; Dağlıca olayından 7 ay sonra görevden alınmak yerine 23.05.2008'de Afyon Lojistik Şube Müdürlüğü'ne tayin edildi.

rek, boynuna davul taktırmaz. Üstelik bu gencecik çocukları sarhoş hale getirip, PKK'ya karşı boşluk yaratmaya kimsenin hakkı yoktur. Ayrıca **Onur Dirik**'in, bir tümgeneral çocuğu olması da onun imtiyazlı konumda bulunmasını gerektirmez. Böylesine kabul edilemez zaaflarla; bizlerin canını, namusunu, herşeyini koruyan şehitlerimizin kemiklerini sızlatma hakkını, çok istesek de kendimizde bulamayız. Tek temennimiz, bu tarz nahoşlukların bir daha yaşanmamasıdır. Gerçek manada huzura kavuşabilmemiz için aramızdan ayrılan vatan evlâtlarımızın aziz hatıralarına karşı daha dikkatli davranarak, bizlerin üzerindeki haklarını helal ettirmemiz gerekir. Yoksa bu işler Dağlıca örneğinde olduğu gibi sıkı tutulmayıp, PKK kökenli bir **asker** tabur komutanı tarafından dinleme telsizinin başına geçirilirse gaflet boyutlarına ulaşır ki, o zaman da düşmanlarımıza meydanı boş bırakmış oluruz...

2007 yazının siyaset fırtınası içerisinde Genelkurmay Başkanı'nın muhtırasını ve Anayasa Mahkemesi'nden Abdullah Gül'ün aleyhine çıkan kararı büyük bir zafer kazanmışçasına kutlayan muhalefet partilerinin bazıları iktidar, bazıları da koalisyon provası yapmaktaydılar. Her yönüyle köşeye sıkıştırılan AKP ise, zorunlu olarak erken seçim kararı almıştı. Kavurucu cehennem sıcaklarında parti liderleri adım adım Anadolu'yu dolaşmaktaydılar. Deniz Baykal'ın CHP'si 22 Temmuz 2007 seçimlerinde yargı organları, resmi kurumlar, üniversite rektörleri'nin büyük çoğunluğuyla anlı şanlı emekli paşaları da arkasına alarak, adeta güç **gösterisi** yapmaktaydı. Ama bütün bunlar her zaman olduğu gibi, nafile ve boş şeylerdi. CHP yöneticileri, adlarının başında **"Halk"** ibaresi yer aldığı halde hâlâ halktan kopmanın ne anlama geldiğini kavrayamamış vaziyetteydiler. Onlara akıl veren elit seçkinciler ise Anadolu'nun **bozkırını, yaylasını, ovasını, köyünü, kasabasını**

oturdukları Ankara'dan ibaret sanıyorlardı. Oraları gerçekten görüp tanımış olsalardı, klişeleşmiş bürokrat tarzı siyaset yapmayı çoktan terkederlerdi. MHP lideri Devlet Bahçeli'ye gelince; tıpkı 2002'de baraj altında kaldığı dönemdeki hatalarını yeniden tekrarlıyordu. Bir Erzurum mitinginde, yanındaki danışmanı'nın kucağındaki urganı **"ver şunu"** diyerek eline aldıktan sonra, **AKP**'ye gönderme **yaparak "Bölücü başı'nı asacak ipin mi yoktu? Al sana ip"** sözleriyle adeta birinci sınıf **tiyatro** sanatçılarına taş çıkartmıştı. Kürsü'deki danışmanına "ver şunu" anlamındaki emrivaki tarzıyla, manevi genel başkanı **Türkeş**'ten liderlik sırlarını öğrenmediği apaçık ortaydı. Urgan meselesi hakkında ise, Bahçeli'nin hiç konuşmaması gerekiyordu. Çünkü bölücübaşı'nın yakalandığı günlerde (Şubat 1999) henüz AKP kurulmamıştı bile! İmralı'yı ihdas ederek idam meselesini es geçen Ecevit ve Bahçeli olduklarına göre, bu türden ucuz kandırmacalara millet inanır mıydı hiç? Nitekim böylesine dayanaktan yoksun ithamı gayet iyi değerlendiren Tayyip Erdoğan, kayba uğrayan oylarını seçim gününe yaklaşıldığı anlarda yüzde kırkların üzerine çıkartmıştı. Her zaman olduğu gibi standart konuşma üslubunu değiştirme gereği duymayan Devlet Bahçeli, ellerini havaya kaldırarak **"60'ncı Hükümet, Milliyetçi Hareket"** diyordu. Tabii ki bütün bunlara kendisi söyleyip, kendisi inanmaktaydı. Çünkü, parti genel başkanlığını hâlâ üniversite hocalığı gibi sanmaktaydı. Ve bu fobiden de kendisini sıyıramamış görüntüler sergilemekteydi...

22 Temmuz 2007 Pazar günü yapılan erken genel seçimde CHP, geçmişten günümüze ana muhalefetin abonesi olduğu gibi yine yaprak dökümüne uğramıştı. Tabii ki sonucu fazla **sürpriz** sayılmayan bu yenilgide, **Sabih Kanadoğlu**'nun

"367" şartının **Anayasa Mahkemesi**'ne taşınmasının **rolü** hayli **büyüktür**. Ayrıca öğretim üyeleriyle emekli paşaların CHP yandaşı gibi çalışmalarını da gözardı edemeyiz. Aslında halk kitlelerine mesafeli duran Deniz Baykal tarzında bir lider, çok güvendiği bütün kurumların desteğini de alsa, asla iktidara gelemez. O nedenle hangi siyasi teşekkül olursa olsun, kendi özünü teşkil eden halkından hiçbir zaman kopmamalıdır. Parlamenter sistemin bir parçası olan siyasetçi, türlü mazeretler üretmeksizin o yüce kitleye karşı grift yaklaşımlar içerisinde bulunmaya mecburdur. Başarıya giden hedefe, ancak o zaman ulaşabilmenin mümkün olabileceği kanaatindeyim. Aksi halde sonuç, tıpkı **CHP**'de süregeldiği gibi muhalefetin **vazgeçilemez demirbaşı** olmaktan **öteye gidemez**. Sözde Cumhuriyet mitinglerinde milyonlarla telaffuz edilen kalabalıklar, sandığa yansımayan başarısızlıkların en büyük ispatı değil midir? Son zamanlardaki negatif gelişmelere bakıldığında ne gelir dağılımı, ne yoksulluk, ne Avrupa projesi, ne de sosyal adalet **CHP**'nin umrunda bile değil! Onlar için tek dert var, **kökten laiklik**. Gerçek demokratik laikliği bir türlü kavrayamadıkları için, bu tutumlarının sonucunda her seçimde farklı yenilgiler alıyorlar. Üstelik 22 Temmuz seçimlerinde DSP ile kerhen de olsa ittifak yapmalarına rağmen yine bir şey **elde edemediler**. Neredeyse Cumhuriyet'le **yaşıt** CHP'nin kendisini inşa etme aşamasında ilan etmesi, ancak böylesine kuralcı ve dar bir anlayışın neticesi olabilir esasen. Artık bu millet çoktan uyandı. Milli Şef döneminden kalan **Sovyet modeli** bayatlamış metodları, yeniden uygulamaya geçirmek isteyen payandacıların atraksiyonlarını yutmuyor. Sabih Kanadoğlu'nun "367" tezini savunarak Cumhurbaşkanlığı kaosu yaratmanın sevinciyle erken seçime giden muhale-

fet partileri, harakiri yaptıklarının farkına ancak 23 Temmuz sabahı **varabildiler**. Başta **Deniz Baykal** olmak üzere, tüm muhalefet partilerinin açılımlarını yeniden gözden geçirmeleri gerektiğine **inanmaktayım**. Nedenine gelince; henüz altı küsur yıllık mazisi olan **AKP**'ye karşı devamlı grogi durumuna düşmeleri affedilemez ayıpları arasında yer aldığından, bizler nerede hata yaptık diye kendilerini mutlaka sorgulamalıdırlar. Bilhassa CHP'nin neden alternatif politikalar üretemediğini, neden adam gibi muhalefet yapamadığını zihniyetindeki dar devletçi sistemle bağdaştırmak en mantıklı düşüncedir. Görüldüğü kadarıyla her türlü anti demokratik yola başvuran bir ana muhalefet partisi, iktidar alternatifi olmanın hakkını nasıl verebilsin? Zaten yıllardır veremiyor da! Bu nedenle liderleri de dahil az olsun bizden olsun, devir devran devam etsin felsefesini yek vücut kendilerine şiar edinmiş silik bir portre çizmekteler. Üzerlerindeki ölü toprağını atabilmek kaydıyla halka gitme yerine; **Ankara**'daki Meclis kürsüsünden bağırıp çağırıp, atıp sıkmakla asla hedefe ulaşılamaz. Hele bir de partinizde devamlı uyku nöbetine tutulan yaşı sekseni aşmış dinozorlar varsa, yandı gülüm keten helva! Serficeli Sabih Kanadoğlu, ezeli ve ebedi sevgilisi CHP'ye mucidi olduğu "367" teziyle iyilik yapayım derken, farkında olmaksızın zararların en büyüğünü vererek bir dört yıl daha ana muhalefette kalmasını sağlamıştır. Ne diyelim; tüm sosyalist entelektüellere, Cumhuriyet mitinglerini bilinçli bir şekilde politize eden sözde aydınlara, ihtilal fetvacısı emekli paşalara, elitlerin partisi CHP'nin müzmin destekçilerine ebedi iktidarsızlıkları kutlu ve mutlu olsun...

İhtilal fetvacısı emekli paşalar denildiğinde; hemen aklımıza eski Deniz Kuvvetleri Komutanı **Özden Örnek**, Kara

Kuvvetleri Komutanı **Aytaç Yalman** ve Jandarma Genel Komutanı **Şener Eruygur**'u getirebiliriz. Dönemin kuvvet komutanları olarak onlar da sivil siyasete müdahale edeceklerdi. Özden Örnek'in tuttuğu günlüklere dikkatle bakıldığında; ihtilalci paşalar bu hayali darbeye **"Sarıkız"** kod adını koymuşlardı. Ancak, alt düzeydeki komutanlardan yeterli desteği bulamadıkları için teşebbüsleri havada **kalmıştı**. Üstelik **demokratik** bir kişiliğe sahip olan dönemin Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök de buna karşıydı. Bekledikleri medya desteği de yeterli **değildi**. Burada bütün tabuları yıkıp açık konuşmak gerekirse, bazı **ihtilal** yandaşları hiç utanıp sıkılmadan Özkök Paşa'yı **"Fethullahçı"**lıkla suçlamaya başladılar. Böylesine asılsız bir itham, ayıp kere **ayıptı**. Aslında Hilmi Özkök, Manisa Turgutlu'da çok küçük yaşta öksüz kalması nedeniyle Demokrat Parti hayranı olan öğretmen dedesi tarafından büyütülüp, Bursa Işıklar Askeri Lisesi'ne gönderilmişti. Eşi Özenç Hanım'ın babası Ali Bey de öteden bu yana sıkı bir Menderes taraftarıydı. Bu nedenle Özkök Paşa Genelkurmay Başkanlığı'na atanınca, ne kadar muhtıracı-ihtilalci varsa hepsi tarafından gıyabında hayali kulplar takılmaya başlanmıştı. Çünkü, sağ tandanslı bir komutanın başlarında olmasını istemiyorlardı. Ayrıca onun darbe karşıtı görüşler taşımasını da bir türlü içlerine sindirememişlerdi. Günlüklere yine dikkatle baktığımızda en bıçkın, en müdahale yanlısı kişi, dönemin Jandarma Genel Komutanı Şener Eruygur'du. Müdahale yanlısı bu komutan Sarıkız işi yatınca, kendi planları doğrultusunda **"Ayışığı"** kod adıyla yeni bir darbe girişimine heveslenmiş, yeterli desteği bulamayınca o da sonuçsuz kalmıştı. Şimdi emekli olan bu paşalardan Aytaç Yalman ve Şener Eruygur, içlerinde çoğunluğunu Marksistlerin teşkil ettiği

"Cumhuriyet Gazetesi Vakfı"nın yönetim kurulundalar. Demek ki kazara hükümeti devirip işbaşına gelseler, oturtacakları sistemi çok önceden belirledikleri apaçık ortada! Bu şartlarda Atatürkçülük kisvesi altında asıl hedef, sosyalizme geçiş olacaktı. Ama istediklerini yapamayıp, her şeyi ağızlarına yüzlerine bulaştırdılar. Daha da önemlisi; jandarma karargâhı'ndaki apoletlilerin bütün karanlık girişimlerine mani olan Hilmi Özkök'e **"At hırsızı"** diye lakap takmalarıydı. Özkök Paşa, yakınen bildiği fevkalade önemli hususlarda ne kadar bağışlayıcı davransa da bu darbe arsızları, başta Şener Eruygur* olmak üzere Türk adaletine hesap vermek zorundadırlar.

Son muhtıracı Yaşar Büyükanıt Paşa'yı dikkatle gözlemlediğimizde; Yalman ve Eruygur Paşalar kadar şahin bir kişiliğe sahip değil! En büyük hayali olan tarihçiliği gerçekleştiremediği için, Silahlı Kuvvetler adına bir süre Fen Fakültesi'nde matematik okumuş. Gençlik yıllarında, hep **İstanbul sahaflarını** gezdiğinden dolayı büyük bir kütüphanesi var. Emeklilik sonrası muhtemelen yerleşeceği ünlü **"Kuleli Evleri"**nde, buradaki kitaplarını okumaya fazlasıyla fırsat bulacaktır kanaatindeyim. Şu gerçeği kabul etmeleri gerekir ki 2007 Nisan'ında vermiş oldukları **talihsiz muhtıra**, Tayyip Erdoğan'ı yeniden **"340"** milletvekiliyle iktidar yaptığı gibi önünü bir yasama dönemi daha açmıştır. Üstelik karşısında muhalefet denilen varlık da yok! Kim ne derse desin kapitalizmin en hasını o yapıyor. Liberalizm, iktidar olduğu günden bu yana onun tekelinde. Şeriatçılık deseniz zaten doğuştan itibaren omuzlarında. Dindarlıkta ise, kendi tabiriyle kimseler onu geçemez. Ayrıca zayıf ra-

---

* Şener Eruygur; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni ortadan kaldırma teşebbüsünden 6 Temmuz 2008'de tutuklanarak Kandıra Cezaevi'ne konuldu.

kiplerini teker teker altederek, Demokrat Parti'nin mirasını sahiplenmesiyle merkez sağın üzerine hiç kalkmamak **kaydıyla** oturmuş durumda. Kürtler derseniz, ekseriyetle ondan yanalar. **"Kurban olam ayına yıldızına"** sloganlarıyla milliyetçilik işi de tamam. Geriye ne kalıyor? Ne kalacak? Solculuk! İşte şimdilerde Tayyip, Baykal bu işi beceremediği için ona da **talip**. **"Memlekette solculuk gerekiyorsa onu da yaparız"** dediğine göre, bitmiş tükenmiş siyaset arenasında hangi muhalefetten bahsedebiliriz ki! Bilinçsiz ihtilal fetvacıları ve muhtıracılar, **Başbakan**'ın ebedi ekmek teknesi olduklarını asla inkâr edemezler. Baykal ve Bahçeli'nin vaziyetleri ise, Erdoğan'ın onları değirmen gibi öğütmesinden dolayı hiç de iç açıcı değil! Bu gidişle bir daha ki seçimlerde önemli irtifa kaybedecek gibilerden görünümler sergilemekteler. Bilhassa **CHP**'ye **dikkatle** baktığımızda; **adli kurumları** arkasına alıp aba altından sopa göstermeyi, **asker** kışkırtıcılığı **yapmayı** bunca tecrübelerine rağmen hâlâ **"demokratik politika"** sanıyorlar Baykal ve sözcüleri! Tabii ki burada herkes bilerek veya bilmeyerek iktidar partisine çalışmış oluyor. Millet iradesinin mahkemelerde çözülemeyeceğini her nedense kestiremiyorlar. Esasen, parlamenter rejimin vazgeçilemez unsurları olan siyasi teşekküllerin yegâne tecelligâhı sandıktır. Hal böyle olunca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın açtığı kapatma davası, AKP'ye verilen ödüllerin en görkemlisidir. Çünkü yargının millet iradesine egemen olma girişiminde bulunduğu bir ülkede, mağdur edilen partinin hızını kimse kesemez. Bu kural hep böyledir. Ne yazık ki bunu bir tek seçkinciler anlayamıyorlar. Anladıkları gün zaten gerçek demokrasiye kavuşmuş olacağız...

KAYNAKÇA

ÖZEL GÖRÜŞMELERLE ALINAN BİLGİLER

Vacit Akkor, Emekli Süvari Albayı.

Orhan Kabibay, Emekli Kurmay Albay, Milli Birlik Komitesi Üyesi, 2. Dönem Sivas, 3. Dönem İstanbul Milletvekili.

Ziya Kuyaş, Ulaştırma Bakanlığı Başmüşaviri.

Sıtkı Ulay, Korgeneral, Milli Birlik Komitesi Üyesi, Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi, Ulaştırma ve Devlet Bakanı.

Dr. Nilüfer Gürsoy, 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Kızı.

Dr. Ahmet İhsan Gürsoy, 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Damadı.

Emin Elmacı, Ulaştırma Bakanlığı Daire Başkanı.

Avukat Şevket Turgut, Dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı Mehmet Turgut'un Kardeşi.

Doğan Kasaroğlu, TRT Genel Müdürü. XVIII. Dönem İstanbul Milletvekili.

Nimet Perihan Arıburun, XI. Dönem Demokrat Parti İzmir Milletvekili.

Mete Has, İşadamı ve İstanbul Bankası Hissedarlarından.

Hayri Öztürk, Nihat Erim'in Korunma Amiri.

Sadettin Bilgiç, 1. Dönem Isparta, 2, 3, 4, 5. Dönem İstanbul Milletvekili, Ulaştırma ve Milli Savunma Bakanı.

Hadi Özbay, Dönemin Devlet Bakanı Mustafa Kılıç'ın Özel Kalem Müdürü.

Güneş Öngüt, Ecevit Dönemi Ulaştırma Bakanı.

Sevin Zorlu, Demokrat Parti Dönemi Dışişleri Bakanı Merhum Fatin Rüştü Zorlu'nun Kızı.

Metin Toker, Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Cem Yayıncılık-Ankara.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı Şeref Defteri, 23 Şubat 1962-Ankara.

15 Kasım 1969 Tarihli Günaydın Gazetesi.

Ahmet Kahraman, Devr-i Süleyman, Sel Yayıncılık, 1998-İstanbul.

Metin Toker, İsmet Paşa'nın Son Yılları, Bilgi Yayınevi, 1998-Ankara.

Orhan Cemal Fersoy, Bir Devre Adını Veren Başbakan, Mayataş Yayınları, 1971-İstanbul.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yıllıkları, 1928-2002.

Celal Bayar, Bende Yazdım, 1976-İstanbul.

Tansu Çiller'in İktidara Yükselişi, Ann Loise Bardach, The New Republic.

Tarık Güryay, Bir İktidar Yargılanıyor, Cem Yayınevi, 1971-Ankara.

İstanbul Vilâyeti Eminönü İlçesi Nüfus Müdürlüğü Kayıtları.

İHTİLALCİ VE MUHTIRACI
PAŞALAR

● İhtilalci ve Muhtıracı paşalar; çok partili hayata geçtiğimizden bu yana bilhassa Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra neredeyse altmış yıldır "Rejim tehlikede" diyerek siyaset sahnesinde yer almaktadırlar. Ancak, gerçek demokrasiye inananlar bu hayali tehlikeye itibar etmedikleri gibi tankların gölgesindeki cunta yönetimlerini ülkemizin geleceği açısından son derece sakıncalı görmekteler. Çünkü, bu darbeci zihniyetlerin içerisinde sözde ulusalcılık adına 1960 ihtilali'nin öncülerinden Cemal Madanoğlu Paşa gibi babasının varlığını dahi bilmeyenlerle, Yaşar Büyükanıt popüleritesindeki muhtıracılığı demokrasi sanan anlı-şanlı Sabetaycı komutanlar da var! İşte bütün bu nedenlerden dolayı ihtilalci ve muhtıracı paşaları, tüm yönleriyle gündeme getirmiş bulunmaktayım. Bizlere yıllardır telkin edilen "aman bu konulara girmeyelim" safsatalarına asla katılmam. Şu kadarı açıklıkla bilinmeli ki adeta eleştirilemez bir tabu sanılan müdahaleci zihniyetleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nüvesini oluşturan asil insanlarımızın her zaman ve her devirde bilip öğrenme hakları fazlasıyla vardır...

ISBN: 978-975-8997-12-6